

T.C.
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU KAPSAMINDA
ESER SAHİBİNİN MALÎ VE MANEVÎ HAKLARININ
MİRAS YOLU İLE İNTİKALİ**

Yüksek Lisans Tezi

AYŞEGÜL ARPACI

İSTANBUL, 2011

T.C.
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU KAPSAMINDA
ESER SAHİBİNİN MALÎ VE MANEVÎ HAKLARININ
MİRAS YOLU İLE İNTİKALİ**

Yüksek Lisans Tezi

AYŞEGÜL ARPACI

Danışman: PROF. DR. TEKİN MEMİŞ

İSTANBUL, 2011

GENEL BİLGİLER

Ad ve Soyadı	: Ayşegül Arpacı
Anabilim Dalı	: Hukuk
Programı	: Özel Hukuk
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Tekin Memiş
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Aralık 2011
Anahtar Kelimeler	: Fikri Mülkiyet, Mali Haklar, Manevi Haklar, Miras, Telif Hakkı

ÖZET

5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU KAPSAMINDA ESER SAHİBİNİN MALÎ VE MANEVÎ HAKLARININ MİRAS YOLU İLE İNTİKALİ

Bir eseri meydana getiren kişi eser sahibi sıfatıyla hukukun kendisine tanıdığı bazı malî ve manevî nitelikte haklara sahip olmaktadır. Eser sahibinin yaşamı boyunca bu hakları üzerinde tasarruf edebildiği bilinmektedir. Eser yaratıcısı öldüğü takdirde ise söz konusu hakların sona erip ermeyecekleri, devam edeceklerse bunların kimler tarafından hangi şartlarda kullanılacakları incelenmesi gereken, doktrinde ve yargı uygulamasında da tartışma konusu olan meselelerdir.

Bu tez çalışmasında 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eser sahibinin malî ve manevî haklarının miras yolu ile intikali konusu mevzuat, doktriner tartışmalar ve yargı kararları ışığında incelenmiş, yeri geldikçe kendi görüşlerimize de yer verilmiştir. Çalışma üç bölüm halinde hazırlanmıştır. Birinci bölümde eser sahibinin hakları, ikinci bölümde manevî hakların miras yoluyla intikali, üçüncü bölümde ise malî hakların miras yoluyla intikali hususları incelenmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Ayşegül Arpacı
Field : Law
Programme : Private Law
Supervisor : Professor Tekin Memiş
Degree Awarded and Date : Master - December 2011
Keywords : Copyright, Economic Rights, Inheritance,
Intellectual Property, Moral Rights

ABSTRACT

TRANSFER BY INHERITANCE OF AUTHOR'S ECONOMIC AND MORAL RIGHTS COVERED BY THE LAW ON INTELLECTUAL AND ARTISTIC WORKS NUMBERED 5846

A person who creates a work, as an author, holds economic and moral rights that are entitled by the law. It is known that the author exercises these rights through his/her lifetime. Provided that the author dies, the questions of whether these rights expire or survive and if survival is of concern, who will exercise these rights and which terms are required to exercise them, are the points that must be discussed and already analysed in doctrine and jurisprudence.

In this study, the subject of transfer by inheritance of author's economic and moral rights covered by the Law on Intellectual and Artistic Works numbered 5846 is analysed in light of the legislation, doctriner discussions and jurisprudence, also our opinions are presented. The thesis is prepared as three chapters. In the first chapter the rights of the author, in the second chapter transfer by inheritance of the moral rights, in the third chapter transfer by inheritance of the economic rights are analysed.

ÖNSÖZ

Bu yüksek lisans tez çalışması Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı çerçevesinde hazırlanmış, 28.12.2011 tarihinde **Prof. Dr. Tekin MEMİŞ**, **Doç. Dr. Savaş BOZBEL** ve **Yrd. Doç. Dr. Ekrem KURT**'tan oluşan jüri önünde savunularak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Öncelikle, bu tezin hazırlanmasında tez danışmanlığımı üstlenen değerli hocam **Prof. Dr. Tekin MEMİŞ**'e gerek derslerimizde gerekse tez çalışmaları sırasında engin bilimsel görüş, katkı ve önerileri ile bizleri aydınlattığı ve ayrıca üzerimizdeki karşılığı ödenmez emeği için en içten teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmayla ilgili tez savunması sırasında sundukları yapıcı eleştiri, öneri ve katkıları için değerli hocalarım **Doç. Dr. Savaş BOZBEL** ve **Yrd. Doç. Dr. Ekrem KURT**'a ve ayrıca bizlere fikrî hukuk dalını sevdiren, kendisinden çok şey öğrendiğimiz ve bu tez konusu üzerinde çalışma yapmam için beni teşvik eden değerli hocam **Doç. Dr. Emre GÖKYAYLA**'ya da en içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

Son olarak, beni yetiştiren ve yaşamım boyunca desteklerini her zaman üzerimde hissettiğim aileme de bu vesileyle en içten teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2011

Ayşegül ARPACI

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ESER SAHİBİNİN ESERİ ÜZERİNDEKİ MANEVÎ VE MALÎ HAKLARI

I. MANEVÎ HAKLAR, ÖZELLİKLERİ VE TÜRLERİ.....	3
A. Genel Olarak.....	3
B. Manevî Hakların Özellikleri	3
C. Manevî Hakların Türleri.....	6
1. <i>Eseri Umuma Arz (Kamuya Sunma) Yetkisi</i>	6
2. <i>Eserde Adın Belirtilmesi Yetkisi</i>	10
3. <i>Eserde Değişiklik Yapılmasını Yasaklama Yetkisi</i>	13
4. <i>Eser Sahibinin Zilyed ve Malike Karşı Hakları</i>	16
II. MALÎ HAKLAR, ÖZELLİKLERİ VE TÜRLERİ.....	19
A. Genel Olarak.....	19
B. Malî Hakların Özellikleri	20
C. Malî Hakların Türleri.....	22
1. <i>İşleme Hakkı</i>	22
2. <i>Çoğaltma Hakkı</i>	28
3. <i>Yayma Hakkı</i>	31
4. <i>Temsil Hakkı</i>	33
5. <i>İşaret, Ses ve/veya Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim Hakkı</i>	34
6. <i>Pay ve Takip Hakkı</i>	36
III. MANEVÎ VE MALÎ HAKLARDA KORUMA SÜRELERİ.....	37
A. Genel Olarak.....	37
B. Manevî Haklarda Koruma Süresi.....	39
C. Malî Haklarda Koruma Süresi	40

İKİNCİ BÖLÜM

MANEVÎ HAKLARIN MİRAS YOLUYLA İNTİKALİ

I.MİRAS KAVRAMI VE MANEVÎ HAKLARIN İNTİKALİ SORUNU	42
A. Genel Olarak Miras Kavramı	42

B. Eser Üzerindeki Hakların Niteliği ve Manevî Haklar ile Kişilik Haklarının Karşılaştırılması	43
C. Manevî Hakların Terekede Yer Alması Sorunu	49
D. Manevî Hakları Kullanma Yetkisine Sahip Kişiler	53
1. FSEK m.19/I'de Sayılan Kişiler	53
2. Malî Hak Sahipleri	56
3. Kültür ve Turizm Bakanlığı	57
II. FSEK'İN 19. MADDESİNE GÖRE YETKİLİ OLAN KİŞİLERİN KULLANABİLECEĞİ HAKLAR	58
A. FSEK m.14/I'deki Eserin Umuma Arz Edilip Edilmemesi, Yayımlanma Zamanı ve Tarzını Belirleme ve FSEK m.15/I'deki Adın Belirtilmesi Yetkileri	58
B. FSEK m.14/III'teki Eserin Sahibinin Şeref ve İtibarını Zedeleyecek Şekilde Umuma Arzını Men Etme, FSEK m.15/III'teki Eser Sahipliğini Tespit Ettirme ve FSEK m.16/III'teki Eser Sahibinin Şeref ve İtibarını Zedeleyen veya Eserin Hususiyetini Bozan Değiştirmeleri Men Etme Yetkileri.....	60
C. FSEK'ten Doğan Diğer Davaları Açma Yetkisi	63
D. Diğer Yetkiler	68
E. Manevî Hakları Kullanma Süresi	69
III. BİRDEN FAZLA KİŞİNİN ESER SAHİPLİĞİNDE MANEVÎ HAKLARIN İNTİKALİ	73
A. İştirak Halinde Eser Sahipliğinde Durum	73
1. Eseri Birlikte Vücuda Getirenlerden Birinin Eserin Tamamlanmasından veya Alenileşmesinden Önce Ölmesi	73
2. Eseri Birlikte Vücuda Getirenlerden Birinin Eserin Alenileşmesinden Sonra Ölmesi.....	74
B. Müşterek Eser Sahipliğinde Durum.....	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
MALÎ HAKLARIN MİRAS YOLUYLA İNTİKALİ	
I. MALÎ HAKLARIN TEREKEDEKİ YERİ	77
A. Genel Olarak.....	77
B. Malî Haklarda Yasal Mirasçılık	78
C. Malî Haklarda İradî Mirasçılık (Ölüme Bağlı Tasarruflar)	80
1. Şekî Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	81
a. Vasiyetname	81
b. Miras Sözleşmesi	84

2. Maddî Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	86
a. Koşullar ve Yüklemeler	87
b. Mirasçı Atama	88
c. Belirli Mal Bırakma	89
d. Yedek ve Artmirasçı Atama	90
e. Vakıf Kurma	91
II. MALÎ HAKLARIN MİRASLA GEÇİŞİ VE MİRASÇILARIN HAKLARI	92
A. Malî Hakların Mirasla Geçışı	92
B. Mirasçılarının Hakları	94
1. Medenî Kanun'dan Doğan Haklar	94
a. Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali	95
b. Tenkis Davası	97
c. Miras Sebebiyle İstihkak Davası	100
d. Paylaşma Talebi	101
e. Denkleştirme Davası	106
2. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan Doğan Haklar	107
a. Haklarda Tasarruf Etme	108
b. Cayma Hakkı	112
c. Vazgeçme Yetkisi	114
d. Dava İmkânları	115
C. Malî Hakları Kullanma Süresi	118
III. BİRDEN FAZLA KİŞİNİN ESER SAHİPLİĞİNDE MALÎ HAKLARIN İNTİKALİ	120
A. İştirak Halinde Eser Sahipliğinde Durum	120
1. Eseri Birlikte Vücuda Getirenlerden Birinin Eserin Tamamlanmasından veya Alenileşmesinden Önce Ölmesi	121
2. Eseri Birlikte Vücuda Getirenlerden Birinin Eserin Alenileşmesinden Sonra Ölmesi	122
B. Müşterek Eser Sahipliğinde Durum	123
SONUÇ	124
KAYNAKÇA	130

KISALTMALAR

AY	: Anayasa
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editör
f.	: Fıkra
FMR	: Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
K.	: Karar
m.	: Madde
MK	: Medeni Kanun
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
S.B.E.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
S.	: Sayı

T. : Tarih
vb. : ve benzeri
vd. : ve devamı
vs. : vesaire
Y. : Yıl
Yarg. : Yargıtay
Yay. : Yayınları

GİRİŞ

Bu yüksek lisans tez çalışmasının konusu, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eser sahibinin malî ve manevî haklarının miras yolu ile intikalidir. Eser sahibinin malî haklarının miras ile intikali hususunda Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 63, 64 ve 65. maddelerinde özel bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Eser sahibinin manevî hakları bakımından ise Kanun'un 19. maddesinde özel hükümler yer almaktadır. Malî ve manevî hakların miras yolu ile geçişinde anılan maddeler dışında Kanun'un farklı yerlerinde de mirasçılarla ilgili düzenlemeler yapıldığı görülmektedir (FSEK m.48, m.49, m.60 vb). Eser üzerindeki malî hakların mirasla intikalinde Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu yanında Medenî Kanun'un 495 vd. maddeleri ile düzenlenen miras hukuku kitabı da uygulama alanı bulmaktadır.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, "Eser Sahibinin Eseri Üzerindeki Manevî ve Malî Hakları" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde kanundaki sıraya uygun olarak öncelikle manevî haklar, bunların özellikleri ve türleri, daha sonra malî haklar, bunların özellikleri ve türleri ve son olarak her iki hak türünde de koruma süreleri incelenmiştir. Bu bölümde, malî ve manevî hakların mirasçılar tarafından kullanılması hususunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından bu hakların niteliği ve türleri incelenmiş; ancak detaya girilmeyip genel bilgi vermekle yetinilmiştir, bununla birlikte ikinci ve üçüncü bölümlerde yeri geldikçe bu hakların niteliklerine tekrar değinilmiştir.

İkinci bölüm, "Manevî Hakların Miras Yoluyla İntikali" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde ilk önce, genel olarak miras kavramından bahsedilmiş, manevî hakların miras bırakanın terekesinde yer alıp almayacağı sorunu incelenmiş, benzer ve farklı yönleri nedeniyle eser üzerindeki manevî haklar ile kişilik haklarının karşılaştırması yapılmıştır. Daha sonra eser sahibinin ölümü ile birlikte manevî hakları kullanabilecek kişiler, bu kişilerin kullanabileceği haklar ve manevî hakları kullanma süresi; son olarak da birden fazla kişinin eser sahibi olduğu durumlarda manevî hakların intikali hususu incelenmiştir.

Üçüncü bölüm, “Malî Hakların Miras Yoluyla İntikali” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde öncelikle malî hakların miras bırakanın terekesindeki yeri, malî haklarda yasal mirasçılık ve malî haklar ile ilgili ölüme bağlı tasarruflar inceleme konusu yapılmış, daha sonra malî hakların mirasla geçişi, mirasçılarının Medenî Kanun’dan ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndan doğan hakları ve malî hakları kullanma süresi incelenmiştir. Son olarak birden fazla kimsenin eser sahipliğinde malî hakların intikaline değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESER SAHİBİNİN ESERİ ÜZERİNDEKİ MANEVÎ VE MALÎ HAKLARI

I. MANEVÎ HAKLAR, ÖZELLİKLERİ VE TÜRLERİ

A. Genel Olarak

Hukuk sistemimizde eser sahibinin manevî hakları 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun¹ Üçüncü bölümünde (m.14, m.15, m.16, m.17'de) düzenlenmiştir. Kanun manevi hakları sınırlayıcı biçimde saymıştır. Bunlar; eserin umuma arzı, eserde adın belirtilmesi, eserde değişiklik yapılmasını yasaklama ve eser sahibinin zilyed ve malike karşı haklarından ibarettir. Eser sahibinin eseri üzerindeki manevî hakları eserin yaratılmasıyla doğar. Eser sahibinin eseri üzerindeki yaratıcı çabası ve fikrî emek vererek ona hususiyetini katması neticesinde eseriyle arasında oluşan manevî bağ nedeniyle hukuk tarafından kendisine bazı manevî yetkiler tanınmıştır. Hukukun bu yetkilerin nelerden ibaret olduğunu belirlemesi, hem hakların varlığının tespit edilmesi hem de üçüncü kişilerin eserle ilgili hareket sınırlarının çizilmesi bakımından önem taşımaktadır.

B. Manevî Hakların Özellikleri

Manevî hakların malî haklarla birlikte “telif hakkı” denilen tek bir çekirdek haktan doğan yetkiler olduğu görüşü, monist teorinin ürünü olup, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunumuzda ve doktrinde benimsenmiştir. Buna göre eser üzerindeki hak çeşitli hakların toplamı değil, aksine çeşitli yetkiler doğuran tek bir haktır, fikrî hakların malî ve manevî haklar şeklinde bölünmesi yapay bir ayırımdır; zira bu haklardan birine yapılan tecavüz diğerini de etkiler². Manevî haklar eser sahibinin malî menfaatlerini de dolaylı olarak

¹Resmî Gazete 13.12.1951; 7981.

² **Ayiter, Nûşin:** Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Sevinç Matbaası, Ankara: 1981, s.36-37, 113; **Erel, Şafak N.:** Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Yetkin Yay., 3. Bası, Ankara: 2009, s.135; **Gökyayla, K. Emre:** Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi (Kısaltma: Telif Hakkı), Yetkin Yay., 2.Bası, Ankara: 2001,

korurlar; çünkü eser sahibinin eser üzerindeki haklarla ilgili sözleşmelerinde onun müzakere yapma konusundaki konumunu takviye ederler³. Malî ve manevî haklar birbirine bağlı olup birbirlerini tamamlarlar⁴. Ancak kanunun sistematigi bakımından tek tek sayılmış bulunan bu yetkileri ayrı başlıklar altında incelemek gereği doğmuştur.

Manevî haklar, eser sahibi ile eseri arasındaki ilişkinin sürdürülmesi ve korunması bakımından tanınmışlardır. Eser yaratıcısını eserine bağlayan sarsılmaz bağın korunması amacıyla hak sahiplerine somut yetkiler bahşeden manevî haklar eser sahibinin kişiliğine bağlıdır; ancak kişilik hakkı değildirler⁵. Eser üzerindeki haklar, gayrimaddi nitelikte olup mutlak hak sınıfında kabul edilirler⁶. Diğer bir deyişle eser sahibi eseri üzerinde herkese karşı ileri sürebileceği bir yasaklama hakkına sahiptir. FSEK, telif hakkı ihlallerine karşı

s.142; **Piroğlu, Ünsal**: “Eserden Doğan Manevî Haklar Tazminatı ve Kişilik Haklarıyla İlişkisi” (Kısaltma: Manevî Haklar), Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan, Turhan Kitapevi Yay., Ankara: 2003, s.558; **Arbek, Ömer**: Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Yetkin Yay., Ankara: 2005, s.128; **Öngören, Gürsel**: “Müzik Eseri Sahiplerinin Manevi Hakları”, Legal FSHD, Y:5, S:17, C:5, 2009, s.28; **Atasoy, Evrim**: Birlikte Eser Sahipliği (Kadir Has Üniversitesi S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010), s.50.

³ **Kikkis, Ioannis**: “Bilgi Toplumunda Eser Sahibinin Manevi Hakkının Geleceği”, **Çev. İbrahim Kelağa Ahmet**, Legal FSHD, Y:2007, S:12, C:3, s.957.

⁴ **Arslanlı, Halil**: Fikrî Hukuk Dersleri II Fikir ve Sanat Eserleri, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul: 1954, s.78.

⁵ **Kikkis**, s.953-954; Bu konudaki bir karar için bkz: **Yarg. İBK. T.27.03.1981, E.1980/1, K.1981/2**: “...Görülüyor ki, 5846 sayılı Yasa düzenlediği hukuksal ilişkiler ve haklar açısından kurallar koymuş ve bunu yaparken eser sahibinin bizatihi kişilik hakları açısından sahip bulunduğu yetkileri konusunda, bir düzenleme getirmemiştir. Başka bir anlatımla, eser sahibinin eseri üzerindeki manevi haklarının ihlali halinde istenebilecek manevi tazminata ilişkin düzenlemeler, Fikir ve San'at Eserleri Kanununda yer alırken şahsi menfaatlerin ihlali halinde istenebilecek manevi tazminat Borçlar Kanununun 49. maddesine bırakılmıştır. Genel olarak şahsi menfaatlerin ihlal edilip edilmediği, kişilik hukukuna ait hükümlere göre tayin olunacak bir konudur. Kişilik hakları başta Anayasa olmak üzere yasaların teminatı altındadır. Fikir ve San'at Eserleri Kanununun kapsamına giren faaliyetlerde bulunduğu sırada, ve bu arada yasaya uygun veya aykırı olarak bir eserden diğerine iktibas yapılmasında da, kişilerin aynı teminattan yararlanacakları ve Borçlar Kanununun 49. maddesindeki koşullar varsa manevi tazminat isteyebilecekleri tartışmasız benimsenmesi gerekli temel bir prensiptir.” (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011).

⁶ **Ayiter**, s.112; **Serozan, Rona**: “Mülkiyet Hakkının Öz, İşlevi ve Sınırları” (Kısaltma: Mülkiyet), Prof. Dr. Ümit Yaşar Doğanay’ın Anısına Armağan I, İst. Üni. Yay., İstanbul: 1982, s.246; **Tekinalp, Ünal**: Fikrî Mülkiyet Hukuku, Arıkan Yay., 4. Bası, İstanbul: 2005, s.151; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.141; **Ateş, Mustafa**: Fikir ve Sanat Eserlerinin Kamuya Sunulması: Alenileşmemiş ve Yayınlanmamış Eserler Fikrî Hukuka Göre Korunamaz mı? (Kısaltma: Kamuya Sunma), BATİDER, C:XXIII, S:3, Ankara: 2006, s.245; **Karahan/Suluk/Sarac/Nal**: Fikri Mülkiyet Hukununun Esasları, Seçkin Yay., 3. Bası, Ankara: 2011, s.78; **Ulaş, Işıl**: “İşlenme Eser Türü Olan Çeviri Eserde Kamuya Sunma Hakkı”, BATİDER, C:XXIV, S:1, Ankara: 2007, s.68-69; **Erdil, Engin**: “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Eser Sahibinin Pay ve Takip Hakkı” (Kısaltma: Pay ve Takip), Legal FSHD, Y:2009, S:17, C:5, s.63; **Aksu, Mustafa**: “Eser Yaratıcısının Eseri Üzerindeki Manevi Hakları (Eser Yaratıcısı Kişilik Hakkı) ile Genel Kişilik Hakkı İlişkisi Üzerine Bir Deneme”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, C:I, XII Levha Yay., İstanbul: 2010, s.121; **Özel, Hilal**: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Miras Yoluyla İntikali (Marmara Üniversitesi S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006), s.57, 62, Aynı soyadını taşıyan bir başka yazara atfımız olduğundan bu yazarın soyadı ve adına birlikte atıf yapılacaktır.

eser sahibini ve bu arada kanunun yetki vermiş olduğu diğer hak sahiplerini de muhtemel ve vaki tecavüzlere karşı koruyucu imkânlar içermektedir.

Doktrinde manevi hakların şahsiyet haklarından olmadığı ve bu nedenle şahsiyet hakları dairesinde himaye görmeyecekleri ve manevi hakların ihlali durumunda şahsiyet haklarını korumaya yönelik hükümlerin tamamlayıcı hüküm olarak da kullanılamayacakları kabul edilmektedir⁷. Zira FSEK’te düzenlenen manevi haklarla ilgili hükümler ile Medenî Kanun’un şahsiyetin korunmasına yönelik hükümleri iki ayrı menfaati düzenlemektedir ve manevi haklar, eser sahibine mali haklarıyla birlikte bahşedilen, mali haklarla iç içe bulunup çoğunlukla birlikte kullanılan haklardır, bu sebeple şahsiyet hakkı olarak düşünülemezler. FSEK m.13/I’de açıkça fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatlerinin bu kanun dairesinde himaye görecekları hükme bağlanmıştır. Öte taraftan eser sahibinin eseri dolayısıyla kişilik haklarının tecavüze uğraması da mümkündür; bu halde tabiidir ki MK’nın kişiliğin korunmasına yönelik hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁸.

Manevi hakların –bu arada mali hakların da- doğumu için herhangi bir şekil şartı veya tescil mecburiyeti aranmamıştır. Eser üzerindeki manevî haklardan istifade edebilmek için eserin alenileşmesi de gerekli değildir⁹. Bu husus FSEK m.20/I’de “Henüz alenileşmemiş bir eserden her ne şekil ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.” denilmek suretiyle belirtilmiştir. Keza eseri umuma arz etme yani alenileştirme hakkı da eser sahibinin manevî haklarından ve eser sahibi bu yetkisini kullanıp kullanmamakta elbette serbesttir; ancak kanunun aleniyete bağladığı iktibas serbestisi, eserin içeriği hakkında bilgi verme serbestisi, koruma sürelerinin başlaması gibi bir takım sonuçlar da vardır. Eser sahibinin rızası olmadan eseri açıklayan kişiler için hukukî ve cezaî yaptırımlar öngörülmüştür.

⁷ **Ayiter**, s.114; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.143; **Ateş, Mustafa**: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması (Kısaltma: Kapsam), Seçkin Yay., Ankara: 2003, s.132; Aksi görüşte: **Arslanlı**, s.79-80, Yazar manevî hakların, eser sahibinin şahsî ve manevî menfaatlerini korumayı hedeflediğini; bu nedenle eserden doğan manevî hakların MK’nın şahsiyete ilişkin hükümleri ile her zaman genişletilebileceğini savunmuştur.

⁸ **Ayiter**, s.114.

⁹ **Ayiter**, s.107; **Ateş** (Kamuya Sunma), s.244-248; Aksi görüşte: **Arslanlı**, s.93, Yazar henüz alenileşmemiş bir eserin telif hukukuna mevzu teşkil etmeyeceğini belirtmiştir.; **Erel**, s.103; **Atasoy**, s.103-104.

Manevî haklar kişiye bağlı olduklarından başkalarına devre ve mirasla intikale elverişli değildirler. Manevî hakların kendisinin devrine FSEK’te cevaz yoktur; manevi hakları sadece kullanma yetkisi devredilebilir; mesela eserin kamuya sunulması için başkasına yetki verilebilir. Eser sahibinin ölümünden sonra da manevi haklar terekeye dâhil olmaz ve miras kurallarına göre intikal etmezler¹⁰. Bu husus FSEK m.19 hükmüyle özel olarak düzenlenmiş olup ileride incelenecektir.

C. Manevî Hakların Türleri

1. Eseri Umuma Arz (Kamuya Sunma) Yetkisi

FSEK m.14 hükmünde eser sahibine, umuma arz salâhiyeti başlığı altında birden fazla yetki tanınmıştır. Buna göre eser sahibi eserini umuma arz edip etmeme, eseri yayımlama zaman ve tarzını tayin etme, bütünü veya esaslı bir kısmı alenileşmemiş olan eserinin içeriği hakkında bilgi verip vermeme konularında münhasıran hak sahibidir.

Fikir ve sanat eserlerinin kamuya sunulması ya eserin yayımlanması ile ya da diğer bir yoldan aleniyete kavuşturulmasıyla olur¹¹. Aleniyet FSEK m.7/I’de, eserin hak sahibinin rızasıyla umuma arz edilmesi olarak tanımlanmıştır. Alenileşme için hak sahibinin eserini kamuya açıklama hususundaki iradesi arandığından, hak sahibinin rızası hilafına bir kamuya arz durumunda eser alenileşmiş sayılmaz, umuma arz rıza dışında gerçekleşmişse eser sahibi aleyhine hüküm doğurmaz¹². Aleniyet; eserin, onu yaratan eser sahibinin hususî sahasından çıkarak ifşa edilmesi, kamuya açıklanması, üçüncü kişilerin esere ulaşmalarına imkân sağlanması demektir¹³. Alenileşme anından itibaren eser için bazı sınırlamalar da söz konusu olur, kamu düzeni veya genel ve özel menfaatler için serbest yararlanma gündeme gelebilir¹⁴. Alenileşmeyi sağlayan fiiller eserin niteliğine göre değişiklik gösterir. Örneğin edebi eserler okunmak, müzik eserleri çalınmak ve söylenmek, tiyatro eserleri

¹⁰ Erel, s.283; Öngören, s.29.

¹¹ Erel, s.137; Öngören, s.33; Yavuz, Levent: “Eser Sahibinin Eserini Kamuya Sunma Hakkı (FSEK m.14) ve Manevi Hakların Üçüncü Kişiler ve Eser Sahibinin Yakınları Tarafından Kullanılması (FSEK m.19)”, Yargıtay Dergisi, C:33, S:1-2, Y:2007, s.60.

¹² Tekinalp, s.154; Arbek, s.132.

¹³ Ateş (Kamuya Sunma), s.227.

¹⁴ Tekinalp, s.156; Ateş (Kapsam), s.132.

sahnelenmek, güzel sanat eserleri teşhir edilmek suretiyle alenileşir¹⁵. Alenileşmenin maddi ve manevi olmak üzere iki unsuru vardır. Maddi unsur eserin umuma arzı fiilidir. Manevi unsur ise eser sahibinin eserini alenileştirme yönündeki iradesidir. Eserin alenileştirilmesi aynı zamanda FSEK’te eser sahibine umuma arz yetkisi adı altında bir manevî hak olarak tanınmıştır¹⁶ (FSEK m.14). Eserin hak sahibinin rızasıyla umuma bir kez arz edilmesiyle alenileşme gerçekleşir (FSEK m.7). Umum kavramından yalnızca kalabalık bir insan topluluğu anlaşılmemakta, somut olayın özelliklerine göre bu kavramın karşılığı değişebilmektedir. Umum kavramı mevzuatımızda tanımlanmamıştır; ancak doktrindeki genel kabule göre eser, aralarında kişisel bir bağlantı bulunmayan, sınırsız ve belli olmayan sayıdaki kişilere açıklandığı takdirde umuma arz gerçekleşmiş olacaktır¹⁷.

Yayımlanma ise FSEK m.7/II’de bir eserin aslından çoğaltılmış nüshalarının hak sahibinin rızasıyla satışa çıkarılma veya dağıtılma yahut diğer bir şekilde ticaret mevkiine konulma suretiyle umuma arz edilmesi şeklinde tanımlanmıştır. Yayımlanma esas itibarıyla bir alenileşme tarzıdır¹⁸. Yayımlanmanın gerçekleşebilmesi için gerekli unsurlar bir eserin aslından çoğaltılmış nüshalarının olması ve bunların bir şekilde tedavüle konulmasıdır¹⁹. Eserin yayımlanmış sayılması için mutlaka ticarî amaçla tedavüle konulması şart değildir; zira eserler yalnızca maddi kazanç elde etmek için dağıtılmak zorunda değildirler²⁰.

Eserin açıklanma yeri, zaman ve şekli, eserin başarısında önemli bir rol oynar. Eserin hayatının bu ilk önemli aşamasında yalnız eser sahibinin takdir ve kararı etkili olmalıdır²¹. Bu nedenle FSEK’in münhasıran eser sahibine tanıdığı umuma arz yetkisinin ihlal edilmesi yine FSEK’in öngördüğü hukukî ve cezaî yaptırımlara tâbidir. Buna göre eser sahibi eserinin rızası hilafına açıklanması dolayısıyla tecavüzün ref’i, tecavüzün men’i, tazminat davalarını açabilir, oluşan suçtan dolayı şikâyetçi olabilir.

¹⁵ Ateş (Kamuya Sunma), s.232.

¹⁶ Ateş (Kamuya Sunma), s.229.

¹⁷ Ayiter, s.108; Erel, s.105; Memiş, Tekin: Fikrî Hukuk Bakımından İnternet Ortamında Müzik Sunumu, Seçkin Yay., Ankara: 2002, s.116-117 ve Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.91 vd, umum kavramının tanımlanmasında Alman hukukuna başvurulmasını önermektedir, buna göre umum kavramından bahsedebilmek için eseri kullanan kişi ile eseri algılayan kişiler arasında veya eseri algılayan kişilerin kendi arasında şahsi bir bağlantı bulunmaması gerektiği ifade edilmektedir; Ateş (Kamuya Sunma), s.231, 234. Örneğin mağazalar, kafeler, hastaneler, alışveriş merkezleri, bekleme salonları, otel lobileri gibi yerlerdeki kimseler arasında kural olarak kişisel bağlantı olmadığı kabul edilir.

¹⁸ Ateş (Kamuya Sunma), s.234.

¹⁹ Ateş (Kamuya Sunma), s.236.

Eser sahibi kamuya arz yetkisinin kullanılmasını bir başka kimseye bırakabilir²²; fakat bırakmamışsa, ölümünden sonra bu yetkiyi FSEK m.19'da sayılan kişiler kullanabilecektir. Manevi hakları kullanma yetkisi eser sahibi tarafından mali hakları devralan bir kimseye de bırakılabilir. Genellikle eser sahibi mali haklarla beraber bir ruhsat ya da devir işlemiyle manevi hakları kullanma yetkisini de devralan tarafa vermektedir. Eser sahibinin, mali hakların devrine ilişkin bir sözleşme yapması durumunda kamuya arz yetkisinin de devredilen mali hakla beraber devralan tarafa geçtiği doktrinde kabul edilmektedir²³. Örneğin yayma hakkını devralan kişi bu mali hakkı kullanırken, eseri kamuya da arz etmiş olacaktır; bu nedenle burada mali hakkın devriyle beraber eser sahibinin bir manevi hak olan kamuya arz yetkisini de karşı tarafa devrettiği sonucuna varılmaktadır²⁴. Kamuya arz yetkisinin de devredildiği durumlarda devralan, bu yetkinin eser sahibinin belirleyeceği veya halin gereklerine göre uygun bir zamanda kullanılması borcu altındadır. Devredilmiş olan bir mali hakkın zamanında kullanılmaması eserin kamuya sunulmasını da geciktireceğinden bu durumun eser sahibine Kanunun 58. maddesinde düzenlenen cayma imkânını vereceği doktrinde kabul edilmektedir²⁵.

Eğer eser sahibi sağlığında eserinin kamuya sunulmasını açık bir şekilde yasaklamışsa onun bu arzusuna uymak gerekeceğinden onun ölümünden sonra hakları kullanmaya yetkili kimseler eseri kamuya arz edemeyeceklerdir. Zira eser sahibinin eserini kamuya sunmama yetkisi de yine FSEK m.14/I hükmünden doğan manevi hakkı içerisindedir. Bu durumda kamuya arz yetkisinin ve ona bağlı olarak kullanma imkânının da sona erdiği kabul edilmelidir²⁶.

Doktrinde, kamuya arz yetkisinin eser sahibi tarafından bir defa kullanılmasıyla bundan sonraki kullanımların hak ihlaline yol açmayacağı ifade edilmiştir²⁷. Kanaatimizce

²⁰ **Ateş** (Kamuya Sunma), s.241-242.

²¹ **Ayiter**, s.115.

²² **Tekinalp**, s.156'da eserin kamuya arz edilmesi konusunda verilecek yetkinin şekle tâbi olmadığını belirtmektedir.

²³ **Arslanlı**, s.81; **Yarsuvat**, **Duygun**: Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul: 1977, s.88; **Ayiter**, s.115.; **Tekinalp**, s.155; **Erel**, s.137.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.145; **Arbek**, s.132-133; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.80; **Ateş** (Kapsam), s.134; **Yavuz**, s.60; **Özel, Hilal**, s.65, 72.

²⁴ **Erel**, s.137.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.145.

²⁵ **Arslanlı**, s.82; **Yarsuvat**, s.89; **Ayiter**, s.116; **Tekinalp**, s.157; **Erel**, s.139; **Piroğlu** (Manevî Haklar), s.561; **Arbek**, s.133; **Öngören**, s.31; **Ateş** (Kapsam), s.137; **Özel, Hilal**, s.69, 74.

²⁶ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.147.

²⁷ **Ulaş**, s.70-71; **Atasoy**, s.57 vd; **Özel, Hilal**, s.71.

bu gibi hallerde durumu iki taraflı düşünmek gerekir. Eser sahibinin izni olmaksızın eserin kullanılması mali hak ihlaline yol açtığı gibi manevi hakları da haleldar edecektir²⁸; zira eser sahibinin eserini umuma arz edip etmemesi, yayımlanma zamanı ve tarzını belirlemesi onun FSEK m.14'te münhasıran kendisine tanınan manevi yetkileridir²⁹. Eser sahibi ile arasında hiçbir sözleşme olmaksızın korsan şekilde yapılan kamuya arz halleri manevi hakkın açık şekilde ihlalidir. Ancak eser sahibi ile akdedilmiş bir sözleşme varsa, eser sahibinden hukuka uygun olarak bir kez umuma arz yetkisini devralmış olan kimse, sözleşme şartları çerçevesinde sonraki kullanımlarda izin almak zorunda değildir. Keza yukarıda da belirttiğimiz gibi, doktrinde mali bir hakkı devralan tarafın kamuya arz yetkisini de genellikle devralmış sayılacağı kabul edilmektedir. Eser sahibinin kamuya arz konusunda yetkilendirdiği kişi yetkilendirme şartlarına aykırı hareket etmemelidir³⁰. Eser sahibinin tercih etmeyeceği bir biçimde veya istemediği bir zamanda meşru menfaatlerine zarar verecek şekilde eserinin umuma arz edilmesi kanaatimizce onun FSEK m.14'teki manevi yetkisine bir tecavüz teşkil edecektir. Bu nedenle sözleşmenin menfaatler dengesine göre yorumlanması önemlidir.

FSEK m.14'ün birinci fıkrasındaki yetkileri izinsiz kullanılan eser sahibi, bu kullanım onun şeref ve itibarını zedelemese de, eserin istemediği bir biçimde örneğin estetik beğenilerine uymayan bir şekilde veya istemediği bir zamanda yayımlanması, örneğin uygunsuz bir zamanda yayımlandığı için malî haklarının tehlikeye düşmesi gibi durumlarda kanaatimizce buna engel olabilmelidir. FSEK m.14'ün üçüncü fıkrasındaki eserin umuma arzı veya yayımlanma tarzının eser sahibinin şeref ve itibarını zedelemesi durumunda kamuya arzın veya yayımın men edilebileceği hükmü, düşüncemize göre

²⁸ **Yavuz**, s.63: “Her ne kadar, kural olarak, eserin kamuya sunulması bir defalık hukuki eylem ise de, bu yolla eserin alenileşmesi sağlanmakta ve eser fikri mülkiyet hukukunun koruma konusu haline gelmektedir. Kamuya sunma hakkı eser alenileştikten sonra da devam eder ve izinsiz çoğaltma, yayma vb. her türlü mali haklara tecavüz oluşturan eylemlerin gerçekleştirilmesi halinde, eser sahibine, ihlal edilen mali hak taleplerinin yanında, FSEK'nun 14/I. fıkrası uyarınca, kamuya sunma hakkının ihlalden dolayı tecavüzün önlenmesi ve manevi hak tazminatı talep etme yetkisi de verir.”

²⁹ Bu konudaki bir karar için bkz: **Yarg. 11.HD, T. 20.02.2001, E. 2000/10395, K. 2001/1478**: “... Dava, davacıların murisi tarafından yapılan tablonun, davalı tarafından basılan takvimde kullanılması nedeniyle ihlal edilen mali ve manevi hakların tazmini istemine ilişkindir. Bu tablonun eser sahibine ait fikri hakların davalıya devredilmediği açıktır. Davalının eyleminin, söz konusu resmin kopyasını takvim nüshalarına basarak çoğaltmak ve umuma arz etmek olduğu, bu itibarla FSEK'nun 22. maddesinde yer alan çoğaltma hakkının ve aynı Yasanın 14. maddesinde belirtilen umuma arz yetkisinin ihlal edildiği, tazminatların hesap ve takdirinde de herhangi bir usulsüzlüğün bulunmadığı anlaşılmaktadır.” (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011).

³⁰ **Tekinalp**, s.157.

yalnızca eser sahibinin şeref ve itibarının tehlikeye düştüğü durumların engellenebileceği şeklinde yorumlanmamalıdır³¹.

FSEK m.14/II hükmü “*Bütünü veya esaslı bir kısmı alenileşmemiş olan yahut ana hatları herhangi bir suretle henüz umuma tanıtılmayan bir eserin muhtevası hakkında ancak o eserin sahibi malûmat verebilir.*” düzenlemesini içermektedir. Alenileşmemiş veya alenileşmekle birlikte ana hatları henüz tanıtılmamış eserler için eser sahibi dışındaki kişiler eserin içeriği hakkında eser sahibinin iznini almadan açıklamada bulunamayacaklardır. Örneğin bir müzik eserinde henüz eser kamuya sunulmamışken, eserin hüznü bir eser olduğu, batı sazlarıyla çalındığı vs. bilgiler verilemeyecektir³². Eserin muhtevası hakkında bilgi verme yetkisi kamuya arzdan daha dar olup, bir hikâyenin konusunun tanıtılması, bir sinema eserinin fragmanının yayınlanması gibi eseri birtakım ipuçları vererek genel olarak tanıtmaya amacı taşıyan bir durumdur³³.

FSEK m.14/III hükmü eserin, sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek mahiyette umuma arzı veya yayımı durumunda eser sahibine başkalarına yazılı izin vermiş olsa bile eserin gerek aslının gerek işlenmiş şeklinin umuma tanıtılmasını veya yayımlanmasını men etme yetkisi vermiştir. Hükme göre men etme yetkisinden sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür; ancak diğer tarafın tazminat hakkı maddede saklı tutulmuştur.

2. Eserde Adın Belirtilmesi Yetkisi

FSEK’in 15. maddesinde eser sahibine eserini kendi adıyla ya da bir müstear adla yahut adsız olarak umuma arz etme ve yayımlama konusunda münhasır bir yetki tanınmıştır. Eser sahibi için eserini adıyla umuma arz etmesi eserle olan bağı kurması³⁴ ve göstermesi açısından önemlidir; ne var ki eser sahibi eserini bir müstear (takma) adla umuma arz edip yayımlayabileceği gibi bunu tamamen adsız olarak da yapmayı tercih edebilir. Adın belirtilmesinin eser sahibi açısından ekonomik bir yararı da vardır; örneğin

³¹ Aynı yönde: **Yavuz**, s.63.

³² Örnek için bkz: **Öngören**, s.32-33.

³³ **Özel, Hilal**, s.76; **Ateş** (Kapsam), s.138, yazar eser sahibinin eser hakkında bilgi verilmesi yetkisinin devredildiğine dair açık beyanı bulunmasa bile eseri kamuya sunma yetkisine sahip olanların, eserin muhtevası hakkında bilgi verme yetkisine de sahip olduklarının kabulü gerektiğini ifade etmiştir.

³⁴ **Öngören**, s.34.

eserin meydana getirdiği ilgi neticesinde eser sahibi yeni siparişler alabilir³⁵. Eserde adın belirtilmesi her eser kategorisi için o kategoriye has özelliklere göre gerçekleşir, örneğin müzik eseri için radyo ve televizyonda sunucu tarafından söylenerek, kaset ve CD gibi araçların üzerine yazılarak, sinema eserlerinde filmin jeneriğinde yer alarak bu hak kullanılabilir³⁶. Eser sahibinin eserde adını belirtmesi eser sahipliğine ilişkin karineler ve eser üzerindeki tasarruf yetkisinin ispatı bakımından önem taşır³⁷. Eserin, sahibinin adı belirtilerek veya belirtilmeden ya da bir takma ad, rumuz vb. ile kamuya sunulmasının sonuçları FSEK m.11 ve m.12’de düzenlenmiştir.

FSEK’in 11. maddesi birinci fıkrasında sahibinin adı belirtilen eserler için bir karine öngörülmüştür. Buna göre yayımlanmış bir eserin nüshalarında veya bir güzel sanat eserinin aslında o eserin sahibi olarak kendi adını veya tanınmış takma adını kullanan kimse, aksi ispatlanıncaya kadar o eserin sahibi sayılır. Artık eserde belirtilen kişi kendi eser sahipliğini ispatla yükümlü olmayıp, tersine onun eser sahibi olmadığını iddia eden, bu iddiasını ispatla mükellef olacaktır³⁸. Aynı şekilde FSEK m.11/II’de umumi yerlerde veya radyo-televizyon aracılığıyla verilen konferans ve temsillerde mutad şekilde eser sahibi olarak tanıtılan kimsenin o eserin sahibi sayılacağı hükme bağlanmıştır. Ancak birinci fıkrada düzenlenen karine yoluyla ikinci fıkradaki bu karinenin çürütülmesi mümkündür. Bu karine, örneğin televizyonda bir temsil sırasında eser sahibi olarak tanıtılan kimsenin bu eyleminden önce eserin aslının veya çoğaltılmış nüshalarının gerçek eser sahibinin adı altında kamuya sunulmuş olması ile çürütülebilecektir³⁹.

³⁵ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.81.

³⁶ Tekinalp, s.159; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.81; Öngören, s.35; Özel, Hilal, s.80; Bu konuda bir karar için bkz: Yarg. 11. HD, T.23.03.1978, E. 1978/687, K. 1978/1437: “...Mahkemece hükme dayanak yapılan üç kişilik bilirkişi raporunda, davacının isminin dava konusu yapılan plakların üzerine ayrı ayrı yazılması gerektiği ve fakat davalının bu yazma işinin unutma sonucu değil, bile bile yapmamış olduğu açıkça belirtmiş bulunmaktadır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 3. maddesi hükmüne göre, davacının eserinin kanuni himayeye mazhar bulunmasına ve bilirkişi raporundaki mütalaaya göre de davalının imal ettiği plakların üstüne davacının ismini yazmaması hali bir "kusur" teşkil eder. Bu itibarla 5846 sayılı Kanunun 70. maddesi hükmüne göre davalının ayrıca manevi tazminatla da sorumlu olduğu nazara alınmadan davacının manevi tazminat isteğinin tüm olarak reddi isabetsiz ve davacının bu yöne ilişkin temyiz talebi yerindedir.”(Çevrimiçi:<http://www.hukukturk.com>,12.03.2011).

³⁷ Erel, s.141; Öngören, s.35.

³⁸ Erel, s.99.

³⁹ Erel, s.99.

FSEK'in 12. maddesi ise sahibinin adı belirtilmeyen eserlerde bir karine öngörmektedir. Bu hükme göre, yayımlanmış bir eserin sahibi 11. maddeye göre belli olmadıkça, yayımlayan ve o da belli değilse çoğaltan, eser sahibine tanınan hak ve yetkileri kendi adına kullanabilecektir. Bu durumda eser üzerindeki haklar yine eser sahibine ait olmakla beraber, eser sahibi gizli bulunduğundan bu haklar başkasının adı altında kullanılır⁴⁰. FSEK m.12/II'ye göre, sahibinin adı belirtilmeyen eser bir konferansta veya temsil yoluyla kamuya sunulmuşsa, o takdirde konferansı veren veya temsili icra ettiren kimse eser sahibine ait hak ve yetkileri kendi adına kullanmaya yetkili sayılacaklardır. Asıl hak sahipleri ile FSEK m.12'ye göre eser sahibinin haklarını kullanmaya yetkili sayılan kimseler arasındaki ilişkilere, aksi kararlaştırılmadıkça, âdi vekâlet hükümlerinin uygulanacağı FSEK m.12/III'te hükme bağlanmıştır. Eser sahibinin kimliği telif haklarını kullananlarca da bilinmiyor veya aralarında bir sözleşme akdedilmemiş olabilir, bu gibi durumlarda hakların bu kişilerce kullanımı bir tecavüz teşkil edeceğinden, eser sahibinin hukuk ve ceza davalarını açabileceği kabul edilmektedir⁴¹. Eserini anonim olarak yayımlayan eser sahibi adının açıklanmasını sonradan da isteyebilecektir, eser hırsızlığına karşı dava yoluna gidebilecektir, ancak bu halde eser sahibi olduğunu ispatlaması gerekir⁴².

Adın belirtilmesi yetkisini düzenleyen FSEK 15/II'ye göre, bir güzel sanat eserinden çoğaltma ile elde edilen kopyalarla bir işlenmenin aslı veya çoğaltılmış nüshaları üzerinde eser sahibinin ad veya alametinin belirtilmesi ve eserin bir kopya veya işlenme olduğunun açıkça gösterilmesi şarttır. Böylece asıl eser ile kopyaları ya da işlenme eser arasında bir fark meydana getirilmiş; kopyalardaki hatalar eser sahibine yüklenmemiş olur ve kopyaları elde eden alıcılar aldıkları eserin aslından çoğaltılmış bir nüsha olduğu konusunda uyarılmış olurlar⁴³. Örneğin bir tablonun veya heykelin aslından birebir kopyası oluşturulmuşsa burada eserin bir kopya olduğunun belirtilmesi gerekir. Buna karşılık bu şartın her zaman katı bir şekilde uygulanabileceğini söylemek güçtür; özellikle eserin bir kopya olduğu açıkça anlaşılıyorsa, örneğin bir minyatürde, durum böyledir. Ancak bu gibi bir durumda da asıl eser sahibinin adı veya alameti belirtilmelidir.

⁴⁰ Erel, s.100.

⁴¹ Erel, s.101.

⁴² Tekinalp, s.158.

FSEK m.15/III hükmüyle eser sahibine, eser sahipliğinin ihtilaflı olduğu durumlarda hakkının tespiti açısından bir dava hakkı tanınmıştır. Örneğin eseri kendisi yaratmadığı halde intihal suretiyle⁴⁴ onu kendi ismi altında yayımlayan bir kimseye karşı gerçek eser sahibi bir tespit davası açabilecektir⁴⁵. Zira burada adın belirtilmesi manevî yetkisinin ihlali söz konusudur. Aynı hükümle bir eserin kimin tarafından vücuda getirildiğinin ihtilaflı olduğu durumlarda da hak sahibine bir dava imkânı getirilmiştir. Eser sahibi bulunduğu iddiası bir müspet tespit, eser sahibi olunmadığı iddiası ise bir menfi tespit davasının konusu olacaktır⁴⁶. Eser sahibi olarak belirtildiği halde eser sahibi olmadığı iddiasındaki kişinin eser sahibi olduğunu davalının ispat etmesi gerektiği doktrinde öne sürülmüştür⁴⁷.

Eser niteliğindeki mimarî yapılarda eser sahibinin adının, yazılı istemi üzerine yapının görülen bir yerine silinmeyecek bir malzeme ile yazılacağı FSEK m.15/IV hükmüyle düzenlenmiştir. Hükme göre, eser sahibinin adı yine kendisinin uygun göreceği bir malzeme ile yazılmalıdır⁴⁸.

3. Eserde Değişiklik Yapılmasını Yasaklama Yetkisi

FSEK m.16/I'e göre, “Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz.” Eserde yapılan değişiklik

⁴³ **Erel**, s.142.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.151; **Öngören**, s.36; **Özel, Hilal**, s.80.

⁴⁴ Fikir ve sanat eserleri hukukunda intihal, en basit ifadesiyle, bir eseri ya da eserdeki bir ifadeyi kendine aitmiş gibi göstermektir. Bir eserden intihal yapılması gerek malî gerekse manevî hakların ihlali sonucunu doğurabilmektedir, intihalin hukukî niteliği incelemesi için bkz: **Gökyayla, Emre**: “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İntihal Kavramı”, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, **Tekin Memiş (Ed.)**, XII Levha Yay., 2009, s.285-292; **Tekinalp**, s.158; **Piroğlu** (Manevî Haklar), s.561.

⁴⁵ **Ateş, Mustafa**: “Fikir ve Sanat Eseri Sahipliğinin Tespiti Davası” (Kısaltma: Tespit), Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, **Tekin Memiş (Ed.)**, XII Levha Yay., 2010, s.87; **Ateş** (Kapsam), s.141.

⁴⁶ **Arslanlı**, s.83; **Ayiter**, s.119; **Piroğlu** (Manevî Haklar), s.562; **Erel**, s.144; **Ateş** (Tespit), s.80; ancak **Tekinalp**, s.158, **Ateş** (Tespit), s.93, **Ateş** (Kapsam), s.143 ve **Özel, Hilal**, s.81, adın çekişmeli olduğu durumlarda yine bir menfi tespit davası açılabilirliğini; ancak bu davada FSEK m.15/III'ün değil, MK m.26'nın uygulama alanı bulacağını savunmaktadırlar, zira eserin sahibi olmadığı halde öyleymiş gibi gösterilen bir kimse eser sahibi olmadığından FSEK'e dayanamaz, FSEK m.15/III'teki tespit davası kişiye eser dolayısıyla tanınan bir haktır. Eserde adı haksız olarak kullanılan kişi genel hükümlere dayanarak bir tespit davası açabilecektir.

⁴⁷ **Ayiter**, s.120; **Öngören**, s.37.

⁴⁸ **Bozgeyik, Hayri**: Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Mimari Eserlerin Korunması, Yetkin Yay., Ankara: 2010, s.138 vd, mimari plan ve projelerde eser sahibinin adının gösterilmesi gerekir. Bu plan ve projelerin üzerinde mutad şekilde örneğin müellifin adının mührünün veya varsa marka ticaret unvanı, veya tanıtıcı herhangi bir işaret veya alametinin yazı veya şekille belirtilmesi şeklinde olabilir. Bu kapsamda eser sahibi

sahibinin şeref ve itibarını zedeleyebileceği gibi eserin nitelik ve özelliklerini de bozabilir⁴⁹. Eserde başkaları tarafından yapılacak değişikliklerin eser sahibinin iznine bağlı tutulması onun eseriyle olan manevi ilişkisini korumak bakımından önemli ve gereklidir⁵⁰.

Eserde, işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen değiştirmeler eser sahibinden izin alınmadan da yapılabilir (FSEK m.16/II). Örneğin bir eserin tercüme edilmesinde eserde bazı değişiklikler olması kaçınılmazdır veya yayım aşamasındaki bir

mimari eserin uygun bir yerine kendisini eser sahibi olarak belirten bir levhanın yerleştirilmesini isteyebilir. En uygun yöntemin eser sahibinin adının bir tabelanın içine yerleştirilmesi olduğu ifade edilmektedir.

⁴⁹ **Ayiter**, s.121.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.153; Bu konudaki bir Yargıtay kararı için bkz. **HGK, T.11.02.1983, E.1981/4-70, K.1983/123**: "...davalı tarafından 7.5.1978 tarihinde düzenlenen (Tele-Pazar 78) isimli televizyon programında, okuma hakkı sadece müvekkilesine ait olan (Çile Bülbülüm Çile) şarkısının (E.S.) isimli bir sanatkar tarafından İran 'lı diğer bir sanatçı ile birlikte (aslına) ve (müzik usulüne) uygun olmadan ve diğer bir ifade ile (değiştirilmek) suretiyle okunduğunu ve bu okunuş şekil ve tarzından müvekkilesinin son derece üzüntü duyduğunu ve esasen merhum bestekarın söz konusu sekiz şarkıyı (aslına ve müzik usulüne en uygun bir şekilde) sadece müvekkilesinin okuması hali ile onun san 'at güç ve kabiliyetini nazarı itibare alarak bu şarkıların okuma hakkını bu nedenlerle müvekkilesine devir ve temlik ettiğini ve aynı şarkının yine aynı san 'atkar yani (E.S.) tarafından izinsiz olarak okunmasından dolayı daha önce açtıkları diğer bir davanın kanun yollarından da geçmek suretiyle lehlerine sonuçlanıp kesinleştiğini ileri sürerek bu son olay nedeniyle 200.000 lira "manevi tazminatın" davalı Kurumdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava eylemiştir. (...) 5846 sayılı (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu)nun 14-19. maddeleri hükümleri, hem (manevi hakları) kimlerin isteyebileceğini ve hem de hangi hallerde (manevi tazminat) istenebileceğini ayrı ayrı hükme bağlamış bulunmaktadır. Kanun koyucu, adı geçen kanunun 16/f.2 hükmü ile bir eserin (mahiyet) ve (hususiyetlerini) bozan her türlü (değişikliği), o eser yönünden, manevi tazminat talebi için yeterli bir davranış saydığı gibi, diğer taraftan, eser sahibinin ölümünden sonra kimlerin "manevi tazminat" isteyebileceklerini de aynı Kanunun 19. maddesi hükmünde belirtmiş bulunmaktadır. (...) (Çile Bülbülüm Çile) şarkısının, dava dışı (E.S.) isimli ses san 'atkarı ile İran uyruklu diğer bir san'atkar tarafından birlikte ve eserin - Türk San 'at müziğine ve onun icra edilmiş şekline göre - (mahiyet) ve (hususiyetlerini) bozucu bir tarzda icra edip etmedikleri yönü ile, keza, aynı eserin televizyon programında söylenirken çalınan müzik aletinin (enstrümanın) çıkardığı ses bakımından eserin özelliğinden haleldar olup olmadığının ve diğer bir deyişle dava konusu olayda Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 14, 16 ve 70. maddeleri hükümlerinin gerçekleşip gerçekleşmediği bakımlarından, işin esasını incelememiş olduğu için, bu yönlerin incelenmesi amacıyla dosya özel daireye gönderilmelidir." (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com,12.03.2011>). Bir başka karar için bkz: **Yarg. 11.HD, T.02.03.1998, E.1997/10696, K. 1998/1311**: "...Davacı; 1961 yılında yayımladığı "Karpuz Dilimi" adlı şiir kitabında yer alan "Çal Emmoğlu Çal" adlı şiirin özü tamamen bozularak, kısaltılarak ve değiştirilerek adı belirtilmeksizin 9 kez TRT kurumunun radyo ve televizyonlarında yayınlandığını ileri sürerek (...) Mahkemece; toplanan kanıtlar ve bilirkişi raporuna göre, görev ve süreye ilişkin itirazın reddine, davacının adını da yazmak suretiyle yayımladığı şiir kitabının eser niteliğinde olduğu ve FSEK koruması altında bulunduğu, davalının radyo ve televizyonda yayın yapılmadığı konusunda itirazı bulunmadığı, FSEK 68. madde uyarınca emsal bedelin tesbitinin mümkün olmadığı, ancak her yayın için 15.000.000 TL miktarın ılımlı ve haklı olduğu ve taktiren de 10.000.000 TL manevi tazminat isteminin de yerinde bulunduğu gerekçesiyle davanın kabulüne (...) Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..." (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com,12.03.2011>).

⁵⁰ **Bozgeyik**, s.142 vd, mimari eserler açısından değiştirme yasağının temelinde mimarın o eser sebebiyle edindiği olumlu referansın herhangi bir şekilde zarara uğramaması düşüncesinin yattığı ifade edilmiştir. Eser sahibi lehine tanınan değişikliklikleri önleme yetkisi aynı zamanda eser sahibinin eserdeki hususiyetine yapılabilecek müdahalelere en uygun yine eser sahibi tarafından karar verilebileceği düşüncesine de dayanmaktadır.

kitapta gerekli imla düzeltmelerinin yapılabileceği kabul edilmelidir⁵¹. Ancak bu değişiklikler dahi eserin özelliklerini bozmamalı ve eser sahibinin şöhretini zedelememelidir⁵². Yapılmak istenen değişikliğin zorunlu olması da gerekmektedir⁵³. Değişikliğin zorunlu olup olmadığı her somut olayda ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Örneğin edebî açıdan değerli bir şiirin tek bir kelimesi bile eksiltirse şiirin hususiyetinin bozulacağı kabul edilmelidir⁵⁴. Bir olayda yazarından izin alınmadan, bilimsel nitelikteki bir eser sayfa sayısı eksiltilerek, dipnot ve referanslar çıkartılarak bir gazetede yayımlanmış, mahkemece eser sahibinin bilimsel kariyerinin olumsuz etkilendiği gerekçesiyle tazminata hükmedilmiştir⁵⁵. Bu gibi bir halde eser sahibi değişikliğe karşı koyabilir. Bu haktan sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür⁵⁶. Bu husus kanunda şu ifadelerle hükme bağlanmıştır: “Eser sahibi, kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirmeleri menedebilir. Men etme yetkisinden bu hususta sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür (FSEK m.16/III). Eser sahibinin şeref ve itibarını sarsacak değişiklikleri önleme yetkisi için doktrinde mutlak değiştirme yasağı ifadesi

⁵¹ Gökyayla (Telif Hakkı), s.154.

⁵² Arslanlı, s.84-85; Ayiter, s.121.

⁵³ Gökyayla (Telif Hakkı), s.154.

⁵⁴ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.83.

⁵⁵ Yarg. 11. HD, T.31.03.1997, E.1997/1850, K.1997/2313: “... Mahkemece; toplanan kanıtlar ve bilirkişi raporuna göre; davacının sahibi olduğu "Çevre Hakkı" adlı eserin davalılar tarafından esas sahibinden izin alınmaksızın promosyon amacıyla orijinalinden daha eksik sayfa ile, dipnot ve referanslar yer almaksızın ve eser sahibinin soyadı değiştirilerek basılıp dağıtıldığını, davacının FSEK 68 ve 70/3. maddelerine dayanan taleplerinden yüksek olanını isteme hakkı olduğu, MK. 24/a maddesi uyarınca talep edilen miktardan 190.442.710 TL lık kısmın kabule şayan olduğu ve davanın projenür olması, orijinalinin bozulacak şekilde eserin tahrif edilerek basılıp dağıtılması sonucunda bilimsel değerinin azaldığı ve davacının bilimsel kariyerinin olumsuz şekilde etkilendiği(...)hüküm ONANMASINA(...)” (Çevrimiçi:<http://www.hukukturk.com>,12.03.2011).

⁵⁶Bu konudaki bir karar için bkz: Yarg. 15.HD, T.15.04.1992, E.1992/490, K.1992/1984: “... Bu durumda, yapılarak davalıya teslim edilen projelerin sahibi davalı bankadır. Bu husus ayrıca sözleşmeye ekli "proje yapım şartnamesi"nin amaç ve kapsam başlıklı ikinci sayfada yer alan "projeler İdarece tasdik edildikten sonra İdarenin malı olacağından, İdare gerekli gördüğü her türlü tadilatı işin seyrine göre proje müellifinin muvafakatını almadan yapabilecektir" hükmünden de anlaşılmaktadır. (...) Ne var ki Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 16/son madde ve fıkrasına göre, eser sahibi (yüklenici) kayıtsız ve şartsız izin vermiş olsa bile şeref ve itibarın yahut eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirmelere muhalefet hakkını muhafaza eder. Bu haktan sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür. Yasanın bu açık hükmü gözetilerek davacının manevi tazminat isteği yönünden içlerinden biri hukukçu, diğerleri konusunda uzman bilirkişilerden teşkil olunacak bir bilirkişi kurulu ile keşif yapılarak, davacı tarafından yapılarak davalıya teslim olunan projelerin davalı banka tarafından uygulama projesine dönüştürülmesi sebebiyle yasada açıklanan anlam ve amaca göre eserin manevi tazminatı gerektirecek nitelikte "mahiyet ve hususiyetinin" bozulup-bozulmadığı hususunda rapor alınması ve oluşacak sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken, hükmün bu kısmının yanılı ile onanmış olduğu anlaşıldığından Dairemizin 11.11.1991 gün ve 1991/1793-5364 sayılı onama kararının manevi tazminata ilişkin bu kısmının kaldırılarak usul ve yasaya aykırı kararın bozulması gerekmiştir.” (Çevrimiçi:<http://www.hukukturk.com>,12.03.2011).

kullanılmaktadır⁵⁷. Eser sahibi bu gibi değişiklikler için sözleşme ile izin vermiş olsa bile bu sözleşme kendisini bağlamayacaktır. Eser sahibinin bu türden değişiklik ve müdahalelere karşı koyma hakkı kanunla saklı tutulmuştur.

4. Eser Sahibinin Zilyed ve Malike Karşı Hakları

Eser sahibinin manevî haklarından bir diğeri de eser el değiştirdikten sonra eseri elinde bulunduran zilyed ve malike karşı olan haklarıdır. Eserin eser sahibinin elinden çıkmasıyla eser üzerindeki manevi hakları son bulmaz⁵⁸. Bu nedenle FSEK 17. madde hükmüyle eser sahibine el değiştirmeden sonraki süreçte eserine tekrar ulaşması ve ondan faydalanması için bir manevi hak ihdas edilmiştir. Yine FSEK m.57/I hükmüne göre, “*Asıl veya çoğaltılmış nüshalar üzerindeki mülkiyet hakkının devri, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, fikrî hakların devrini ihtiva etmez.*” Eser sahibinin bu manevi yetkisi doktrinde eserin aslına ulaşma hakkı⁵⁹, esere varma hakkı⁶⁰ gibi değişik nitelermelerle anılmaktadır⁶¹.

FSEK m.17/1'e göre eser sahibi koruma şartlarını yerine getirmek kaydıyla fıkırada sınırlı şekilde sayılan⁶² eserlerin asıllarından geçici bir süreliğine yararlanmayı talep etme hakkına sahiptir. Eser sahibinin yararlanma talep edebileceği eserler; FSEK 4. maddesi 1. ve 2. bentlerinde sayılan güzel sanat eserlerinin asılları ile FSEK 2. maddesi 1. ve 3.

⁵⁷ **Bozgeyik**, s.156.

⁵⁸ Bu konudaki bir karar için bkz: **Yarg. 11.HD, T.18.03.1999, E.1998/10225, K.1999/2320**: “...Davacı vekili; müvekkilinin murisinin ressam olup, onun ölümü ile tek mirasçı müvekkiline tüm eserlerinin telif haklarının intikal ettiğini, davalı bankanın murise ait "İSTANBUL" isimli tablosunu 1991 yılı reklam takviminde izinsiz olarak kullandığını, eserin sadece mülkiyetinin davalıya ait olduğunu ancak telif haklarının mülkiyetle geçmediğini, müvekkilinin umuma arz, çoğaltma yetkisi ve yayma haklarının ihlal edildiğini (...) Mahkemece iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamından davalının tabloyu S. P.'dan 16.10.1989'da satın aldığı FSEK. 57/1, 52. maddeleri uyarınca mülkiyetin devri fikri hakların da devrini ihtiva etmediğini, bankanın mülkiyeti olup fikri hakları aldığına dair belge sunmadığı (...)" (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011).

⁵⁹ **Ateş** (Kapsam), s.153; **Yavuz**, s.60, FSEK'in 17. maddesi eser sahibine, eserin aslının bir başka kişide olduğu durumlar için eseri isteme hakkı verdiğinden kanaatimizce 'eserin aslına ulaşma hakkı' tercih edilebilecek bir deyimdir.

⁶⁰ **Ayiter**, s.124.

⁶¹ **Tekinalp**, s.162-163; **Özel, Hilal**, s.86.

⁶² Faydalanma talep edilebilecek eserlerin kanunda sınırlı biçimde sayılmış olması doktrinde eleştirilmiştir, Bkz. **Tekinalp**, s.163; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.158. Buna karşılık FSEK'te sayılan ana eser kategorileri bakımından bir sınırlama mevcut olup, bu kategorilerin içine dahil edilebilecek eserler bakımından bir sınırlama olmadığı da kabul edilmektedir, Bkz. **Erel**, s.154; Müzik eserleri bakımından el yazısı ile yazılan kopyalar yanında, bestelerin ilk kayıtlarının yani icra tespitlerinin de malik ya da zilyeden istenebileceği görüşü için bkz: **Öngören**, s.42; **Özel, Hilal**, s.87.

bentlerinde sayılıp da yazarlarla bestecilerin el yazısıyla yazılmış eserlerinin asıllarıdır. Örneğin bir yağlıboya tablo veya el yapımı bir mimarî maket eser sahibince satılma yoluyla el değiştirmiş olabilir, bu durumda eser sahibi eseri elinde bulunduran malikten tablosunu ya da maketini bir sergide teşhir etmek amacıyla⁶³ koruma şartlarını da yerine getirerek bir süreliğine talep edebilecektir.

FSEK 17. maddesinin 4630 sayılı kanunla değiştirilmesinden önceki halinde, hak sahibinin eserin kendisine tevdiini isteyemeyeceği düzenlenmekteyken bu hüküm anılan kanunla kaldırılmıştır. Bu nedenle düşüncemize göre eser sahibinin eserden faydalanmak için eserin kendisine tevdiini isteyebilmesi gerekir. Örneğin bir kitabın çoğaltılması için malikte bulunan aslına ihtiyaç varsa eser sahibinin eserin geçici bir süreliğine kendisine verilmesini malikten isteyebileceği kabul edilmelidir⁶⁴. Buna karşılık doktrinde, her ne kadar eserin verilmesini engelleyen bu hüküm kaldırılmışsa da yine eskisiyle aynı esasın korunduğu belirtilmiştir⁶⁵. Zira özel bir hal için eser sahibine tevdiin öngörüldüğü 17. maddenin son fıkrasının mefhum-u muhalifinden, bazı sınırlı haller dışında eserin malikten istenemeyeceği sonucuna varılmaktadır. Buna göre eserden yararlanmak için her zaman eserin tevdi edilmesi şart değildir⁶⁶. Yani eser sahibi malikten eseri teslim almadan, eserin bulunduğu yerde, örneğin malikin evinde veya işyerinde maksadın gerektirdiği ölçüde eserden faydalanacaktır.

FSEK m.17/son fıkrasına göre, eser sahibinin faydalanmak için eserin kendisine verilmesini isteyebileceği haller oldukça sınırlandırılmış bulunmaktadır. Buna göre eser sahibi yalnızca, eserin tek ve özgün olması durumunda ve kendisine ait tüm dönemleri kapsayan çalışma ve sergilerde kullanmak amacıyla eserin tevdiini talep edebilecektir. Oysaki düşüncemize göre eğer eser sahibinin eserinden faydalanabilmesi için mutlaka eserin tevdi gerekliyorsa buna izin verilmelidir, zira aksi halde bu manevî hakkın kullanım alanı oldukça daralacaktır. FSEK 17. maddesinin birinci fıkrası uyarınca eser sahibinin bu hakkı bu eserlerin ticaretini yapanlar tarafından da eseri satın alan veya elde eden kişilere müzayede ve satış kataloğu veya ilgili belgelerle açıklanacaktır.

⁶³ **Arbek**, s.136.

⁶⁴ **Ayiter**, s.122-124.

⁶⁵ **Erel**, s.154.

Zilyet ya da malik, eser sahibinden eserden yararlanmak için yaptığı masraflar ya da uğradığı zararlar mevcutsa bunları talep edebilecektir ve eser sahibinin bu manevi hakkını kullanmasına engel olduğu takdirde gerekli hukuki yaptırımlara tâbi olacaktır⁶⁷. Eser sahibi gerekli koruma şartlarını yerine getirmek mecburiyetindedir, somut olayın özelliğine göre koruma şartları sağlanmıyorsa, örneğin eser güvenli şekilde taşınmayacaksa, çok uzağa götürülecekse, sigorta ettirilmiyorsa malik ya da zilyed isteği geri çevirebilir⁶⁸.

Eseri elinde bulunduran aslın maliki eser sahibi ile yapmış olduğu sözleşme dairesinde eser üzerinde tasarruf edebilecektir; ancak eseri bozup yok edemez ve eser sahibinin haklarına zarar veremez (FSEK m.17/II). Bu hükümle aslın malikine eser sahibinin istediği takdirde eserine ulaşmasına katlanma yükümü yüklenmiştir. Kanunun lafzının açık olmasına karşın, doktrinde bazı hallerde malikin mülkiyet hakkı dolayısıyla eseri değiştirip imha edebileceği savunulmaktadır⁶⁹, ancak bu durum tartışmalı olup aksini düşünen

⁶⁶ **Erel**, s.154.

⁶⁷ **Tekinalp**, s.164; **Atasoy**, s.72.

⁶⁸ **Tekinalp**, s.164; **Ateş** (Kapsam), s.156.

⁶⁹ **Arslanlı**, s.87, Yazar eser sahibinin şeref ve itibarına zarar vermediği ve eserin bedif vasfını bozmadığı sürece mimarlık eserleri bakımından bina sahibinin ihtiyacı olan değişiklikleri yapabileceğini belirtmiştir; **Ayiter**, s.123, Yazar tek parça halindeki eserlerin, örneğin bir tablonun yok edilmesinin her şeyden önce eser sahibinin mali haklarını etkileyeceğini belirtmiştir. Bu nedenle malikin bu eserler bakımından eseri yok edemeyeceğini, ancak mimari eserlerde istisna tanınabileceğini savunmuştur.; **Tekinalp**, s.162; Yazar haklı sebeplerin varlığı halinde mimari eserlerde değişiklik (odaların birleştirilmesi gibi) veya tamirat yapılabileceğini belirtmiştir; **Erel**, s.150, 157, Yazar mimarî eserler haricindeki eserlerde malikin eseri imha ya da tahrip edemeyeceğini savunmuştur. Ancak mimari eserlerde gerektiği takdirde yapının tamamen yıkılabileceğini belirtmiştir.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.159-160, Yazara göre tek nüshası olan eserler imha edilemez; fakat eserin kopyası imha edilebilir, ayrıca mimari eserlerde de malikin mülkiyet hakkına üstünlük tanınmalı ve malikin yapıyı yıkabileceği kabul edilmelidir; **Yasaman, Hamdi**: “Mimari Proje ve Mimari Eserler”, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, **Tekin Memiş (Ed.)**, XII Levha Yay., 2010, s.565 vd, yazar mimari eseri meydana getiren mimarın en başından beri eserin belirli kullanım amaçlarına göre yapıldığını bildiğini ve buna göre hareket edeceğini, mimari eserlerde diğer eserlerden farklı olarak kullanım amacının estetik amaçlardan önce geldiğini belirtmiştir, ancak mesleki şeref ve itibarın zedelendiği durumları, malikin keyfi değiştirmelerini istisna tutmuştur, böyle bir durum yoksa malik binayı yıkabilecektir; **Ateş** (Kapsam), s.150, yazar zorunluluk halinde değişiklik/imha yapılabileceğini; ancak mimarın mesleki şeref ve itibarının gözetilmesi gerektiğini ve mümkün olduğu ölçüde eserin mahiyet ve hususiyetinin bozulmamasına gayret edilmesi gerektiğini dile getirmiştir; **Öngören, Gürsel/Ceritoğlu, Filiz**: Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Mimari Eserler ve İlgili Yargı Kararları, Öngören Hukuk Yay., İstanbul: 2007, s.64 vd, mimarlık eserlerinde fonksiyonel olma zorunluluğunun bulunduğu, mimarın eserde değişiklik yapılmasını men hakkının diğer güzel sanat eserlerine nazaran önemli ölçüde kısıtlanmış olduğu, mimar ile bina sahibinin haklarının dengede tutulması gerektiği, mimarın ihtiyaç ölçüsünde binada tadile veya yıkıma katlanması gerektiği, ancak keyfi uygulamalara karşı korunabileceği ifade edilmiştir. **Bozgeyik**, s.187 vd, mimari eserde yapılması mümkün olan değişikliklerin neler olduğu eserin kullanım biçimi, önceden belirlenmiş kullanım amacı, taraflar arasındaki sözleşme ilişkisi ve menfaatler dengesine göre belirlenir. Bir eserin koruma kapsamını hususiyet çizgisi belirler, yapılan değişiklikler hususiyeti ne ölçüde olumsuz etkilerse sonuç o derece ağır olur. Örneğin mimari eserin dış cephesinde yapılanlar ile görünmeyen iç kısmında yapılanlar aynı nitelikte değildir. İnşa eserleri doğaları gereği zamanla çeşitli değişikliklere ihtiyaç duysa bile müze,

yazarlar da mevcuttur⁷⁰. Kanaatimizce eser kategorileri arasında ayırım yapılması isabetlidir, zira FSEK m.17/II hükmünün mutlak olarak uygulanması hak kayıplarına yol açabilir. Buna göre somut olayın özellikleri göz önüne alınarak, mimari eserlerde gerekli değişikliklerin yapılabileceğini veya zaruri ise yapının yok edilebileceğini kabul etmek menfaatler dengesine daha uygundur⁷¹.

II. MALÎ HAKLAR, ÖZELLİKLERİ VE TÜRLERİ

A. Genel Olarak

Eser sahibinin malî hakları FSEK'in 21 ila 25. maddeleri arasında ve bunlara ek olarak 45. maddesinde düzenlenmiştir. Malî haklar; işleme (m.21), çoğaltma (m.22), yayma (m.23), temsil (m.24), umuma iletim (m.25), pay ve takip (m.45) haklarından ibarettir. Manevî haklarda olduğu gibi malî haklarda da kanun koyucu tarafından sınırlı sayı ilkesi benimsenmiştir.

FSEK m.20'ye göre, alenileşmiş bir eserden eser sahibine münhasıran tanınan faydalanma hakkı, yine bu kanunda malî hak olarak gösterilenlerden ibarettir. Kanun

ibadethane, mesken gibi yapılardan ziyade fabrika, okul, otel veya hastane gibi işlevsel yapılarda değiştirilme ihtiyacı daha fazladır; Bu konuda bir karar için bkz: **Yarg. 11. HD, T.06.07.1998, E.3202, K.5147**: "... binaya yapılan ilavelerin binanın sağlamlığını ve emniyetini sağlamak amacıyla değil, doğrudan doğruya binayı büyütmek ve kullanım alanını genişletme amacıyla yapıldığını, bu değişiklik ve eklentilerin binanın dış görünüşünü ve planını önemli ölçüde değiştirdiğini, 3 katlı bina haline dönüştürdüğünü, binanın özgün mimarisini ortadan kaldırdığını, FSEK 68. maddesi anlamında davacının dava konusu alacağının %50 ilave ile 39.976.439.- TL. olarak hesaplanabileceği, ancak FSEK 70/3. maddesine dayalı hesap yapıldığında istem konusu olan 50.000.000.- TL. 'nin uygun olacağını beyan edildiği, FSEK 70/3. maddesine göre yaptırılan bilirkişi incelemesinde, villanın piyasa rayiç değerinde eklentilerin 1.224.880.000.- TL. bir artış meydana getireceğinin belirtildiği gerekçesiyle davanın kabulü ile 50.000.000.- TL. maddi tazminatın 17.03.1994 tarihinden itibaren yasal faizi ile birlikte ayrıca 10.000.000.- TL. manevi tazminatın davalıdan tahsiline karar verilmiştir. (...) Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı taraflar vekillerinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA (...). (Çevrimiçi:<http://www.hukukturk.com>,12.03.2011).

⁷⁰**Piroğlu** (Manevî Haklar), s.565-566, Yazar eserin fiziki malikinin eseri yok etme hakkı bulunmadığını, bina satın alan kimsenin mimari eseri istediği gibi değiştiremeyeceğini, yok edemeyeceğini savunmaktadır; **Atasoy**, s.76, Yazar her ne şekilde olursa olsun eserin imha ya da tahrip edilemeyeceğini savunmaktadır.

⁷¹**Bozgeyik**, s.219, 226, mülk sahibi ile eser sahibi arasındaki ilişkide taraflardan birinin tamamen korunması diğerinin tamamen korumasız bırakılması ile eş anlamlı olduğundan zıt istikametlere yönelmiş olan bu çıkarların dengelenmesi gerekir. Eserin orijinallik derecesi, eser sahibinin hususiyetine yapılan müdahalenin yoğunluğu, eserin kullanım amacı, işlevselliği, manevi haklar bakımından müdahaleye maruz kalan çıkarlar ve mülk sahibinin kullanım çıkarı gibi kıstaslar dikkate alınarak bir sonuca gidilmesi gerektiği ifade edilmektedir, bu açıklamalar ve detaylı bilgi için bkz: **Bozgeyik**, s.224 vd.

henüz alenileşmemiş bir eserden de her ne şekilde ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkının münhasıran eser sahibine ait olacağını düzenlemektedir. Doktrindeki bir görüşe göre 20. maddede alenileşmiş ve alenileşmemiş eserler açısından yapılan bu ayırma gerek yoktur; çünkü alenileşmemiş eser henüz sahibinin gizli çevresinden çıkmadığından eser sahibinin bunlar üzerindeki egemenliği tamdır⁷². Eser sahibi eserini alenileştirip kendi gizli çevresinden çıkardığı takdirde ise eserinden malî olarak istifadesi ancak FSEK’te sayılan malî hakları kullanması yoluyla olacaktır. Kanunun bu ayırımı yaparak, eser sahibinin alenileşmiş eserlerdeki faydalanma haklarının yine kanunda sayılan malî haklardan ibaret olacağını vurguladığı anlaşılmaktadır.

B. Malî Hakların Özellikleri

Malî hakların kökeni 15. yüzyıl matbaa imtiyazları dönemine dayanmaktadır⁷³. Teknik imkânlar, o dönemde eserin sadece çoğaltma, yayma, temsil gibi maddi olarak tekrarlanması suretiyle semerelendirilmesine elverişliydi. Daha sonradan radyo, televizyon yayınları gibi gayrimaddi biçimde semerelendirme olanağı da doğdu. Kanunlar bu faydalanma şekillerini eser sahibinin malî yetkileri olarak düzenlediler⁷⁴.

Malî haklar eser sahibine eserinden iktisaden faydalanma ve başkalarını yasaklama yetkisi verir⁷⁵. Üçüncü kişiler, eser sahibinin izni olmadan eseri kullanıp ondan iktisaden yararlanamazlar⁷⁶. Malî haklar devre, lisans vermeye (FSEK m.48-49), mirasla intikale (FSEK m.63-65) müsaittir; rehin, hapis hakkı ve cebri icraya konu olmaya da elverişlidir (FSEK m.62). Malî haklar da manevî haklar gibi mutlak hak niteliğini haizdir. Malî haklar kanunda sayı bakımından tahdidî olarak belirtilmiştir. Bu durum doktrinde eleştiriye uğramıştır, buna göre fikrî hukuk modern gelişmelere açık bir alan olduğundan gelişen teknik imkânlar karşısında eserden yeni istifade yolları ortaya çıktığı takdirde, eser sahibi dışındaki kişilerin bu yeni olanaklardan serbestçe yararlanması hakkaniyete uygun

⁷² Ayiter, s.126.; Gökyayla (Telif Hakkı), s.161.

⁷³ Arslanlı, s.93; Ayiter, s.17 vd, 125; Erel, s.157;Gökyayla (Telif Hakkı), s.160; Arbek, s.136-137; Türkekul, Erdem: “21. Yüzyılda Fikri Haklara Yeni Bir Bakış Mümkün Müdür?”, Bilişim Hukuku, Mete Tevetoğlu (Der.), Kadir Has Üniversitesi Yay., İstanbul:2006, s.189.

⁷⁴ Ayiter, s.125-126.

⁷⁵ Arslanlı, s.93; Serozan (Mülkiyet), s.246.

⁷⁶ Gökyayla (Telif Hakkı), s.160.

değildir⁷⁷. Ancak kanaatimizce eser sahibinin hakları ile toplumun eserden yararlanma hakkı arasında denge kurulması ve bir hakkın ihlal edilip edilmediğinin belirlenebilmesi açısından diğer bir ifadeyle eser sahibinin haklarının sınırının çizilmesi ve hukuk güvenliği amacıyla malî hakların sınırlı biçimde belirtilmesi yerindedir. Keza hukuk hemen her zaman toplumun mevcut ihtiyaçlarına göre kural koymaktadır ve henüz teknik olarak öngörülemeyen veya mevcut olmayan gelişmeleri bir hakka konu etmesinin kolay olmayacağı bir gerçektir. Buna karşın FSEK’te mali hakları sayma yoluna giden kanun koyucu bunların kapsamını sınırlamamış, hatta ileride teknolojinin gelişmesi sonucu yeni yararlanma olanakları tanınacaksa bunlardan vazgeçmeyi batıl sayarak hak sahipleri için kanaatimizce bu imkânı saklı tutmuştur (FSEK m.51). Böylece eserden yeni bir yararlanma olanağı doğduğunda eser sahibinden bu yeni hak/yetki açısından yeni bir izin alınması gerekecektir.

Malî hakların çeşitleri sınırlı şekilde belirtilmiş olmasına rağmen, FSEK malî hakları düzenleyen madde metinlerinde geniş şekilde yorumlanmaya müsait bir ifade tarzı kullanmıştır⁷⁸. Çoğaltma hakkını düzenleyen 22. maddede “...herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak...” ve “...bilinen ya da ileride geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi...” ifadeleri, yayma hakkını düzenleyen 23. maddede “...kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak...” ifadeleri, temsil hakkını düzenleyen 24. maddede “...okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi...” ve “...herhangi bir teknik vasıta ile nakli...” ifadeleri, umuma iletim hakkını düzenleyen 25. maddede “...radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi...” ve “...telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılması...” ifadelerinden kanun koyucunun malî haklardan istifade olanaklarını geniş yorumlanmaya müsait bir şekilde kaleme almak istediği anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle malî haklar sayıca sınırlı olmalarına rağmen bunların kapsamı sınırlandırılmamıştır⁷⁹. Kanun koyucunun mali hakları belirlerken nasıl bir yol izlediği eser türlerinin düzenlendiği hükümlere bakılarak da anlaşılmaktadır. Eser türlerini düzenlerken de ana kategoriler altında birden çok alt türe yer verdiği ve bunları örnekleyici bir biçimde saydığı veya

⁷⁷ Ayiter, s.125.; Erel, s.157-158.; Gökyayla (Telif Hakkı), s.161; Öngören, s.28.

⁷⁸ Memiş, s.109, 112.

yalnızca geniş bir tanım vermekle yetindiği görülmektedir⁸⁰. Örneğin ilim ve edebiyat eserleri FSEK m.2’de alt türler halinde sayılmakta, musiki eserleri ise FSEK m.3’te örnek verilmeden yalnızca tanımlanmaktadır.

Malî haklar birbirine bağlı değildir, bu yüzden bunlardan birinin tasarrufu ve kullanılması diğerini etkilemez (FSEK m.20/I). Örneğin çoğaltma hakkını devralan bir şahsın aynı zamanda çoğalttığı nüshaları yayabileceği sonucuna varılamaz⁸¹. Doktrinde bazı hallerde malî hakların birinin devrinin, zorunlu olarak diğerinin devrini de içerdiği; eser sahibinin bunun da devrine muvafakat vermiş olduğunun kabulü gerektiği savunulmuştur⁸². Malî haklar Kanunda süreyle sınırlandırılmıştır, koruma süresi bittiği takdirde eserden herkes serbestçe yararlanabilecektir (FSEK m.26 vd).

C. Malî Hakların Türleri

1. İşleme Hakkı

Eser sahibinin işleme hakkı FSEK’in 21. maddesinde düzenlenmiştir: “*Bir eserden, onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.*” İşlenme eser, FSEK m.6’da, diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan fikir ve sanat mahsulleri olarak tanımlanmıştır. Eserin işlenmesi, bir eserin yaratıcı çaba sonucu, hususiyeti olan başka bir şekle sokulmasıdır. İşleme sonucu ortaya çıkan eser hem asıl eser sahibinin hem de işleyenin yaratıcı zihinsel faaliyetlerine dayanır⁸³. “*İstifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işleyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu kanuna göre eser sayılır.*” (FSEK m.6/son). Hükümde de vurgulandığı gibi, işlenme ancak bir hususiyet taşıyorsa

⁷⁹ **Tekinalp**, s.169-170; **Memiş**, s.116-117, umuma iletimin yapılış usulünün FSEK m.25’te sınırlayıcı bir şekilde sayılmamış olması isabetli bulunmaktadır; **Arbek**, s.137.

⁸⁰ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.73-77.

⁸¹ **Erel**, s.158.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.161.

⁸² **Erel**, s.158.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.161; **Erdil** (Pay ve Takip), s.64.

⁸³ **Öztaş, Fırat**: “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler”, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Sözkese Matbaacılık, Ankara: 1998, s.222.

hukuken korunan bir değerdir⁸⁴. Örneğin bir çeviri eserde çevirmen, asıl eserdeki kavram ve sözcükleri çevirisine aynen almamalı, asıl eserin içerdiği anlam bütünlüğünü korumak kaydıyla kendi hususiyetini katarak eseri çevirdiği dilde anlatmayı amaçlamalıdır⁸⁵. Kanunun 6. maddesi, işlenme eser türlerini örnekleyici biçimde saymaktadır (FSEK m.6/I).

İşleme hakkı ise, eser sahibinin, eserin işlenmelerinin umuma arzına ya da iktisaden semerelendirilmesine müsaade etmek veya bunu men etmek hususundaki malî yetkisidir⁸⁶. Eser sahibi eserini bizzat kendisi işleyebileceği gibi, işleme hakkını bir başkasına devredip, onun eseri işlemesine ve asıl eserden ayrı bir eser yaratmasına müsaade edebilir. Böylece asıl eserden faydalanarak ayrı bir eser yaratan işlenme sahibi de eser sahibi sıfatını kazanır. İşleyen eser sahibi, eseri üzerinde mutlak bir hakka sahip olup başkalarının eserinden yararlanmasını men edebilir⁸⁷. Nitekim FSEK'in 8. maddesi ikinci fıkrası, *“Bir işlenmenin ve derlemenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla onu işleyendir.”* hükmünü amirdir. Bu hükümden de anlaşıldığı üzere derleme eser üzerindeki hakkın da işleme hakkı olduğu söylenebilir⁸⁸.

İşleyen işlenmesini kamuya sunmak ya da ondan iktisaden yararlanmak istiyorsa, asıl eserin sahibiyle anlaşmak zorundadır⁸⁹. Kanunun 20. maddesine göre, *“Bir işlenmenin*

⁸⁴ **Ayiter**, s.65; **Öztaş**, s.226 vd; Eserin sadece mekanik vasıtalarla boyutlarının değiştirilmesi esere yaratıcı bir katkı ilave etmediğinden bir musiki eserinin Mp3 formatına çevrilmesi işlenme eser sayılmayacaktır, görüş için bkz: **Memiş**, s.109.

⁸⁵ **Ulaş**, s.68.

⁸⁶ **Ayiter**, s.126; Bu konudaki bir karar için bkz: **Yarg. 11.HD, 03.02.2000, E.1999/7019, K.2000/616**: *“...Davacı vekili, davalının, ünlü karikatürist ve ressam olan müvekkilinin "Maskeli Balo" isimli yapıtındaki 11 ve 12 nolu eserleri canlandırma (animation) şeklinde işleyerek Cine-5 isimli kanalda yayımlandığını, bu hususun davacının FSEK'dan doğan haklarına tecavüz oluşturduğunu, müvekkili eserlerinin USD bazında alınıp satıldığını ileri sürerek, her iki eser için şimdilik 10.000 USD maddî ve 10.000 USD manevî tazminatın faizi ile tahsiline, davalı tecavüzünün önlenmesine, bant ve değer kalıplarının imhasına ilâna karar verilmesini talep ve dava etmiştir. (...) Mahkemece, iddia ve savunmaya, toplanan delillere, bilirkişi raporuna nazaran, davacıya ait eserdeki figürlerin davalı tarafından izinsiz ve haksız olarak animasyon olarak kullanılarak TV kanalında yayımlandığı, bu hususun davacının FSEK'nun 68. ve müteakip maddeleriyle korunan haklarına tecavüz oluşturduğunu (...) dava, FSEK ile korunan malî haklara tecavüz nedeniyle, tecavüzün önlenmesi ile birlikte maddî ve manevî tazminata ilişkin olup davacı taraf, dava dilekçesinde açıkça, davacının "Maskeli Balo" isimli yapıtındaki 11 ve 12 nolu eserlere haksız tecavüz olduğunu ileri sürerek, iki eser bazında tazminat talebinde bulunduğu halde, mahkemece, bu hususta bir irdeleme ve gerekçe getirilmeden tek eser üzerinde maddî tazminata hükmedilmesi doğru olmamıştır.”* (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>,12.03.2011).

⁸⁷ **Öztaş**, s.231; **Erdil, Engin**: Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler (Kısaltma: İşlenme Eser), Beta Yay., İstanbul: 2003, s.87.

⁸⁸ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.165.

⁸⁹ **Ayiter**, s.126.

sahibi, kendisine bu sıfatla tanınan malî hakları, işleme hususunun serbest olduğu haller dışında, asıl eser sahibinin müsaade ettiği nispette kullanabilir.” Burada asıl eser sahibinin hak sahipliği ile işleyenin hak sahipliği çatışmaktadır. Zira işleyen, eserini yaratırken asıl eserden istifade etmekte ve kanunun deyimiyle asıl esere nispetle müstakil olmayan bir ürün meydana getirmektedir. Yani asıl eser sahibinin eseri, işlenmede yaşamaya devam etmektedir. Bu bakımdan FSEK bu menfaatler çatışmasını çözmek için; işleyenin, malî haklarını asıl eser sahibinin izin verdiği ölçüde kullanabileceği esasını benimsemiştir⁹⁰ (FSEK m.20).

Asıl eserin sahibinden bir kez işleme iznini alan işleyen, düşüncemize göre, kendi işlenmesi üzerinde hak sahibi olduğundan, kanunun kendisine tanıdığı malî haklardan serbestçe yararlanabilmeliydi. Zira FSEK işleyeni de eser sahibi saydığından işleme hakkına sahip olan kişi bir eser meydana getirdikten sonra, eser sahipliğinden doğan manevî ve malî haklara sahiptir; işleyen bu hakları kullanabilmek için, asıl eserin sahibinden ayrıca izin almak zorunda olmamalıdır. Yalnızca eseri işleme iznini almış olması gerekli ve yeterli olmalıdır⁹¹. Ancak kanun işleyenin eser sahipliği esasını benimsemiş; bununla birlikte işleyenin hak sahipliğini asıl eser sahibininkine bağımlı⁹² hale getirerek sınırlamıştır. İşleyen de eser sahibidir; ancak eserinden malî olarak yararlanması asıl eser sahibinden izin alması şartına bağlıdır. Bunun sebebi ise eserini meydana getirirken asıl eserden faydalanmış olmasıdır.

Doktrindeki bir görüşe göre işleyen, asıl (orijinal) eserin sahibi izin vermedikçe malî haklarını kullanamaz; asıl eserin sahibinin işleme hakkını devretmiş olması işleyenin diğer malî hakları da devraldığı anlamına gelmez⁹³. Ancak işleyen eser sahibi işleme faaliyeti

⁹⁰ **Ayiter**, s.126-127.

⁹¹ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.163.

⁹² **Öztaş**, s.231; **Erdil** (İşlenme Eser), s.88.

⁹³ **Öztaş**, s.231; Bu konudaki bir karar için bkz: **Yarg. 11. HD, T.11.06.1993, E.1993/2913, K.1993/4118**: “...Oysa eser sahibinin, eseri üzerindeki tercüme yani işleme hakkı, o eser üzerindeki haklardan yalnızca birini teşkil eder. Bilindiği üzere, eser sahibinin eser üzerindeki hakları FSEK'nun 13 ile 25. maddeleri arasında manevî ve maddî olarak tek tek sayılmış olup, tercüme (işleme) hakkı bunlardan sadece birini teşkil eder. Anılan hükümde açık bir şekilde bu haklardan sadece işleme (tercüme) hakkı serbest bırakıldığına göre, serbestliğin sadece bir işleme şekli olan tercümeyle inhisar ettiğinin kabulü gerekir. Bu yorum tarzı, anılan Yasa'nın yorum kuralı getiren 55. maddesine uygun olduğu gibi, asıl eser sahibinin temel hakları ile ilgili aynı Yasanın 6, 8/son fıkra, 20. maddeleri de bu yorum tarzını gerektirmektedir. (...) Bu açıklamalara göre, davacı asıl eser sahibinin izinsiz olarak yasa gereği tercüme edilen (işlenen) eseri üzerinde devam eden ve

sonucunda müstakil bir eser sahipliği statüsü kazandığından başkalarının eserine müdahalesini men edebilir veya haklarını bir başkasına bırakabilir⁹⁴. Doktrinde çoğunluk oluşturan diğer bir görüşe göre ise, işleme hakkını devralan bir şahsın, yalnızca o işleme türüne münhasır kalmak şartıyla kendi işlemesi üzerinde eser sahipliğinden doğan bütün hak ve yetkilere sahip olduğu kabul edilmektedir⁹⁵. Ayrıca işleyen bu hakları kullanabilmesi için devir sözleşmesinde belirtilmiş olmalarına ve asıl eser sahibinden izin alınmasına gerek olmadığı benimsenmiştir⁹⁶. Yani işleme hakkını devralan şahsın ondan ekonomik olarak faydalanmasını sağlayacak bütün diğer malî hakları da devralmış sayılacağı savunulmaktadır. Bütün işleme eser türleri için ve her olayda aynı sonuca varmak mümkün olmayacağından işleme eser sahibinin hangi hakları kullanabileceğinin somut olay içinde saptanması gerekir. Örneğin bazı yazarlar, bir romanın piyese çevrilmesi hakkını alan şahsın bunu sahnede temsil etme hakkını da devralmış sayılacağını belirtmişlerdir⁹⁷. Bir başka yazar ise aynı örnekte, romanı piyese çevirme hakkını alanın işlenmeyi çoğaltıp yayabileceğini belirtmiştir⁹⁸. Buna karşılık bir piyesi yabancı dile çevirme hakkını devralan kimsenin, yaptığı çeviriyi tiyatrodaki sahneleyerek temsil etmek hakkına sahip olmayacağı kabul edilmiştir⁹⁹. İşleme hakkıyla birlikte devralınmış kabul edilen mali hakların, işleme hakkının iktisaden değerlendirilebilmesi için zorunlu sayılan ve amaca en yakın olan haklardan ibaret olduğu genel kabul gören görüştür¹⁰⁰.

mali haklarından olan yayım hakkı için, eserin tercümesini yayımlayan davalıdan bilirkişi raporunda da değinildiği üzere münasip bir ivaz isteme hakkı bulunduğu kabulü isabetli bulunmaktadır. Kaldı ki asıl eser sahibinin o eser üzerindeki yaratıcı emeği bulunduğu dikkate alındığında, hakkaniyet ilkesi ve menfaatler durumu da bu kabul şeklini gerektirmektedir. O halde, bu düşüncelere uygun olan mahkeme kararının onanması gerekirken, bozulmuş olması yerinde görülmediğinden, davacı vekilinin karar düzeltme isteminin kabulüne karar verilmesi gerekmiştir.” (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011).

⁹⁴ **Öztaş**, s.232; **Erdil** (İşlenme Eser), s.89.

⁹⁵ **Arslanlı**, s.95; **Erel**, s.159.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.163; **Üstün, Gürsel**: Fikri Hukukta İşleme Eserler (Kısaltma: İşleme), Besam Yay., İstanbul: 2001, s.218; **Üstün, Gürsel**: “Fikri Hukuk Açısından Çevirmen Hakları”, FMR, Y:5, C:5, S:2005/2, s.83, dn.29; **Özel, Hilal**, s.133; **Atasoy**, s.81 dn. 220.

⁹⁶ **Tekinalp**, s.172; **Erel**, s.159; **Erdil** (İşlenme Eser), s.87; **Üstün** (İşleme), s.219, yazara göre eser sahibinin işleme hakkını devretmesi durumunda FSEK m.52’deki şekil koşulları geçerli olmakla beraber işleme hakkının suigeneris niteliği itibarıyla yazılı olma şartı dışındaki kuralların diğer mali hakların devrinde olduğu kadar katı uygulanması söz konusu değildir.

⁹⁷ **Ayiter**, s.127.; **Erel**, s.159-160.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.163; **Erdil** (İşlenme Eser), s.87; **Üstün** (İşleme), s.221.

⁹⁸ **Tekinalp**, s.172.

⁹⁹ **Erel**, s.160.

¹⁰⁰ **Tekinalp**, s.172; **Erel**, s.160; **Üstün** (İşleme), s.219-220; Mali hakların devrine ilişkin hukuki işlemlerin bazen yorum yapmayı gerektirebileceği, gerek BK gerekse FSEK’te yer alan hakların kapsamının aksine anlaşma olmadıkça dar yorumlanacağı ifade edilmektedir, **Yılmaz, Canan**: Türk ve İsviçre Borçlar Kanunlarına Göre Yayın (Neşir) Sözleşmesi (Marmara Üniversitesi S.B.E., Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2007), s.64 vd, yazar tarafından BK m.373/I’de yer alan ‘neşir mukavelesi müellifin haklarını mukavele

Doktrinde, işleme hakkının devri sırasında, hangi işleme türünün devredildiğinin, örneğin bir kitabı tercüme etmek, filme çekmek ya da bir romanı piyese dönüştürmek gibi, açıkça belirtilmesi gerektiği, aksi halde ‘bütün işleme haklarının devredildiği’ yönündeki kayıtların geçersiz olacağı ifade edilmiştir¹⁰¹. FSEK m.48 ise eser sahibinin, malî haklarını içerik itibariyle sınırlı veya sınırsız olarak başkalarına devredebileceğini hükme bağlamıştır¹⁰². Eser sahibi mali haklarıyla ilgili bir devir veya lisans işlemi gerçekleştirirken, FSEK m.52’ye uygun biçimde hangi mali haklarını (mesela işlemeyi, çoğaltmayı, temsili devrediyorum şeklinde) devrettiğini munzam şekil şartı gereği yazılı biçimde belirtecektir¹⁰³. Öte taraftan m.48’e uygun biçimde devrettiği mali hak; süre, yer ve muhteva itibariyle sınırsız olarak devre konu olabilecektir. Burada ilk bakışta, örneğin çoğaltma hakkını içerik bakımından sınırsız olarak devralan bir kimsenin, kanunun imkân verdiği bütün çoğaltma mecralarını kullanabileceği anlaşılır. Ancak doktrinde bir görüş bu

ifasının icap ettirdiği miktar ve zaman için naşire nakleyleyler’ hükmünün Alman ve İsviçre hukuklarında yer alan ‘amacın gerektirdiği ölçüde geçirme’ teorisiyle uyum içinde olduğu; eser sahibinin haklarının yayımlayana, yayımlayanın en azından sözleşmeden doğan asli borçlarını ifa etmesini sağlayacak ölçüde ve sürede geçebileceği ifade edilmektedir. Şüphe halinde eser sahibinin, sözleşmenin amacına ulaşılabilmesi için gerekli olan haklardan başka bir hakkı devretmediği çıkarımı yapılmaktadır. Telif hakkının her zaman eser sahibinde kaldığı kabul edilerek, mümkün olan en kapsamlı şekilde eserinin ekonomik semerelerinden yararlanmasının amaçlandığı; zira eser sahibinin sosyal ve ekonomik açıdan daha zayıf olduğunun kabul edildiği belirtilmektedir. Sözleşmenin yorumunda sözleşme içeriğinin yeterli olmadığı hallerde, mümkün olduğunca iki tarafın ortak amacını bulmanın önem kazandığı, netice itibariyle ‘eser üzerindeki bütün mali haklarını devrettim’ şeklindeki bir tasarrufun geçersiz olduğu ileri sürülmektedir; **Bellican, Cüneyt**: Fikri Hukukta Manevi Haklar ve Manevi Hakların Korunması (İstanbul Kültür Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008), s.387.

¹⁰¹ **Erel**, s.159; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.162-163; **Üstün** (İşleme), s.218, 222.

¹⁰² FSEK m.48 hükmünün doktrinindeki eleştirisi için bkz: **Üstün, Gürsel**: Fikri Hukukla İlgili Bilirkişi Raporları II (Kısaltma: Bilirkişi Raporları), BESAM Yay., İstanbul: 2001, s.81 vd; **Piroğlu, Ünsal**: “Eserden Doğan Hakların Devri ve FSEK 48-52 Çelişkisi” (Kısaltma: FSEK 48-52 Çelişkisi), Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C:II, Turhan Yay., Ankara:2010, s.1849 vd.

¹⁰³ Bu konudaki bir karar için bkz: **Yarg. 11.HD, T.04.12.1975, E.1975/4967, K.1975/7001**: “...davacı eser sahibinin 5 defa baskıya sözlü olarak muvafakat etmiş olması 6. baskı için de muvafakatinin sözlü olmasını gerektirmeyeceğine, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 52. maddesi gereğince mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması şartının bir geçerlilik koşulu bulunmasına ve kanun koyduğu geçerlilik şartına dayanan bir kimsenin hareketinin kötü niyet belirtisi olarak sayılamayacağına ve olayda bir hakkın sırf diğerini zararlandıran kötüye kullanılması olarak da nitelendirilmeyeceğine göre davalı vekilinin temyiz itirazları yerinde değildir.” (Çevrimiçi:<http://www.hukukturk.com>,12.03.2011); Bir diğer karar için bkz: **Yarg. 11. HD, T.15.07.2005, E.2004/10681, K.2005/7713**: “...Mahkemece, toplanan kanıtlar ve bilirkişi raporuna dayanılarak, davacı ile yazar arasında düzenlenen 31.10.1990 tarihli sözleşmede devredilen mali hakların açık biçimde gösterilmeyip genel ifadelerle yer verildiği, dolayısıyla FSEK.nun 52nci maddesi hükmü karşısında geçersiz olan bu sözleşmenin, açıkça zikredilmeyen ve esasen eser sahibinde kalan hak ve menfaatlerin devrine yönelik olarak değerlendirilmeyeceği, ancak davacının yaptığı tüm basılara, butlana rağmen uzun süre sessiz kalarak muvafakat verilmesi karşısında davacı eylemlerinin de son bası anına kadar hukuka uygun bulunduğu sonucunu doğurduğu (...) hükmün ONANMASINA (...)” (Çevrimiçi:<http://www.hukukturk.com>,12.03.2011).

konuda eser sahibinin menfaatini üstün tutmakta¹⁰⁴ ve bu şekilde bir devrin geçersiz olduğunu ileri sürmektedir, buna göre sözleşmede mutlaka süre, yer ve içerik bakımından bir sınır telaffuz edilmelidir¹⁰⁵. Zira çağdaş teknolojik olanaklar mali hakların pek çok sayıda alt türünün oluşmasına neden olduğundan mali hakların yer, süre ve içerik

¹⁰⁴Bu menfaatin korunmasını temin için “eser sahibi lehine yorum ilkesi” kabul edilmiştir, ayrıntılı bilgi için bkz: **Üstün, Gürsel**: “Fikri Hukukta Eser Sahibi Lehine Yorum İlkesi”, FMR, Y:6, C:6, S:2006/1, s.63-119; **Üstün** (Bilirkişi Raporları), s.83-84, Yazar gerektiğinde FSEK m.52’ye üstünlük tanınarak FSEK m.48’deki “gayrimahdut” sözcüğünün yok sayılabileceğini savunmaktadır; ayrıca **Üstün** (İşleme), s.218-219; buna karşılık **Piroğlu** (FSEK 48-52 Çelişkisi), s.1852’de kanun maddelerinin yorum yoluyla yok sayılamayacağını belirtmiştir, yazara göre sorunun çözümü FSEK m.48/I’in yasadan çıkarılmasıdır; aynı yönde **Suluk, Cahit/Orhan, Ali**: Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, C:II, Arıkan Yay., İstanbul: 2005, s.606 dn.5’te, eşit kuvvete sahip hukuki düzenlemelerden birinin diğerine üstün tutulabilmesi için genel-özel hüküm ilişkisi gibi bir durum olması gerektiğini, yorum yoluyla mer’i bir hükmü yok saymanın olanaksız olduğunu belirtmiştir.

¹⁰⁵**Piroğlu** (FSEK 48-52 Çelişkisi), s.1846; **Üstün** (İşleme), s.219, yazar işleme dışındaki mali haklar bakımından mutlaka süre, yer, muhteva sınırı olması gerektiğini belirtmekte, işlemede ise FSEK m.52’nin katı şekilde uygulanmaması gerektiğini ifade etmektedir, yazara göre eser sahibi mali haklarını devrettiğinde bu hakların kural olarak FSEK m.52 uyarınca mutlaka sınırlandırılması gerektiği kabul edilmelidir, çünkü FSEK m.52 hükmü fikri mülkiyetin tapu dairesi konumundadır. İşleme hakkının devredilmesi durumunda ise FSEK m.52’deki şekil koşulları geçerli olmakla beraber işleme hakkının suigeneris niteliği nedeniyle yazılı olma şartı dışındaki kuralların diğer mali hakların devrinde olduğu kadar katı uygulanması sözkonusu değildir. Örneğin eser sahibinin romanının İngilizce’ye çeviri hakkını devrettiği şeklindeki yazılı beyanının, yer, süre, medya türü gibi unsurlar belirtilmese bile FSEK m.52’ye uygun olduğu ifade edilmektedir. Diğer mali haklar ile işleme hakkı arasındaki bu farkın sebebi ise işlemedeki yaratıcılık unsurudur, **Üstün** (İşleme), s.223; Bu görüşlere paralel bir düzenleme 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu’nda yer alan yayım sözleşmesi bakımından getirilmiştir. Borçlar Kanunu m.372-385 arasında düzenlenen neşir mukavelesi (yayım sözleşmesi), eser sahibinin veya halefinin yayımcıya çoğaltma ve yayma haklarını bıraktığı bir sözleşme tipidir. Yayım sözleşmesi 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu’nda m.487-501 arasında düzenlenmiştir. Yeni TBK’da, BK’dan farklı olarak uygulamadaki kötüye kullanımların önüne geçmek amacıyla taraflara ‘sözleşme süresini ya da baskı adedini belirleme şartı’ getirilmiştir. Ayrıca BK’da yayım sözleşmesinde yazılı şekil şartı aranmamaktayken yeni TBK’da yayım sözleşmesinin geçerliliği ‘yazılı olma şartına’ bağlanmıştır. Bununla birlikte sözleşmenin yazılı olması BK araması da FSEK’in aradığı bir şart olduğundan uygulamada zaten yazılı olmayan yayım sözleşmelerinin geçersiz sayıldığı ifade edilmektedir, **Demirbaş, Ali**: “Borçlar Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Yayım Sözleşmesi”, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı, **Tekin Memiş (Ed.)**, XII Levha Yay., İstanbul: 2011, s.254. BK’da yer alan yayım sözleşmesine ilişkin kuralların FSEK bakımından tamamlayıcı hüküm niteliğinde olduğu, bu hükümlerin çatışma içinde olmadığı ifade edilmektedir, bu nedenle FSEK’te yer alan yazılılık şartı ve hak konularının ayrı ayrı gösterilmesi şartının yayım sözleşmesine de uygulanacağı ifade edilmektedir, yeni TBK’da yazılılık şartı getirilerek FSEK ile uyum sağlanmıştır, **Demirbaş**, s.240-242; **Yılmaz, Canan**, s.69; ayrıca bkz: **Üstün, Gürsel**: “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Hükümleri ile Borçlar Kanunundaki Neşir Mukavelesi Arasındaki İlişkiler” (Kısaltma: Neşir), Legal FSHD, Y:2005, S:1, s.35; Aynı şekilde yeni TBK kapsamındaki yayım sözleşmelerinde de FSEK’in tamamlayıcı hüküm fonksiyonunu sürdüreceği; zira FSEK hükümlerinin yeni TBK’nın aradığı ‘süre ya da baskı adedinin kararlaştırılması şartı’ ile uyumlu olduğu belirtilmektedir. Yeni TBK’da taraflara süre veya baskı adedinin belirlenmesi şartının getirilmesiyle FSEK m.48’de yer alan süre bakımından sınırsız devre olanak tanıyan hükmün yayım sözleşmeleri bakımından zımnen ilga edildiği ifade edilmektedir, **Demirbaş**, s.246, 251; **Üstün** (Neşir), s.36-37’de, “Her ne kadar FSEK, Borçlar Kanununa nazaran “daha yeni tarihli bir hukuk normu” olsa da FSEK’in genel amacının zayıf durumdaki “eser sahibini korumak” olmasından kaynaklanan ... eser sahibi lehine yorum ilkesi uyarınca, eser sahibinin malî haklarını gayrimahdut devretmiş olması halinde dahi, devredilmiş olan malî hakların (en azından) BK m.373 f.1’de belirtildiği gibi “mukaveleli ifasının icap ettirdiği miktar ve zaman” ile sınırlanmış olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Ancak BK m.373 f.1 hükmü FSEK m.52 ile çatıştığında, eser sahibi lehine olan FSEK m.52 hükmü geçerli sayılacaktır.” demektedir.

bakımından FSEK m.48/T'deki gayrimahdut devrinin artık mümkün olmadığı ifade edilmektedir.¹⁰⁶

Kanaatimizce uygulamada karışıklığa yol açmamak için hangi malî hakkın devredildiğinin belirtilmesi yanında, devredilen malî hakkın sınırlarının da belirtilmesi faydalı olacaktır. Bununla birlikte uyuşmazlıklarda bir tarafa ayrıcalık tanımak yerine taraflar arasında menfaatler dengesinin kurulması ve korunması bakımından her sözleşmenin somut olay adaleti içinde değerlendirilmesi gerekir¹⁰⁷. Bir eserin tercüme hakkını devralan kişi kanaatimizce o tercüme üzerinde işleme eser sahipliğinden doğan ve somut olayda zaruri olan bütün yetkilerini kullanabilecektir. Gerek tercümeyi çoğaltıp yaymak gerekse temsil etmek kendi eser sahipliğine dayanarak kullanabileceği haklardır. FSEK m.20'de işleyenin mali hakları asıl eser sahibinin müsaade ettiği nispette kullanabileceğinin hükme bağlanması da uygulayıcılara yorum yapma imkânını vermektedir. FSEK m.48 hükmüne uygun olarak, alt türü belirtilmeden yalnızca işleme hakkının devrini içeren sözleşmeleri ise kanaatimizce hemen geçersiz saymak yerine mümkün olabildiğince ayakta tutmak gerekmektedir (BK m.18). Bununla birlikte, eser sahibinin konumuna göre genellikle daha güçlü olan karşı tarafın eser sahibini sömürmesi de engellenmelidir (BK m.21).

2. Çoğaltma Hakkı

Eser sahibinin çoğaltma hakkı FSEK'in 22. maddesinde düzenlenmiştir. “*Bir eserin aslını veya kopyalarını, herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak çoğaltma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.*” (FSEK m.22/I). Teknik bir terim olarak çoğaltma, eserin tekrarlanması olanağını sağlayan bir eser nüshasının elde edilmesidir¹⁰⁸. Çoğaltma hakkı, kanun tarafından eserin

¹⁰⁶ **Üstün** (Neşir), s.50, bununla birlikte uygulamada herhangi bir sınır öngörülmeksizin yapılan devir işlemlerine sıkça rastlanıldığından sadece istisnai hallerde uygulanmak kaydıyla bir orta yol olarak mali hakların gayrimahdut devrinin geçersiz sayılması yerine eser sahibi lehine yorum ilkesinin dışına çıkılmaksızın BK m.375 hükmüne başvurularak mali hakkın sadece bir baskı için devredildiğinin varsayılması gerektiği ifade edilmiştir. Yazar BK'daki neşir mukavelesinin eser sahibi lehine hükümlerinin bir fikri hukuk normu olarak benimsenmesi ve fikri hukuk davalarında öncelikle uygulanması gerektiğini savunmaktadır, **Üstün** (Neşir), s.72.

¹⁰⁷ **Demirbaş**, s.255.

¹⁰⁸ **Arslanlı**, s.97; **Ayiter**, s. 128; **Tekinalp**, s.173; **Memiş**, s.113.

çoğaltılmasıyla sağlanacak olan ekonomik menfaati eser sahibi için saklı tutmak amacıyla tanınmıştır¹⁰⁹. Telif hukuku bakımından çoğaltma teriminden anlaşılın, eserden çok sayıda nüsha çıkartılması değildir; eserden tek bir nüshanın çıkartılmış olması dahi teknik anlamda çoğaltma sayılır¹¹⁰.

Çoğaltma işleminin belirgin özelliğinin, eserin az çok kalıcı ve maddî bir cisme tespit edilmesi olduğu ifade edilmektedir¹¹¹. Tespit edilmemiş bir eserin ilk tespiti de çoğaltmadır¹¹². Dijital ve elektronik araçlar ile de çoğaltma mümkündür. Fikir ve sanat ürünlerinin kağıt, metal, plastik gibi maddi şeyler yerine birtakım sayısal formüller kullanılarak elektronik ortamda cisimleştirildiği de görülmektedir¹¹³. Bir eseri bilgisayarın

¹⁰⁹ **Ayiter**, s.129; **Erel**, s.162; Bu konudaki bir karar için bkz: **Yarg. 11. HD, T.31.10.2005, E.2004/11266, K.2005/10524**: "...Uyuşmazlık konusu sözleşme ve ekinde davacı tarafından yapılan işin "özgün tasarım ürünü olan cam bardakların tanıtılacağı katalog için fotoğraflarının çekimi" olduğu ve sözleşmenin 4 üncü maddesinde de "bu fotoğrafların davacının yazılı izni olmaksızın sözleşme ile belirlenen kullanım alanı dışında isim ve unvan belirtilmeksizin kullanılmayacağı" kararlaştırılmıştır. Bu suretle davalıya devredilen mali hakların (çoğaltma ve yayma) kullanım alanının davalı tarafından basımı yaptırılan tanıtım katalogu ile sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Bu sınırlandırma FSEK.nun 48 inci maddesine uygun ve geçerli olduğundan ve davalı tarafından da söz konusu fotoğraflar davacının yazılı izni olmaksızın ve isim ve unvan belirtilmeksizin katalog dışındaki dergi ilanları ve internet web sayfasında kullanıldıklarından davacının FSEK 22. ve 23 üncü maddesine göre sahibi olduğu çoğaltma ve yayma hakları aynı yasanın 68 inci maddesi uyarınca ihlal edilmiştir. Mahkemenin hükme esas aldığı bilirkişi raporundaki "sözleşme ile eserin çoğaltma vasıtası olan dia pozitiflerinin mülkiyetinin de davalıya teslim edilmesi nedeniyle davacının çoğaltma ve yayma haklarını da tamamen davalıya devretmiş sayılacağı ve tanıtım kapsamına dergi ilanları ve internette yayımlamanın da dahil olacağı" görüşüne itibar edilemez. Çünkü açıklandığı üzere mali hakların süre, yer ve muhteva itibarıyla sınırlı veya sınırsız olarak eser sahibi tarafından devri mümkündür. Dia pozitiflerin davalıya teslimi fotoğrafların katalog vasıtasıyla çoğaltma ve yayma amacına yönelik olup, bu durum işin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan çoğaltma vasıtalarının teslimi halinde mali hakların, sözleşmenin 4 üncü maddesine aykırı olarak, herhangi bir sınırlama olmaksızın davalıya devredilmiş sayılmasının kabulü olanaksızdır. Ayrıca, fotoğrafların katalog için çekileceği sözleşmenin eki olan teklif sipariş formunda açıkça belirtilmiştir. Sözleşmede "katalog-tanıtım" ibarelerinin yazılı olması katalogun tanıtım amacıyla hazırlandığını göstermekte olup, söz konusu fotoğrafların ait oldukları ürünlerin katalog dışındaki dergi ilanlarıyla ve internet ortamında ticari amaçla piyasaya arz edilmesi için de kullanılması halini kapsamaz. O halde, dava konusu fotoğrafların davacının yazılı izni dışında çeşitli dergi ilanlarında ve internet ortamında yayımlanması iddiası üzerinde durularak; FSEK 68/1 inci maddesine göre talep edilen mali haklar tazminatının, ilgili meslek birliğinin görüşü alınıp, aralarında bir fotoğraf sanatçısının da bulunduğu ve konusunda uzmanlardan oluşan bilirkişi heyeti mütalası da alınmak suretiyle değerlendirilerek hâsıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, bu konularda bir mütalaa içermeyen yetersiz bilirkişi raporunun hükme esas alınarak davacının mali hak tazminatı isteminin reddine karar verilmesi isabetsizdir. Açıklanan nedenlerle, kararın mali hak tazminatı isteminin reddine ilişkin bölümünün davacı yararına bozulması gerekmektedir." (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>,12.03.2011).

¹¹⁰ **Arslanlı**, s.97; **Ayiter**, s.128.; **Erel**, s.163.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.166; **Memiş**, s.113; **Ateş** (Kamuya Sunma), s.240; **Atasoy**, s.85.

¹¹¹ **Arslanlı**, s.97; **Erel**, s.164.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.167. FSEK m.22/I'e göre eserin, bilgisayarın geçici hafızasından görüntüleme olduğu gibi, geçici olarak da çoğaltılması mümkün olduğundan çoğaltma işleminde her zaman kalıcı bir tespitten söz edilemeyecektir.

¹¹² **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.86.

¹¹³ **Tekinalp**, s.173; **Ateş** (Kamuya Sunma), s.238; Bu bağlamda eseri disket ve CD'ye kaydetmek, Mp3 formatına dönüştürmek de çoğaltmadır, ayrıca filesharing sistemini kullanarak internette müzik paylaşmak da

hard diskinde kaydetmek veya bilgisayarın geçici hafızasına (RAM) kaydetmek de çoğaltmadır¹¹⁴. Günümüzde internet aracılığı ile çoğaltma da çok kolay gerçekleştirilen ve sık karşılaşılan bir durumdur¹¹⁵. Çoğaltma hakkının kullanılabilmesi için asıl eserden nasıl yararlanılıyorsa, eserin yine o şekilde tekrarına imkân veren bir örneği çıkartılmalıdır¹¹⁶. Ancak çoğaltma yapılırken boyutun değişmesi ve çoğaltmada kullanılan malzeme önemli değildir, örneğin 15 metrelik mermer bir heykelin 30 cm boyunda plastik malzemeyle kopya edilmesi de çoğaltmadır¹¹⁷.

FSEK m.22/II'ye göre, “Eserlerin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılması ya da eserin işaret, ses ve görüntü nakil ve tekrarına yarayan, bilinen ya da ileride geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi, her türlü ses ve müzik kayıtları ile mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır. Aynı kural, kabartma ve delikli kalıplar hakkında da geçerlidir.” Örneğin bir mimarlık projesinin yalnızca kendisinin kopya edilmesi değil, aynı zamanda o projenin uygulanması da çoğaltma hakkı içinde sayılır. Bu hükümde de görüldüğü üzere çoğaltma kavramından yalnızca matbaa baskısı anlaşılmayıp, kavram geniş tutulmuştur¹¹⁸. FSEK 22. maddenin son fıkrasına göre bilgisayar programlarında çoğaltma hakkı, programdan ikinci bir kopyanın çıkarılmasından başka, programın yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi ve depolanması fiillerini de kapsar¹¹⁹.

hem müzik eserini yükleyen hem de kendi bilgisayarına indiren bakımından çoğaltma sayılmaktadır, **Memiş**, s.115; **Bozbel, Savaş**: “Müzik ve Sinema Sektörü İçin Bir Fırsat mı Tehdit mi? İnternette Dosya Paylaşımı (P2P File Sharing), Yeni Gelişmeler ve Düzenlemeler Işığında Bir Değerlendirme” (Kısaltma: P2P), Bilişim Hukuku, **Mete Tevetoğlu (Der.)**, Kadir Has Üniversitesi Yay., İstanbul: 2006, s.207; Eserlerin dosya paylaşım programları sayesinde bireyler arasında paylaşılması eserlerin yaygın şekilde kopyalanmasına neden olmaktadır. Bu programlarla mücadele edebilmek için Avrupa ve Amerika’da getirilen sistemler ve açılan davalar hakkında bilgi için bkz: **Okutan Nilsson, Gül**: “Fikir ve Sanat Eserlerinin Bireyler Arası Ağlar Üzerinden Paylaşımı (P2P) Konusunda Uluslararası Gelişmeler”, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, **Tekin Memiş (Ed.)**, XII Levha Yay., 2010, s.379 vd.

¹¹⁴ **Memiş**, s.112-113, 115; **Topaloğlu, Mustafa**: Bilişim Hukuku, Karahan Yay., Adana: 2005, s.148; **Ateş** (Kamuya Sunma), s.238; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.87.

¹¹⁵ **Türkekul**, s.187 vd.

¹¹⁶ **Erel**, s.164.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.167; **Ateş** (Kamuya Sunma), s.240; Bir edebiyat veya müzik eserinin harf ve notadan başka işaretlerle, örneğin şifre ile tespit edilmesinin de çoğaltma olduğu görüşü için bkz: **Arslanlı**, s.98.

¹¹⁷ Örnek için bkz: **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.87.

¹¹⁸ **Tekinalp**, s.174; **Erel**, s.163; **Memiş**, s.112.

¹¹⁹ Doktrinde eserin sadece bilgisayar ekranında görüntülenmesi çoğaltma olarak kabul edilmemektedir, **Memiş**, s.113 dn. 29, s.115.

Eser sahibi çoğaltma hakkını kendisi kullanabileceği gibi bunu bir başkasına da devredebilir. “*Bir güzel sanat eseri üzerinde çoğaltma hakkını haiz olan bir kimseden kalıp ve sair çoğaltma aletlerinin zilyedliğini iktisap eden kimse, aksi kararlaştırılmamışsa, çoğaltma hakkını da iktisap etmiş sayılır.*” (FSEK m.57/II). Fakat “*Asıl veya çoğaltılmış nüshalar üzerindeki mülkiyet hakkının devri, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, fikrî hakların devrini ihtiva etmez.*” (FSEK m.57/I).

3. Yayma Hakkı

Eser sahibinin yayma hakkı, FSEK’in 23. maddesinde düzenlenmiştir. Yayma hakkı eserin ya da eser nüshalarının kamuya sunulması veya bunların yayılması yoluyla eserden yararlanma hakkıdır¹²⁰. Yayma hakkının kullanılması için eserin maddi nüshalarının yayılması gerekir, eserin gayrimaddi içeriğinin yayma hakkına konu olmayacağı doktrinde belirtilmiştir¹²¹.

Eseri yayma ile eserin yayımlanması farklı kavramlardır. Eseri yayma bir malî haktır. Yayımlama ise bir eserin nüshalarının umuma arz edilme şeklidir. Yayma hakkı FSEK m.23’te, “*Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak hakkı münhasıran eser sahibine aittir.*” denilmek suretiyle tanımlanma yoluna gidilmiştir. Yayım kavramı ise FSEK m.7’de “*Bir eserin aslından çoğaltma ile elde edilen nüshaları hak sahibinin rızasıyla satışa çıkarılma veya dağıtılma yahut diğer bir şekilde ticaret mevkiine konulma suretiyle umuma arz edilirse o eser yayımlanmış sayılır.*” denilmek suretiyle tanımlanmıştır. Yayım ancak aslından çoğaltma ile nüshalar elde edilebilecek eserler için söz konusudur¹²². Oysa yayma hakkının kullanılabilmesi için eserin çoğaltılması şart değildir. FSEK m.7’deki “ticaret mevkiine konulma” deyimini ise doktrinde eleştirilmiştir¹²³. Çünkü çoğaltılmış nüshaların ticarî amaç bulunmadan da dağıtılması mümkün görülmektedir, örneğin bir yazar yalnızca fikirlerinin

¹²⁰ Ayiter, s.133.

¹²¹ Memiş, s.110-112; Bozbel (P2P), s.210.

¹²² Erel, s.106.

¹²³ Erel, s.106; Gökyayla (Telif Hakkı), s.170-171.

yayılmamasını hedeflemiş olabilir¹²⁴. Ticaret mevkiine konulmadan anlaşılması gereken eseri tedavüle koymak olmalıdır¹²⁵.

Eserin yayılmasının kiralama, ödünç verme, satışa çıkarma veya diğer yollarla gerçekleştirilebileceği hükme bağlanmıştır. Bu haller sınırlayıcı değil, örnekleyici biçimde sayılmıştır. Doktrinde icapta bulunmanın, örneğin internet üzerinden satış teklifinin de yayma hakkını ihlal edeceği ifade edilmiştir¹²⁶. Yayma hakkının kullanılması açısından kâr elde etme amacı güdülmek zorunda değildir¹²⁷. Yayma hakkında belirli sınırlamalarla tükenme ilkesi kabul edilmiştir¹²⁸. *“Kiralama ve kamuya ödünç verme yetkisi eser sahibinde kalmak kaydıyla, belirli nüshaların hak sahibinin yayma hakkını kullanması sonucu mülkiyeti devredilerek ülke sınırları içinde ilk satışı veya dağıtımı yapıldıktan sonra bunların yeniden satışı eser sahibine tanınan yayma hakkını ihlal etmez.”* (FSEK m.23/II). Eser sahibi bakımından yayma hakkının tükendiği hâl, mülkiyeti devredilmiş eser nüshalarının tekrar satılmasıdır¹²⁹. Yani nüshanın mülkiyetini kazanan şahıs bunun mülkiyetini tekrar devredebilir; fakat nüshayı kiralayıp, kamuya ödünç veremez. Yurtdışında çoğaltılmış nüshaların yurt içine getirilmesi ve bunları yayma ve ithal etme hakkı da münhasıran eser sahibine aittir (FSEK m.23/II).

¹²⁴ Arslanlı, s.101-102.

¹²⁵ Arslanlı, s.102; Memiş, s.109-110.

¹²⁶ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.89; Atasoy, s.87.

¹²⁷ Erel, s.172.

¹²⁸ Ayiter, s.135 dn.40; Tekinalp, s.179; Erel, s.172-173; Gökyayla (Telif Hakkı), s.172 dn.543; Aslan, Adem: Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi, Beta Yay., İstanbul, 2004, s.200 vd, fikir ve sanat eserlerinden doğan hakların tükenmesi, fikir ve sanat eseri niteliğindeki ürünlerin hak sahibi veya onun rızasına uygun olarak başkaları tarafından piyasaya sürülmesinden sonra, hak sahibinin eserden doğan inhisari yetkilerine dayanarak koruma konusu malların sonraki dağıtımına müdahale edememesi anlamına gelmektedir. Fikir ve sanat eserinden doğan hakların tükenmesinden bahsedebilmek için koruma kapsamındaki eserin aslı ya da kopyalarının hak sahibi ya da onun rızasıyla başkaları tarafından Türkiye’de piyasaya sunulmuş olması gerekir. Eserin hak sahibinin rızasıyla bir kez Türkiye içerisinde piyasaya sunulmasıyla birlikte o eserin tekrar satışları yönünden hak tükenir. Eser yurt dışında piyasaya sunulmuş ise FSEK m.23/II uyarınca bu eserler yönünden Türkiye’de tükenme gerçekleşmeyecektir. Eser sahibi hakkını her bir ülkede ayrı ayrı kullanabilecektir. Eserden doğan hakkın ülkesel olarak tükeneyeceği FSEK m.23’te net bir şekilde ifade edilmiştir; Tekinalp, s.179, FSEK ülkesel tükenmeyi kabul etmiştir. Buna göre, bir eserin veya çoğaltılmış nüshalarının sahibinin izniyle Türkiye’de satışı veya dağıtımı yapılmış ise bu eserin Türkiye’de satışa veya dağıtıma sunulan nüshaları bakımından satış ve dağıtım hakkı Türkiye’de tükenir, Türkiye dışında hak devam eder, ilk defa ülke sınırları dışında satılmış veya dağıtılmış bir eserin Türkiye’deki yayma hakkı tükenmiş olmaz; bu açıklamalarla aynı yönde Erel, s.173; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.15-17.

¹²⁹ Tekinalp, s.179; Erel, s.173; Atasoy, s.88.

FSEK m.23/III hükmü, bir eserin veya nüshalarının kiralanma ya da ödünç verilme şeklinde yayımının eser sahibinin çoğaltma hakkına zarar verecek biçimde yaygın kopyalanmaya yol açamayacağı düzenlemesiyle eser sahibinin eserini çoğaltarak elde edeceği menfaati de saklı tutmak istemiştir.

4. Temsil Hakkı

Temsil hakkı, FSEK'in 24. maddesinde düzenlenmiştir. *“Bir eserden, doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerle umumî mahallerde okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi temsil suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.”* (FSEK m.24/I).

Temsil, bir eserin doğrudan doğruya duyulara hitap edecek şekilde kamuya sunulmasıdır¹³⁰. Temsile örnek olarak, bir şarkının konserde seslendirilmesi, bir şiirin halkın önünde okunması, bir piyesin tiyatrodaki sahnelenmesi, bir resmin galeride sergilenmesi veya bir sinema filminin sinemada gösterilmesi verilebilir. Kanunda sayılan okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi fiiller sınırlayıcı değildir. Temsilde önemli olan husus eserden istifade imkânını veren aktarmanın geçici ve uçucu olması¹³¹, ayrıca kamunun istifadesine elverişli umumî bir yerde gerçekleşmesidir¹³².

FSEK m.24'te temsil; doğrudan temsil (FSEK m.24/I) ve dolaylı temsil (FSEK m.24/II) olarak ikiye ayrılmış bulunmaktadır; doğrudan temsilde herhangi bir mekanik araçtan yararlanılmamakta¹³³, dolaylı temsilde ise eserin doğrudan temsil edildiği mekânlar yeterli olmadığı takdirde eser kamuya bir takım teknik vasıtalar aracılığıyla sunulmaktadır¹³⁴. Bu ayırımı kanunun bağladığı pratik bir değer bulunmadığı ifade edilmiştir¹³⁵, ancak doktrinde temsil hakkının devri bakımından bu ayırımın önem taşıdığı belirtilmiştir, buna göre temsil hakkının devrinin, sözleşmede aksine hüküm yoksa sadece

¹³⁰ Arslanlı, s.104; Ayiter, s.136.

¹³¹ Ayiter, s.136; Erel, s.176; Özel, Hilal, s.141.

¹³² Erel, s.176.

¹³³ Bozbel, Savaş: “FSEK’e Göre Yayın, Yeniden Yayın, Yeniden İletim ve Diğer Mali Haklardan Farkları” (Kısaltma: Yayın), Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), XII Levha Yay., İstanbul: 2011, s.127.

¹³⁴ Bozbel (Yayın), s.127.

doğrudan temsili kapsayacağı kabul edilmiştir¹³⁶. Temsilin umuma arz edilmek üzere, vukubulduğu mahalden başka bir yere herhangi bir teknik vasıta ile nakil hakkı eser sahibine aittir (FSEK m.24/II). Örneğin temsilin, vukubulduğu salonun dışına hoparlör vasıtasıyla aktarılması için eser sahibinin izni gerekir¹³⁷. Ancak radyo ve televizyon gibi yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla eserin iletimi, FSEK m.25'te daha kapsamlı, ayrı bir mali hak olarak düzenlenmiştir¹³⁸. Doktrinde dolaylı temsilin doğrudan temsili tamamlayıcı bir karakterde olması ve yayın hakkını ihlal etmemesi gerektiği belirtilmektedir¹³⁹.

5. İşaret, Ses ve/veya Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim Hakkı

Umuma iletim hakkı, FSEK'in 25. maddesinde düzenlenmektedir. 4630 sayılı kanun ile yapılan değişiklikten önce madde başlığı "Radyo İle Yayın Hakkı" iken, "İşaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı" olarak değiştirilmiştir. "Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması suretiyle umuma iletilmesi hakkı münhasıran eser sahibine aittir." (FSEK m.25/I).

¹³⁵ **Ayiter**, s.137.

¹³⁶ **Erel**, s.178; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.173-174; **Bozbel** (P2P), s.211 dn.36; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.94; **Özel, Hilal**, s.142; **Atasoy**, s.90.

¹³⁷ **Arslanlı**, s.106-107; **Ayiter**, s.137; Bir eserin doğrudan temsil edildiği yer dışında o mekana çok uzak olmayan komşu mekanlarda dev ekran, hoparlör, projeksiyon gibi teknik vasıtalarla eş zamanlı naklinin dolaylı temsil olduğu, ancak bir konserin televizyonda canlı olarak yayınlanmasının temsil değil yayın (umuma iletim) teşkil edeceği görüşü için bkz: **Bozbel, Savaş**: "Radyo ve TV Yayınlarının Umuma Açık Mahallerde Gösterilmesi" (Kısaltma: Radyo ve Tv), Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, C:II, Beta Yay., İstanbul: 2010, s.1318; ayrıca bkz: **Bozbel** (Yayın), s.128 vd.

¹³⁸ **Arslanlı**, s.110, Yazar bir konserin aynı zamanda televizyonla yayınlanması halinde hem temsil hem yayının oluşacağını; karışıklığın önlenmesi için dolaylı temsilin dar yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre dolaylı temsili düzenleyen FSEK 24. maddede anılan; işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerden, radyo ve benzeri geniş organizasyonlu teknik teşekküllerden başka vasıtaların anlaşılması gerekir.

¹³⁹ **Bozbel** (Yayın), s.129.

FSEK m.25'in ifadesinden umuma iletim hakkının ileride gelişecek teknik yayın imkânlarını da kapsadığı anlaşılmaktadır¹⁴⁰. “*Eser sahibi, eserinin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına da sahiptir.*” (FSEK m25/II). FSEK'in 25. maddesinin ikinci fıkrası, telli veya telsiz araçlar ile satış veya diğer biçimlerde umuma sunma hakkı¹⁴¹ ile erişilebilir kılma hakkını içermektedir¹⁴². ‘Gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin verme’ olarak belirtilen yetkinin internette dosya paylaşımı ve benzeri interaktif ağları işaret ettiği belirtilmektedir¹⁴³. Bu madde ile düzenlenen umuma iletim yoluyla eserlerin dağıtım ve sunumunun eser sahibinin yayma hakkına hâlel getirmeyeceği de hükme bağlanmıştır (FSEK m.25/III).

Umuma iletim hakkının aslında dolaylı temsilin bir türü olduğu doktrinde kabul edilmektedir¹⁴⁴. Ancak radyo televizyon gibi araçların geniş kitlelere ulaşma imkânı göz önüne alınarak eserin bu şekilde kamuya sunulmasının temsilden ayrı bir malî hak olarak düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Eser sahibinin umuma iletim hakkının konusunun, eserin gayrimaddi muhtevası olduğu doktrinde kabul edilmektedir¹⁴⁵.

Umuma iletim hakkı; eserin radyo-televizyon ve benzeri telli/telsiz veya dijital aletler aracılığıyla yayınına izin vermek (yayın), yayınlanan eserin ilk kuruluşun yayınından alınarak başka kuruluşlar tarafından tekrar yayınlanmasına izin vermek (yeniden yayın), eserin telli veya telsiz araçlarla umuma sunulması ve eser sahibinin eserini kendisinin seçtiği bir yer ve zamanda umuma iletmesi yetkilerini kapsar¹⁴⁶ (FSEK m.25).

¹⁴⁰ **Erel**, s.183; **Memiş**, s.116-117.

¹⁴¹ Örneğin bir sinema filminin DVDsinin online ortamda download edilerek satın alınması, kiralanması bu hak içinde mütalaa edilmektedir, örnek için bkz: **Bozbel** (Yayın), s.130.

¹⁴² **Bozbel** (Yayın), s.129 vd, yazar erişilebilir kılma hakkını yayından ayıran özelliğın kullanıcıların esere ne zaman erişeceğine kendilerinin karar verebilmeleri olduğunu ifade etmektedir.

¹⁴³ **Bozbel** (P2P), s.214-215, 219; **Bozbel** (Yayın), s.130; ayrıca bkz: **Cimilli, Ceyda**: “Erişilebilir Kılma Hakkı”, Bilişim Hukuku, **Mete Tevetoğlu (Der.)**, Kadir Has Üniversitesi Yay., İstanbul: 2006, s.193 vd.

¹⁴⁴ **Ayiter**, s.143; **Erel**, s.183, 185; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.176; **Özel, Hilal**, s.143.

¹⁴⁵ **Memiş**, s.116; **Bozbel** (Yayın) s.126.

¹⁴⁶ **Arkan, Azra**: Mukayeseli Hukuk, Uluslararası Düzenlemeler ve Türk Fikri Hukuk Alanında Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar, Vedat Yay., İstanbul: 2005, s.30; **Bozbel** (Radyo ve TV), s.1320; **Bozbel** (Yayın), s.129; **Tekinalp**, s.181.

Umuma iletim hakkı da diğer malî haklar gibi başkasına devre müsaittir. Doktrinde umuma iletim hakkının devrinin kural olarak ilk yayın hakkını kapsadığı kabul edilmektedir. Yeniden yayın için eser sahibinin ayrıca izin vermesi gerekir¹⁴⁷. İnternet yayınlarının da umuma iletim hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir¹⁴⁸.

6. Pay ve Takip Hakkı

Pay ve takip hakkı kanunda malî haklar arasında sayılmamakla birlikte, eser sahibine ve mirasçılara ek bir malî yararlanma imkânı getirdiğinden¹⁴⁹ eser sahibinin malî hakları içinde kabul edilmektedir¹⁵⁰. Eser sahibinin pay ve takip hakkı, FSEK'in 45. maddesinde düzenlenmiştir. Eser sahibi veya mirasçuları, eseri bir kez sattıktan sonra, esere malik olanlarca sonraki satışlarda bu el değiştirmeden elde edilen kazanç ile ilk satış bedeli arasında açık bir nispetsizlik olduğu takdirde bedel farkından uygun bir payı isteme hakkına sahiptirler. Bu payın ne miktarda olacağı, hangi usul ve esaslar çerçevesinde ödeneceği Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak bir kararname ile belirlenecektir (FSEK m.45). Elden ele geçişte meydana gelen yüksek bedel farkından yararlanma yetkisi olan pay ve takip hakkı, tükenme ilkesinin bir istisnasını teşkil etmektedir¹⁵¹.

Pay ve takip hakkına konu olacak eserler 45. maddede sınırlı şekilde sayılmıştır: *“Mimarî eserler hariç olmak üzere, bu Kanunun 4'üncü maddesinde sayılan güzel sanat eserlerinin asılları ile eser sahibinin kendisinin sınırlı sayıda meydana getirdiği veya eser sahibinin kontrolünde ve izniyle meydana getirilmiş ve eser sahibi tarafından imzalanmış veya başka bir şekilde işaretlenmiş olmaları nedeniyle özgün eser olduğu kabul edilen kopyaları, 2'nci maddenin (1) numaralı bendinde ve 3'üncü maddede sayılıp da yazarlarla bestecilerin el yazısıyla yazılmış eserlerinin asıllarından biri...”* (FSEK m.45/I).

¹⁴⁷ **Erel**, s.184; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.177; **Bozbel** (Yayın), s.119; **Özel, Hilal**, s.144.

¹⁴⁸ **Tekinalp**, s.181; **Memiş**, s.118, Yazara göre müzik değişim programları vasıtasıyla müzik parçalarının, diğer internet kullanıcılarının eseri kopyalamasına imkan verecek şekilde paylaşımına açılması umuma iletim hakkının ihlalidir; **Atasoy**, s.94.

¹⁴⁹ **Ayiter**, s.145.

¹⁵⁰ **Arslanlı**, s.113; **Erel**, s.187; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.179; **Erdil** (Pay ve Takip), s.68; **Şahin, Ayşenur**: “Fikri Hukukta Eser Sahibinin Pay ve Takip Hakkı”, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı, **Tekin Memiş (Ed.)**, XII Levha Yay., 2010, s.533.

¹⁵¹ **Ayiter**, s.145; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.179-180; **Erdil** (Pay ve Takip), s.66; **Şahin**, s.534.

Pay ve takip hakkından diğerk yararlanma koşulları madde metninde belirtilmiştir. Buna göre, eserin, bir sergide veya açık artırmada yahut bu gibi eşya satan bir mağazada veya başka şekillerde satılması¹⁵² lazımdır. Pay ve takip hakkının ancak eserin korunma süresi içinde kullanılması mmkndr¹⁵³ ve hakkın ileri sürülebilmesi için son satış bedeli ile ondan bir önceki satış bedeli arasında açık bir nispetsizlik bulunmalıdır¹⁵⁴. Pay ve takip hakkı da bir malî hak olduğundan başkalarına devre msaittir¹⁵⁵. Pay alacağı, bu alacağın doğduğusatıştan itibaren beş yıllık zamanaşımına tâbidir (FSEK m.45/son).

Pay ve takip hakkının kullanılması hkmetin bir kararname çıkarmasına bağlı tutulmuştur, bu kararname ise 27.09.2006 tarih ve 26302 sayılı Resmî Gazetede ‘‘Güzel Sanat Eserleri, İlim ve Edebiyat Eserleri İle Musiki Eserlerinin El Yazısıyla Yazılmış Asıllarının Satış Bedellerinden Pay Verilmesine İlişkin Karar’’ adı ile yayımlanarak yrrlğegirmiştir.

III. MANEVÎ VE MALÎ HAKLARDA KORUMA SRELER

A. Genel Olarak

Fikrî hakların belirli bir süreyle sınırlandırılmış olduğu hemen hemen bütün ülkelerde grlmektedir¹⁵⁶. Bu süre ülkeden ülkeye değişmekle birlikte bazı ülkelerde korumanın sınırsız olduğu belirtilmektedir¹⁵⁷. Fikrî hakların süreyle sınırlandırılması gerektiğini savunanların yanında süresiz olarak korunmaları gerektiğini düşünenler de vardır. Bu iki farklı görüşün gerekçelerine bakıldığında bunlardan yalnızca birine katılmanın zorluğu anlaşılacaktır; zira her iki görüşün de kendine göre haklı ve elle tutulur gerekçeleri mevcuttur.

¹⁵² **Arslanlı**, s.114, Yazar satıştan başka bir işlemlerc şahsın eline geçmiş eserlerin bu kişilerce satılması durumunda pay hakkının istenemeyeceğini; ancak bu hükmün aynen ve lafzen uygulanmasının haksızlığa yol açacağını belirtmiştir; aynı yönde **şahin**, s.542.

¹⁵³ **Arslanlı**, s.116; **şahin**, s.543.

¹⁵⁴ **şahin**, s.545-546, 554, yazar FSEK’te anılan nispetsizliğin oranının her somut olayda ayrı ayrı belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanında nispetsizlik şartının yerinde olmadığını, bunun yerine pay ve takip hakkının her satışta satış bedeli üzerinden alınması gerektiğini belirtmiştir.

¹⁵⁵ **Ayiter**, s.147; **Erel**, s.189; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.182; **şahin**, s.552.

¹⁵⁶ **Erel**, s.109; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.278; **Karahan/Suluk/Saraç/NaI**, s.127-128; **Atasoy**, s.54; **Bellican**, s.294-295.

¹⁵⁷ **Arslanlı**, s.117; **Ayiter**, s.149; **Erel**, s.109; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.278; **Bellican**, s.294-295.

Fikrî hakların süreyle sınırlandırılması gerektiğini savunanlara göre, eserler yalnızca eseri yaratan eser sahibinin değil, aynı zamanda onun içinde yetiştiği toplumun da malıdır; zira eser sahibi toplumun içinden yetişerek bu aşamaya gelmiştir. Eserden belli bir süre istifade eden eser sahibi bu süre dolduğunda topluma olan borcunu ödemeli ve artık eserini toplumun, hatta bütün insanlığın istifadesine sunmalıdır. Sanatçılar eserlerini zaten toplum için yaratmalıdırlar. Eser eğer belli süre geçtikten sonra topluma serbestçe yayılırsa eserden beklenen amaç daha kolay gerçekleşir. Eseri yaratan yaratıcısı ve halefleri eserden makul bir süreliğine münhasıran yararlanabilmeli; fakat süre bittiğinde eser kamuya mâl edilmelidir¹⁵⁸.

Eser üzerindeki hakların bir süreyle sınırlandırılmasına karşı olanlara göre ise, nasıl ki maddi mallar üzerindeki mülkiyet hakkı sınırsızsa bir gayrimaddi mal olan fikrî haklar da süresiz olmalıdır. Eser sahibi toplumun içinden yetişmiş olabilir; ancak topluma büyük ölçüde yön verenler de büyük eserleri yaratan eser sahipleridir. Eser her zaman sahibine, onun ismine ve kişiliğine bağlıdır ve öyle kalmalıdır. Bu görüş sahipleri eser üzerinde yaratıcısının mülkiyet hakkına sahip olduğunu savunan fikrî mülkiyet teorisine dayanmaktadırlar¹⁵⁹.

Yukarıda da belirtildiği gibi eserden doğan hakların süreye tâbi olup olmaması, ülkeden ülkeye değişen bir hukuk politikası meselesidir. Eser üzerindeki haklara ilişkin korumanın Türkiye'nin de taraf olduğu Bern Sözleşmesi'nde ve Türk FSEK'te de süreyle sınırlandırıldığını görmekteyiz. Bern Sözleşmesi'nin 7. maddesi fikrî hakların eser sahibinin hayatı boyunca ve ölümünden sonra 50 yıl devam edeceğini hükme bağlamıştır. Ancak bu süre asgari nitelikte olup üye devletler daha uzun bir süre belirleyebilirler¹⁶⁰. Yine Sözleşme'nin mükerrer 6. madde hükmü, manevî hakların eser sahibinin ölümünden sonra en az malî hakların ortadan kalkmasına kadar devam edeceğini düzenlemektedir.

¹⁵⁸ Bu açıklamalar ve etraflı bilgi için bkz: **Arslanlı**, s.117; **Ayiter**, s.150; **Erel**, s.110; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.278; **Bellican**, s.294-295.

¹⁵⁹ Bu açıklamalar ve etraflı bilgi için bkz: **Ayiter**, s.150; **Erel**, s.110; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.279; **Bellican**, s.294-295.

¹⁶⁰ **Erel**, s.111.

B. Manevî Haklarda Koruma Süresi

Eser üzerindeki haklarda benimsenen koruma süresi eser sahibinin ve en yakın mirasçılarının haklarını güvence altına almaya elverişli bir uzunlukta olmalıdır¹⁶¹. Hukukumuzda manevî hakların kendisi değil; fakat onları kullanma yetkisi devir ve intikale elverişlidir. Bu nedenle eser sahibinin kişiliği ölüm, gaiplik gibi nedenlerle sona erse bile malî hakların devamı müddetince manevî hakların kullanılabilmesi gerekir¹⁶². Malî hakların kullanılmasının çoğunlukla manevî hakların da kullanılmasıyla gerçekleştiği göz önüne alındığında bu esasın önemi daha iyi anlaşılır¹⁶³.

FSEK m.19/II'de kanun koyucu bazı manevî haklar bakımından bir kullanma süresi öngörmüştür. Buna göre eser sahibinin ölümünden sonra hakları kullanmaya yetkili kimseler, eser sahibine FSEK 14, 15 ve 16. maddelerin 3. fıkralarında tanınan hakları eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl içinde kendi namlarına kullanabileceklerdir. Bu yetkiler eserin eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek nitelikte umuma arz edilmesini men, gerçek eser sahibinin tespitini isteme ve eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek değiştirmelere karşı koyma haklarıdır¹⁶⁴.

FSEK m.19/I'de sayılan manevî hakları kullanmak bakımından ise kanun koyucu bir süre sınırı telaffuz etmemiştir. Buna göre eseri umuma arz etme (FSEK m.14/I) ve eserde adın belirtilmesi (FSEK m.15/I) yetkileri; eser sahibinin bu yetkilerin kullanılış tarzını belirlemediği ve bu hususu başkasına da bırakmadığı durumlarda 19. maddenin yetkili kıldığı kimselere geçecektir. Bu kişilerden sağ kalan en sonuncunun da ölümüne kadar eser üzerindeki bu haklar korunmuştur¹⁶⁵.

Eser sahibi veya FSEK m.19/I ve II'ye göre yetkili olanlar yetkilerini kullanmazlarsa, eser sahibinden veya halefinden malî bir hak iktisap eden kimseler meşru menfaatlerini

¹⁶¹ **Ayiter**, s.152.

¹⁶² **Erel**, s.114.

¹⁶³ **Erel**, s.114.; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.281.

¹⁶⁴ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.282.

¹⁶⁵ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.282.; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.130; Aksi görüşte **Erel**, s.114'te, FSEK m.19/I'de anılan haklar bakımından da yine FSEK m.19/II'de sözü edilen 70 yıllık sürenin uygulanacağını savunmuştur.

ispat şartıyla FSEK m.14, 15 ve 16'nın üçüncü fıkralarındaki hakları kendi namlarına kullanabileceklerdir (FSEK m.19/III). Malî hakların koruma süresi herhalde eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl ile sınırlı bulunduğundan eser sahibinden bir malî hak iktisap eden bir kimsenin ölümü durumunda onun mirasçısının da meşru menfaatini ispat şartıyla malî hakların koruma süresi müddetince manevî haklardan yararlanabileceği kabul edilmelidir¹⁶⁶.

FSEK m.19/V'e göre eser sahibinin ölümünden itibaren öngörülen 70 yıllık süre de bittikten sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı'na memleketin kültürü bakımından önemli olan eserler için FSEK 14, 15 ve 16. maddelerin 3. fıkralarındaki manevî haklardan süresiz olarak yararlanma imkânı tanınmıştır.

C. Malî Haklarda Koruma Süresi

FSEK'in 26. maddesi, eser sahibine tanınan malî hakların zamanla mukayyet olduğunu açıkça hükme bağlamıştır. Maddeye göre 46 ve 47. maddelerdeki haller¹⁶⁷ dışında koruma süresinin bitiminden sonra herkes, eser sahibine tanınan malî haklardan faydalanabilecektir. Koruma süresi biten eserler serbest hale gelir ve kamunun malı olurlar. *“Koruma süresi eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl devam eder”* (FSEK m.27/I).

Koruma süresinin ne zaman başlayacağı ise kanunda farklı durumlar için farklı esaslara bağlanmıştır. FSEK m.26/III hükmüne göre, koruma süreleri eserin alenileşmesinden önce cereyana başlamaz. FSEK m.26/V'e göre ise aleniyet tarihinden başlayan süreler eserin ilk defa alenileştiği veya alenileşmiş sayıldığı yıldan sonraki senenin ilk gününden itibaren hesap olunur. Sahibinin ölümünden sonra alenileşen eserlerde koruma süresi, ölüm tarihinden sonra 70 yıldır (FSEK m.27/II). Eser sahibi

¹⁶⁶ Erel, s.115.

¹⁶⁷ FSEK m.46: *“Çoğaltma ve yayımı eser sahibi tarafından açıkça men edilmemiş olan ve umumi kütüphane, müze ve benzeri müesseselerde saklı bulunan henüz yayımlanmamış veya alenileşmemiş eserler, mali haklarla ilgili koruma süresi dolmuş olmak şartıyla, bulunduğu kamu kurum ve kuruluşuna ait olur.”* FSEK m.47: *“Bir kararname ile memleket kültürü için önemi haiz görülen bir eser üzerindeki mali haklardan faydalanma salâhiyeti, hak sahiplerine münasip bir bedel ödenmesi suretiyle koruma süresinin bitiminden önce kamuya mal edilebilir.”*

birden fazla ise, koruma süresi hayatta kalan son eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl geçmekle son bulur (FSEK m.27/I). Sahibinin adı belirtilmeyen eserlerde koruma süresi, eserin aleniyet tarihinden sonra 70 yıldır. Ancak bu süre bitmeden eser sahibi adını açıklarsa genel kurala dönülür; yani eser sahibinin kalan ömrü artı yetmiş yıl koruma gerçekleşir (FSEK m.27/III). İlk eser sahibi tüzel kişi ise¹⁶⁸, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır (FSEK m.27/son). Bir eserin aslı veya işlenmeleri için tanınan koruma süreleri birbirinden bağımsızdır (FSEK m.26/II). Asıl eserin koruma süresi dolmuş olsa da işleme eser için başlıbaşına bir koruma süresi işleyecektir¹⁶⁹. İşlenme eser sayılan veri tabanları için veri tabanı yapımcısına aleniyet tarihinden itibaren 15 yıllık bir koruma sağlanmıştır (03.03.2004-5101 s. Kanununun 26. maddesi ile eklenen FSEK Ek madde 8).

Eser sahibinin birden çok olması durumları için kanunda ayırım yapılmıştır. İştirak halinde eser sahipliğinde, koruma süresi aleniyet veya yayım tarihinden başlayarak bütün eser sahiplerinin hayatı boyunca ve son sağ kalan eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıldır (FSEK m.26/son, m.27/I son cümle). Müşterek eser sahipliğinde ise, tek başına istifadeye müsait eserlerin birleşmesi söz konusu olduğundan, koruma süreleri her kısım eser için ayrı işler. Yani müşterek eser kapsamında alenileşmiş bulunmak kaydıyla her kısım, sahibinin hayatı boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıl süreyle korunur¹⁷⁰.

¹⁶⁸ Bu esas, FSEK m.8 hükmünün 21.02.2001-4630 s. kanunla değiştirilmeden önceki halinde tüzel kişilerin de eser sahibi sayılabildiği hallerde doğmuş olan hakları muhafaza etmek bakımından konulmuştur. Bkz. **Erel**, s.112.

¹⁶⁹ **Erel**, s.112.

¹⁷⁰ **Erel**, s.111-112.

İKİNCİ BÖLÜM

MANEVÎ HAKLARIN MİRAS YOLUYLA İNTİKALİ

I.MİRAS KAVRAMI VE MANEVÎ HAKLARIN İNTİKALİ SORUNU

A. Genel Olarak Miras Kavramı

Miras kavramı, bir kimsenin ölümü ile mirasçılarına geçen özel hukuk ilişkilerinin tümünü ifade eder¹⁷¹. Ölümü ile kendisine ait özel hukuk ilişkilerini mirasçılarına bırakan gerçek kişiye miras bırakan; miras bırakanın terekesi üzerinde küllî halef sıfatıyla¹⁷² hak sahibi olan gerçek veya tüzel kişiye ise mirasçı denilmektedir¹⁷³. Mirasçılar yasal (kanuni) ve iradi (atanmış) mirasçı olmak üzere ikiye ayrılırlar. Buna göre kanunun belirlediği mirasçılar yasal, miras bırakanın bir ölüme bağlı tasarrufla¹⁷⁴ atadığı mirasçılar ise atanmış mirasçı kabul edilirler. Küllî halefiyet ile birlikte tereke üzerinde cüz’i halefiyet¹⁷⁵ yoluyla hak sahibi olmak da mümkündür. Cüz’i halef kavramı miras hukukunda terekenin tamamına değil fakat terekedeki münferit haklara sahip olan kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır ve bu kişiler vasiyet alacaklısı olarak adlandırılır; zira bu kişiler terekedeki borçlardan sorumlu olmamakta, terekeye karşı bir alacak hakkına sahip

¹⁷¹ **Dural/Öz:** Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, Filiz Yay., 3. Bası, İstanbul: 2006, s.5; **Serozan/Engin:** Miras Hukuku, Seçkin Yay., 2. Bası, Ankara: 2008, s.83.

¹⁷² Küllî halefiyet, bir malvarlığının bütün olarak (aktif ve pasif) tek bir hukuki olayla bir kimseden başka bir kimseye geçmesidir. Buradaki geçiş için intikal konusu şeylerin ayrı ayrı devredilmesine gerek yoktur, miras hukukunda da ölüm olayı ile birlikte miras bırakanın terekesi mirasçılara kendiliğinden geçer, **İnan/Ertas/Albaş,** Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku, Seçkin Yay, 7. Bası, Ankara: 2008, s.72; **Dural/Öz,** s.12 vd; **Serozan/Engin,** s.61; **Antalya, O. Gökhan:** Miras Hukuku, Vedat Yay., 2. Bası, İstanbul: 2009, s.53-55.

¹⁷³ **Dural/Öz,** s.5-6; **Serozan/Engin,** s.85-86; **Antalya,** s.37-38.

¹⁷⁴ Ölüme bağlı tasarruf, miras bırakanın ölümünden sonra hüküm doğuracak emirlerini içeren bir hukuki işlemdir. Ölüme bağlı tasarruf, niteliği gereği, kişinin sağken sahip olduğu malvarlığına ilişkin değil, öldükten sonraki terekesine ilişkindir, bu yüzden yapıldığı anda etkili olmaz, mirasın açılmasıyla etki doğurur, bu açıklamalar ve detaylı bilgi için bkz: **Dural/Öz,** s.49 vd; **Serozan/Engin,** s.191.

¹⁷⁵ Cüz’i halefiyet, bir hukuki olay sonucunda bir kişinin devri olanaklı hukuki ilişkilerinden bir kısmının bu hukuki ilişkiye ait yasal devir koşulları aranmadan başka bir kimseye geçmesi/ yalnızca bir kısım hak veya borcun bir başkasına geçmesidir, tanım için bkz: **Yılmaz, Ejder:** Öğrenciler İçin Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yay., 3. Bası, Ankara: 2005, s.136; **İnan/Ertas/Albaş,** s.72-73; **Serozan/Engin,** s.63; **Antalya,** s.57-58.

olmaktadırlar¹⁷⁶. Kendilerine vasiyet edilen şey üzerinde ancak mirasçılar tarafından yapılacak olan usulüne uygun bir devir işlemiyle hak sahibi olurlar¹⁷⁷.

Hukukumuzda tereke ile miras kavramları ise aynı şeyi ifade etmektedir¹⁷⁸. Tereke malvarlığıyla da aynı anlamda kullanılmasına rağmen miras bırakanın her malvarlığı değeri terekede yer almaz, örneğin intifa hakkı malvarlığı haklarından biri olmasına rağmen kişinin ölümüyle sona ermektedir¹⁷⁹. Miras bırakanın terekesinde yer almayan, onun ölümüyle sona eren hak ve borçları olabilir, bunlar sıkı şekilde kişiye bağlı olan, devredilemeyen ve intikal etmeyen hak ve borçlardır. Eserden doğan manevi haklar ise ölüm sonucunda terekeye girmez; fakat bunların kullanım yetkisi mirasçılara ya da başka 3. şahıslara geçebilmektedir. Eser sahibinin manevî hakları ölümle birlikte sona ermemekte, mirasçılar tarafından kullanılabilen, ancak terekeye de girmemektedirler. Bu nedenle manevi haklar için teknik anlamda bir intikalden bahsedilmez, bunlar mirasla intikal etmez, sadece kullanılmalarının başkalarına geçişi söz konusu olur. Bu husus FSEK’te özel olarak düzenlenmiştir, bu yönüyle de olağan miras hukuku kurallarından ayrılır.

B. Eser Üzerindeki Hakların Niteliği ve Manevî Haklar ile Kişilik Haklarının Karşılaştırılması

Eser üzerindeki manevi hakların miras hukuku kurallarına göre intikal etmeyeceğini yukarıda belirtmiştik. Bu konuya ışık tutması bakımından eser üzerindeki hakların niteliğinin ve manevi haklara benzer yönleri nedeniyle kişilik haklarının da incelenmesi gerekmektedir. Geçmişte eser üzerindeki hakların niteliğini açıklayan çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Bunlardan bir kısmı Türk fikir ve sanat hukuku mevzuatını etkilemiştir. Bunlara fikrî mülkiyet teorisi, şahsiyet hakkı teorisi, malvarlığı hakkı teorisi ve eser sahipliği teorisi örnek olarak verilebilir¹⁸⁰. Aşağıda bu teorilere kısaca değinilmiştir.

¹⁷⁶ İnan/Ertas/Albaş, s.76-77; Dural/Öz, s.15-16; Serozan/Engin, s.64; Antalya, s.43, 58.

¹⁷⁷ İnan/Ertas/Albaş, s.76-77; Antalya, s.65.

¹⁷⁸ Dural/Öz, s.8; Antalya, s.31 vd.

¹⁷⁹ Dural/Öz, s.8; Serozan/Engin, s.83; Antalya, s.32-33.

¹⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: Ayiter, s.33 vd.; Erel, s.30 vd.

Fikrî mülkiyet teorisinde, kişilerin kendi fikrî ürünleri üzerinde tabîî bir hak olan mülkiyet hakkına benzer bir hakları olduğu kabul edilir¹⁸¹, zira fikrî ürün üzerindeki hak tekeli bir nitelik taşır ve herkese karşı ileri sürülebilir, bu ise mutlak hak olmasından ileri gelmektedir. Eserin şekli ile içerdiği fikirler arasında bir ayırım yapılmalıdır, eserin alenileşmesi ile birlikte fikir, yaratıcısının mülkü olmaktan çıkar; ancak fikri ifade etme şekli yaratıcısının mülkü olarak kalır. Fikrin ifade ediliş tarzına karşı gerçekleştirilebilecek her türlü tecavüzü eser sahibi engelleyebilir¹⁸². Bu teori, eser sahibinin mülkiyet hakkı kadar saygıdeğer ve korunmaya layık bir hakkı olduğunu kabul etmesi bakımından önemlidir¹⁸³. Ancak fikir ürünleri üzerindeki hakları mülkiyet hakkından ayıran da birçok özellik vardır. Örneğin, mülkiyet hakkı için öngörülen bir süre sınırı yoktur, oysa eser üzerindeki haklar süreyle sınırlıdır, mülkiyet konusu üzerinde manevi haklar yoktur, fakat eser üzerindeki haktan manevi yetkiler de doğmaktadır ve mülkiyet hakkı devredilebilir bir nitelik taşır, oysa manevi haklar devredilemezler¹⁸⁴. Ayrıca mülkiyetin kazanılması için zilyetliğin tesisi veya tescil şartı aranmaktayken telif hakkının doğumu için eserin meydana getirilmesi yeterlidir¹⁸⁵.

Şahsiyet hakkı teorisinde, manevi hakların eser sahibiyle olan sıkı ilişkisi nedeniyle eser üzerindeki haklar şahsiyet haklarına dâhil sayılmaktadırlar, manevi haklar esas itibarıyla mali haklardan daha önemlidir¹⁸⁶. Eser, sahibinin kişiliğinin ayrılmaz bir parçasıdır¹⁸⁷. Bu teorisinin de tam olarak eser üzerindeki hakları açıkladığı söylenemez, çünkü fikri hakların şahsiyet haklarından farklı olarak başkasına devri mümkündür, mali haklar da manevi haklar kadar önemlidir. Eserin bir hak objesi haline gelmesi ilk planda eser sahibinin manevi değil, maddi çıkarlarını tatmin etmek amacıyla olmuştur¹⁸⁸. Şahsiyet hakları ölümle son bulurken, mali ve manevi haklar eser sahibinin ölümünden sonra da devam ederler¹⁸⁹.

¹⁸¹ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.125.

¹⁸² **Ayiter**, s.33.

¹⁸³ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.126.

¹⁸⁴ **Erel**, s.30.

¹⁸⁵ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.127.

¹⁸⁶ **Ayiter**, s.34.

¹⁸⁷ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.128.

¹⁸⁸ **Ayiter**, s.35.

¹⁸⁹ **Erel**, s.32-33.

Malvarlığı hakkı teorisi ise eser üzerindeki hakları yalnızca mali birer değer olarak görmektedir, bu haklar eser sahibinin iktisadi çıkarlarını korumak amacıyla tanınmışlardır. Bu teori de tek başına kabul edilebilir nitelikte değildir, zira manevi ve mali haklar esas itibariyle iç içe kabul edilmelidir, bunlar birbirlerini tamamlar özelliktedir¹⁹⁰.

Eser sahipliği teorisi ise fikrî hakkın, eser ile eser sahibi arasında, eserin meydana getirilmesi ile oluşan bir objektif hukuki durum olduğunu savunmuştur. Bu teoriyi ortaya atan Hirsch'e göre, telif hakkı olarak nitelendirilen hukukî durum, tek tek hakların toplamı değil, fakat eseri yaratmakla edinilen objektif bir hukukî durumdur¹⁹¹. Bu teori, mali ve manevi yetkilerin birbiriyle sıkı şekilde bağlı olduğunu söyleyen monist teorinin etkisinde ortaya atılmıştır¹⁹². Buna göre eserin yaratılmasıyla birlikte eser üzerinde mali ve manevi yetkiler doğuran tek bir hak doğmaktadır. Hem mali haklar hem de manevi hakların kullanılma yetkisi başkasına devredilebilmelidir. Eser sahipliği teorisi, FSEK'e etki eden ve doktrin de benimsenen bir teoridir ve diğer teoriler karşısında daha kabul edilebilir bir nitelik taşır¹⁹³.

Eser sahibinin mali ve manevi hakları FSEK'te ayrı ayrı sayılmış olmasına rağmen bunlar birbirinden kesin çizgilerle ayrılmazlar¹⁹⁴. Mali bir hakkın kullanımı çoğu zaman manevi hakların da kullanılmasını gerektirir. Manevi bir hakkın ihlali mali haklardan istifade etmeyi engelleyebilir. Yine de FSEK mali ve manevi hakların devir ve intikali hususlarında farklı kurallar benimsemiştir. Mali haklar eser üzerinde ekonomik faydalanmaya imkân veren malvarlığı haklarıdır¹⁹⁵. Manevi haklar ise eser sahibinin eseri ile olan manevi ilişkisini tesis etmek amacıyla tanınmışlardır¹⁹⁶. Mali haklar serbestçe, eser sahibinin malvarlığından çıkacak şekilde devre ve mirasla intikal etmeye müsaitken, manevi hakların bizzat kendisi devre ya da intikale elverişli değildir. Yine de manevi

¹⁹⁰ **Erel**, s.32-34; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.129.

¹⁹¹ **Hirsch, Ernst E.**:Hukukî Bakımdan Fikrî Sây C:II Fikrî Haklar (Kısaltma: Fikrî Sây), İstanbul Üni. Yay., İstanbul: 1943, s.150, 206; **Ayiter**, s.37; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.131.

¹⁹² **Ayiter**, s.37, 112; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.129-130, monist teorinin karşısında mali ve manevi hakların birbirinden ayrılması gerektiğini, eser yaratmakla birbirinden kesinlikle ayrılabilen iki farklı hak doğduğunu savunan dualist teori vardır.

¹⁹³ **Ayiter**, s.37; **Erel**, s.34-35; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.132.

¹⁹⁴ **Aksu**, s.123.

¹⁹⁵ **Erel**, s.283.

¹⁹⁶ **Ayiter**, s.113; **Aksu**, s.139 vd.

hakların mali haklarla olan sıkı irtibatı gereği en azından kullanımlarının devir ve intikaline olanak tanınmıştır¹⁹⁷. Belirtilmelidir ki mirasçılara geçen, eser sahipliği statüsü değildir. Eser sahipliği statüsü eseri meydana getiren yaratıcı eser sahibinde kalır¹⁹⁸.

Manevi haklar kişilik haklarından da farklıdır¹⁹⁹. Kişi, hak sahibi olabilen, borç altına girebilen ve kişilik haklarıyla donatılan varlıktır²⁰⁰. Kişilik, kişinin kendisiyle birlikte, kişi olmak hasebiyle sahip olduğu hak ve fiil ehliyeti, hayatı, sağlığı, bedenî bütünlüğü, şeref ve haysiyeti, itibarı, sırları, adı ve diğer değerleri üzerindeki haklarının tamamıdır²⁰¹. Kişilik hakkı ise, kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden varlıkların tümü üzerindeki hakkıdır²⁰². Kişilik hakkı, Medeni Kanun'da (MK m.23 vd.) düzenlendiği gibi, Anayasanın da (AY m.12 vd., m.17-40) teminatı altındadır. Doktrinde, birden fazla kişilik hakkından bahsedilemeyeceği, değişik görünüşleri olan tek bir genel kişilik hakkının mevcut olduğu belirtilmiştir. Buna göre mevzuatta her ne kadar genel kişilik hakkı düzenlemesi yanında özel bazı kişisel değerler (ad üzerindeki hak gibi) düzenlenmiş olsa da bu kişisel varlıklar genel kişilik hakkının görünümünden ibarettir²⁰³.

Kişilik hakkı şahsa sıkı şekilde bağlı olan, para ile ölçülemeyen²⁰⁴, devredilmez, vazgeçilmez, mutlak, inhisari yetkiler bahşeden, kişinin insan olması nedeniyle sahip olduğu bir haktır. Genel bir çerçeve olan kişilik hakkının içinde kişinin korunmaya layık her türlü kişisel değeri sayılabilir; çünkü mevzuatta kişilik haklarının korunması gereği ve kişilik hakkı ihlallerinde uygulanacak yaptırımlar hükme bağlanmış, kişilik hakkının

¹⁹⁷**Gökyayla, K. Emre:** “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Düzenlenen Hakların Miras Yoluyla İntikali” (Kısaltma: Miras), Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Yetkin Yay., Ankara:2006, s.524.

¹⁹⁸**Ayiter**, s.199; **Gökyayla** (Miras), s.524.

¹⁹⁹**Ayiter**, s.114; **Piroğlu** (Manevî Haklar), s.564; **Ateş** (Kapsam), s.131; **Yavuz**, s.59.

²⁰⁰Tanım için bkz: **Arpacı, Abdülkadir:** Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), Filiz Yay., İstanbul:1993, s.97.

²⁰¹Tanım için bkz: **Arpacı**, s.97.

²⁰²Tanım için bkz: **Dural/Öğüz:** Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, Filiz Yay., 7. Bası, İstanbul:2004, s.92.

²⁰³**Dural/Öğüz**, s.92-93; **Aksu**, s.129.

²⁰⁴Eleştiri için bkz: **Serozan, Rona:** “Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım”, Prof. Dr. Halûk Tandoğan’ın Hâtırasına Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara:1990, s.78 vd, Yazar kişilik haklarının metalaşması sonucunda artık parayla ölçülemezliğin kişi varlığı değerlerinin ayırt edici özelliği olmaktan çıktığını belirtmiştir; ayrıca **Serozan/Engin**, s.94, kişilik değerlerinde manevi ve maddi öğeler birbirine karışmaktadır, kişiliğin kimi tinsel değerleri (ad, resim, ses, imza gibi) artık piyasada alınıp satılan mallara dönüşmüş bulunmaktadır, bu ülküsel değerlerin de mirasçılara geçebilirliğinin kabul

nelerden ibaret olduğu haklı olarak belirtilmemiştir, ne gibi değerlerin kişilik hakkı kapsamına gireceği uygulamaya bırakılmıştır. Anayasanın ilgili hükümleri ise bu konuda uygulayıcılara yol gösterici olabilir²⁰⁵. Yaşama hakkı, maddi ve manevi varlığı geliştirme hakkı, işkence yasağı, kişi hürriyeti, özel hayatın ve aile hayatının gizliliği, çalışma hürriyeti, din, vicdan, düşünce hürriyeti, vb. düzenlemeler kişilik hakkına ne kadar geniş bir perspektiften bakılması gerektiğini bize göstermektedir.

Kişilik hakkının konusu kişisel varlık ve değerlerdir, bunlara örnek olarak, kişinin hayatı, bedensel ve ruhsal sağlığı, vücut bütünlüğü üzerindeki hakkı, şeref ve haysiyeti, meslekî/sanatsal şerefi ve ticari itibarı, kişinin özel hayatı, sırları, hatıraları, ismi, unvanı ve resmi üzerindeki hakkı, hak ve fiil ehliyetleri vb. değerler²⁰⁶ verilebilir. Doktrinde kimi yazarlar eserden doğan manevi hakların da kişisel değerlerden olduğunu öne sürmüştür²⁰⁷.

Kişilik hakkı ihlallerine karşı koruyucu davaları açma imkânı Medenî Kanun'da düzenlenmiştir. Kişiliğe karşı yapılan saldırılarda; hakkı ihlale uğrayan kişi, saldırının durdurulması, saldırının önlenmesi, hukuka aykırılığın tespiti, maddi ve manevi tazminat, vekâletsiz iş görmeden kaynaklanan davaları açabilecektir²⁰⁸. Yine BK m.49'da haksız fiillerden sorumluluk düzenlenmiştir.

Manevî haklar ile kişilik hakları birbiriyle karıştırılmaya müsait olduklarından bu iki tür hakkın farklılıkları ortaya konulmalıdır. Eser sahibinin manevî hakları FSEK'te sınırlı sayıya tâbi olarak belirtilmiştir²⁰⁹. Kişilik hakkı ise, sınırlı sayı ilkesine tâbi olmayan, genel bir çerçeve çizen²¹⁰, kişinin sadece insan olması sebebiyle sahip olduğu bir hak çeşididir. Başka bir deyişle her insan, insan olarak doğmakla, eşit olarak²¹¹ kişilik haklarının sahibi olur. Kişilik haklarının kamu hukuku alanındaki karşılığı insan hakları kavramıdır²¹². Ceza

edilmesi gerekir, kişilik haklarının mirasçılara geçebilirliğinin kabul edilmesiyle kişilik haklarının korunması güçlenmiş olmaktadır.

²⁰⁵ Aksu, s.127.

²⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: Arpacı, s.102 vd.; Dural/Öğüz, s.96 vd; Piroğlu (Manevî Haklar), 567; Aksu, s.135.

²⁰⁷ Dural/Öğüz, s.92; Arpacı, s.100.

²⁰⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Dural/Öğüz, s.141 vd; Arpacı, s.135 vd.

²⁰⁹ Ayiter, s.112; Tekinalp, s.151-152; Gökyayla (Telif Hakkı), s.143; Yavuz, s.60; Aksu, s.133-134, 140.

²¹⁰ Aksu, s.135.

²¹¹ Bkz: MK m.8, AY m.10.

²¹² Arpacı, s.98; Piroğlu (Manevî Haklar), s.567.

hukuku mevzuatı da insan haklarına karşı gerçekleştirilen ihlalleri suç saymıştır. Manevî haklar ise ancak yaratıcı bir çaba sonucu bir fikir mahsulü meydana getiren kişilerin sahip olabileceği, eser yaratıcısına bahşedilen bir haktır. Manevî haklar eser sahibinin eseri ile olan sıkı ilişkisini tesis ve temin etmek amacıyla konulmuşlardır²¹³. Kişilik hakları doğumla kazanılır²¹⁴, kişinin ömrü boyunca devam eder, onun ölümüyle sona erer, miras yolu ile mirasçılara geçmez²¹⁵. Oysa eserden doğan manevî haklar eserin yaratılmasıyla başlar, eser sahibinin ömrü boyunca devam eder ve o öldükten sonra da bir müddet²¹⁶ mirasçuları ya da üçüncü şahıslar tarafından kullanılabilir²¹⁷. Kişilik haklarının amacı kişisel varlık ve değerlerin korunması iken²¹⁸, manevî hakların amacı eserin, eser sahibinin ve ondan geriye kalanların menfaatlerinin korunmasıdır²¹⁹. Kişilik hakları başkalarına devredilemez²²⁰; fakat manevî hakları kullanma yetkisinin belirli ölçülerle sağlararası veya ölüme bağlı bir tasarrufla devrine cevaz verilmiştir²²¹. Sonuç olarak MK ve FSEK'in iki ayrı menfaati düzenlediği²²² göz önüne alınırsa, eser üzerindeki hak ihlallerinde Medenî Kanun'un kişilik haklarına ilişkin kurallarının uygulanmayacağını kabul eden doktrindeki çoğunluk görüşüne²²³ katılmak mümkün olacaktır. Elbette manevi hakların ihlal edilmesi

²¹³ **Ayiter**, s.114; **Tekinalp**, s.151; **Piroğlu** (Manevî Haklar), s.563; **Ateş** (Kapsam), s.125; **Bellican**, s.201.

²¹⁴ MK m.28: “*Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümlle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.*”

²¹⁵ **Serozan/Engin**, s.91-99, kişilik hakkının ve fikri hakların maddi ve manevi öğelerinin ayrılmaz biçimde birbirine karışmasından ötürü kişiliğin ad, resim, ses, imza gibi kimi manevi değerlerinin ve eser sahibinin manevi haklarının mirasçılara geçtiği ileri sürülmektedir; **Aksu**, s.151.

²¹⁶ Modern kanunlar, eser sahibine koruma sürelerinin de ötesine geçen ebedî bir manevi hak tanımamışlardır. Bkz: **Ayiter**, s.113-114.

²¹⁷ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.53; **Gökyayla** (Miras), s.527.

²¹⁸ **Aksu**, s.130-131, yazar kişilik hakkının, kişinin manevi çıkarlarının korunması yanında ekonomik, maddi çıkarları korumaya yönelik bir yönünün de bulunabileceğini belirtmektedir. Her ne kadar kişilik hakkının konusu sadece kişilik ve kişilik değerleri ise de kişinin kendi ekonomik geleceğinin tehlikeye atılmaması düşüncesinden hareketle ekonomik kişilik hakkından söz edilebileceğini; kişinin adı, resmi, fotoğrafı, vb. üzerindeki kişilik hakkının malvarlıksal yönünün giderek daha da önem kazandığını ifade etmektedir. Bu bağlamda kişinin kişilik hakkı ihlaline karşı hukuki koruma talep ederken ille de manevi çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla hareket etmesi gerekmez, tam tersine bu hak ihlalleri nedeniyle kendine birtakım maddi çıkarlar sağlamayı amaçlaması meşrudur.

²¹⁹ **Aksu**, s.132.

²²⁰ **Arslanlı**, s.88.

²²¹ **Arslanlı**, s.88; **Yavuz**, s.65.

²²² **Ayiter**, s.114; **Aksu**, s.142 vd, yazara göre her manevi hak ihlali kişilik hakkı ihlali oluşturmaz, manevi tazminat talebi için eser sahibinin manevi haklarının ihlali yeterli olup ayrıca kişilik haklarının da tecavüze uğramış olması şart değildir, yazar öte taraftan her iki hak grubunun koruduğu çıkarların örtüşebileceğini, manevi hakların kısmen de olsa kişilik hakkı kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olduğunu, bu nedenle aynı uyumsuzlukta FSEK ve MK hükümlerinin birlikte ihlal edilmesinin de söz konusu olabileceğini ifade etmektedir.

²²³ **Ayiter**, s.114; **Erel**, s.136; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.56, 143; **Piroğlu** (Manevî Haklar), s.567; **Özel, Hilal**, s.69, 90 vd.

sonucu eser sahibinin kişilik hakları da saldırıya uğramış olabilir²²⁴. Ancak bu durum, manevi hakların kişilik haklarının bir parçası olduğunu göstermez, telif hakkının parçası olan manevi haklar ile kişilik hakları birbirinden ayrı tutulmalıdır²²⁵. Bu gibi bir durumda hem manevi haklar hem de kişilik hakları için ayrı ayrı tazminat talep edilebilir²²⁶.

C. Manevî Hakların Terekede Yer Alması Sorunu

Eser sahibinin eserinden doğan mali ve manevi haklara sahip olduğunu, mali hakların malvarlığı değeri niteliği taşıdığını, manevi hakların ise eser sahibinin eseriyle olan kişisel ve manevi bağını korumak amacıyla FSEK tarafından özel olarak tanınmış haklar olduğunu yukarıda ayrıntılı şekilde açıklamıştık. Eser sahibinin ölümüyle birlikte onun malvarlığı da her miras bırakanın gibi mirasçılara geçecektir. Ancak genel olarak eser sahibinin parayla değerlendirilebilen, malvarlığı niteliğinde saydığımız telif hakkı, mirasla intikalde bazı özellikler arz eder. Buna göre, eser sahibinin mali hakları olağan miras kurallarına göre intikal edecektir; ancak manevî haklar miras bırakanın terekesinde yer almayacaklardır²²⁷. Buna karşılık miras bırakan eser sahibine, manevi hakları ölüme bağlı tasarruf yoluyla ölümünden sonra kullanacak kişileri saptama imkânı verilmiştir²²⁸. Eser sahibi bu şekilde bir ölüme bağlı tasarrufla mirasçılarının ya da diğer 3. kişilerin manevi

²²⁴ Aksu, s.148.

²²⁵ Gökyayla (Telif Hakkı), s.135; Tekinalp, s.151; Piroğlu (Manevî Haklar), s.567; Aksu, s.144 vd, bir eserin olmazsa olmaz koşulu hususiyet taşımasıdır, ancak eser sahibinin kişiliğini yansıtarak esere bir hususiyet katması, kişiliğin esere yansımaları, manevi hakları doğrudan ve bütünüyle kişilik hakkı yapmaya yetmez. Hususiyet, kişilik kavramından hem daha kapsamlı hem daha dar olabilir. Örneğin kişinin esere bilgisini ve deneyimini katması her zaman onun kişiliğinin esere yansımaları anlamına gelmez.

²²⁶ Piroğlu (Manevî Haklar), s.570 vd, Yazar manevi hak tazminatı ile kişilik hakkı tazminatı davalarında ihlalin tespiti bakımından farklılıklar olduğunu belirtmiştir, kişilik haklarının ihlal edilip edilmediğini objektif olarak tespit etmenin güç olduğunu, buna karşılık eserden doğan manevi hakların sınırlı sayıda olduğu için ihlalin daha kolay tespit edilebileceğini ifade etmiştir. Fikri haklar alanının daha teknik özellikler taşımasından bahisle bu konuda uzman bilirkişilerden teknik görüş alınması gerekliliğini vurgulamıştır; Çolak, Uğur: “Fikri Mülkiyet Davalarında Bilirkişi Raporlarının Değerlendirilmesi ve Bağlayıcılığı Sorunu”, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), XII Levha Yay., İstanbul: 2011, s. 156, yazara göre bilirkişilerin konunun uzmanı kimseler olması ve mümkün olduğu ölçüde ilgili teknik alandaki üniversitelerde görev yapan akademisyenler arasından seçilmesi gerekli olmakla birlikte bazı hallerde bilirkişilerin hangi düzeyde bilgiye sahip olmaları gerektiği de önem arz etmektedir, örneğin hakim bilirkişide doktora derecesi arayabilir, yazar ihtisas mahkemesinde çalışan bir hakimin gerek eğitim gerekse günlük yaşam ve mesleki tecrübe dolayısıyla elde edilenden de daha fazla bilgiye sahip olduğunu, bu nedenle söz gelimi bir tablonun hususiyet taşıyıp taşımadığını, esere bir tecavüzün var olup olmadığını, bir mimari eserdeki değişikliğin ihtiyaçtan kaynaklanıp kaynaklanmadığını kolaylıkla değerlendirebileceğini ifade etmiş, uygulamada zaruri olmayan hallerde bile bilirkişi deliline çok sık başvurulmasını eleştirmiştir; Bellican, s.208.

²²⁷ Hirsch (Fikri Sây), s.152; Ayiter, s.203; Gökyayla (Miras), s.526.

²²⁸ Gökyayla (Telif Hakkı), s.54; Gökyayla (Miras), s.527; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.119.

hakları nasıl kullanılacağını saptadıysa, eser sahibinin son arzusuna uyulmalı, manevi haklar onun belirlediği tarzda kullanılmalıdır²²⁹. Bunun yanında eser sahibi böyle bir tasarrufta bulunmasa dahi, onun ölümüyle birlikte, manevi hakların kullanılması yetkisi, kendiliğinden kanunda sayılan kimselere geçecektir. Bu kimselerin sahip olduğu statü mirasçılık değildir, zira FSEK m.19'un verdiği imkânın mirasçılıkla bir ilgisi bulunmamaktadır²³⁰. Bu kimselerin eser sahibinin ölümüyle kanun gereği kendiliğinden bir kullanma hakkına sahip olacakları kabul edilmektedir²³¹. Manevî hakların ekonomik değer taşımamaları, eser sahibinin kişiliğine bağlı olmaları²³², mali haklarda olduğu gibi açık bir intikal düzenlemesinin olmayışı, FSEK'in 19. maddesinde hakları kullanabilecek kişilerin tek tek sayılmış bulunmaları gibi nedenlerle terekede yer almayacakları sonucuna varılmaktadır²³³. Gerçekten de 19. maddede sayılan kimseler kanun koyucu tarafından, eser sahibi açısından güvenilir²³⁴ kabul edildikleri için seçilmişlerdir, kişinin en yakınları yani ailesi, kendisine mirasçı atadığı kimseler ve vasiyeti yerine getirme görevlisi kanunda belirtilen kişilerdir. Bu kişilerin manevi hakları eser sahibinin ölümünden sonra en iyi

²²⁹ **Hirsch** (Fikrî Sây), s.152; **Gökyayla** (Miras), s.528.

²³⁰ **Ayiter**, s.203; **Erel**, s.284; **Gökyayla** (Miras), s.528; **Aksu**, s.153; **Bellican**, s.254.

²³¹ **Tekinalp**, s.152; **Gökyayla** (Miras), s.528; **Suluk/Orhan**, s.611; **Serozan/Engin**, s.93, yazar mali ve manevi karakterleri birbiriyle ayırt edilemez ölçüde kaynaşan fikri hakların zamanla mirasçılara geçebildiklerinin gözlemlendiğini, Yargıtay'ın Safiye Ayla kararıyla manevi hakların ölümden sonra pekala mirasçılara geçtiğini ve manevi haklarının ihlalden ötürü mirasçıların manevi tazminat davası açabileceğini kabul ettiğini belirtmiştir; **Bellican**, s.254-257.

²³² **Hirsch** (Fikrî Sây), s.152; **Arslanlı**, s.88; **Tekinalp**, s.211; **Gökyayla** (Miras), s.526; **Suluk/Orhan**, s.605, 611'de manevi hakların eser sahibinin kişiliğine sıkı sıkıya bağlı olduğunu ifade etmişlerdir, bu nedenle devredilemeyeceğini ve mirasla geçemeyeceğini belirtmişlerdir; **Piroğlu** (Manevî Haklar), s.567; **Öngören**, s.29; **Ateş** (Kapsam), s.125; **Yavuz**, s.59, 64.

²³³ **Tekinalp**, s.152; **Suluk/Orhan**, s.605, 611; **Yavuz**, s.64; **Aksu**, s.151 vd; **Özel, Hilal**, s.100 vd.

²³⁴ **Hirsch, Ernst E**: Urheberrecht der Türkei, s.51, naklen **Ayiter**, s.200 dn 8, "*Hirş bu kimselerin manevî yetkileri kendi namlarına fakat bir başkasının –ölenin- menfaatine kullanan Treuhander-güvenilen kişi durumunda olduklarını söylemekte ve şahsiyet haklarının ölümden sonra mirasçılar tarafından kullanılmasına ilişkin olarak, Fransız içtihatlarının geliştirdiği ve İsviçre doktrininde kabul edilen Droit des proches- yakınların hakkı teorisinin bu halde uygulanamayacağını ifade etmektedir.*" aynen alıntı **Ayiter**, s.200; **Tekinalp**, s.166, Yazar yakınların hakkı teorisini benimsemektedir. Yakınlar eş, çocuklar, mansup mirasçılar, ana baba ve kardeşlerdir. Bunlar hak ve yetkileri kanundan alırlar, aslen iktisap ederler, kendi namlarına kullanırlar; ayrıca **Yavuz**, s.64: "*Bu kişiler anılan yetkileri, mirasla kazandıklarından değil, eser sahibinin yakını olarak bağımsız bir hak sahibi oldukları için kullanırlar ve bu yetkiler "yakın" sıfatıyla kendilerine aittir. Mirasçılar, mirası reddetseler bile anılan yetkileri kendilerinde kalmaya devam eder.*"; **Serozan, Rona**: "Doğum Öncesi (Prenatal) ve Ölüm Sonrası (Postmortal) Kişiliğin Korunması" (Kısaltma: Postmortal), Prof. Dr. Tuğrul Ansay'a Armağan, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara: 2006, s.321 vd, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda (m.19/I ve m.85, 86) Almanya'da yaygın olan kişinin ölüm sonrasına uzanan zayıflamış postmortal (art) kişiliği kuramının dayanak bulduğunu belirtmiştir. Bu kuram çerçevesinde ölenin yakınları, belirli bir sıra içinde kişilik hakkının asıl sahibi olarak kalan ölümlen adeta postmortem vekili sıfatıyla onun kişiliğini, saldırılara karşı özgecil bir yaklaşımla korurlar. Bu kuramın eksikliği saldırgan karşı sadece durdurma yaptırımının işletilebilmesi, buna karşılık caydırıcı olan tazminat ve menfaat devri yaptırımının işletilemezliği; **Bellican**, s.224 vd, 252, 270.

şekilde koruyacakları düşünülmektedir, bu nedenle kanun koyucu bu kimseleri belirtme yoluna gitmiştir; çünkü esas olan eser sahibi öldükten sonra da eserin korunması, yaratıldığı ilk günkü gibi eser mahiyetini taşımaya devam etmesidir. Yine de eser sahibi, manevi haklarının akıbetini bu kişilere bırakmak istemeyebilir, böyle bir durumda bunlardan başka bir kimseyi de manevi haklarını kullanması için yetkilendirebilecektir. Kanun tarafından ilk planda eser sahibinin bu konudaki iradesine önem verilmiştir.

FSEK m.63'teki, *“Bu kanunun tanıdığı malî haklar miras yolu ile intikal eder. Malî haklar üzerinde ölüme bağlı tasarruflar yapılması caizdir.”* hükmüyle kanun koyucu malî haklar bakımından mirasla intikalın söz konusu olacağını tartışmaya mahal vermeyecek bir şekilde açıklamıştır. Manevî haklar bakımından ise bu şekilde açık bir hüküm tesis edilmemekle birlikte, kanunun 19. maddesinde manevî hakları eser sahibinin ölümünden sonra kullanabilecek kişiler sınırlı sayıya tâbi olarak düzenlenmişlerdir.

FSEK m.19 hükmü, *“Eser sahibi 14 ve 15 inci maddelerin birinci fıkralarıyla kendisine tanınan salahiyetlerin kullanılış tarzlarını tesbit etmemişse yahut bu hususu herhangi bir kimseye bırakmamışsa bu salahiyetlerin ölümünden sonra kullanılması, vasiyeti tenfiz memuruna; bu tayin edilmemişse sırasıyla sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mansup mirasçularına, ana - babasına, kardeşlerine aittir.*

Eser sahibinin ölümünden sonra yukarıdaki fıkroda sayılan kimseler eser sahibine 14, 15 ve 16'ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl kendi namlarına kullanabilirler.

Eser sahibi veya birinci ve ikinci fıkralara göre salahiyetli olanlar, salahiyetlerini kullanmazlarsa; eser sahibinden veya halefinden mali bir hak iktisap eden kimse meşru bir menfaati bulunduğunu ispat şartıyla, eser sahibine 14, 15 ve 16'ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları kendi namına kullanabilir.

Salahiyetli kimseler birden fazla olup müdahale hususunda birleşmezlerse; mahkeme, eser sahibinin muhtemel arzusuna en uygun bir şekilde basit yargılama usulü ile ihtilafı halleder.

18'inci madde ile yukarıdaki fıkralarda sayılan salahiyyetli kimselerden hiçbiri bulunmaz veya bulunup da salahiyyetlerini kullanmazlarsa yahut ikinci fıkrada belirlenen süreler bitmişse, eser memleketin kültürü bakımından önemli görüldüğü takdirde, Kültür Bakanlığı 14, 15, 16'ncı maddelerin üçüncü fıkralarında eser sahibine tanınan hakları kendi namına kullanabilir.” şeklindedir.

FSEK m.19'daki “Eser sahibi, kendisine tanınan salahiyyetlerin kullanılış tarzlarını tesbit etmemişse yahut bu hususu herhangi bir kimseye bırakmamışsa” ifadelerinin mefhumu muhalifinden, eser sahibinin manevi haklarının kullanılması yetkisini, kullanım tarzını belirtmek suretiyle veya nasıl kullanacağını tamamen o kimsenin iradesine bırakarak bir başkasına devredebileceği anlaşılmaktadır. Eser sahibi tek taraflı irade beyanıyla düzenleme yapmışsa veya vasiyetname ile tasarrufta bulunmuşsa arzularında her zaman değişiklik yapabilir, sağlararası bir sözleşmenin veya miras sözleşmesinin varlığı halinde sözleşmenin değiştirilmesi genel hükümlere tâbidir²³⁵. Eser sahibi, manevi haklarının kullanım tarzı ve kimlerin bunları kullanabileceği hakkında hiçbir açıklama yapmadan ölmüş olabilir. Bu durumda manevi haklar korunmasız kalmayacak, kanunun belirlediği kimseler tarafından kullanılmaya devam edilecektir. Böylece eser ve geride kalanların mali hakları da bağlantılı olarak korunmuş olacaklardır. Eser sahibinin ölümüyle manevi hakların son bulmayacağını belirtmiştik. Bu durum, eser üzerindeki mali çıkarların da korunabilmesi, eserin aynı zamanda topluma mâl olmuş bir ürün olarak kabul edilmesi, eser sahibinin eseriyle olan ilişkisinin o öldükten sonra da, bir müddet de olsa, korunabilmesi açısından zorunlu ve haklı görülmektedir. Manevi hakların bir eserin varlığına bağlı olarak hukuki varlık kazanmaları sebebiyle ölümden sonra da devam etmeleri mümkün ve gereklidir²³⁶. Eserin, meydana getirildiği andaki şekli, hususiyeti, bütünlüğü ve onu yaratan kişinin ismi, eserin değerini belirleyen unsurlardır, bu yüzden eserin değişmeden aynen kalması ve gelecek kuşaklara aktarılması önemlidir. Bu itibarla ister ölenin kişiliğinin devam ettiği düşünölsün isterse mirasçılarının/yakınlarının kendi haklarına dayandıkları düşünölsün FSEK manevi hakları koruma yetkisini ölenin yakınlarına vermiştir²³⁷. Eserden doğan manevi hakları kullanma yetkisi eser sahibinin yakınlarına geçtiğinden ve bu hakları kendi namlarına kullanabilecekleri belirtildiğinden

²³⁵ Tekinalp, s.168.

²³⁶ Aksu, s.156.

ve manevi hakları korumadaki menfaatleri gereği tazminat talebi de dâhil olmak üzere bütün koruma vasıtalarına başvurabilecekleri kanaatindeyiz.

FSEK'in 19. maddesi hem manevî hakları kullanabilecek kimseler bakımından hem de bu kimselerin kullanabilecekleri haklar bakımından sınırlı sayma metodunu seçmiştir. Aşağıda manevî hakları kullanabilecek kimseler ve kullanabilecekleri haklar incelenecektir.

D. Manevî Hakları Kullanma Yetkisine Sahip Kişiler

1. FSEK m.19/I'de Sayılan Kişiler

FSEK'in 19. maddesinin 1. fıkrasına göre, *“Eser sahibi 14 ve 15'inci maddelerin birinci fıkralarıyla kendisine tanınan salahiyetlerin kullanılış tarzlarını tesbit etmemişse yahut bu hususu herhangi bir kimseye bırakmamışsa bu salahiyetlerin ölümünden sonra kullanılması, vasiyeti tenfiz memuruna; bu tayin edilmemişse sırasıyla sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mansup mirasçılara, ana-babasına, kardeşlerine aittir.”*

FSEK m.19/I hükmü eser sahibine ölümünden sonra manevi hakları kimin nasıl kullanacağını tespit etme imkânı tanımıştır. Eser sahibi manevi hakların kullanılma yetkisini devredebilir²³⁸. Eğer eser sahibi böyle bir tespitte bulunmuşsa manevi hakları kullanma yetkisi doğrudan eser sahibinin tayin ettiği kimselere geçecektir. Eser sahibi örneğin tablolarının ölümünden sonra sergilenmesi yani kamuya arzı yetkisini organizasyon işlerindeki deneyimine veya sanatsal kabiliyetine güvendiği bir arkadaşına bırakabilir. Burada eser sahibi manevi hakkının kullanılma tarzını tespit etme yetkisini tamamen arkadaşına bırakmaktadır. Ya da eser sahibi, mali hakların manevi haklar ile iç içe olan karakterinden dolayı, mali haklarını devrettiği kişiye de manevi hakların kullanılmasını bırakabilir²³⁹. Zira kanun ilk planda eser sahibinin bu konudaki iradesine önem vermektedir, yani eserinin bir anlamda geleceğini tayin etme sorumluluğunu eser sahibi dilediği kişiye bırakabilir.

²³⁷ Aksu, s.154-155; Bellican, s.225 vd, 233.

²³⁸ Tekinalp, s.153; Piroğlu (Manevî Haklar), s.574; Öngören, s.35; Yavuz, s.65; Bellican, s.316.

²³⁹ Ayiter, s.202-203; Öngören, s.35; Serozan/Engin, s.93.

Bunun yanında, eser sahibi manevi haklarının nasıl kullanılacağını tayin etmeyi birine bırakmak yerine, bizzat kendisi de ölümünden sonra bu hakların ne şekilde kullanılacaklarını belirleyebilir²⁴⁰ ve bir kimseye bu konuda bir yetki vererek eserinin akıbetini tamamen kendi isteğine göre tespit edebilir. Örneğin kitaplarının ne şekilde kamuya arz edileceğini kendisi tasarlar ve kitaplarının bu şekilde basılması için talimat verebilir.

Eser sahibinin hayattayken manevi haklarının kullanımı konusunda açıkça belirlediği bir yol varsa ölümünden sonra da bu şekle riayet edilmelidir. Eğer eser sahibi böyle bir tarz belirlememiş veya kimseyi de manevi hakların kullanımına yetkili kılmamışsa, m.19 gereği manevi hakların kullanımı kendiliğinden orada belirtilen kişilere geçecektir. Eğer eser sahibinin manevi hakları kullanması için belirlediği bir kimse mevcutsa, bu kişi eser sahibinin son arzularına uymak durumundadır²⁴¹. Fakat eser sahibi bu kişileri hakları kullanma konusunda serbest bırakmışsa, onun şeref ve haysiyetini zedelememek şartıyla²⁴² diledikleri gibi hareket edebilirler, bu konuda tayin edilen kişilerin geniş bir takdir hakkı olduğu kabul edilir²⁴³.

FSEK m.19/I'e göre eser sahibinin manevi haklarının kullanımı konusunda bir tespit bulunmadığı hallerde onun ölümüyle birlikte manevi haklar korunmasız kalmayacak, bu fıkrada belirtilen kişilere geçecektir. Ancak kanun koyucu bu kişiler arasında bir sıra tayin etmiştir. Bu sıra olağan miras kurallarından ayrıdır, MK'daki zümre sistemi burada uygulanmaz. Zira manevi hakların mirasla intikal etmediğini, 19. maddede sayılan kişilerin bu hakları kanun gereği kazandıklarını belirtmiştik²⁴⁴. Bu kişiler varsa vasiyeti yerine getirme görevlisi, bu tayin edilmemişse sırasıyla eser sahibinin sağ kalan eşi ile çocukları ve atanmış mirasçılar, ana-babası, kardeşleridir.

²⁴⁰ **Tekinalp**, s.153.

²⁴¹ **Arslanlı**, s.167; **Ayiter**, s.203; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.54.

²⁴² **Arslanlı**, s.88-89.

²⁴³ **Arslanlı**, s.167; aksi görüşte, **Beşiroğlu, Akın**: Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar Fikrî Hukuk-Sınâî Haklar, 3. Bası, Beta Yay., İstanbul: 2004, s.521, Yazar manevi hakları kullanma yetkisi verilen kimsenin eser sahibinin verdiği talimat ve koyduğu sınırların dışına çıkamayacağını, kendi takdiriyle esere bir ad koyup eserin yayımlanma zaman ve biçimini saptayamayacağını savunmuştur.

²⁴⁴ Bkz: İkinci Bölüm, I, C kısmındaki açıklamalarımız.

Madde metninde de açıkça görüldüğü üzere eğer bir vasiyeti yerine getirme görevlisi²⁴⁵ atanmışsa ilk planda manevi hakları bu kişi kullanacaktır, vasiyeti yerine getirme görevlisinin ilk sırada yer almasının sebebi bu kişinin terekeyi yönetmek için seçilmiş güvenilen bir kişi²⁴⁶ konumunda olmasıdır. Vasiyeti yerine getirme görevlisi manevi hakların kullanımı konusunda özel olarak yetkilendirilmek zorunda değildir, kanun gereği bu kişi manevi hakları da kullanır²⁴⁷. Manevi hakların kullanılması karşılığında vasiyeti yerine getirme görevlisi uygun bir ücret isteyebilir (MK m.550/4). Eser sahibi birden fazla vasiyeti yerine getirme görevlisi tayin etmişse bunlar manevi hakların kullanımı konusunda birlikte hareket ederler, herhangi birinin görevden ayrılması durumunda diğer görevliler manevi hakları kullanırlar, eğer acil bir durum varsa herhangi biri de bu hakları kullanabilir (MK m.551). Vasiyeti yerine getirme görevlisi manevi hakları kullanmak hususunda yetersiz bulunursa veya görevini kötüye kullanacak olursa Sulh Hâkimine yapılacak bir şikâyet üzerine veya re'sen görevine son verilir (MK m.555). Eğer vasiyeti yerine getirme görevlisi herhangi bir şekilde görevinden ayrılırsa manevi hakların kullanımı kanaatimizce, FSEK m.19/I'de sayılan diğer kişilere geçmelidir.

Eser sahibi bir vasiyeti yerine getirme görevlisi tayin etmemişse, manevi hakları eser sahibinin sağ kalan eşi ile çocukları ve atanmış mirasçıları kullanacaktır. Bunlardan hiçbirisi yoksa eser sahibinin ana-babası hakları kullanacaktır. Bunlar da yoksa son olarak eser sahibinin kardeşleri manevi hakları kullanmaya yetkili kılınmışlardır. FSEK manevi hakların kullanılmasında sıra bakımından zümre sisteminden ayrılmış olsa da FSEK'in saydığı bu kişiler zaten miras bırakan eser sahibinin en yakın mirasçılarıdır. Kanun koyucu bu kimseleri yani eser sahibinin en yakınlarını yine vasiyeti yerine getirme görevlisinde olduğu gibi en güvenilen kişiler olarak görmektedir²⁴⁸. Bu nedenle manevi hakların eser sahibinin ölümünden sonra kullanılması yetkisi kanundaki sıraya göre bu kişilere

²⁴⁵Vasiyeti yerine getirme görevlisi (vasiyeti tenfiz memuru), MK m.550-556 arasında düzenlenmiştir. Miras bırakanın son arzularının yerine getirilmesi için gerekli bütün işlemleri yapmakla görevli ve yetkili kişidir. Terekeyi yönetir, alacakları tahsil eder, borçları öder ve kanunda kendisine verilen diğer görevleri ifa eder. Bir ölüme bağlı tasarrufla tayin edilir. Bu ölüme bağlı tasarrufun şekli kanunda vasiyetname olarak ifade edilse de miras sözleşmesiyle de yapılabileceği doktrinde belirtilmektedir. Bkz: **Dural/Öz**, s.179; **İnan/Ertay/Albaş**, s.253 vd.

²⁴⁶**Hirsch**'e göre güvenilen kişi, manevi yetkileri kendi namına, fakat ölenin menfaatine kullanan kişidir. Bkz: **Hirsch**, Urheberrecht der Türkei, s.51, naklen **Ayiter**, s.200, dn.8; **Ayiter**, s.203.

²⁴⁷**Erel**, s.285.

²⁴⁸**Ayiter**, s.200.

gececektir. Belirtilmelidir ki bu kimseler manevi hakları kullanma yetkisini mirasçılık sıfatından dolayı değil, kanundan dolayı kendiliğinden kazanmaktadırlar. Doktrinde, eser sahibinin, FSEK m.19 uyarınca manevi hakları kullanmaya yetkili mirasçılarında birinin herhangi bir sebeple mirasçılıktan çıkarılması veya mirastan mahrum olması halinde manevi hakkı kullanma yetkisinin de ortadan kalkacağı belirtilmiştir²⁴⁹. Mirasçılıktan çıkarmayı veya mahrumiyeti gerektiren bir durumun varlığı halinde, örneğin eser sahibine karşı ağır bir suç işlenmişse, artık eser sahibinin yakınının güvenilirlik niteliğini kaybettiği düşünülmelidir ve bu kimsenin tabii olarak manevi hakları kullanamaması gerekir.

FSEK m.19/IV'e göre yetkili kimseler birden fazla olup müdahale konusunda anlaşamazlarsa mahkeme eser sahibinin muhtemel arzusuna en uygun biçimde basit yargılama usulü ile ihtilafı halledecektir.

2. Malî Hak Sahipleri

FSEK m.19/III'e göre eser sahibi veya birinci ve ikinci fıkralara göre yetkili olanlar yetkilerini kullanmazlarsa; eser sahibinden veya halefinden malî bir hak iktisap eden kimse²⁵⁰ meşru menfaatinin varlığını ispat şartıyla, eser sahibine tanınan kimi manevi hakları kendi namına kullanabilecektir. Mali hakların kullanılması çoğu kez ancak ilgili manevi haklardan yararlanmak suretiyle gerçekleşir²⁵¹. Bu nedenle bazı manevi hakların gerekli olduğu ölçüde mali hakkı devralana geçtiği kabul edilir²⁵². Bunun yanında FSEK m.19 mali hak sahiplerine de manevi hakları kullanma yetkisini bazı şartlarla tanımıştır. Tabiidir ki, mali hak sahiplerinin mali haklarından yararlanması manevi hakları korumalarını da gerektirebilir²⁵³.

Eğer eser sahibi veya kanunda belirtilen yakınları ortada yoksa ya da hakları kullanmakta ihmale düşüyorlarsa, mali hak sahipleri manevi hakları kendi namlarına

²⁴⁹**Gökyayla** (Miras), s.530.

²⁵⁰**Ateş** (Tespit), s.97, yazar mali hak iktisap eden kimse deyiminin hem mali hakkı devralanları hem de inhisari lisans alanları kapsayacağını belirtmektedir.

²⁵¹**Erel**, s.287.

²⁵²Aksi görüş için bkz: **Beşiroğlu**, s.560-561, Yazar bu gibi durumlarda mali hakkı devreden eser sahibinin manevi hakkı da devretmediğini, yalnızca eserini kamuya sunma iradesi göstererek manevi hakkı bizzat kendisinin kullandığını savunmuştur.

kullanabileceklerdir. Mali hak sahiplerinin manevi hakları kullanabilmesi için iki şart aranmaktadır, birincisi eser sahibinin veya kanunda sayılan diğer kimselerin bulunmaması ya da hakları kullanmaması, ikincisi ise mali hak sahibinin meşru bir menfaati bulunduğunu ispat etmesidir. Meşru menfaat, manevi hak ihlali sonucu mali hakların tehlikeye düşecek olması olabilir. Diğer yetkili kimselerin manevi hakları kullanmaması durumunda mali hak sahibi öncelikle bu kişilere dava açmaları için bir ihtarda bulunmalıdır, ancak gecikilmesinde sakınca bulunan hallerde ihtara gerek olmaksızın mali hak sahibinin bizzat dava açabileceği belirtilmektedir²⁵⁴. Bu hükmün amacı, eser sahibi ya da yakınlarının ilgilenmemesi durumunda mali hak sahibinin hakkını kullanmasını engelleyen tecavüzlere karşı korunmasını temindir²⁵⁵.

3. Kültür ve Turizm Bakanlığı

FSEK m.19/V'e göre, yukarıda saydığımız yetkili kimselerin bulunmamaları veya yetkilerini kullanmamaları halinde yahut eserin koruma süresinin bittiği hallerde eser memleket kültürü bakımından önemli ise manevi hakları Kültür ve Turizm Bakanlığı kullanabilecektir. Bakanlık 19. maddeye göre, aynı zamanda FSEK m.18'de yetkili kılınan şahısların²⁵⁶ da yetkilerini kullanmadıkları hallerde devreye girip yine memleket kültürü için önemli sayılan eserler hakkında manevi hakları kullanmaya yetkili kılınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na böyle bir yetki verilmiş olması millî kültüre mâl olmuş eserlerin korunması ve yaşatılması bakımından önemlidir²⁵⁷. Kültür ve Turizm Bakanlığı manevi hakları süresiz olarak korumaya yetkili kılınmıştır. Millî kültür bakımından önemli görülen bir eserin koruma süresi dolmuş olsa da onun tahrifatına seyirci kalınmayacak, Bakanlık tarafından müdahale imkânı her zaman olacaktır. FSEK 19. madde hükmünün 01.11.1983 tarih, 2936 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki halinde bu yetki, Milli Eğitim Bakanlığı'na tanınmıştı. Kanunda hâlihazırda Kültür Bakanlığı olarak ifade edilen kurumun bugün Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak anlaşılması gerekir.

²⁵³ **Hirsch** (Fikrî Sây), s.153-154; **Tekinalp**, s.153.

²⁵⁴ **Erel**, s.288.

²⁵⁵ **Ayiter**, s.202.

²⁵⁶ FSEK m.18; kural olarak memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki hakların bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılacaklarını hükme bağlamıştır.

Bir eserin Türk kültürü açısından önemli olup olmadığını takdir yetkisi de bakanlıktadır. Bu hüküm önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır²⁵⁸; ancak milli kültür bakımından önemli görülmeyen diğer eserler bakımından kanun tarafından öngörülen koruma şartlarını ve sürelerini düzenleyen hükümler kanaatimizce eksiklikler taşımaktadır. Bu konuya aşağıda tekrar değinilecektir²⁵⁹.

II. FSEK'İN 19. MADDESİNE GÖRE YETKİLİ OLAN KİŞİLERİN KULLANABİLECEĞİ HAKLAR

A. FSEK m.14/I'deki Eserin Umuma Arz Edilip Edilmemesi, Yayımlanma Zamanı ve Tarzını Belirleme ve FSEK m.15/I'deki Adın Belirtilmesi Yetkileri

FSEK m.14/I ve m.15/I hükümleriyle düzenlenen manevi yetkilerin içeriği konusunu yukarıda incelemiş bulunduğumuzdan o kısma atıf yapmakla yetiniyoruz²⁶⁰. Bu başlık altında ise bu hakları kullanabilecek kimseler ve madde içindeki fıkraların birbiriyle olan ilişkileri bakımından bir inceleme yapılmıştır.

Bilindiği gibi, eser sahibinin ölümünden sonra²⁶¹ manevi hakları kullanacak kimseler de kullanılabilir haklar da FSEK m.19'da sınırlı şekilde sayılmıştır²⁶². Bu sınırlı sayım doktrinde eleştirilmiş; madde metninde sayılmayan manevi hakların kullanılamayacağı²⁶³, bunların ancak kişilik haklarını düzenleyen hükümlerle tamamlanabileceği görüşü²⁶⁴ karşısında, her ne kadar haklar sınırlı biçimde belirtilmişse de kıyas yapmanın mümkün olduğu ve sayılmayan diğer manevi hakların da bu kişiler tarafından kullanılabilirliği görüşü²⁶⁵ ortaya atılmıştır. Kanun koyucu, FSEK m.14/II'deki eserin içeriği hakkında bilgi

²⁵⁷ **Gökyayla** (Miras), s.531.

²⁵⁸ **Ayiter**, s.202; **Erel**, s.288; **Gökyayla** (Miras), s.531.

²⁵⁹ Bkz: İkinci Bölüm, II, E.

²⁶⁰ Bkz: Birinci Bölüm, I, C, 1 ve 2. Başlıklar.

²⁶¹ Kanunda geçen eser sahibinin “ölümünden sonra” ifadesini kişiliği sona erdiren haller olarak anlamak gerekir. Eser sahibinin gaipliğine veya ölüm karinesinin uygulanmasına karar verildiği hallerde de manevi haklar FSEK m.19'da sayılan kimseler tarafından kullanılabilir. Bkz: **Gökyayla** (Miras), s.530-531.

²⁶² **Erel**, s.285.

²⁶³ **Tekinalp**, s.168.

²⁶⁴ **Arslanlı**, s.169.

²⁶⁵ **Ayiter**, s.201; **Erel**, s.286; **Beşiroğlu**, s.558; **Gökyayla** (Miras), s.529; **Özel, Hilal**, s.117-118; aksi görüşte **Tekinalp**, s.168.

verme yetkisi, m.15/II'deki kopya ve işleme eserlerde asıl eser sahibinin adının belirtilmesi ile eserin bir kopya veya işleme olduğunun gösterilmesini isteme yetkisi, m.15/IV'teki mimari eserlerde eser sahibinin adının belirtilmesini isteme yetkisi, m.17'deki zilyed ve malike karşı tanınan yetkileri, 19. maddede sayılan kişilerin kullanabileceğini telaffuz etmemiştir. Ancak buna rağmen doktrinde, kanunda sayılmamış olan bu yetkilerin de bu kişiler tarafından kullanılabilmesi kabul edilmektedir²⁶⁶. Keza kanunda sayılan manevi hakların her birine bakıldığında, madde içerisindeki fıkraların birbiriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Örneğin FSEK m.15/IV'te düzenlenen manevi yetkiyi kullanmak aynı zamanda m.15/I'deki yetkiyi kullanmak anlamına gelecektir. 15. maddenin birinci fıkrasındaki hakkı kullanabilen kimse, bağlantılı olarak dördüncü fıkradaki hakkı da kullanabilecektir. Buna göre mimari bir eserin sahibinin, eserini meydana getirdikten kısa bir süre sonra öldüğü varsayımında, onun yetkili bir mirasçısı bu yapının eser sahibinin adıyla umuma arz edilmesini istiyorsa, mimari eserin üzerine silinmeyecek bir malzemeyle eser sahibinin adının yazılmasını malikten talep edebilecektir. Zira önemli olan eser sahibinin manevi haklarının korunması olduğuna göre lafza sıkı bir biçimde bağlı kalınmaması daha doğru olacaktır.

Doktrinde FSEK m.16/I'de düzenlenen eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmelerin yapılamayacağı hükmü ise diğer yetkilerden ayrı tutulmuştur²⁶⁷. Buna göre eser sahibi öldükten sonra geride kalan yetkililer, zorunlu haller (m.16/II) dışında, m.16/I düzenlemesindeki yetkiyi kullanamazlar²⁶⁸. Çünkü eserde veya eser sahibinin adında böyle keyfi bir ekleme, çıkarma, değişiklik yapmaları halinde artık manevi bir yetkiyi kullanmaktan ziyade eser sahipliğine halef oldukları düşünülmektedir, bu ise kesinlikle mümkün olmayan bir durumdur²⁶⁹. Eser sahipliği denilen objektif durum mirasla intikal etmez, yalnızca bazı manevi hakların kullanılmasının geçişinden söz edilir. Bununla birlikte, kanunda sayılmayan bazı manevi yetkilerin ise bir bütünün parçaları oldukları görüşünden hareketle geride kalanlarca kullanılabilmesi düşünülmektedir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi

²⁶⁶ Ayiter, s.201; Erel, s.286; Gökyayla (Miras), s.529.

²⁶⁷ Erel, s.286; Serozan, Rona: "Mirasçılığa Geçen ve Geçmeyen Haklar, Mirasçının Aslından Kazandığı Haklar ve Miras Bırakanın Ölüm Sonrasında Uzanan Hakları" (Kısaltma: Miras), Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan, Beta Yay., İstanbul, s.312.

²⁶⁸ Ateş (Kapsam), s.146-147.

eser sahibinin adında veya eserde değişiklik yapılması, eser sahibi dışında kimseye tanınacak bir hak değildir²⁷⁰. İlk planda önemli olan eserin bütünlüğünün korunması, eser sahibinin adı, şerefi ve itibarının sürdürülmesidir.

FSEK m.19/I'e göre eser sahibi eğer eserinin umuma nasıl arz edileceği, ne zaman yayınlanacağı veya eserde adının belirtilip belirtilmeyeceği, bir takma ad kullanıp kullanmayacağı gibi hususlarda bir belirleme yapmamışsa veya bir kimseyi bu konuda yetkili kılmamışsa, onun ölümünden sonra, bu belirlemeleri varsa vasiyeti yerine getirme görevlisi, bu tayin edilmemişse sırasıyla sağ kalan eşi ile çocukları ve mansup mirasçıları, ana-babası, kardeşleri yapacaktır. FSEK m.14/I ve m.15/I'de sayılan bu manevi hakları kullanabilecek kişiler sınırlı şekilde belirtilmiştir. Ancak mali haklarla manevi hakların sıkı irtibatı göz önüne alındığında mali hak sahiplerinin de eser sahibinin ölümünden sonra manevi yetkileri kullanması menfaatleri gereğidir. Mali hakkı devralan bir kimsenin zaten mali hakla ilgili olan manevi hakları da iktisap ettiği düşünülürse, kanunda sayılmamış bile olsa FSEK m.14/I'de ve m.15/I'de düzenlenen manevi yetkileri de kullanabileceği sonucuna varırız²⁷¹.

B. FSEK m.14/III'teki Eserin Sahibinin Şeref ve İtibarını Zedeleyecek Şekilde Umuma Arzını Men Etme, FSEK m.15/III'teki Eser Sahipliğini Tespit Ettirme ve FSEK m.16/III'teki Eser Sahibinin Şeref ve İtibarını Zedeleyen veya Eserin Hususiyetini Bozan Değiştirmeleri Men Etme Yetkileri

Bu başlık altındaki yetkileri (FSEK m.14/III, m.15/III ve m.16/III) eser sahibinin ölümünden sonra kimlerin kullanacağı m.19'da sınırlı şekilde belirtilmiştir. Bunlar, m.19/I uyarınca yetkili olanlar, malî hak sahipleri ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır. Bu üç yetkiden ikisi eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyen kullanımları önlemeye yöneliktir (m.14/III ve m.16/III). Buna göre şayet eser, eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek şekilde umuma arz ediliyorsa veya eserde yine onun şeref ve itibarını zedeleyecek biçimde değişiklikler yapılmışsa, eser sahibi kayıtsız ve şartsız yazılı izin vermiş olsa bile, bu tarz bir umuma sunumu veya değişikliği, eser sahibinin ölümünden sonra ilgili kişiler men

²⁶⁹ Erel, s.286.

²⁷⁰ Beşiroğlu, s.556.

edebilecektir. Üçüncü yetki ise eser sahipliğinin ihtilafı olduğu durumlarda asıl eser sahibinin tespit edilmesini mahkemeden isteme yetkisidir (m.15/III). Örneğin eser sahibi öldükten sonra onun geride kalan eşi esere bir başkasının adının konulduğunu görünce, ölen eşinin hakiki eser sahibi olduğunu tespit için dava açabilir. Bu manevi hakların içerikleri konusunda yukarıda açıklama yaptığımız için o kısma atıfta bulunmakla yetiniyoruz²⁷².

Eser sahibi öldükten sonra bu üç yetkiyi kullanabilecek kimseler kanunda sayılanlardan ibarettir. FSEK m.19'a göre, bu manevi yetkileri m.19/I'de sayılan güvenilir kişiler eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl içinde kendi namlarına kullanabilirler. Bunlar salahiyetlerini kullanmazlarsa mali hak sahipleri meşru bir menfaatleri olduğunu ispat ederek bu yetkileri mali haklarının devamı müddetince kendi namlarına kullanma imkânı elde ederler. Bunlar da yoksa ya da haklarını kullanmıyorlarsa veyahut eserin koruma süresi dolmuşsa, memleket kültürü için önemli olan eserler bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığı bu üç yetkiyi kendi namına kullanabilecektir.

Bu kişilerin eser sahibi öldükten sonra onun şeref ve itibarını zedeleyen kullanımlara karşı çıkabilmesinin nedeni, doktrinde, bu şahısların eserin hususiyet ve mahiyetinin korunmasındaki menfaatleri olarak açıklanmıştır²⁷³. Buna göre kanun nazarında, eser sahibinin şeref ve itibarını ihlal eden her hareket eserin korunmasıyla görevli kişilerin haklı menfaatlerini de ihlal etmiş olmaktadır²⁷⁴. Gerçekten de telif hukukunda eserin yaşatılması birinci planda olduğundan eser sahibinin şerefine gelen bir saldırı, aslında esere yapılan bir saldırdır. Kanunda manevi hakları kullanmaya yetkili kılınan kişilerin kendi namlarına harekete geçebilmelerinin sebebi de esere yapılan saldırıları önlemekteki, eserin korunmasındaki menfaatleridir²⁷⁵. Mali hakkı devralanlar bakımından meşru menfaat

²⁷¹ **Erel**, s.287.

²⁷² Bkz: Birinci Bölüm, I, C, 1, 2 ve 3. Başlıklar.

²⁷³ **Arslanlı**, s.90.

²⁷⁴ **Arslanlı**, s.90.

²⁷⁵ **Arslanlı**, s.91; aksi fikirde: **Serozan** (Miras), s.314-315 ve **Serozan/Engin**, s.98-99, 372 vd, Yazar FSEK m.19'da belirtilen şahısların, kişilik hakkının ölüm sonrasındaki art etkisinden bahisle, kendi öz haklarının ihlaline değil düpedüz ölenin kişilik haklarının ihlaline dayandıklarını belirtmektedir. Ölenin kişilik hakkının ihlalinin, mirasçılarının kişiliğini ihlal ettiği görüşüne nazaran postmortem kişilik varsayımının daha tutarlı olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte post mortem hak teorisinin sağlam bir temeli olmadığını ifade etmiştir, bu nedenle ceninin doğum öncesi bölümsel hak ehliyeti varsayımına koşut bir ölüm sonrası bölümsel hak ehliyeti varsayımına veya daha da soyut olan öznesiz hak varsayımına başvurulduğunu

ölçüsü öngörölmüşken, Bakanlık için bu ölçü kültür varlığının korunması, kamu menfaatidir²⁷⁶.

Her ne kadar kanun koyucu intikal eden manevi yetkileri sınırlı şekilde saymışsa da sayılmayan diğer yetkilerin de ilgili kişiler tarafından kullanılabileceğini belirtmişik²⁷⁷. Örneğin FSEK m.17/II hükmüyle eserin malikinin eseri bozup, yok edemeyeceği düzenlenmiştir. İlgili kişiler eser sahibinin ölümünden sonra eserin, malik tarafından yok edilmesine karşı çıkabilirler. Bu imkânı zaten FSEK m.16/I ve FSEK m.16/III de vermektedir. Ancak m.16/III'te eser sahibinin ancak şeref ve itibarını zedeleyen değişikliklerin önlenebileceği hükme bağlanmışken, m.16/I ve m.17/II'de şeref ve itibarın zedelenmesi koşulu aranmamıştır. FSEK m.17/II eserin bütünlüğünün korunmasını malik açısından özel olarak düzenleyen bir hükümdür. Manevi hakların da kendi içindeki bütünlüğü göz önüne alındığında kanunun saymadığı bu hakları da ilgili kişilerin kullanabileceği düşünülmektedir. Öte taraftan mali hak sahiplerinin manevi hakları kullanmadaki menfaatleri göz önüne alındığında²⁷⁸, örneğin mali bir hak olan temsil hakkını kullanacak olan kişinin FSEK m.17/III'teki eserin tek ve özgün olması durumunda malikten sergileme amacıyla eserin istenebileceği hükmüne dayanarak eseri talep edebilmesi gerekir.

belirtmiştir; **Serozan** (Postmortal), s.321 vd, mirasçılarının kendi öz kişilik haklarının yansıma yoluyla ihlal edilmiş olduğuna dayanabilecekleri görüşü Türkiye'de yaygın ve baskın görüştür, oysa bu görüş ölenin konumuyla ve çıkarıyla mirasçının konumunun ve çıkarının ayrıştığı olasılıklarda etkin bir kişilik koruması sağlayamaz, ölüye karşı her saldırı her zaman mirasçının öz kişilik hakkına bir saldırı oluşturmayabilir; ayrıca bkz, **Özel, Çağlar**: “Medeni Hukuk Açısından Ölüm Anının Belirlenmesi ve Ceset Üzerindeki Hakka İlişkin Bazı Düşünceler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:51, S:1-4, Y:2002, s.60'ta şu ifadelerle yer vermiştir: “*Kişiliğin bazı etkileri ölümden sonra da sürer. Kişinin bedensel varlığının yeryüzündeki kalıtı olarak cansız beden kalır. Bunun yanı sıra kişiliğin toplumsal görüngülerinden olan şeref, saygınlık, giz alanı gibi değerler hukuksal korunmadan yararlanarak etkilerini sürdürürler. Söz konusu hukuksal korunmadan yararlanma, ölenin kişiliğinin sürmesinden ya da geriye bazı kalıntıların kalmasından kaynaklanmaz. Çünkü hukuk düzeni yaşayanlar için getirilmiştir. Ölü ise artık insan topluluğunun bir üyesi değildir. Bu yüzden de korumanın konusunu yaşayanların ölüye karşı besledikleri hürmet ve saygı duyguları oluşturur.*” ; **Aksu**, s.153-155, yazara göre, eser sahibinin ölümüyle manevi hakların gerçekte sona ermediğini ve sadece bu hakkı kullanma yetkisinin yasada belirtilen kişilere yasa gereği geçtiğini kabul etmek, manevi hakkın önce sona erip sonra tekrar mirasçılarının kişiliğinde bağımsız bir hak olarak doğduğunu kabul etmekten daha uygun bir çözümdür, ayrıca yazar fikri hakkın iki yönünün birbiri ile olan ilişkisinin yoğunluğu ve bunların birbirine olan etkilerinin de bu şekilde bir koruma sisteminin benimsenmesinde önemli etken olduğunu ifade etmiştir; kanaatimizce anılan görüşlerden yalnızca birine katılmak güçtür, ancak kanunun ölen eser sahibinin yakınlarına nevi şahsına münhasır bir hak verdiği düşünülebilir.

²⁷⁶**Arslanlı**, s.91; **Tekinalp**, s.166.

²⁷⁷**Ayiter**, s.200-201; **Erel**, s.286; **Gökyayla** (Miras), s.529.

FSEK m.19'daki kişilerin kullanabileceği manevi yetkilerin sınırlı şekilde sayılması neticesinde bu yetkilerin eser sahibinin ölümüyle son bulacağını, ilgili kişilere geçmeyeceğini düşünmek mümkün değildir. Zira eserin varlığının ve bütünlüğünün korunması, eser sahibinin, mali hak sahibinin ya da diğer ilgili kişilerin menfaatine olduğu kadar toplumun da menfaatindedir. Kaldı ki eser üzerindeki haklar eser sahibinin ölümüyle son bulmayıp o öldükten sonra da bir süreliğine de olsa korunabildiklerine göre kanunun bu şekilde sınırlı sayım yapması kanaatimizce hatalı bir durumdur.

C. FSEK'ten Doğan Diğer Davaları Açma Yetkisi

FSEK m.19'da manevi hakları kullanmaya yetkili kılınan kimselerin esas itibariyle eser sahibine tanınan manevi hakları kullanabildikleri gibi FSEK'in tanıdığı men, ref ve tazminat davalarını da açabilecekleri doktrin²⁷⁹ ve Yargıtay uygulaması tarafından kabul edilmektedir. Kanunda bu davaları mirasçılarının da açabileceğine dair açık bir hüküm yoktur. Mali hakların ihlali halinde bu davaların mirasçılar tarafından da açılacağı şüphesizdir²⁸⁰; zira mali haklar olağan miras kurallarına göre intikal ettiğinden mirasçılar mali haklara sahip olmaktadır. Manevi haklar ise mirasla intikal etmez, sadece kullanım hakları mirasçılara geçer. Bu mirasçılar ise FSEK m.19'da belirtilenlerdir²⁸¹. Kanunun 19. maddesindeki yetkili kişilerin, manevi hak ihlallerinde, yine FSEK'ten doğan ve eser sahibine tanınan ref, men ve tazminat davalarını açabilmeleri gerekir²⁸².

²⁷⁸ **Gökyayla** (Miras), s.530.

²⁷⁹ **Ayiter**, s.254; **Tekinalp**, s.152; **Gökyayla** (Miras), s.552 vd; **Serozan, Rona**: “Kişiye Sıkı Biçimde Bağlı Sayılan Manevi Hakların Mirasçıya Geçebilirliği” (Kısaltma: Manevi Haklar), Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Seçkin Yay., Ankara:2006, s.561 vd; **Piroğlu** (Manevi Haklar), s.563; **Bellican**, s.535 vd.

²⁸⁰ **Gökyayla** (Miras), s.552.

²⁸¹ **Ayiter**, s.254.

²⁸² Bu yönde bir Yargıtay kararı için bkz: **Yarg. 11. HD, T. 03.07.2000, E.2000/4764, K.2000/6252**: “(...) Davacı vekilinin temyizine gelince, davacılar eser sahibinin 5846 sayılı FSEK'nın 19/1. madde ve fıkrasında sayılan yakınlarındandırlar. FSEK'nın 16/son madde ve fıkrasında, eser sahibinin şeref ve itibarını yahut eserinin mahiyet ve hususiyetini bozan değişikliklerin önlenmesini isteme hakkına sahip olduğu öngörülmüştür. Davaya konu müzik eserinin ise, özgün şekli dışında, alaylı bir şekilde ve melodik yapısı bozularak yayımlandığı bilirkişi raporuyla anlaşılmıştır. Davacılar eserin bu şekilde değiştirilmesinin manevi zarara yol açtığını ileri sürerek manevi tazminat talebinde de bulunmuşlardır. FSEK'nın 70. maddesinde, manevi hakları tecavüze uğrayan eser sahibinin manevi tazminat davası açabileceği, zarar ve ziyasını ve ayrıca manevi zararını isteyebileceği belirtilmiştir. Mirasçılarının bu davayı açıp açamayacakları Türk hukukunda tartışmalıdır (Ünal Tekinalp, F. Mülkiyet Hukuku, S.309). Ancak, 19/2. madde ve fıkrasında, aynı yasanın 19/1. maddesinde sayılan kimselerin, eser sahibinin ölümünden sonra, eser sahibine 14,15 ve 16. maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları kullanılabilecekleri öngörüldüğünden, manevi zararın

Eser sahibinin mali ve manevi haklarına karşı gerçekleştirilen bir tecavüzde eser sahibi FSEK m.66-70 arasında düzenlenen hukuk davalarını açabileceği gibi tecavüzden dolayı şikâyetçi de olabilecektir²⁸³. Eser sahibi öldükten sonra ise geride kalan mirasçılar eserden doğan hakları korumak için bu davaları açabilmelidir. Manevi haklara yönelmiş veya yönelmesi muhtemel bir tehlikenin varlığı halinde mirasçılar tecavüzün ref'i ve tecavüzün men'i davası açabilmelidir; zira manevi hakkın kendisi değilse de kullanma yetkisi FSEK m.19 uyarınca mirasçılara geçmektedir²⁸⁴. Ayrıca mali haklar ile manevi hakların bir bütün olduğu²⁸⁵ düşünülürse mali hakların da korunabilmesi açısından öncelikle manevi hakları korumak gerekebilir²⁸⁶. Bu durumda mali hakkı iktisap edenlerin de bu davaları açabileceğini kabul etmek gerekir²⁸⁷. Ayrıca eser sahibinin manevi hakları kullanması için yetki verdiği bir kimse veya Kültür ve Turizm Bakanlığı da FSEK m.19'a göre manevi hakları kullanmaya yetkili kıldıklarından bu davaları açabilir²⁸⁸.

giderilmesini isteme haklarının da bulunduğu kabulü gerekmektedir. Dairemizin uygulaması da bu yöndedir. Mahkemece açıklanan hususlar nazara alınarak davacılar yararına münasip bir miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken, aksine düşünceyle yazılı şekilde hüküm tesisi yerinde görülmediğinden kararın bu nedenle davacı yararına bozulması gerekmiştir (...)” (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>,12.03.2011).

²⁸³ **Aydın, Hüseyin:** “Fikri ve Sınai Mülkiyet Suçlarında Şikayet Hakkı”, FMR Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Y:3, C:3, S:3, s.57.

²⁸⁴ **Gökyayla** (Miras), s.552-553.

²⁸⁵ **Ateş** (Kapsam), s.130: “*Kanunumuz Alman ve İsviçre Kanunları gibi monist bir yaklaşımla kaleme alınmıştır. Bunun sonucu olarak, eser üzerindeki haklar, ister ekonomik isterse kişiliğe ilişkin değer taşıyan, bir bütün oluşturmaktadır.*”.

²⁸⁶ **Gökyayla** (Miras), s.553, Yazar mali haklar ile manevi haklar arasında yapılan ayrımın gerçekte çok önemli olmadığını, bu hakların organik olarak birbirinden ayrılmasının mümkün olmadığını, dolayısıyla manevi hakkın miras yoluyla intikal etmemesini gerekçe göstererek mirasçıların manevi haklar için dava açamayacağını savunmanın imkânsız olduğunu belirtmiştir.

²⁸⁷ **Erel**, s.333; **Gökyayla** (Miras), s.553; Bu yönde bir Yargıtay kararı için bkz: **Yarg. HGK, T. 11.02.1983, E.1981/4-70, K.1983/123:** “(...) 5846 sayılı (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu)nun 14-19. maddeleri hükümleri, hem (manevi hakları) kimlerin isteyebileceğini ve hem de hangi hallerde (manevi tazminat) istenebileceğini ayrı ayrı hükme bağlamış bulunmaktadır. Kanun koyucu, adı geçen kanunun 16/f.2 hükmü ile bir eserin (mahiyet) ve (hususiyetlerini) bozan her türlü (değişikliği), o eser yönünden, manevi tazminat talebi için yeterli bir davranış saydığı gibi, diğer taraftan, eser sahibinin ölümünden sonra kimlerin "manevi tazminat" isteyebileceklerini de aynı Kanunun 19. maddesi hükmünde belirtmiş bulunmaktadır. Davacının, temellük eden bir kimse olarak, gerek BK.nun 162 ve 168. maddeleri hükümlerine göre, kendisine yapılan temlik sonucu ve (işin mahiyeti) icabı olarak manevi tazminat talebine hakkı bulunduğu gibi, ayrıca da Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 19. maddesi hükmünden kaynaklanan (halefiyet) nedeniyle de, keza, "manevi tazminat" talebine hakkı bulunmaktadır. (...)” (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011).

²⁸⁸ **Ayiter**, s.254; **Erel**, s.333.

Manevi tazminat davası açma hakkı ise bilindiği gibi, genel hükümlere göre, kişinin ölümünden sonra sona ermektedir. Nitekim Medeni Kanun'un 25. maddesinin dördüncü fıkrası, "*Manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; miras bırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez.*" hükmünü amirdir. Ancak FSEK m.70'te düzenlenen manevi tazminat davası eserden doğan manevi hakların ihlali için öngörölmüş özel bir düzenlemedir. Her ne kadar eser sahibinin manevi haklarının bizzat kendisi mirasçılara geçmemekteyse de kullanım hakkı geçtiğinden bunların ihlali halinde manevi tazminat isteyebilmeleri gerekir²⁸⁹. Yargıtay da eser

²⁸⁹ **Gökyayla** (Miras), s.554; **Tekinalp**, s.165'te mirasçılara esere saldırı halinde manevi tazminat davası açma hakkı tanındığını; ancak manevi tazminat davası açmakla manevi hakların kullanılmasının farklı olduğunu, bu davayı açanların manevi hakları kullanmış olmadıklarını belirtmiştir; **Serozan/Engin**, s.96; **Özdemir, Hayrünisa**: "Türk ve İsviçre Medenî Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y:2008, C:57, S:3, s.591 vd.; Bu yönde bir Yargıtay kararı için bkz: **Yarg. 11. HD, T.18.03.1999, E.1998/10225, K.1999/2320**: " (...) Davacı vekili; müvekkilinin murisinin ressam olup, onun ölümü ile tek mirasçı müvekkiline tüm eserlerinin telif haklarının intikal ettiğini, davalı bankanın murise ait "İSTANBUL" isimli tablosunu 1991 yılı reklam takviminde izinsiz olarak kullandığını, eserin sadece mülkiyetinin davalıya ait olduğunu ancak telif haklarının mülkiyetle geçmediğini, müvekkilinin umuma arz, çoğaltma yetkisi ve yayma haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek FSEK. 68/1 m. uyarınca 61.000.000 lira maddi tazminatın aynı madde gereğince % 50 artırılarak ve FSEK. 70/1 m. uyarınca 40.000.000 lira manevi tazminatın olay tarihi 1.1.1991 tarihinden itibaren reeskont faizi ile davalıdan tahsiline, kararın ilanına karar verilmesini talep ve dava etmiştir. (...) Mahkemece iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamından davalının tabloyu S. P.'dan 16.10.1989'da satın aldığı FSEK. 57/1, 52. maddeleri uyarınca mülkiyetin devri fikri haklarında devrini ihtiva etmediğini, bankanın mülkiyeti olup fikri hakları aldığına dair belge sunmadığı, takvimde kullanmanın işleme olduğunu, (FSEK.6/5 m.) telif bedelinin 50.000.000 lira olup %50 fazlasının 75.000.000 lirayı bulduğunu, taleple bağlı kalınarak 61.000.000 lira maddi, 25.000.000 lira manevi tazminatın 1.1.1991 tarihinden itibaren değişen oranlı reeskont faizi ile davalıdan tahsiline karar verilmiştir. (...) Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA (...)" (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011); Bir diğer karar için bkz: **Yarg. 11. HD, T.20.02.2001, E.2000/10395, K.2001/1478**: " (...) Dava, davacıların murisi tarafından yapılan tablonun, davalı tarafından basılan takvimde kullanılması nedeniyle ihlal edilen mali ve manevi hakların tazmini istemine ilişkindir. Bu tablonun eser sahibine ait fikri hakların davalıya devredilmediği açıktır. Davalının eyleminin, söz konusu resmin kopyasını takvim nüshalarına basarak çoğaltmak ve umuma arz etmek olduğu, bu itibarla FSEK.nun 22. maddesinde yer alan çoğaltma hakkının ve aynı Yasanın 14. maddesinde belirtilen umuma arz yetkisinin ihlal edildiği, tazminatların hesap ve takdirinde de herhangi bir usulsüzlüğün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanması gerekmiştir. (...) " (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011); Aynı yönde bir başka karar için bkz: **Yarg. 11. HD, T.19.10.1995, E.1995/5303, K.1995/7703**: "Davacı vekili, müvekkilinin eser sahibi Şefik'in mirasçısı olduğunu, davalının tanıtım için bastırıldığı 1992 yılı takviminin Nisan ayı yaprağında Ressam Şefik'in "Konya Alaattin Camii Civarında Manzara" adlı tablosunun izin almadan kullandığını, resmin Şefik tarafından 1937 yılında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'ne bağışlandığını, mülkiyetin müzeye geçtiğini ancak, sözleşmede belirtilmediği için fikri haklarının eser sahibinde kaldığını, bu nedenle eser sahibinin koruma altındaki haklarına karşılık 15 milyon maddi, haklar için (50.000.000) TL. tazminatın olay tarihinden itibaren reeskont faizi ile birlikte tahsilini talep ve dava etmiştir. (...) Mahkemece; iddiaya, savunmaya, toplanan delillere, bilirkişi raporuna göre, eser sahibi Şefik, eserin mülkiyetini müzeye bağışlamıştır. Ancak bu bağışlama, fikri hakları kapsamadığından FSEK.nun 57. maddesine göre fikri haklar sahibinde kaldığı gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile (15.000.000) TL. maddi ve (10.000.000) TL. manevi tazminat ki, toplam (25.000.000) TL.nin 13.5.1992 tarihinden itibaren %

sahibinin şeref ve itibarını zedeleyen, eserin mahiyet ve hususiyetini bozan her türlü ihlal ve değişikliğin eserin korunması ile yetkili olan mirasçılarının da yasal menfaatlerini ihlal edeceğini belirtmiştir²⁹⁰. Ayrıca doktrinde tazminat gibi etkin bir parasal yaptırımın

48 reeskont faizi ile birlikte davalından tahsiline, fazla isteğin reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir. (...) davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün davacı yararına (BOZULMASINA) (...)” (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011); Yargıtay’ın bir başka kararında ise (Yarg. 11. HD, T.22.12.2005, E.2004/14950, K.2005/12769) mirasçılarının manevi tazminatı, ancak FSEK 14, 15, 16. maddelerin üçüncü fıkralarına dayanarak talep edebileceği ifade edilmiştir. Buna göre mirasçılar, m.14/I yoluyla m.70/I uyarınca manevi tazminat talep edemezler, sadece men ve ref talep edebilirler. Fakat buna karşılık eğer şeref ve itibar zedeleyen bir ihlal söz konusuysa ancak o zaman manevi tazminat talebinde de bulunabilirler. “(...) İkinci fıkrada, 14, 15 ve 16. maddelerin üçüncü fıkralarında sayılan manevi haklar bakımından adı geçenlere, eser sahibinin ölümü ile birlikte halefiyet veya mirasçılık sıfatından ayrı olarak 70 yıl süre ile kanundan doğan bağımsız bir hak tanınmıştır. Söz konusu hak ile, eser sahibinin ölümünden sonra şeref ve haysiyetini zedeleyecek nitelikteki manevi hak ihlallerinin ortaya çıkması veya eser sahipliğinin ihtilafı olması hallerinde, maddede adı geçenlere her türlü önleyici (tecavüzün refi ve men'i) ve tazminat davaları ve yine eser sahipliğinin tespiti davasını açmak imkanı verilmiştir. FSEK'nun 19/1. maddesindeki hallerde ise adı geçenlere kendi namlarına kullanabilecekleri müstakil bir hak tanınmamıştır. Bu fıkrada sayılan haklar eser sahibinin 14/1 ve 15/1. fıkralardaki hakların kullanım tarzını belirleme yetkisi ile sınırlı olup, anılan hakların ihlali halinde maddede adı geçenlere tecavüzün giderilmesi ve önlenmesi için gerekli davaları açabilmek hakkını verdiği halde; FSEK'nun 70/1. maddesine dayalı tazminat isteme hakkı vermez. (...) (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011) ve bu kararla aynı yönde **Yavuz**, s.67 vd; ayrıca bkz: HGK. T.28.05.2008, E.2008/11-368, K.2008/393.

²⁹⁰**HGK. T.28.05.2008, E.2008/11-368, K.2008/393**, Yargıtay’ın bu kararında, mirasçılarının FSEK m.14/I ve 15/I’deki hakları ile 14/III, 15/III ve 16/III’teki haklarının farklı olduğundan bahisle, birinci gruptaki hakların manevi tazminat isteme imkânı vermeyeceği; fakat ikinci gruptaki hakların özellikle somut olay bakımından eserde eserin mahiyetini bozucu veya şeref ve itibar sarsıcı değişiklikler yapılması halinde mirasçılarının da manevi tazminat isteyebilecekleri kabul edilmiştir: “(...) Taraflar arasındaki çekişme, davalının bu eylemi dolayısıyla eser sahibinin mirasçıları davacıların maddi ve manevi tazminat talep edip edemeyecekleri noktasında toplanmaktadır. Davalının, davacıların mali haklarını ihlal ettiği sabit olup, hükmedilen maddi tazminatta bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Mahkemece, ayrıca eser sahibinin çocukları davacılar lehine manevi tazminata hükmedilmiştir. Ancak, manevi tazminat bakımından hükmün yeterli gerekçe taşıdığını söylemek mümkün bulunmamaktadır. (...) FSEK.nun 19/2’nci fıkrasında da adı geçenlerin sahip oldukları haklar ve bunların sınırları birinci fıkradan farklı bir biçimde düzenlenmiştir. İkinci fıkrada 14, 15 ve 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında sayılan manevi haklar bakımından adı geçenlere eser sahibinin ölümü ile birlikte halefiyet veya mirasçılık sıfatından ayrı olarak 70 yıl süre ile kanundan doğan bağımsız bir hak tanınmıştır. Söz konusu hak ile eser sahibinin ölümünden sonra şeref ve haysiyetini zedeleyecek nitelikteki manevi hak ihlallerinin ortaya çıkması veya eser sahipliğinin ihtilafı olması hallerinde maddede adı geçenlere her türlü önleyici (tecavüzün refi ve men'i) ve tazminat davaları ile yine eser sahipliğinin tespiti davasını açmak imkanı verilmiştir. (...) Bu durum karşısında, davacıların istemi, yukarıda açıklanan Yasa maddeleri ve somut olayın özellikleri de dikkate alınıp, manevi tazminat isteme koşulları oluşup oluşmadığı yeterince tartışılmadan yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir... Gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda, mahkemece önceki kararda direnilmiştir. Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşüldü: (...) dava, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan kaynaklanan maddi ve manevi tazminat istemine ilişkin olup; bozma ve direnme kararlarının kapsamına göre uyumsuzluk manevi tazminat noktasındadır. Davacılar "Fetih Marşı" isimli eserin sahibi şair N. A.'nın mirasçıları, davalı ise bu eserin kullanıldığı "Yelkenler Biçilecek-Y. G." isimli müzik eserinin yapımcısıdır. (...) Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyumsuzluk; eser sahibinin ölümünden sonra 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK)'nun 14/1. ve 16/3.

manevi değerlerle ölüm sonrasında ticaret yapılmasını önleme işlevinin de bulunduğu belirtilmektedir, böylece etkin ve pratik bir koruma sağlanacağı düşünülmektedir²⁹¹. BK m.49'un düzenlediği manevi tazminat davası ile FSEK m.70'in düzenlediği manevi tazminat davası birbirinden farklı menfaatleri düzenlemektedir, bu yüzden bu davalara dayanarak ayrı ayrı tazminat istenebileceği de kabul edilmektedir²⁹². Mirasçılarının ve diğer hak sahiplerinin haklara karşı gerçekleşen bir tecavüzde şikâyetçi olmaları da mümkündür²⁹³.

maddelerinde sayılan manevi haklarının ihlali halinde eser sahibinin mirasçılarının aynı Kanununun 70/1. maddesine dayalı olarak manevi hak tazminatı davası açıp açamayacaklarına ilişkindir. (...) FSEK.nun 19. maddesindeki düzenleme ile amaçlanan, bizzat eser ve eser sahibinin manevi haklarının korunması olup, mirasçılarının eser sahibinin şerefine yönelik veya eserin mahiyet ve hususiyetini bozan değiştirmeler dışında manevi hakların süjesi durumuna getirilerek onların kişilik değerlerine dahil edilmesi değildir. (...) FSEK.nun 19/1. maddesine göre, fıkra da sayılı manevi hakların ihlali halinde de, mirasçılar bu hükümden doğan yetkilerini eser sahibi muris adına kullandıklarından, söz konusu manevi haklara tecavüz halinde bu yetkileri eser ve eser sahibinin korunması için tecavüzün önlenmesi ve giderilmesi amaçlı davaların açılması ile sınırlı olup, mirasçılara FSEK.nun 70/1. maddesine dayalı manevi hak tazminatı isteme hakkı vermez. (...) FSEK.nun 19. maddesinin 2. fıkrasına göre, aynı Kanununun 14, 15 ve 16. maddelerinin üçüncü fıkralarında tanınan manevi hakları mirasçılarının aslen iktisap ederek 70 yıl süreyle kendi namlarına kullanabilecekleri ve anılan haklara yönelik bir ihlalin varlığı halinde de mirasçı olan davacıların manevi tazminat davası da dahil olmak üzere her türlü hukuk davalarını açabilecekleri hususunda Özel Daire ve Yerel Mahkeme arasında bir uyumsuzluk bulunmamaktadır. Gerçekten de, gerek yargı kararlarında ve gerekse de öğretilerde benimsenen görüşler itibarıyla, Kanun koyucu Medeni Hukuk alanındaki murisin şerefine yönelik saldırı halinde mirasçılara tanınan dava hakkı ile Fikri Hukuk'tan kaynaklanan eser sahibinin manevi haklara yönelik tecavüzün eser sahibinin şeref ve haysiyetine de saldırı oluşturması halinde mirasçılarının dava hakkı arasında FSEK.nun 19. maddesinin 2. fıkrası vasıtasıyla bağlantı kurmuştur. Çünkü, eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyen, eserin mahiyet ve hususiyetini bozan her türlü ihlal ve değişikliklerin eserin korunması ile yetkili olan murisin yakınları kapsamındaki mirasçılarının da yasal menfaatlerini ihlal edeceği tartışmasızdır. Nitekim, bu amaçla FSEK.nun 19. maddesinin 2. fıkrası ile bu kimselere bu maddede sayılan manevi hakları 70 yıl müddetle kendi namlarına kullanma yetkisi verilmiştir. (...) Somut uyumsuzlukta, mahkemece alınan 20.06.2005 tarihli uzman bilirkişi raporunda murisin "Fetih Marşı" isimli şiirinin bir kısmının alınıp dizelerin ve sözlerinin yeri değiştirilerek eser parçalanmak suretiyle işlenerek musiki eserinin güftesi olarak kullanıldığı mütalaa edilmiştir. Bu açıklama itibarıyla, eserin parçalanması sonucunda mahiyet ve hususiyetinin bozulduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu eylem FSEK.nun 16. maddesinin 3. fıkrasına aykırılık oluşturduğundan, mirasçı olan davacıların aynı Kanununun 19. maddesinin 2. fıkrasından kaynaklanan haklarını kullanarak yine, aynı Kanununun 70/1. maddesine göre manevi tazminat isteyebileceklerinin kabulü gerektiğine ilişkin direnme gerekçesi yerindedir. Açıklanan bu gerekçe itibarıyla manevi tazminata hükmedilmesi ve hükmedilen miktar usul ve yasaya uygun olup, direnme kararının onanması gerekir. (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 12.03.2011).

²⁹¹ **Serozan** (Manevi Haklar), s.561 vd.

²⁹² **Gökyayla** (Miras), s.554, dn. 84; **Erel**, s.347.

²⁹³ **Gökyayla** (Miras), s.555; **Erel**, s.354; **Aydın**, s.57-59.

D. Diğer Yetkiler

FSEK'in 19. maddesi ile manevi hakları kullanma yetkisi verilen kimselerin yine FSEK'ten doğan başka bir takım yetkileri de vardır. Bunlar FSEK m.85'te düzenlenen mektuplar üzerindeki haklar ve FSEK m.86'da düzenlenen resim ve portreler üzerindeki haklardır.

Kanununun 85. maddesine göre;

“Eser mahiyetinde olmasa bile, mektup, hatıra ve buna benzer yazılar; yazarların ve bunlar ölmüş ise 19'uncu maddenin birinci fıkrasında yazılı kimselerin muvafakati olmadan yayımlanamaz. Meğerki yazarın ölümünden itibaren on yıl geçmiş bulunsun.

Mektuplar birinci fıkradaki şartlardan başka muhatap veya muhatap ölmüş ise 19'uncu maddenin birinci fıkrasında yazılı kimselerin muvafakati olmadan yayımlanamaz; meğerki muhatapın ölümünden itibaren 10 yıl geçmiş bulunsun.”

Görüldüğü gibi öldükten sonra arkasında mektup, hatıra ve buna benzer yazılar bırakan bir kimsenin bu fikri ürünleri, eser vasfı taşımasalar bile yayımlanmak suretiyle kamuya arz edilecekse FSEK m.19/I'de sayılan ilgililer, bunu yazarın ölümünden itibaren 10 yıl boyunca yasaklama konusunda hak sahibidirler. Mektupların yayımlanabilmesi için ek bir şart daha aranmıştır. Buna göre, mektubun muhatapı olan kimseden de yayımlamak için izin alınmalıdır. Bu kimse ölmüşse, yine FSEK m.19'daki ilgili kişilerin bu yayımlamaya izin verip vermeme hakları vardır. Ancak muhatapın da ölümünden itibaren 10 yıl geçmişse bu izne gerek kalmadan mektup serbestçe yayımlanabilecektir. FSEK m.85/IV'te mektup ve benzeri yazıların yayımlanmasının caiz olduğu hallerde bile MK'nın 24. maddesi hükümleri saklı tutulmuştur. Yani bir kimsenin mektup ve hatıraları kişilik haklarını rencide edecek biçimde yayımlanamayacaktır. Yine FSEK m.85/III ile izinsiz bir

yayımlama durumunda BK m.49 ve TCK'nın 132, 134, 139 ve 140. maddelerinin uygulama alanı bulacağı hükme bağlanmıştır²⁹⁴.

Kanununun 86. maddesine göre;

“Eser mahiyetinde olmasalar bile, resim ve portreler tasvir edilenin, tasvir edilen ölmüşse 19'uncu maddenin birinci fıkrasında sayılanların muvafakati olmadan, tasvir edilenin ölümünden 10 yıl geçmedikçe, teşhir veya diğer suretlerle umuma arz edilemez.”

Ancak hükme göre, memleketin siyasi ve içtimai hayatında rol oynayan kimselerin resimleri, tasvir edilen kimselerin iştirak ettiği geçit resmi veya resmi tören yahut genel toplantıları gösteren resimler, günlük hadiselere müteallik resimlerle radyo ve film haberleri için muvafakat alınması şart değildir.

Bir kimsenin tasvir edildiği resim veya portrelerin umuma arzı için de o kimsenin muvafakati şarttır; ancak bu kimse ölmüşse umuma arz için FSEK m.19/I'deki ilgili kişilerin muvafakati aranmaktadır. 19. maddedeki ilgililer tasvir edilenin ölümünden itibaren 10 yıl boyunca resmin veya portrenin umuma arzını yasaklayabilirler. FSEK m.86 üçüncü ve dördüncü fıkralarda yine kişilik haklarıyla ve özel hayatın gizliliği ile ilgili hükümlerin uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

E. Manevî Hakları Kullanma Süresi

Manevi hakların ne kadar bir zaman için kullanılabileceğini FSEK'in 19. maddesinde görmekteyiz. Manevi hakları sonsuza dek kullanma imkânı yoktur. Manevi haklar eser sahibi yaşadığı müddetçe ve onun ölümünden itibaren de bir süreyle sınırlı olarak kullanılabilir. Bilindiği gibi eserden doğan mali haklar da bir süreyle sınırlıdır ve bu süre sona erdiğinde mali haklar serbest hale gelirler. Serbest hale gelen bir eseri herkes izin almaksızın kullanabilir, mali haklardan faydalanabilir. Ancak manevi hakların da süresi bittiğinde mali haklar gibi serbest hale gelip gelmeyecekleri belirsizdir. FSEK m.19'da

²⁹⁴TCK 132. madde, haberleşmenin gizliliğini ihlal, 134. madde ise özel hayatın gizliliğini ihlal suçunu düzenlemektedir. 139. madde suçun takibinin şikâyete bağlı olduğunu, 140. madde ise tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanacağını hükme bağlamıştır.

belirtilen sürelerin de dolması halinde manevi hakların akıbetinin ne olacağı konusunda bir düzenleme yoktur²⁹⁵. Manevi haklar koruma süreleri dolduğunda kamuya mâl olacaklar mıdır? Eser kamuya mâl oldu diye manevi hakların şeref ve itibarı sarsacak nitelikte ihlaline göz yumulacak mıdır?

FSEK m.19/I'e göre; eseri umuma arz edip etmeme, yayımlanma zaman ve tarzını belirleme yetkisi (m.14/I) ile eserde adın belirtilmesi yetkisi (m.15/I) m.19/I'de sayılan ilgililer tarafından fıkra da bir süre telaffuz edilmediğinden en son sağ kalanın ömrünün sonuna kadar kullanılabileceklerdir²⁹⁶. Böylece bu kişiler ömürlerinin sonuna kadar eseri istedikleri zaman, istedikleri şekilde umuma arz edebilecek, eserde eser sahibinin gerçek adının veya müstear adının kullanılmasına karar verebileceklerdir. Bu kişilerin hayatta kalan sonuncusunun da ölümüyle birlikte artık söz konusu manevi yetkiler (m.14/I ve m.15/I) sona ereceklerdir.

FSEK m.19/II'ye göre; eser sahibi öldükten sonra manevi hakları kullanacak olan ilgili kişiler, FSEK m.14/III, 15/III ve 16/III'teki yetkileri eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl boyunca kullanabileceklerdir²⁹⁷. Söz konusu fıkralarda ilgili kişilere dava açma hakkı tanınmıştır. Eserin bozulmasına karşı koymaları, eserin itibar zedeleyici, istemedikleri bir tarzda yayımlanmasını engellemeleri, eserde eser sahibinin adının belirtilmesini istemeleri bu hükümler sayesinde olacaktır. Ancak kanun koyucu dava açma hakları bakımından 70 yıl gibi bir süre sınırı telaffuz etmiştir. Yani eser sahibinin ölümünden sonra en fazla 70 yıl süreyle bu talepleri öne sürebileceklerdir. 70 yıllık süre dolunca bu davaları açamayacaklardır²⁹⁸.

Manevi hakların hiç değilse mali haklar devam ettiği müddetçe korunacağı Bern Sözleşmesi ve doktrinde benimsenmiştir²⁹⁹. Ancak mali haklar ile manevi haklar başkalarında olabilir. Mali haklar üçüncü bir kişiye devredilmiş, manevi hakları ise eser

²⁹⁵ **Ateş** (Kapsam), s.267.

²⁹⁶ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.281-282; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.130; **Özel, Hilal**, s.115.

²⁹⁷ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.281-282; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.130; **Özel, Hilal**, s.115.

²⁹⁸ **Beşiroğlu**, s.559; aksi fikirde **Ateş** (Tespit), s.85, yazar koruma süresi dolmuş olsa bile bir eserin gerçek sahibinin tespiti amacıyla FSEK m.15/III'teki davanın açılabilmesini öne sürmüştür.

²⁹⁹ **Aksu**, s.156; **Bellican**, s.278-281, 294 vd, 29.10.1993 tarihli 93/81 sayılı AB yönergesi ile eserden doğan hakların koruma süresinin eser sahibinin ölümü sonrası için 70 yıl olarak tespit edildiği ifade edilmiştir. Ölüm sonrası korumanın uzun sürmesinin eser sahipleri kadar kültür endüstrisi ve tüketicilerin de faydasına olduğu belirtilmiştir.

sahibinin mirasçısı kullanmaya devam etmek istemiş olabilir. Bu durumda manevi hakkı koruma görev ve yetkisi mirasçıdadır. Bu mirasçı ise söz konusu manevi hakları kendi ömrünün sonuna kadar değil, eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl süreyle koruyabilecektir. Mirasçı eğer manevi hakların koruma süresinden daha uzun yaşarsa koruma süresinin bitiminden sonra gerçekleşecek herhangi bir ihlale, örneğin eserin mahiyet ve hususiyetini bozucu veya şeref ve itibarı sarsan değiştirmelere kalan ömründe FSEK hükümlerine göre karşı koyamayacaktır. Bu bakımdan FSEK m.14/I ve 15/I'deki yetkiler için nasıl ki bir süre sınırı telaffuz edilmediyse FSEK m.14/III, 15/III ve 16/III için de bir süre sınırı konulmamalıydı kanaatindeyiz. Söz konusu dava açma yetkileri de hiç değilse ilgili kişilerin ömürlerinin sonuna kadar kullanılabilirdi. Böylece eserin ömürlerinin sonuna kadar aynı şekliyle kalmasını FSEK hükümlerine göre sağlayabilirlerdi. Mali hak sahipleri ise mali hakların koruma müddeti boyunca manevi hakları kullanabilecektir³⁰⁰. Ancak kanaatimizce manevi hakların tek işlevi mali hakları korumaya hizmet etmek olmadığından bütün manevi hakların, dava açma hakları da dâhil, ayırım gözetilmeksizin geride kalanların ömrü boyunca kullanılabilmesi gerekir, zira mali hak sahipleri hakları kullanmakta gecikebilir, sessiz kalabilir.

Mali haklar eserin koruma süresi dolduğunda serbestçe kullanılabilir (FSEK m.26/I). Mali haklarla manevi hakların iç içe olan karakteri³⁰¹ göz önüne alınırsa, toplum serbest hale gelen mali hakları kullanırken manevi hakları da bir ölçüde kullanmış olacaktır³⁰². Örneğin çoğaltılıp yayılan bir romanda serbestçe kısaltmalar, eklemeler, bazı değişiklikler yapılabilecektir. Ancak eser sahibinin hayattayken şerefini zedeleyecek değişikliklere karşı koyabildiği bilinmektedir. Aynı şekilde eser sahibi öldükten sonra geride kalan ilgililerin de şeref ve itibar zedeleyici, eserin mahiyetini bozucu değiştirmelere karşı koyabilmesi mümkündür³⁰³. Fakat bu kişiler de manevi hakların

³⁰⁰ Arslanlı, s.91.

³⁰¹ Aksu, s.137.

³⁰² Ancak doktrinde bir yazar tarafından Bern Sözleşmesi 6 tekrar maddesindeki manevi hakların sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden sonra en az mali hakların ortadan kalkmasına kadar devam edeceği hükmünün, mali hakların sona ermesiyle manevi haklar üzerinde serbestçe tasarruf edilebileceği şeklinde yorumlanmaması gerektiği belirtilmiştir, bkz: **Beşiroğlu**, s.519; Bir başka yazar ise kanun koyucunun manevi hakların süresi ile ilgili sessiz kalmasını süresi dolan manevi hakların kullanılmasının herkes için serbest hale geleceği şeklinde yorumlamanın yanlış olduğunu belirtmiştir, bkz: **Ateş** (Kapsam), s.268.

³⁰³ Geride kalan ilgililerden biri, hakkı korumuyorsa veya bizzat kendisi ihlal ediyorsa kanunda sıra bakımından ona eşit olan ya da sonra gelen kimsenin manevi hakkı korumak için müdahalede bulunabileceği

koruma süreleri dolduğunda, eser memleket kültürü bakımından önemsizse, yani herhangi bir eserse, eseri FSEK hükümlerine göre koruyamayacaktır³⁰⁴. Kültür ve Turizm Bakanlığı yalnızca memleket kültürü için önemli olan eserleri süresiz olarak koruyabilir³⁰⁵. Kanun koyucu memleket kültürü bakımından herhangi bir önemi haiz olmayan eserleri ancak belli bir süreliğine korumayı tercih etmiştir. Bu süre de dolduğunda eser FSEK korumasından mahrum kalacaktır. Eser sahibinin ölümünden sonra manevi hakları kullanmaya yetkili kişilerin, süre dolduğu takdirde, şeref ve itibar sarsan veya eserin mahiyet ve hususiyetini bozan değiştirmelere karşı nasıl korunacağı FSEK’te belirsizdir. Ancak eserin memleket kültürü bakımından önemli görülmesi hallerine³⁰⁶ mahsus olmak üzere bir eserin sonsuza dek korunabileceği görülmektedir (FSEK m.19/V). Memleket kültürü bakımından önemli bir eser böylece korumasız kalmayacaktır. Memleket kültürü bakımından önemli görülmeyen eserler için FSEK’te öngörülmuş olan koruma sürelerinin dolması halinde ne olacağı ile ilgili kanunda boşluk vardır. Manevi haklar niteliği itibariyle kişiye ekonomik yarar sağlamaktan çok, eser sahibinin kişiliğiyle daha yakın bir irtibat içinde olduğundan, süreler dolmuş olsa bile manevi haklar mali haklar gibi serbestçe kullanılamaz³⁰⁷. Örneğin üçüncü bir kişi süresi dolan bir eseri kendine mâl edemez, kendi adını koyarak eseri yayımlayamaz³⁰⁸. Manevî hakların ebediliği sorunu ve bunun hukukça gerçekleştirilmesindeki güçlük, eserin olur olmaz amaçlarla bozulmasına göz yummayı gerektirmez³⁰⁹. Kültürel bakımdan önemli görülecek eserleri korumakta Bakanlık sessiz kalırsa bu hakları korumak için meslek birlikleri, dernek veya vakıflar gibi sivil toplum kuruluşları da davacı olabilmelidir, bu bakımdan m.19’da sayılan kimselerin çoğaltılması kanımızca isabetli olur. Memleket kültürü için önemi haiz görülmeyen eserler için ise şeref

kanaatindeyiz. Bu kimselerin hepsinin sessiz kalması durumunda mali hak sahibi, meşru menfaatini göstererek hakkını koruyabilir, bu da yoksa Bakanlık harekete geçebilir.

³⁰⁴Beşiroğlu, s.559.

³⁰⁵Hirsch (Fikrî Sây), s.154; Piroğlu (Manevî Haklar), s.565, 567’de eser sahibinin eserinin bozulmasına ilişkin ihlallere karşı devlet tarafından sonsuza dek korunması gerektiğini belirtmiştir, “zira eser nihai aşamada tüm insanlığın ortak malı olup, sonraki kuşaklara bozulmadan aktarılmalıdır.”; Bellican, s.300.

³⁰⁶Ayiter, s.202, Yazar İtrî ya da Dede Efendi’nin müziğinin dans müziği haline getirilemeyeceği örneğini vermiştir; Beşiroğlu, s.519, Yazar Yunus Emre ve Fuzuli’nin şiirlerinin başka bir ad altında toplama sunulamayacağını belirtmiştir; Ulaş, s.69; Tekinalp, s.153’te manevi haklara ilişkin korumanın süreyle sınırlı olmadığını, mali haklar için öngörülen ölümden sonra 70 yıllık sürenin manevi haklara kıyasen uygulanamayacağını belirtmektedir; zira fikir ve sanat eserleri birer kültür varlığıdır ve Kültür Bakanlığı’nın şartlar dahilinde sonsuz yararlanma yetkisi mevcuttur; Bellican, s.296.

³⁰⁷Ateş (Kapsam), s.267-268; Bellican, s.300-301, yazar mevcut hükümlerin yorumu ile manevi hakların süresiz olduğunun kabul edilmesi gerektiğini ve kanuna açık bir hüküm konulması gerektiğini belirtmektedir.

³⁰⁸Ateş (Kapsam), s.268; Bellican, s.298.

³⁰⁹Aynen alıntı: Ayiter, s.114.

ve itibar sarsan değişikliklerde, eserin bozulması, parçalanması hallerinde, esere bir başkasının adının konulmasında düşüncemize göre Bakanlığın, memleket için önemli önemsiz ayırımı yapmadan hakları takip etme yetkisi olmalıdır. Zira mali haklar sona erip de eser herkesin yararlanmasına açık hale gelse bile eserin varlığının ve bütünlüğünün devamı, o eseri artık serbestçe kullanacak olan toplumun da menfaatindedir.

III. BİRDEN FAZLA KİŞİNİN ESER SAHİPLİĞİNDE MANEVÎ HAKLARIN İNTİKALİ

A. İştirak Halinde Eser Sahipliğinde Durum

1. Eseri Birlikte Vücuda Getirenlerden Birinin Eserin Tamamlanmasından veya Alenileşmesinden Önce Ölmesi

İştirak halinde eser sahipliği, FSEK m.10'da düzenlenmiştir. *Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi onu vücuda getirenlerin birliğidir* (FSEK m.10/I). Bizim tezimizin konusu bakımından birlikte eser sahipliği hakkında detaylı bir incelemeye girilmeyecektir. Ancak bir tanım verilecek olursa, birden çok kişi tarafından her birinin hususiyeti katılarak ve ortak bir eser meydana getirme iradesiyle bir araya getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eser üzerinde ayrı ayrı tasarruf edilemiyorsa iştirak halinde meydana getirilen eserden söz edilir³¹⁰. Böyle bir eserin sahibi onu meydana getirenlerin birliğidir.

İştirak halinde eserlerde eser sahiplerinden birinin ölmesi durumunda geride kalanların nasıl hareket edeceği ise FSEK m.64'te - yalnızca mali haklar bakımından - düzenlenmiştir³¹¹. Manevi hakların kullanılmasıysa mirasçılıktan soyut olarak FSEK m.19'da sayılan yetkili kimselere bırakılmıştır³¹².

³¹⁰ İştirak halinde eser sahipliği ile ilgili detaylı bilgi için bkz: **Atasoy**, s.8 vd.

³¹¹ **Arslanlı**, s.169; **Erel**, s.291; **Gökyayla** (Miras), s.543.

³¹² **Arslanlı**, s.171; **Ayiter**, s.204; **Tekinalp**, s.168; **Erel**, s.291; **Gökyayla** (Miras), s.544.

İştirak halinde eser sahipliğinde, içlerinden birinin ölmesi durumunda, manevi hakların kullanılması açısından ‘tamamlanmamış’ ve ‘tamamlanmış ama alenileşmemiş’ eserler bakımından doktrinde bir ayırım yapılmaktadır. Buna göre eser sahibi öldüğünde henüz tamamlanmamış bir eser mevcutsa burada son şeklini almış bir hak konusu bulunmadığından manevi haklar da kullanılamaz³¹³. Fakat eser sahibi öldüğünde eser tamamlanmaya yakın bir seviyeye gelmişse, manevi hakların kullanılabilmesi kabul edilmektedir³¹⁴. Tamamlanmış fakat alenileşmemiş eserlerde ise, artık tüm yönleriyle tam bir eserden söz edileceğinden, 19. maddedeki ilgililerin manevi hakları kullanmaları mümkündür³¹⁵.

FSEK m.64/I’ e göre tamamlanmamış veya alenileşmemiş eserlerde ölenin hissesi diğerleri arasında paylaşılır, mirasçılara ise bunun karşılığında uygun bir bedel ödenir. Manevi haklar ise m.19’ daki ilgililerde kalmaya devam eder, zira manevi hakların bu kişilere geçmesinin mirasçılıkla ilgisi yoktur. Bu durumda geride kalan eser sahipleri mirasçılarla eser arasındaki ilişkiyi mali açıdan kesmiş olsa bile, 19. maddedeki kimselerle ortak harekete mecburdur³¹⁶. Manevi yetkileri kullanan kişiler ile hayatta kalan eser sahipleri eserin bütünü üzerinde manevi haklarda birlikte hareket ederler³¹⁷. Ölen eser sahibini ilgilendiren hususlarda manevi yetkilerin, hayatta kalan diğer eser sahiplerine karşı kullanılması da mümkündür; zira bu kişilerin de ölenin manevi haklarını ihlal etme ihtimalleri mevcuttur, örneğin eseri onun ismini belirtmeden yayımlamış olabilirler³¹⁸. Bu durumda ilgili kişiler, manevi yetkileri yalnız başlarına da kullanabilirler³¹⁹.

2. Eseri Birlikte Vücuda Getirenlerden Birinin Eserin Alenileşmesinden Sonra Ölmesi

FSEK m.64/II’ ye göre, eseri birlikte vücuda getirenlerden biri eserin alenileşmesinden sonra ölürse, hayatta kalan diğer eser sahipleri, birliği ölenin mirasçılarıyla devam ettirip

³¹³ Ayiter, s.204; Erel, s.290 dn.19, s.291; Gökyayla (Miras), s.543; Suluk/Orhan, s.611; Özel, Hilal, s.181- 182.

³¹⁴ Tekinalp, s.213; Özel, Hilal, s.182 dn.627.

³¹⁵ Suluk/Orhan, s.611; Tekinalp, s.213.

³¹⁶ Ayiter, s.204; Erel, s.291; Özel, Hilal, s.181; Atasoy, s.115.

³¹⁷ Erel, s.291.

³¹⁸ Erel, s.291.

³¹⁹ Özel, Hilal, s.181.

ettirmemekte serbesttirler. Ancak bu hüküm de sadece mali haklar açısından etki doğurur³²⁰. Eser alenileştikten sonra iştirak halinde eser sahiplerinden birinin ölümü halinde, hayatta kalan eser sahipleri; birliği ölenin mirasçılarıyla devam ettirme kararı almış olsalar bile, bu durum manevi hakların kullanılmasını etkilemez³²¹. Manevi haklar açısından 19. madde, uygulama alanı bulur³²². Zira manevi hakları kullanma yetkisi doğal yollarla mirasçılara geçmemekte, 19. maddede anılan kimseler bu hakları kullanma yetkisini kendiliğinden kazanmaktadır.

Eser sahibi ölmeden önce manevi hakları kullanması için birini atamış olabilir. Bu gibi bir durumda ortada, ölen eser sahibinin atadığı manevi hakkı kullanan 3. bir şahıs, mali hakları kullanan mirasçılar ve diğer eser sahipleri olabilir. Burada söz konusu 3. şahıs ile eser sahipleri eserin bütünü üzerindeki manevi hakları birlikte kullanacaklardır³²³. Bunlar anlaşamadıkları takdirde ihtilafı FSEK m.19/IV'ün kıyasen uygulanmasıyla mahkeme halleder³²⁴. Manevi hakları kullanmaya yetkili şahıslar yalnızca ölen eser sahibini ilgilendiren bir ihlalde ise tek başlarına hareket edebilirler³²⁵.

B. Müşterek Eser Sahipliğinde Durum

Müşterek eser sahipliği FSEK m.9'da düzenlenmiştir. *Birden fazla kimselerin birlikte vücuda getirdikleri eserin kısımlara ayrılması mümkünse, bunlardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır.* Müşterek eser sahipliği, birden fazla kişi tarafından birbirinden bağımsız olarak meydana getirilen ve her biri başlıbaşına eser olarak nitelendirilen fikri ürünlerin bir araya getirildiği ancak ayrı ayrı tasarrufa da konu olabildiği, hangi kısmın hangi eser sahibine ait olduğunun belirlenebildiği durumlarda söz konusu olur³²⁶.

³²⁰ Erel, s.292; Gökyayla (Miras), s.544.

³²¹ Ayiter, s.204.

³²² Suluk/Orhan, s.611; Tekinalp, s.213.

³²³ Ayiter, s.204.

³²⁴ Ayiter, s.204; Erel, s.292.

³²⁵ Erel, s.291.

³²⁶ Atasoy, s.4.

Müşterek eserlerde eser sahiplerinden birinin ölümü halinde geride kalanların nasıl hareket edeceği FSEK'te düzenlenmiş değildir³²⁷. Müşterek eserlerde eser sahipleri kendi meydana getirdikleri kısmın sahibi sayılır ve bu kısım üzerindeki mali ve manevi haklar da ona aittir. Buna karşılık eserin bütünü üzerindeki haklar eser sahiplerinin tümüne aittir bu nedenle birlikte kullanılmalıdır³²⁸. Bu durumda eser sahiplerinden birinin ölümü, mirasçılarının sağ kalan eser sahipleriyle birlikte hareket etmelerini gerektirmektedir³²⁹.

Müşterek eserlerde eser sahiplerinden birinin ölümü halinde her biri kendi kısmı üzerinde hak sahibi olduğundan bu kısımlar için mirasla intikal bir özellik arz etmez³³⁰. Ölenin mali hakları olağan miras kurallarıyla mirasçılara geçer, manevi hakları ise FSEK m.19'da belirtilen şahıslar tarafından kullanılır³³¹. Müşterek eserin bütünü üzerindeki bir tasarrufta ise manevi haklar bakımından yine FSEK m.19'daki ilgililer hak sahibidir; bu kişiler hayatta kalan eser sahipleri ile birlikte hareket ederler³³². Anlaşmazlık halinde ise FSEK m.9/II ve m.19/IV'ün kıyasen uygulanmasıyla ihtilaf mahkeme tarafından çözümlenmelidir³³³.

³²⁷ Gökyayla (Miras), s.545.

³²⁸ Gökyayla (Miras), s.545.

³²⁹ Özel, Hilal, s.184.

³³⁰ Arslanlı, s.169; Ayiter, s.203; Erel, s.292; Gökyayla (Miras), s.543, 545; Özel, Hilal, s.184.

³³¹ Ayiter, s.203; Tekinalp, s.168; Erel, s.292; Özel, Hilal, s.184.

³³² Erel, s.292.

³³³ Ayiter, s.203; Erel, s.293.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALÎ HAKLARIN MİRAS YOLUYLA İNTİKALİ

I.MALÎ HAKLARIN TEREKEDEKİ YERİ

A. Genel Olarak

Eser sahibinin malî haklarının miras yolu ile intikali FSEK'in 63, 64 ve 65. maddelerinde düzenlenmiştir. FSEK m.63 hükmü şu şekildedir: *“Bu Kanunun tanıdığı malî haklar miras yolu ile intikal eder. Malî haklar üzerinde ölüme bağlı tasarruflar yapılması caizdir.”* Eser üzerindeki malî haklar ekonomik bir nitelik taşıdıklarından ve kanundaki açık düzenleme gereği miras ile intikale elverişlidirler³³⁴. Eser sahibinin ölümü ile birlikte eseri üzerindeki malî hakları da terekeye girer. Mali haklar üzerinde ölüme bağlı tasarruflar da yapılabilir³³⁵.

FSEK'te mali hakların mirasla geçişine dair ayrıntılı düzenlemeler bulunmadığından Medenî Kanun'un miras hükümleri uygulama alanı bulmaktadır³³⁶. Malî hakların mirasla intikalinde, manevî haklardan farklı olarak mirasçılara geçecek haklar ve hakları kullanacak kişilerin sırası bakımından bir sınırlama mevcut değildir. Miras bırakan eser sahibi malî hakları üzerinde saklı payları ihlal etmemek kaydıyla ölüme bağlı tasarruflarda bulunabilir³³⁷. Malî haklarını mirasçılara dilediği gibi paylaşabilir.

Kendisine malî bir hak intikal eden mirasçı da malî hak sahibi sıfatıyla FSEK'ten doğan haklarını kullanabileceği gibi, mirasçılık sıfatıyla Medenî Kanun'dan doğan haklarını da kullanabilir. Örneğin eser sahibi/miras bırakan kendisine intikal etmiş olan çoğaltma ve yayma haklarını bir başkasına devredebilir, miras bırakanın tasarruf özgürlüğünü aşması sonucu saklı payı ihlal edilmişse tenkis davası açabilir.

³³⁴ Hirsch (Fikrî Sây), s.205, 207; Arslanlı, s.165; Tekinalp, s.170; İnan/Ertay/Albaş, s.58; Serozan/Engin, s.90-91.

³³⁵ Hirsch (Fikrî Sây), s.211; Arslanlı, s.165; Beşiroğlu, s.550-551.

³³⁶ Hirsch (Fikrî Sây), s.210-211; Beşiroğlu, s.555-556.

³³⁷ Beşiroğlu, s.550-551, 553; Serozan/Engin, s.151 vd.

Eser sahibinin birden fazla mirasçısı bulunabilir. Mirasçılar birden fazla ise malî haklar üzerinde iştirak halinde, elbirliğiyle hak sahibi olurlar³³⁸. Mirasçılar arasında tüzel kişiliği olmayan ve alınacak kararlarda ortak hareket etmeyi gerektiren miras ortaklığı oluşur³³⁹ (MK m.640). Mirasçılarının anlaşmasıyla veya mahkeme kararıyla miras ortaklığına bir temsilci atanabilir³⁴⁰ (MK m.640). Temsilci eserden doğan malî haklar üzerinde yapacağı işlemler için mirasçılarının kararını almaya mecburdur (FSEK m.65). Mirasçılar malî haklara iştirak halinde sahip olduklarından bu haklarla ilgili kararları oybirliği ile almalıdırlar³⁴¹. Oybirlüğünün sağlanamaması durumunda FSEK m.10/II'nin kıyasen uygulanabileceği doktrinde belirtilmiştir³⁴². Terekeyi yönetmesi için miras bırakan eser sahibi, bir vasiyeti yerine getirme görevlisi atamışsa terekeye temsilci tayin olunmayacağı, terekeyi ve malî hakları vasiyeti yerine getirme görevlisinin yöneteceği, bu kimsenin mirasçılardan temsilci gibi müsaade almasının gerekmediği ifade edilmiştir³⁴³.

B. Malî Haklarda Yasal Mirasçılık

Hukuk sistemimizde mirasçılık yasal ve iradi mirasçılık olarak ikiye ayrılmaktadır³⁴⁴. Yasal (kanuni) mirasçılık Medenî Kanun m.495 ve devamında düzenlenmiştir³⁴⁵. Eser sahibinin kişiliği ölüm, gaiplik gibi nedenlerle sona erdiğinde mirası kural olarak yasal mirasçılara geçecektir. Eser sahibinin mirasçılara intikal eden mal varlığında eserden doğan malî hakları da mevcutsa mirasçılara geçiş genel kurallardan ayrılmayıp tıpkı herhangi bir miras bırakanınki gibi MK'daki kurallara göre olacaktır. Mirasçılarının mirasçılık ehliyetleri, hakların intikal kabiliyeti, miras bırakanın vasiyetname düzenleme ve miras sözleşmesi akdetme ehliyetleri gibi konular MK'nın koyduğu şartlara uygun olmalıdır.

³³⁸ Serozan/Engin, s.72; Antalya, s.55, 420.

³³⁹ Erel, s.289; Beşiroğlu, s.565.

³⁴⁰ Arslanlı, s.166; Beşiroğlu, s.566; Antalya, s.425.

³⁴¹ Erel, s.289; Beşiroğlu, s.565; Serozan/Engin, s.73.

³⁴² Arslanlı, s.166; Erel, s.290.

³⁴³ Erel, s.290.

³⁴⁴ Serozan/Engin, s.110; Antalya, s.67.

³⁴⁵ İnan/Ertaş/Albaş, s.81 vd; Serozan/Engin, s.121 vd; Antalya, s.67.

Yasal mirasçılar; miras bırakanın hısımları (kan hısımları ve evlatlık ile altsoyu), sağ kalan eşi ve devlettir³⁴⁶. Türk miras hukukunda kan hısımlarının yasal mirasçılığında zümre sistemi³⁴⁷ benimsenmiştir. Buna göre kanun koyucu belli bir dereceye kadar zümrelerin miras bırakana mirasçı olacağını hükme bağlamıştır. Bugünkü 4721 sayılı Medenî Kanunumuz üç zümrenin yasal mirasçılığını kabul etmiştir³⁴⁸.

Eser sahibi miras bırakanın yasal mirasçıları hısımları, sağ kalan eşi ve devlettir. Eser sahibi öldüğünde mirasın kime ne miktarda kalacağı Medeni Kanun'un öngördüğü sıraya göre olacaktır. Miras bırakan eser sahibinin birinci derece mirasçıları, onun altsoyu olacaktır. Çocuklar eşit olarak mirasçı olurlar. Miras bırakandan önce ölen çocuğunun yerini kendi altsoyu alır (MK m.495). Eser sahibinin altsoyu yoksa mali hakları ana ve babasına kalır. Bunlar da eşit olarak mirasçılardır. Eser sahibinin ana veya babası, ondan daha önce ölmüş ise onların yerini kendi altsoyları alır (MK m.496). Altsoyu, ana ve babası ve onların altsoyu bulunmayan eser sahibinin mirası, büyük ana ve büyük babasına kalır. Bunların da eser sahibinden önce ölmeleri halinde yerlerini kendi altsoyları alır (MK m.497). Eser sahibinin evlilik dışında doğmuş ve soybağı; tanıma veya hâkim hükmüyle kurulmuş olan çocukları, baba yönünden evlilik içi hısımlar gibi mirasçı olurlar (MK m.498).

Eser sahibinin evlatlığı varsa evlatlık ve onun altsoyu eser sahibine kan hısımları gibi mirasçı olur (MK m.500). Eser sahibi öldüğünde eşi sağ ise, birlikte bulunduğu zümreye göre değişen oranlarda eser sahibine mirasçı olacaktır³⁴⁹ (MK m.499). Eser sahibi öldüğünde eşi ve çocukları hayattaysa eş mirasın dörtte birini alır. Eser sahibinin hiç çocuğu yoksa fakat öldüğünde eşi ve ana ve/veya babası varsa eş mirasın yarısını alır. Eser sahibi öldüğünde geride eşi ve büyük ana/babası varsa eş mirasın dörtte üçünü alır. Bu zümrelerin hiçbirisi hayatta değilse mirasın tamamı eşe kalır (MK m.499). Hiçbir mirasçı bırakmaksızın ölen eser sahibinin mirası ise Devlete geçecektir (MK m.501). Eser

³⁴⁶ İnan/Ertay/Albaş, s.82 vd; Dural/Öz, s.17; Antalya, s.69 vd.

³⁴⁷Zümre, doktrinde "bir kimse (zümre başı) ile ondan üreyenlerin (altsoy) tümü" olarak tanımlanmaktadır, bkz: Dural/Öz, s.19; İnan/Ertay/Albaş, s.84; Serozan/Engin, s.124-125; Antalya, s.70 vd.

³⁴⁸MK'ya göre birinci zümre miras bırakanın altsoyudur. İkinci zümre miras bırakanın ana ve babası ile onların altsoyudur. Üçüncü zümre ise miras bırakanın büyük ana ve babaları ile onların altsoyudur (MK m.495-497); İnan/Ertay/Albaş, s.92 vd.

³⁴⁹ İnan/Ertay/Albaş, s.121 vd; Serozan/Engin, s.142.

sahibinin terekesi üzerinde ölüme bağlı bir tasarrufta bulunmadığı varsayımında terekesindeki mali hakların yasal mirasçılara geçişi bu şekildedir.

C. Malî Haklarda İradî Mirasçılık (Ölüme Bağlı Tasarruflar)

FSEK m.63/2, “*Malî haklar üzerinde ölüme bağlı tasarruflar yapılması caizdir.*” hükmünü amirdir. Eser sahibine mali hakları üzerinde ölüme bağlı bir tasarruf yapma imkânı tanınmıştır³⁵⁰. Ölüme bağlı tasarruf, miras bırakanın ölümünden sonra hüküm doğuracak emirlerini içeren bir hukukî işlemdir³⁵¹. Ölüme bağlı tasarruf yapma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlıdır, bu nedenle temsil kurumunun işlemesi söz konusu olmaz³⁵². Ölüme bağlı tasarruflar iki şekilde yapılabilmektedir; eser sahibinin ‘vasiyetname’ veya ‘miras sözleşmesi’ şekillerinden birini kullanarak mali haklarında tasarruf etmesi mümkündür. Eser sahibi sağlığında yapacağı tek taraflı bir işlemle, bir vasiyetname ile mali haklarını dilediği bir kimseye bırakabileceği gibi, karşılıklı anlaşma suretiyle miras sözleşmesi yaparak mali haklarının ölümünden sonra kime kalacağını belirleyebilir³⁵³.

Eser sahibinin ölüme bağlı tasarruflarının içeriği bakımından da Medeni Kanun’da bir sayım yapılmıştır³⁵⁴. Buna göre eser sahibi ölüme bağlı bir tasarrufla kendisine mirasçı atayabilir, terekesindeki belirli bir malı –mali haklarını- bir kimseye bırakabilir, mali haklarını bıraktığı kişiye koşul getirebilir, bir şeyi yapmasını veya yapmamasını yükleyebilir, yedek ve artmirasçı atayabilir, eseri üzerindeki mali haklarını ölümünden sonrası için özgüleyerek bir vakıf kurabilir. Eser sahibi mali haklarının idaresi için bir vasiyeti yerine getirme görevlisi de atayabilir³⁵⁵. Eser sahibi mali hakları üzerinde tasarrufunu kanuna uygun şekilde vasiyetname düzenleyerek veya miras sözleşmesi yaparak gerçekleştirir. Eser sahibi ile müstakbel ve muhtemel mirasçısı arasında ileride doğacak olan miras hakkından vazgeçtiğine dair bir sözleşme³⁵⁶ de akdedilebilir. Eser

³⁵⁰ Hirsch (Fikrî Say), s.211-212; Arslanlı, s.165.

³⁵¹ İnan/Ertaş/Albaş, s.162; Serozan/Engin, s.191; Dural/Öz, s.49; Antalya, s.67, 107 vd.

³⁵² İnan/Ertaş/Albaş, s.164; Dural/Öz, s.96.

³⁵³ Arslanlı, s.165 vd; Beşiroğlu, s.550 vd.

³⁵⁴ Maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların neler olduğu kural olarak MK m.514-530 arasında sayılmıştır. Ancak maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar orada sayılanlardan ibaret değildir. MK’nın diğer kitaplarında ve Miras Hukuku kitabının başka yerlerinde de (MK m.510-513, 528, 550) maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar bulunmaktadır. Bu açıklamalar ve ayrıntılı bilgi için bkz: Dural/Öz, s.133.

³⁵⁵ Arslanlı, s.166; İnan/Ertaş/Albaş, s.261; Antalya, s.226 vd.

³⁵⁶ Bu sözleşmeye mirastan feragat sözleşmesi denilmektedir (MK m.528).

sahibi miras bırakan bir ölüme bağı tasarrufla mirasçısını mirasçılıktan çıkarabilir. Örneğin mirasçı, miras bırakan eser sahibine karşı ağır bir suç işlemişse, sözelimi hırsızlık yapmışsa eser sahibi bu kişiyi ölüme bağı tasarrufla sebebini açıkça göstererek³⁵⁷ mirasçılıktan çıkartabilir.

1. Şekli Anlamda Ölüme Bağı Tasarruflar

Şekli anlamda ölüme bağı tasarruf, miras bırakanın ölümünden sonra hüküm ifade etmesini istediği iradesini açıklarken uymak zorunda olduğu şekil şartlarını ifade eder³⁵⁸. Bu şekiller iki tanedir. Birincisi MK m.531’de düzenlenen vasiyetname, ikincisi ise MK m.545’te düzenlenen miras sözleşmesidir. Eser sahibi miras bırakanın mali hakları üzerinde yapacağı ölüme bağı tasarruflar işte bu iki şekilden birine uygun olmak zorundadır³⁵⁹.

a. Vasiyetname

MK m.531’e göre vasiyetname, resmî şekilde veya miras bırakanın el yazısı ile ya da sözlü olarak yapılabilir. Vasiyetname varması gerekli olmayan irade beyanı ile yapılan, tek taraflı ölüme bağı tasarruf olarak nitelendirilmektedir³⁶⁰.

MK m.502’de vasiyetname yapabilme ehliyeti düzenlenmiştir³⁶¹. Buna göre vasiyetname yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip ve onbeş yaşını doldurmuş olmak gerekir. Eser sahibi eğer ayırt etme gücüne sahipse yani vasiyetname yapmanın sebep ve sonuçlarını anlayabilecek durumdaysa³⁶² ve onbeş yaşını doldurmuşsa eseri üzerindeki mali haklarını vasiyete konu edebilecek ve bir vasiyetname düzenleyebilecektir. Eser sahibinin vasiyetname yapacağı esnada ayırt etme gücüne sahip bulunması gerekli ve yeterlidir.

³⁵⁷ Dural/Öz, s.203.

³⁵⁸ İnan/Ertas/Albaş, s.166; Dural/Öz, s.51; Antalya, s.120.

³⁵⁹ Arslanlı, s.165; Beşiroğlu, s.551.

³⁶⁰ Dural/Öz, s.52, miras bırakan vasiyetnameyi ölümüne kadar her zaman serbestçe geri alabilir; Antalya, s.121.

³⁶¹ İnan/Ertas/Albaş, s.170 vd; Antalya, s.174.

³⁶² Dural/Öz, s.55.

Eser sahibi miras bırakan vasiyetnameyi, resmî şekilde ya da el yazısı ile yapabileceği gibi olağanüstü durumlarda, istisnai olarak sözlü şekilde de yapabilir. Eser sahibi mali haklarıyla ilgili olarak vasiyetname düzenleyecekse bu şekillerden birine uymak durumundadır³⁶³.

Resmî vasiyetname MK m.532 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir³⁶⁴. Buna göre resmî vasiyetname, iki tanığın katılmasıyla resmî memur tarafından düzenlenir. Resmî memur, sulh hâkimi, noter veya kanunla kendisine bu yetki verilmiş diğer bir görevli olabilir. Resmî vasiyetname düzenlemek sıkı şekil koşullarına bağlanmıştır³⁶⁵. Eser sahibi miras bırakan mali haklarıyla ilgili resmi vasiyetname yapacaksa arzularını resmî memura bildirecektir, bunun üzerine memur vasiyetnameyi yazar veya yazdırır ve okuması için eser sahibine verir. Eser sahibi bunu okur ve imzalar (MK m.533). Daha sonra eser sahibi iki tanık önünde vasiyetnameyi okuduğunu ve bunun son arzularını içerdiğini beyan eder. Tanıklar da bu beyanın kendi önlerinde yapıldığını ve eser sahibini tasarrufa ehil gördüklerini beyan eder ve vasiyetnameyi imzalarlar (MK m.534). Resmî vasiyetnamenin düzenlenmesine memur ve tanık olarak katılmayacak kişiler de MK m.536'da düzenlenmiştir. Buna göre örneğin eser sahibinin eşi, eser sahibi noterde mali haklarını kardeşine bırakırken tanık olarak vasiyetnameye imza koyamayacaktır.

El yazılı vasiyetname, MK m.538'de düzenlenmiştir³⁶⁶. Buna göre el yazılı vasiyetnamenin yapıldığı yıl, ay ve gün gösterilerek başından sonuna kadar miras bırakanın el yazısıyla yazılmış ve imzalanmış olması zorunludur. El yazılı vasiyetname, saklanmak üzere açık veya kapalı olarak notere, sulh hâkimine veya yetkili memura bırakılabilir. Eser

³⁶³ **Beşiroğlu**, s.555-556, yazar mali haklarda tasarruf ederken MK ile FSEK'te öngörülen şekil şartlarının bir arada uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre eser sahibi mali haklarında ölüme bağlı bir tasarrufta bulunurken üzerinde tasarruf etmek istediği mali hakları ayrı ayrı belirtmelidir. Yazara göre sözlü olarak yapılacak vasiyetin fikri haklarda hüküm ifade edebilmesi kuşku ile karşılanmalıdır. Kanaatimizce mali haklar için de sözlü vasiyet düzenlenebilmelidir. FSEK m.52'de aranan yazılılık ve hakların ayrı ayrı belirtilmesi şartı sözlü vasiyet düzenlenmesi durumunda katı bir şekilde uygulanmamalıdır. Zira MK m.539'daki sözlü vasiyet imkanı yalnızca olağanüstü durumlar için son arzuları ayakta tutma ilkesi gereği miras bırakana tanınmış bir imkandır. Eğer miras bırakan eser sahibi için sonradan diğer şekillerde vasiyetname düzenleme olanağı doğarsa eser sahibi yazılı şekle uymalıdır. Öte taraftan yazılı vasiyetlerde ve miras sözleşmesinde FSEK m.52'deki hakların ayrı ayrı belirtilmesi şartının aranacağı, bu kurala uyulmadığı takdirde iptal talebinin gündeme gelebileceği kanaatindeyiz.

³⁶⁴ **İnan/Ertas/Albaş**, s.188; **Serozan/Engin**, s.233; **Antalya**, s.123 vd.

³⁶⁵ Detaylı bilgi için bkz: **Dural/Öz**, s.61 vd.

³⁶⁶ **İnan/Ertas/Albaş**, s.177 vd; **Serozan/Engin**, s.236; **Antalya**, s.133 vd.

sahibi eseri üzerindeki mali haklarını, sözü edilen bu kurallara uyarak, resmî şekilde mesela noter huzurunda tasarrufa konu edebileceği gibi el yazılı vasiyete de konu edebilecektir.

Eser sahibinin olağanüstü bazı durumlarda sözlü olarak da mali haklarını vasiyet etmesi, sözlü vasiyetin bir istisna teşkil etmesi ve son arzuları ayakta tutma ilkesi gereğince kanaatimizce mümkündür. Sözlü vasiyetname istisna teşkil ettiği için Medeni Kanun'da sözlü vasiyet yapabilmek için aranan şartlar da sıkı tutulmuştur³⁶⁷. MK m.539'a göre, miras bırakan yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlar yüzünden resmî veya el yazılı vasiyetname yapamıyorsa, sözlü vasiyet yoluna başvurabilir. Bunun için miras bırakan, son arzularını iki tanığa anlatır ve onlara bu beyanına uygun bir vasiyetname yazmaları veya yazdırmaları görevini yükler. Tanıklar eser sahibinin vasiyetini belgeye geçirip sulh ya da asliye mahkemesine verebilirler. Veya mahkemeye başvurarak tutanağa geçirtebilirler (MK m.540). Tanıkların iki halde de vakit geçirmemesi gerekir. Miras bırakan eser sahibi için sözlü vasiyet düzenledikten sonra diğer şekillerde vasiyetname yapma olanağı doğarsa, örneğin hastalıktan kurtulursa, bu tarihten itibaren bir ay geçmekle sözlü vasiyet hükümden düşer.

Eser sahibi, yukarıda sözü edilen şekillerden birine uyarak mali hakları ile ilgili bir vasiyetname düzenledikten sonra fikrini değiştirip yeni bir vasiyetname ile önceki vasiyetinden tamamen veya kısmen, her zaman dönebilir³⁶⁸ (MK m.542). Örneğin ilk vasiyetnamesiyle mali haklarının tamamını kızına bırakan eser sahibi bundan dönerek yeni bir vasiyetname ile mali haklarından çoğaltma ve yayma haklarını kızına, diğer mali haklarını ise oğluna bırakabilir. Mali haklarından belirli bir tanesini veya belirli bir kısmını vasiyet eden eser sahibi, sonradan bu tasarrufuyla bağdaşmayacak bir başka tasarrufta bulunursa, kural olarak, ilk tasarruf ortadan kalkar (MK m.544/II). Örneğin, eser sahibi romanının işleme ve temsil hakkını yakın bir dostuna vasiyet ettikten sonra bu hakları bir tiyatroya süresiz olarak devrederse vasiyetinden dönmüş olacaktır. Eser sahibi düzenlediği vasiyetnameyi yok ederek de vasiyetnameden dönebilir³⁶⁹ (MK m.543).

³⁶⁷ İnan/Ertaş/Albaş, s.196 vd; Serozan/Engin, s.242; Antalya, s.140 vd.

³⁶⁸ Antalya, s.144 vd.

³⁶⁹ Antalya, s.146.

b. Miras Sözleşmesi

Miras sözleşmesi, MK m.545'te düzenlenmiştir. Miras sözleşmesi, miras bırakan ile karşı taraf arasında yapılan, ya miras bırakanın bağlayıcı olarak kendi terekesi üzerinde maddi anlamda bir ölüme bağlı tasarrufta bulunmasını ya da karşı tarafın ileride doğacak olan mirasçılık hakkından vazgeçmesini sağlayan iki taraflı bir ölüme bağlı tasarruftur³⁷⁰. MK m.545'e göre miras sözleşmesinin geçerli olması için resmî vasiyetname şeklinde düzenlenmesi gerekir³⁷¹. Sözleşmenin tarafları, arzularını resmî memura aynı zamanda bildirirler ve düzenlenen sözleşmeyi memurun ve iki tanığın önünde imzalarlar.

Miras sözleşmesi akdedebilmek için ehliyet şartını MK m.503 hükme bağlamıştır³⁷². Buna göre miras sözleşmesi yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip ve ergin olmak, kısıtlı bulunmamak gerekir. Yani eser sahibi mali haklarında miras sözleşmesi yoluyla bir ölüme bağlı tasarruf yapacaksa fiil ehliyetine sahip bulunmalıdır. Örneğin 15 yaşındaki eser sahibi ayırt etme gücüne de sahipse, vasiyetname düzenleyebilir; fakat miras sözleşmesine taraf olamaz.

Miras sözleşmesi iki türde yapılabilir: Olumlu miras sözleşmesi (miras sözleşmesi) ve olumsuz miras sözleşmesi (mirastan feragat sözleşmesi)³⁷³. Miras sözleşmelerinin türleri, MK m.527 ve m.528'de düzenlenmiştir.

Eser sahibi miras bırakan, miras sözleşmesiyle mali haklarını veya belirli bir mali hakkı sözleşme yaptığı kişiye ya da üçüncü bir kişiye bırakma yükümlülüğü altına girebilir. Kanunda miras sözleşmesi için üç tür içerikten bahsedilmiştir³⁷⁴ (MK m.527/D). Buna göre, eser sahibi miras sözleşmesi ile karşı tarafı terekesinin tamamı veya kesirli bir bölümü için mirasçı atayabilir. Karşı taraf lehine terekesinde bulunan belirli bir mal ya da malvarlığı değeri için kazandırmada bulunabilir yani onu vasiyet alacaklısı yapabilir. Veya üçüncü bir kişi lehine kazandırmada bulunarak bu kişiyi mirasçı atar veya vasiyet

³⁷⁰ Dural/Öz, s.96; Beşiroğlu, s.551; Antalya, s.149, 234.

³⁷¹ İnan/Ertas/Albaş, s.207 vd; Serozan/Engin, s.243; Antalya, s.152.

³⁷² İnan/Ertas/Albaş, s.172 vd; Antalya, s.175.

³⁷³ İnan/Ertas/Albaş, s.265 vd; Dural/Öz, s.97.

³⁷⁴ Antalya, s.238.

alacaklısı yapar³⁷⁵. Miras sözleşmesiyle mali haklarında tasarruf eden eser sahibi malvarlığında eskisi gibi serbestçe tasarruf edebilir; ancak miras sözleşmesindeki yükümlülüğü ile bağdaşmayan ölüme bağlı tasarruflarına veya bağışlamalarına itiraz edilebilir (MK m.527).

Eser sahibi bir mirasçısı ile karşılıksız veya bir karşılık sağlanarak mirastan feragat sözleşmesi yapabilir (MK m.528). Feragat eden mirasçılık sıfatını kaybeder. Bir karşılık sağlanarak mirastan feragat, aksi öngörülmedikçe feragat edenin altsoyu için de sonuç doğurur (MK m.528). Mirastan feragat eden kimse, eser sahibinin mali haklarının da bulunduğu mirasından tamamen feragat edebileceği gibi, belli bir oranından da feragat edebilir, hatta yalnızca belli bir mali haktan da feragat etmesi mümkün görülmektedir³⁷⁶.

Miras sözleşmesi, tarafların yazılı anlaşmasıyla her zaman ortadan kaldırılabilir. Eser sahibi bir kimseyi miras sözleşmesi ile mirasçı atamış veya o kimseye mali haklarını bırakmış, ancak bu kimse eser sahibine karşı sözleşmenin yapılmasından sonra mirasçılıktan çıkarma sebebi oluşturan bir davranışta bulunmuşsa, eser sahibi miras sözleşmesini tek taraflı olarak ortadan kaldırabilecektir. Bu işlemi vasiyetnameler için kanunda öngörülen şekillerden biriyle yapmalıdır (MK m.546). Miras sözleşmesindeki ivaz alacaklısı, yani mali haklardan belirli bir ivaz karşılığı feragat eden kimse, eser sahibinin bu ivazı ifa etmemesi sebebiyle, borçlar hukuku kuralları uyarınca miras sözleşmesinden dönebilir³⁷⁷ (MK m.547). Mirasçı atanan veya kendisine belirli mali haklar bırakılan kimse eser sahibi miras bırakanın ölümünde sağ değilse, miras sözleşmesi kendiliğinden ortadan kalkar (MK m.548).

³⁷⁵ Dural/Öz, s.97-98.

³⁷⁶ Dural/Öz, s.190

³⁷⁷ Dural/Öz, s.115 vd.

2. Maddî Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Maddî anlamda ölüme bağlı tasarruflar, vasiyetnamedeki ya da miras sözleşmesindeki içeriği, orada açıklanan arzuları ya da miras bırakanın ölüme bağlı emirlerini belirlemektedirler³⁷⁸. Örneğin mirasçı atanması, mirastan çıkarma, evlilik dışı çocuğun tanınması ölüme bağlı tasarrufun maddî içeriğidir³⁷⁹. Maddî anlamda ölüme bağlı tasarrufların neler olduğu kural olarak MK m.514-530 arasında sayılmıştır. Ancak maddî anlamda ölüme bağlı tasarruflar orada sayılanlardan ibaret değildir. Medeni Kanun'un diğer kitaplarında ve Miras Hukuku kitabının başka yerlerinde de (MK m.510-513, 528, 550) maddî anlamda ölüme bağlı tasarruflar bulunmaktadır. Örneğin MK m.510 ve devamında miras bırakanın bir ölüme bağlı tasarrufla saklı paylı mirasçısını mirasçılıktan çıkarabileceği hükme bağlanmıştır.

Eser sahibinin mali haklarının mirasçılara geçişi, FSEK m.63 uyarınca genel kurallara göre gerçekleştiğinden Medenî Kanun'un öngörmüş olduğu maddî anlamda ölüme bağlı tasarrufların tümünü eser sahibi, tasarrufuna konu edebilecektir. Eser sahibi örneğin kendisi öldükten sonra, müzik eserlerinin radyo ve televizyonda umuma iletilmesi hakkını, eserlerinin tanıtımında emeği geçen bir radyo-televizyon kuruluşuna belirli mal bırakma vasiyeti ile bırakabilir. Eser sahibi vasiyetname ile sadece mali haklarının yönetimi için bir yapımcıyı, yayınevini veya güvendiği bir kişiyi vasiyeti yerine getirme görevlisi olarak atayabilir. Eser sahibi terekesinin bir bölümünü teşkil eden mali haklarını bir bütün olarak ya da kesirli bir kısmını çocuklarına bırakabilir veya her çocuğuna bir mali hakkını bırakabilir. Eser sahibi sinema eserinin ülke içinde gösterim hakkını bir çocuğuna, yurtdışında gösterim hakkını diğer çocuğuna bırakabilir. Kadın hakları ile ilgili araştırmaları, makaleleri, öyküleri olan bir yazar bu konuda çalışmalar yapılması için terekesinde bulunan eserleri üzerindeki mali haklarını özgülemek suretiyle vakıf kurabilir.

³⁷⁸ İnan/Ertuş/Albaş, s.167; Dural/Öz, s.54; Antalya, s.190 vd.

³⁷⁹ Doktrinde, maddî anlamda ölüme bağlı tasarrufların bir kısmının doğrudan miras hukuku ve tereke ile ilgili olduğu ancak bir kısmının ise Medenî Kanun'un diğer dallarını ilgilendirdiği ifade edilmiştir. Mesela mirasçı atanması doğrudan terekeyi ilgilendirmektedir, vasiyetname ile evlilik dışı çocuğun tanınması (MK

a. Koşullar ve Yüklemeler

Koşullar ve yüklemeler, MK m.515'te düzenlenmiştir. Miras bırakan eser sahibi ölüme bağlı tasarruflarını koşullara veya yüklemelere bağlayabilir³⁸⁰.

Koşul, bir hukuki işlemin sonuçlarının bağlandığı müstakbel ve gerçekleşip gerçekleşmeyeceği kuşkulu bir olaydır³⁸¹. Ölüme bağlı tasarruflar da koşula bağlanabilir³⁸². Bu koşul taliki ya da infisahi olabilir. Örneğin müzisyen olan eser sahibi besteleri üzerindeki mali haklarını kendisi gibi müzisyen olmak isteyen oğluna belli bir sayıda halk konseri vermesi şartıyla bırakırsa burada taliki (geciktirici) şart vardır. Bu ölüme bağlı tasarruf eser sahibinin ölümü anında değil, koşul gerçekleşince hüküm ifade edecektir. Eser sahibinin öngördüğü şart gerçekleşince, yani oğlunun verdiği halk konserlerinin sayısı belli bir rakama ulaşıncaya kadar şart gerçekleşmiş olacak, oğul mali hakların sahibi olacaktır. Eser sahibi mali haklarının intikalini bir infisahi (bozucu) şarta da bağlayabilir, mesela yoğun bir tedavi sonucu alkolü bırakan eşine mali haklarını tekrar alkole başlamaması şartıyla vasiyet edebilir. Eser sahibinin bozucu şarta bağladığı bu tasarruf, öldüğü anda hüküm doğurur; ancak bozucu şart gerçekleşirse yani eş tekrar alkol almaya başlarsa hükümden düşer.

Yükleme (mükellefiyet), miras bırakanın mirasçılara herhangi bir kimse lehine alacak hakkı doğurmaksızın belirli bir şeyi yapma ya da yapmama taahhüdünü yüklemesidir³⁸³. Eser sahibi ölümünden sonra gerçekleşmesini istediği bir takım isteklerini bu yolla sağlayabilir. Eser sahibi miras bırakan belirli bir amacın gerçekleşmesi için mirasçılara ya da vasiyet alacaklısı yaptığı kişiye bir yüklemeye bulunabilir. Örneğin, eser sahibi her yıl bir öğrenciye burs vermesi karşılığında mali haklarını bir arkadaşına bırakabilir. Yüklemeden yararlanacak olan kişiler olabileceği gibi yüklemenin birinin yararına olması da şart değildir. Eser sahibi, mirasçı atadığı kimseye yaşlılığında kendisine

m.295) ise aile hukuku ile de ilgilidir, bkz: **Dural/Öz**, s.133-134; **İnan/Ertay/Albaş**, s.214 vd; **Antalya**, s.109.

³⁸⁰ **Beşiroğlu**, s.554.

³⁸¹ **İnan/Ertay/Albaş**, s.222; **Serozan/Engin**, s.278; **Dural/Öz**, s.151; **Beşiroğlu**, s.553-555.

³⁸² Doktrinde, koşulun gerçek anlamda bir ölüme bağlı tasarruf olmadığı, sadece ölüme bağlı tasarrufun etkisinin bağlandığı bir olay olduğu ifade edilmiştir, bkz: **Dural/Öz**, s.151; **Antalya**, s.200.

³⁸³ **Dural/Öz**, s.157; **Serozan/Engin**, s.273-274; **Antalya**, s.201.

bakmasını da yüklemiş olabilir. Yararlanacak kişiler varsa bunların belirli olmasının gerekmediği ve yararlanacak kişiler lehine bir alacak hakkı doğmayacağı doktrinde ifade edilmiştir³⁸⁴.

Eser sahibi hukuka veya ahlaka aykırı koşullar ve yüklemeler getirirse bunlar ilişkin buldukları tasarrufu geçersiz kılar³⁸⁵ (MK m.515/II). Buradaki ‘geçersiz kılar’ deyimini MK m.557/b.3 ile birlikte düşünüldüğünde kanunun sistemine uygun olarak, ‘iptal edilebilir’ şeklinde anlaşılmalıdır³⁸⁶. İptal davasının açılmaması halinde, hukuka ya da ahlaka aykırı koşula bağlanmış olan ölüme bağlı tasarruf geçerli olacaktır³⁸⁷. Anlamsız veya yalnızca başkalarını rahatsız edici nitelikteki koşullar ve yüklemeler ise yok sayılır (MK m.515/III). Örneğin eser sahibi eşine mali haklarını vasiyet ediyor; fakat ölümünden sonra 6 ay boyunca sadece siyah renkte giysiler giymesini yüklüyorsa bu yükleme rahatsız edici nitelik taşıdığından hiç konulmamış sayılacaktır, ancak mali haklardaki ölüme bağlı tasarruf yine de geçerli olacaktır. Eser sahibi vergi kaçırması koşuluyla eseri üzerindeki mali haklarını yayınevine bırakıyorsa bu koşul hukuka aykırılık teşkil ettiğinden tasarruf iptale tâbi olacaktır (MK m.557/b.3).

b. Mirasçı Atama

Mirasçı atama Medeni Kanun’un 516. maddesinde düzenlenmiştir: “*Miras bırakan, mirasının tamamı veya belli bir oranı için bir veya birden çok kişiyi mirasçı atayabilir. Bir kişinin, mirasın tamamını veya belli bir oranını almasını içeren her tasarruf, mirasçı atanması sayılır.*” Mirasçı atanmasında lehine tasarruf yapılmış olan kişiye, terekedeki belirli bir malvarlığı değerinin bırakılması yoktur, bu kişiye terekenin tamamı veya belirli bir oranı (dörtte biri gibi) bırakılmaktadır³⁸⁸.

³⁸⁴ **Dural/Öz**, s.158, buna göre yüklemeden yararlanacak olan kişinin tazminat isteyemeyeceği ifade edilmiştir. Ancak MK m.515/I c.2’ye göre her ilgili koşul veya yüklemenin yerine getirilmesini isteyebilir. Burada açılacak olan davanın ifa davası olmadığı, miras bırakanın isteğinin yerine getirilmesi amacıyla açılacağı belirtilmiştir, **Dural/Öz**, s.161.

³⁸⁵ **Antalya**, s.203.

³⁸⁶ **İnan/Ertaş/Albaş**, s.165; **Dural/Öz**, s.154.

³⁸⁷ **Dural/Öz**, s.154.

Eser sahibi olan miras bırakan içinde mali haklar bulunan terekesi üzerinde bu şekilde, vasiyetname ile veya miras sözleşmesiyle, oranlı bir tasarruf yapabileceği gibi terekesinin tamamı için de bir/birkaç mirasçı atayabilir³⁸⁹. Atanmış mirasçı tıpkı yasal mirasçı gibi eser sahibinin külli halefi olur. Külli halefiyette bir malvarlığı bütün olarak, aktifi ve pasifiyle tek bir işlemle (hukuki olayla) bir kimseden başka bir kimseye geçmektedir³⁹⁰. Eser sahibinin külli halefleri yasal ve atanmış mirasçılardır. Yasal ve atanmış mirasçı arasında sadece mirasçı olma sebebi bakımından fark vardır³⁹¹.

MK m.599/III'e göre, atanmış mirasçılar da mirası, miras bırakanın ölümü ile kazanırlar. Eser sahibi mirasının bütünü için bir mirasçı atamışsa, ölümü ile terekedeki tüm hak, alacak ve borçlar atadığı mirasçıya geçecektir. Bu arada terekede bulunan eserden doğan mali haklar da terekede buldukları nispette bu mirasçıya geçecektir³⁹². Mesela eser sahibi sağlığında romanları üzerindeki işleme hakkını bir başkasına süresiz olarak devretmişse, işleme hakkı malvarlığından çıkmış olduğu için öldüğünde terekesinde de yer almayacaktır. Buna karşılık romanları üzerindeki diğer mali haklar olan çoğaltma, yayma, temsil, umuma iletim, pay ve takip hakları mirasçı atadığı kişiye geçebilecektir. Eser sahibi bir gerçek kişiyi mirasçı atayabileceği gibi, bir tüzel kişiyi de kendisine mirasçı atayabilir.

c. Belirli Mal Bırakma

Medeni Kanun'un 517. maddesine göre miras bırakan, bir kimseye onu mirasçı atamaksızın belirli bir mal bırakma yoluyla kazandırmada bulunabilir³⁹³. Eser sahibi bir kimseyi mirasçı atamaksızın yani onu külli halef yapmaksızın, yalnızca bir alacak hakkının sahibi yapabilir, mirasçılar da miras dolayısıyla kendilerine intikal eden hakları vasiyetnamenin çizdiği çerçevede dâhilinde devretmekle yükümlü olurlar³⁹⁴. Örneğin

³⁸⁸ İnan/Ertas/Albaş, s.227; Serozan/Engin, s.265; Dural/Öz, s.137; Antalya, s.191.

³⁸⁹ Arslanlı, s.165- 166.

³⁹⁰ İnan/Ertas/Albaş, s.72 vd; Antalya, s.53; Dural/Öz, s.12.

³⁹¹ Dural/Öz, s.13, 137. Atanmış (mansup) mirasçılık miras bırakanın iradesinden doğmaktadır, yasal mirasçılık ise kanundan doğmaktadır.

³⁹² Arslanlı, s.166.

³⁹³ İnan/Ertas/Albaş, s.229 vd; Serozan/Engin, s.266; Antalya, s.193.

³⁹⁴ Hirsch (Fikri Sây), s.212, vasiyet hükümleri yerine getirilmezse vasiyet alacaklısı mirasçıdan maddi tazminat isteyebilir (MK m.600); Arslanlı, s.166; Antalya, s.65.

çocuklar için hikâye kitapları yazan yazar, ölümünden sonra hem kitaplarının mülkiyetini hem de kitapları üzerindeki telif hakkını Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na vasiyet edebilir. Mesela eser sahibi, sanat galerisi olan bir arkadaşına tabloları üzerindeki temsil hakkını belirli mal vasiyeti ile bırakabilir. Böyle bir vasiyetin sonucunda kendisine temsil hakkı vasiyet edilen eser sahibinin arkadaşı, terekeye tüm hak ve borçlar ile mirasçı olmayacak, sadece tabloların temsil edilmesi hususundaki mali hakkın kendisine devrini talep edebilecektir. Aynı şekilde ilk örnekte Sosyal Hizmetler Kurumu, çocuk kitapları üzerindeki mali hakların kendisine devrini talep edebilecektir. Nitekim MK m.600/I, “*Vasiyet alacaklısı, vasiyeti yerine getirme görevlisi varsa ona; yoksa yasal veya atanmış mirasçılara karşı kişisel bir istem hakkına sahip olur.*” hükmünü amirdir.

Vasiyet alacaklısı eser sahibinin külli halefi olmadığı için borçlarından sorumlu olmaz³⁹⁵. Eser sahibi öldüğünde belirli mal olarak vasiyet edilen mali hak kendiliğinden intikal etmez. Vasiyet alacaklısı, yalnızca bir alacak hakkı elde eder ve kendisine vasiyet edilen mali hakka, usulüne uygun olarak mülkiyet geçirildiğinde sahip olur³⁹⁶. Vasiyet olunan mali haklar mirasın açıldığı günkü durumu ile teslim edilirler, yarar ve hasar mirasın açılmasıyla, kendisine mali hak bırakılana geçer (MK m.518). Mesela mali hakkın değeri yapılan tanıtım sonucunda bayağı artmış olabilir veya eser zamanla mali bakımdan değer yitirmiş olabilir, mali hak bu haliyle vasiyet alacaklısının olacaktır. Bırakılan belirli mal terekede bulunmadığı takdirde, tasarruftan aksi anlaşılmadıkça, ölüme bağlı tasarrufu yerine getirmekle yükümlü olanlar borçtan kurtulurlar (MK m.517/III).

d. Yedek ve Artmirasçı Atama

Yedek mirasçı atama, MK m.520'de, artmirasçı atama ise MK m.521 vd. maddelerinde düzenlenmiştir³⁹⁷. MK m.520'ye göre, “*Miras bırakan, atadığı mirasçının kendisinden önce ölmesi veya mirası reddetmesi halinde onun yerine geçmek üzere bir veya birden çok kişiyi yedek mirasçı olarak atayabilir. Bu kural belirli mal bırakmada da*

³⁹⁵ İnan/Ertay/Albay, s.231; Antalya, s.196.

³⁹⁶ Hirsch (Fikrî Sây), s.212; Arslanlı, s.166; İnan/Ertay/Albay, s.231; Antalya, s.58, 65.

³⁹⁷ Serozan/Engin, s.282; Antalya, s.206.

uygulanır.” MK m.521’e göre ise “*Miras bırakan, ölüme bağlı tasarrufla önmirasçı atadığı kişiyi mirası artmirasçıya devretmekle yükümlü kılabilir. Aynı yükümlülük artmirasçıya yüklenemez. Bu kurallar belirli mal bırakmada da uygulanır.*”

Eser sahibi kendisine bir mirasçı atamış olabilir, mali haklarını bir vasiyet alacağına konu etmiş olabilir. Fakat bu kişilerin eser sahibinden önce ölmesi veyahut mirası reddetmesi mümkündür. Eser sahibi bu kişilerin mirası alamaması durumunda, mirası onların yerine kimin alacağını da belirleyebilir. Piyeslerinin temsil hakkını A tiyatrosuna bırakan eser sahibi, bu tiyatronun mirası reddetmesi halinde temsil hakkının B tiyatrosuna geçmesini öngörebilir. Burada B tiyatrosu yedek mirasçıdır. Yedek mirasçılıkta, bir mirasçının mirası alamaması durumunda bir diğerinin mirası alması öngörülmüştür. Artmirasçılıkta ise hem önmirasçı atanan kişi hem de artmirasçı atanan kişi sırayla mirasçı olmaktadır³⁹⁸. Eser sahibi, biri diğerinden sonra gelecek şekilde iki mirasçı atayabilir. Ya da aynı şekilde iki vasiyet alacaklısı belirleyebilir. Önmirasçı, mirasa artmirasçıya geçirme yükümlülüğü ile sahip olur (MK m.524).

e. Vakıf Kurma

Medenî Kanun’un 526. maddesi şu şekildedir: “*Miras bırakan, terekesinin tasarruf edilebilir kısmının tamamını veya bir bölümünü özgülemek suretiyle vakıf kurabilir. Vakıf, ancak kanun hükümlerine uyulmak koşuluyla tüzel kişilik kazanır.*” MK m.102/I ise “*Vakıf kurma iradesi, resmi senetle veya ölüme bağlı tasarrufla açıklanır. Vakıf yerleşim yeri mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır*” hükmünü içermektedir. Ayrıca MK m.101/II’de “*Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir.*” denilmekle ekonomik değer taşıyan eser üzerindeki mali hakların da vakfedilebilmesine imkân tanınmıştır. Bu hükümlerden anlaşıldığı gibi eser sahibi eseri üzerindeki mali haklarını özgülemek suretiyle bir ölüme bağlı tasarruf yaparak ölümünden sonra vakıf kurulmasını sağlayabilir³⁹⁹.

³⁹⁸ Dural/Öz, s.169; Antalya, s.210.

³⁹⁹ Serozan/Engin, s.289; Antalya, s.224.

MK m.526'nın konusu olan vakıf kurma, eser sahibinin mali haklarını bir vakfa belirli mal vasiyeti ile bırakması veya bir vakfı kendisine mirasçı ataması durumundan farklıdır. Burada eser sahibi ölümünden sonrası için bir vakıf kurulmasını arzulamakta ve mali haklarını vakfetmektedir. Eser sahibinin ölüme bağlı tasarrufuyla kurduğu vakıf; eser sahibinin ölümü ile değil, mahkeme nezdindeki sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır⁴⁰⁰. Özgülenen haklar tüzel kişiliğin kazanılmasıyla vakfa geçer (MK m.105/I). Eser sahibinin mali haklarının vakfa geçişi ile ilgili olarak Medeni Kanun'daki vakıflarla ilgili m.101 ve devamındaki hükümler uygulama alanı bulacaktır.

II. MALÎ HAKLARIN MİRASLA GEÇİŞİ VE MİRASÇILARIN HAKLARI

A. Malî Hakların Mirasla Geçişi

Eser sahibi olan kimsenin mali haklarının FSEK m.63 uyarınca mirasla geçtiği ve üzerlerinde ölüme bağlı tasarruf yapılabildiği belirtilmişti. Ancak FSEK konuyu detaylı olarak düzenlemeyip eser sahibinin içinde mali haklarının da bulunduğu mirasın mirasçılara nasıl geçeceği, nasıl paylaşılacağı, eser sahibinin mali haklarında yapacağı ölüme bağlı tasarrufların şekli, içeriği gibi hususları genel hükümlerin uygulanmasına bırakmıştır. Bu açıdan bakıldığında eğer eser sahibi ölümünden sonrası için mali haklarında bir tasarrufta bulunmak, onların öldükten sonra akıbetini kendisi belirlemek istiyorsa, bunu nasıl yapacağı veya mali haklarında, ölümünden sonra kimlerin tasarrufta bulunacağını tasarlamasa bile bu haklara ne olacağı gibi konularda genel hükümler uygulama alanı bulacaktır. Aynı şekilde eser sahibi bir miras bırakanın mirasçıları olan kimselerin, mali haklarda ne süreyle tasarruf edebilecekleri, hangi davaları açabilecekleri hususunda mirasçı olmaları sıfatıyla genel hükümler; tasarruf ettikleri hakkın hususiyeti olan bir eser üzerinde doğması sebebiyle Fikir ve Sanat Eserleri mevzuatı, birlikte uygulama alanı bulacaktır. Mirasla eser sahibine intikal eden hakların eserden doğan mali haklar olması, niteliğine uyduğu ölçüde genel hükümler ile FSEK'in birlikte düşünülmesini gerektirmektedir.

Eser sahibinin mirası, ölümüyle birlikte malvarlığının tamamı için yerleşim yerinde açılır⁴⁰¹ (MK m.575, m.576/I). Mirasın açılması, miras bırakan eser sahibinin ölüm anında ortaya çıkan hukuki durumu, mirasçı olma ehliyetini açıklamaktadır⁴⁰². Hakkında gaiplik kararı verilen eser sahibi için de ölmüş gibi sonuç doğar⁴⁰³ (MK m.31 vd, m.584/I). Eser sahibine mirasçı ya da vasiyet alacaklısı olacak kimselerin, eser sahibinin ölümü anında mirasa ehil olarak sağ olmaları şarttır⁴⁰⁴ (MK m.577 vd, m.580/I, MK m.581). Mirastan yoksun olan kimselerin mirasçı olma ehliyeti yoktur⁴⁰⁵. Örneğin eser sahibinin mali haklarını zor kullanarak, tehditle kendisine bırakmasını sağlayanlar, eser sahibine mirasçı olamazlar (MK m.578/I). Cenin de sağ doğmak koşuluyla eser sahibine mirasçı olabilir⁴⁰⁶ (MK m.28/II, m.582). Örneğin eser sahibi eşi hamile iken terekesinde eseri üzerindeki mali haklarını bırakarak ölmüş olabilir veyahut eser sahibi olan anne hamileyken ölmüş, fakat çocuğu sağ kurtarılmış olabilir. Eser sahibine, anne karnındaki çocuk sağ doğması koşuluyla mirasçı olabilecektir. Eser sahibi tarafından mirasın açıldığı anda henüz hayatta olmayan, ileride doğacak bir çocuğa da artmirasçı veya art vasiyet alacaklısı olarak, tereke veya tereke malı –mali haklar- bırakılabilir (MK m.583/I).

Eser sahibinin terekesindeki bütün mal, hak ve borçları ölümüyle birlikte mirasçılara geçecektir. Mirasın geçmesi ölümle birlikte kendiliğinden olmakta, eser sahibinin malvarlığının mirasçılara intikali, yapmış olduğu ölüme bağlı tasarrufların yürürlüğe girmesi, mirasa bağlı hak ve borçların doğması hiçbir işleme, irade beyanına, başvuruya gerek olmaksızın gerçekleşmektedir⁴⁰⁷. Ölümün gerçekleştiği yani kişiliğin sona erdiği anın tespiti mirasçılık bakımından önemlidir ve bu husus kişiler hukukunun konusu olmakla, kişinin ölüp ölmediği tıp biliminin karar vermesi gereken bir olaydır⁴⁰⁸. Eser sahibinin ölümüyle birlikte mirasçılar, mirası bir bütün olarak kanun gereğince

⁴⁰⁰ Dural/Öz, s.164.

⁴⁰¹ İnan/Ertas/Albaş, s.452; Serozan/Engin, s.338; Antalya, s.328.

⁴⁰² Dural/Öz, s.346.

⁴⁰³ İnan/Ertas/Albaş, s.454 vd.

⁴⁰⁴ İnan/Ertas/Albaş, s.462; Serozan/Engin, s.344; Antalya, s.332.

⁴⁰⁵ İnan/Ertas/Albaş, s.471; Serozan/Engin, s.346.

⁴⁰⁶ İnan/Ertas/Albaş, s.463; Serozan/Engin, s.86.

⁴⁰⁷ Serozan/Engin, s.61; Dural/Öz, s.347; Antalya, s.54.

⁴⁰⁸ İnan/Ertas/Albaş, s.453; Dural/Öz, s.348; Arpacı, s.172 vd; Antalya, s.329.

kazanırlar⁴⁰⁹ (MK m.599). Vasiyet alacaklıları ise eser sahibi bir vasiyeti yerine getirme görevlisi atamışsa ona, yoksa yasal veya atanmış mirasçılara karşı kişisel bir alacak hakkına sahip olurlar⁴¹⁰ (MK m.600/I). Bu alacak tasarruftan aksi anlaşılmıyorsa vasiyet yükümlüsünün mirası kabul etmesi veya ret hakkının düşmesiyle muaccel olur (MK m.600/II). Kendisine mali haklar bırakılan kimse, yükümlülüğünü yerine getirmeyen vasiyet yükümlüsüne karşı vasiyet edilen mali hakkın devrini dava edebilir⁴¹¹ (MK m.600/III). Mirasçıların eser sahibinin mirasını reddetme hakları vardır (MK m.605 vd). Mirası kabul eden yasal mirasçılara istekleri üzerine sulh mahkemesi bir mirasçılık belgesi verir⁴¹² (MK m.598/I). Mirasçı atanan veya vasiyet alacaklısı yapılan kimseler mirasçılara ve diğer vasiyet alacaklılarına bildirilir, bunlar bir ay içinde itiraz etmediği takdirde lehine tasarrufta bulunan kimseye, konumuz bakımından mali haklar kendisine vasiyet edilen kişiye, sulh mahkemesi atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklısı olduğunu gösteren bir belge verir (MK m.598/II). Noterlik Kanunu'na 6217 sayılı kanunla eklenen 71/A, 71/B ve 71/C maddeleri uyarınca noterlere de mirasçılık belgesi verme yetkisi tanınmış; buna ilişkin yönetmelik 04.10.2011 tarih, 28074 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Mahkeme yanında noterden de mirasçılık belgesi talep edilebilecektir.

B. Mirasçıların Hakları

1. Medenî Kanun'dan Doğan Haklar

FSEK'te mali hakların mirasla intikali ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler bulunmadığından eser sahibinin mirasçılarını Medenî Kanun'daki hükümlerden yararlanacaklardır. Genel olarak mirasçılarının sahip olduğu haklara eser sahibinin mirasçılarını da sahiptir⁴¹³.

⁴⁰⁹ Serozan/Engin, s.63.

⁴¹⁰ Serozan/Engin, s.63.

⁴¹¹ İnan/Ertas/Albaş, s.499-500; Serozan/Engin, s.64, 105.

⁴¹² İnan/Ertas/Albaş, s.491; Serozan/Engin, s.360-361; Antalya, s.362.

⁴¹³ Gökyayla (Miras), s.537.

a. Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali

Eser sahibi mali haklarında bir ölüme bağlı tasarrufta bulunmuş olabilir. Ancak ölüme bağlı tasarruf yapılırken eser sahibi ehliyetsizdir ya da irade sakatlığına uğramıştır veyahut yapmış olduğu ölüme bağlı tasarruf hukuka veya ahlaka aykırılık içermektedir ya da şekil kurallarına uymamıştır. Bu hallerden biri varsa eser sahibinin mirasçıları ölüme bağlı tasarrufun iptalini dava edebilirler (MK m.557).

Medenî Kanun'un 557. maddesi iptal sebeplerini saymıştır⁴¹⁴. Buna göre eser sahibi; tasarrufu ehliyeti bulunmadığı bir sırada yapmışsa, tasarruf yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama sonucunda yapılmışsa, tasarrufun içeriği, bağlandığı koşullar veya yüklemeler hukuka veya ahlaka aykırı ise, tasarruf kanunda öngörülen şekillere uyulmadan yapılmışsa iptal davası açılacaktır. İptal davasını tasarrufun iptal edilmesinde menfaati bulunan mirasçı veya vasiyet alacaklısı açabilir⁴¹⁵ (MK m.558/I). İptal davasında davalı taraf ise, tasarruf ile davacı aleyhine bir miras hukuku menfaati elde eden kimsedir, mesela atanan mirasçı, vasiyet alacaklısı, bir yükümün lehtarı, kurulan bir vakfın yönetim organı vs. olabilir⁴¹⁶. İptal davası ölüme bağlı tasarrufun tamamının veya bir kısmının iptaline ilişkin olabilir (MK m.558/II). Örneğin eser sahibinin vasiyetnamesindeki tasarruflardan sadece biri ahlaka aykırıysa sadece o hükümsüz olur, geri kalanı geçerliliğini korur⁴¹⁷. İptal davası açabilmek için MK m.559'da süreler öngörülmüştür⁴¹⁸. “İptal davası açma hakkı, davacının tasarrufu, iptal sebebini ve kendisinin hak sahibi olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın geçmesi tarihinin üzerinden, iyi niyetli davalılara karşı on yıl, iyi niyetli olmayan davalılara karşı yirmi yıl geçmekle düşer. Hükümsüzlük, def'i yoluyla her zaman ileri sürülebilir.”

Eser sahibi bir kimseyi vasiyetname ile veya miras sözleşmesi akdederek kendisine mirasçı atamış olabilir, ancak eser sahibi tasarruf anında ölüme bağlı tasarruf yapma

⁴¹⁴ İnan/Ertas/Albaş, s.284 vd; Serozan/Engin, s.103, 325 vd; Antalya, s.258 vd.

⁴¹⁵ İnan/Ertas/Albaş, s.297-298; Antalya, s.268.

⁴¹⁶ Örnekler için bkz: Dural/Öz, s.226.

⁴¹⁷ Dural/Öz, s.218.

⁴¹⁸ İnan/Ertas/Albaş, s.299.

ehliyetine sahip değilse tasarruf iptal edilebilir. Örneğin tasarrufu yaptığı anda uyuşturucu madde etkisinde olan eser sahibinin bu tasarrufu ayırt etme gücü bulunmadığından iptale tâbi olacak, eser sahibinin yasal mirasçuları iptalde menfaatleri bulunduğundan iptal davası açabilecektir.

Vasiyetname düzenlerken hata, hile, tehdit veya cebir etkisinde bulunan eser sahibinin bu tasarrufu iptal edilebilir (MK m.557/b.2). Örneğin eser sahibine başına silah dayanarak vasiyetname yazdırılmış, ancak eser sahibi bu zorlamanın etkisinden kurtulamadan ölmüşse mirasçıların iptal davası açabileceği belirtilmiştir⁴¹⁹. Zira MK m.504/I'e göre *“Miras bırakanın yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisi altında yaptığı ölüme bağlı tasarruf geçersizdir. Ancak miras bırakan yanıldığını veya aldatıldığını öğrendiği ya da korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduğu günden başlayarak bir yıl içinde tasarruftan dönmediği takdirde tasarruf geçerli sayılır.”* Buna göre eser sahibi zorlamanın etkisi geçip de sağlığında tasarruftan dönmediği takdirde geçersiz olan ölüme bağlı tasarruf geçerli hale gelecektir. Bu nedenle iptal davasının bu gibi hallerde açılabilmesi için eser sahibinin sağlığında hata ya da hileyi öğrenmemiş veya korkutma ve zorlamanın etkisinden kurtulamamış olması, ya da öğrenmiş veya etkiden kurtulmuş olmasına rağmen daha bir yıl dolmadan ölmüş olması gerektiği ifade edilmiştir⁴²⁰.

Eser sahibi miras bırakanın hukuka ya da ahlaka aykırı bir tasarrufta bulunması ya da ölüme bağlı tasarrufunu hukuka ya da ahlaka aykırı bir şarta, yüklemeye bağlaması, o tasarrufun iptaline sebep olabilecektir. Mesela mali haklarını vasiyet alacaklısına bir terör örgütüne düzenli bağış yapması kaydıyla bırakan eser sahibinin bu tasarrufu ilgililer tarafından iptal ettirilebilecektir.

Mali haklarında ölüme bağlı tasarrufta bulunan eser sahibi şekil kurallarına riayet etmelidir. Örneğin el yazılı vasiyetname yazmak isteyen eser sahibi vasiyetnameyi MK m.538 uyarınca başından sonuna kadar el yazısıyla yazmak zorunda olduğu halde bir kısmını bilgisayarda kaleme almışsa veya imzalamamışsa kanunda öngörülen şekle uymadığı için bu da bir iptal sebebi olacaktır.

⁴¹⁹ Dural/Öz, s.222.

⁴²⁰ Dural/Öz, s.222.

Ölüme bağlı tasarrufların kendiliğinden kanun gereği hükümsüz olduğu haller de vardır. Bu gibi hallerde geçerli olan bir ölüme bağlı tasarruf sonradan kanun gereği ortadan kalkmaktadır⁴²¹. Evliliğin boşanma ile sona ermesi durumunda eşlerin birbiri lehine yapmış olduğu ölüme bağlı tasarruflar aksi belirtilmedikçe kendiliğinden hükümsüz hale gelirler⁴²² (MK m.181/I). Lehine ölüme bağlı tasarruf yapılan kimse miras bırakan eser sahibinden önce ölürse, yedek ya da art mirasçı ataması yoksa tasarruf kendiliğinden hükümsüz olur⁴²³ (MK m.548, m.580, m.581). Eser sahibinin mali haklarını ölüme bağlı tasarrufla bıraktığı kimse mirastan yoksunluğu gerektiren davranışlardan birinde bulunursa yine tasarruf kendiliğinden hükümsüz olur. Eser sahibi mali haklarındaki ölüme bağlı tasarrufu geciktirici bir koşula bağlamış fakat bu koşul gerçekleşmemişse ya da bozucu bir şarta bağlamış ve bu şart gerçekleşmişse tasarruf kendiliğinden hükümsüz olur⁴²⁴. Sözlü vasiyetname düzenlenmiş, ancak sonradan diğer şekillerde vasiyetname yapabileme olanağı doğmuşsa bir aylık sürenin sonunda sözlü vasiyet kendiliğinden hükümden düşer⁴²⁵ (MK m.541).

b. Tenkis Davası

Tenkis davası MK m.560 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre saklı paylarının karşılığını alamayan mirasçılar miras bırakanın tasarruf edebileceği kısmı aşan tasarruflarının tenkisini dava edebilirler⁴²⁶. Saklı pay; yasal mirasçılarının bazılarının, miras bırakanın tasarruflarına karşı korunmuş olan miras payıdır⁴²⁷. Miras bırakanın terekesi üzerinde belli bir tasarruf oranı vardır. Tasarruf oranı, saklı payların toplamı dışında kalan, miras bırakanın terekesinde serbestçe tasarruf edebileceği kısmı ifade eder⁴²⁸. Tasarruf edilebilir kısmın nasıl hesaplanacağı MK m.507 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Saklı paylı mirasçılar MK m.505'te; saklı pay oranları ise MK m.506'da

⁴²¹ Dural/Öz, s.218; Antalya, s.257.

⁴²² Serozan/Engin, s.245; Dural/Öz, s.218-219; Antalya, s.258.

⁴²³ Serozan/Engin, s.245; Dural/Öz, s.219; Antalya, s.257.

⁴²⁴ Serozan/Engin, s.245; Dural/Öz, s.219; Antalya, s.258.

⁴²⁵ Serozan/Engin, s.246.

⁴²⁶ İnan/Ertas/Albaş, s.387; Serozan/Engin, s.103, 174 vd; Gökyayla (Miras), s.538; Antalya, s.275, 305 vd.

⁴²⁷ İnan/Ertas/Albaş, s.309; Serozan/Engin, s.152; Antalya, s.275.

⁴²⁸ İnan/Ertas/Albaş, s.309-310; Dural/Öz, s.232; Antalya, s.275.

düzenlenmiştir. Saklı payın korunması kendiliğinden gerçekleşmemekte, saklı payı ihlal edilen yasal mirasçı tenkis davası yoluyla miras payına kavuşmaktadır⁴²⁹.

Eser sahibinin, içinde mali hakları bulunan terekesinde tasarruf oranını aşan tasarruflarına karşı, saklı paylı mirasçıları olan altsoyu, ana ve babası ile sağ kalan eşinden herhangi biri hayattaysa bu kişilerce tenkis davası açılması mümkündür. Eser sahibi öldüğünde örneğin yalnızca çocukları kendisine mirasçı olmuşsa, eser sahibinin mali haklarda tasarruf özgürlüğünü aşan bir ölüme bağlı tasarrufuna karşı altsoyu sıfatıyla çocukları, saklı paylarının korunması için eser sahibinin ölümünden sonra, tenkis davası açabileceklerdir. Eser sahibinin bazı sağlararası kazandırmaları da MK m.565'e göre tenkise tâbi olabilir. Mesela eseri üzerindeki mali haklarını ivazsız olarak çocuklarından birine devreden eser sahibinin diğer çocukları saklı payları oranında tenkisi dava edebilir⁴³⁰. Tenkis davasını, eser sahibinin ölümünde mirasçılık sıfatını kazanan saklı pay sahibi açabilir (MK m.560/I)⁴³¹. Örneğin eser sahibinin altsoyu hayatta iken, ana ve babası mirasçı olmayacağından ana ve baba tenkis davası açamayacaktır. Eser sahibinin tasarruf oranını aşan kazandırmalarının tenkisi için açılan davada davalı bu kazandırmaların yapıldığı kimselerdir. Örneğin terekesinde yalnızca mali hakları bulunan eser sahibi, mali hakların tamamını üç oğlundan ikisine yarı yarıya bırakmışsa, kendisine bir şey bırakılmayan çocuk saklı payı için diğer iki kardeşine tenkis davası açabilecek ve payını ikisinden orantılı olarak alabilecektir⁴³². Tenkis davası açmak süreye tâbidir⁴³³, MK m.571 hükmü şu şekildedir: *“Tenkis davası açma hakkı, mirasçıların saklı paylarının zedelendiğini öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl ve her halde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın açılması tarihinin üzerinden on yıl geçmekle düşer. Bir tasarrufun iptali bir öncekinin yürürlüğe girmesini sağlarsa, süreler iptal kararının kesinleşmesi tarihinde işlemeye başlar. Tenkis iddiası, def'i yoluyla her zaman ileri sürülebilir.”* MK m.570 ise tenkisin hangi sıra ile yapılacağını düzenlemektedir. Tenkis, saklı pay tamamlanıncaya kadar önce ölüme bağlı tasarruflardan; bu yetmezse en

⁴²⁹ **Serozan/Engin**, s.174 vd, tasarruf oranını aşan tasarruflar kendiliklerinden geçersiz değildir, tenkis talebi öne sürülmedikçe saklı payları ihlal eden kazandırmalar geçerli kalacaktır; **Dural/Öz**, s.232.

⁴³⁰ **Gökyayla** (Miras), s.539.

⁴³¹ Ayrıca MK m.562 uyarınca saklı pay sahibi mirasçının tenkis davası açmaması halinde, iflas idaresi ve saklı pay sahibi mirasçıların alacaklıları bir ihtar verdikten sonra tenkis davası açılmaması üzerine bu davayı açabilirler; **İnan/Ertaş/Albaş**, s.390; **Serozan/Engin**, s.176; **Dural/Öz**, s.269; **Antalya**, s.306.

⁴³² **Gökyayla** (Miras), s.538.

yeni tarihliden en eskiye doğru gidilmek üzere sağlararası kazandırmalardan yapılır. Kamu tüzeli kişileri ile kamuya yararlı dernek ve vakıflara yapılan ölüme bağlı tasarruflar ve sağlararası kazandırmalar ise en son sırada tenkis edilir. Mesela eser sahibi mali haklarını sağlığında eğitim amaçlı bir kamuya yararlı derneğe devretmişse bu sağlararası kazandırma en son sırada tenkis edilecektir⁴³⁴.

Saklı payları ihlal eden tasarruflar kendiliğinden geçersiz değildir. Tenkis talebi öne sürülmedikçe saklı payları ihlal eden kazandırmalar geçerli kalacaktır. Bu nedenle saklı payına tecavüz edildiğini düşünen mirasçının dava açması gerekir. Tenkis talebinin haklı görülmesi halinde verilen tenkis kararı ile ihlal niteliğindeki kazandırmalar söz konusu ihlal oranında hükümsüz hale gelirler. Dava sonucunda elde edilen tenkis hükmünün ifa edilmiş olan kazandırmanın geri alınması için yeterli olmadığı ifade edilmektedir, buna göre verilenin geri alınabilmesi için tenkis davası ile birlikte veya daha sonra bir edim davası açılması gerekir⁴³⁵. Tenkis davası neticesinde eser sahibinin tenkise konu edilen kazandırmalarının hükümsüz kalması üzerine, saklı paylı mirasçı tenkis edilen ve henüz ifa edilmemiş olan tasarrufu ifa borcundan kurtulmuş olur⁴³⁶. Daha önce ifa edilmiş tasarruflarda ise bunlar aleyhinde verilen tenkis kararı, lehdarı geri verme borcu altına sokar⁴³⁷. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, mali haklarında mirasçılarının saklı paylarını ihlal edecek şekilde tasarrufta bulunan eser sahibinin bu tasarrufu tenkis kararı ile birlikte hükümsüz kalacaktır. Mali hakkın terekede bulunması halinde artık tasarrufun ifası gerekmeyecek, tasarrufun ifa edilmiş olması halinde ise lehdarın mali hakkı iadesi gündeme gelecektir.

⁴³³ **Serozan/Engin**, s.180.

⁴³⁴ **Gökyayla** (Miras), s.539.

⁴³⁵ **Serozan/Engin**, s.174 vd, Ancak Yargıtay uygulamasında tenkis hükmünün iadeye yönelik eda hükmünü de içerdüğünün kabul edildiği belirtilmiştir.

⁴³⁶ **Serozan/Engin**, s.179.

⁴³⁷ **Serozan/Engin**, s.179, tenkise tabi ölüme bağlı kazandırmalar henüz ifa edilmemişse yani terekeden çıkmamışsa ifa borcu düşer, eğer ölüme bağlı tasarruf tenkis davasından önce ifa edilmişse somut olayın özelliğine göre tenkis davasından feragat olarak yorumlanabileceği, fakat tasarrufun tenkis edilebileceğinin bilinmemesi halinde, ifa edilmiş olsa da, tenkis davasının açılabilceği belirtilmiştir. Sağlararası kazandırmalarda ise MK m.566/I uyarınca kazandırma lehdarı iyi niyetli ise sadece mirasın geçmesi anında kazandırmadan elinde kalanı geri vermekle yükümlüdür. İyi niyetli değilse yani saklı paya tecavüz ettiğini biliyorsa veya bilebilecek durumdaysa iyi niyetli olmayan zilyedin geri verme borcuna ilişkin hükümlere göre sorumlu olur, bu açıklamalar ve etraflı bilgi için bkz: **Serozan/Engin**, s.179 vd.

c. Miras Sebebiyle İstihkak Davası

Miras sebebiyle istihkak davası MK m.637 ve devamı maddelerinde düzenlenmektedir. Buna göre, “*Yasal veya atanmış mirasçı, terekeyi veya bazı tereke mallarını elinde bulunduran kimseye karşı mirasçılıktaki üstün hakkını ileri sürerek miras sebebiyle istihkak davası açabilir.*” (MK m.637/I). Miras bırakan öldüğünde yani miras açıldığında mirasçılar, mirası bir bütün olarak kanun gereğince kazanırlar. Atanmış mirasçılar da mirası miras bırakanın ölümü ile kazanırlar. Yasal mirasçılar atanmış mirasçılara düşen mirası onlara zilyetlik hükümleri uyarınca teslim etmekle yükümlüdürler (MK m.599). Miras sebebiyle istihkak davası, terekeye kısmen veya tamamen el koymak isteyen kişilere karşı Medenî Kanun’da özel olarak düzenlenmiş bir davadır⁴³⁸.

Eser sahibinin ölümüyle birlikte onun mirasçıları da mirasçı sıfatına sahip olmalarından dolayı, miras sebebiyle istihkak davasına taraf olabileceklerdir. Eser sahibinin eseri üzerindeki mali hakları bakımından da miras sebebiyle istihkak davası açılabileceği doktrinde belirtilmiştir, maddi mallar gibi gayrimaddi malların da bu davanın konusu olabileceği kabul edilmektedir⁴³⁹. Miras sebebiyle istihkak davasında davacı, mirasçı sıfatıyla terekeye dâhil değerler üzerinde hak sahibi olan ve bu hakkı gasp edilmek istenen yasal ya da atanmış mirasçısıdır⁴⁴⁰. Davalı ise, tereke mallarını mirasçılık iddiasıyla veya böyle bir iddiası olmadan haksız yere elinde bulunduran herkestir⁴⁴¹. Bu dava, “*davacının kendisinin mirasçı olduğunu ve iyi niyetli davalının terekeyi veya tereke malını elinde bulundurduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve herhalde miras bırakanın ölümünün veya vasiyetnamenin açılmasının üzerinden on yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. İyi niyetli olmayanlara karşı zamanaşımı süresi yirmi yıldır*” (MK m.639).

⁴³⁸ İnan/Ertas/Albaş, s.535; Serozan/Engin, s.104, 413 vd; Dural/Öz, s.426; Antalya, s.430.

⁴³⁹ Dural/Öz, s.427 vd.; Gökyayla (Miras), s.539-540; Antalya, s.431.

⁴⁴⁰ İnan/Ertas/Albaş, s.537; Dural/Öz, s.430; Antalya, s.433.

⁴⁴¹ İnan/Ertas/Albaş, s.539-540; Dural/Öz, s.433; Antalya, s.435.

d. Paylaşma Talebi

Miras bırakanın ölümüyle birlikte miras bir küll halinde mirasçılara geçmekte, mirasçılardan birden fazla olması halinde mirasçılar arasında kendiliğinden, tüzel kişiliği olmayan bir ortaklık meydana gelmektedir⁴⁴². MK m.640/I hükmü şu şekildedir: “*Birden çok mirasçı bulunması halinde, mirasın geçmesiyle birlikte paylaşmaya kadar, mirasçılar arasında terekedeki bütün hak ve borçları kapsayan bir ortaklık meydana gelir.*”. Medeni Kanun’un 640 ve devamı maddelerinde mirasın paylaşılması konusu düzenlenmiştir. Eser sahibinin mirasçılarının birden fazla olması da olağandır ve Medeni Kanun’daki paylaşmaya ilişkin kurallar eser sahibinin miras bırakan olduğu durumlar için de tabiatıyla uygulanacaktır.

Öte taraftan, FSEK’te eser sahibinin mirasçısı olan kişilerin miras ortaklığı hakkında özel bir hüküm bulunmaktadır. FSEK m.65 mirasçılardan birden fazla olması durumu için özel bir düzenleme getirmektedir. Buna göre, eser sahibinin terekesinde FSEK’in tanıdığı malî haklar mevcut olup da Medeni Kanun’un 640’ıncı maddesi uyarınca bir temsilci tayin edilmişse, temsilci, bu haklar üzerinde yapacağı muameleler için mirasçılardan kararını almaya mecburdur⁴⁴³. MK m.640/III’e göre mirasçılardan birinin istemi üzerine sulh mahkemesi, miras ortaklığına paylaşmaya kadar bir temsilci atayabilir. İşte eser sahibinin mirasçısı olan kişiler mali hakların yönetimi için terekeye bir temsilci atamışlarsa bu

⁴⁴² İnan/Ertay/Albaş, s.546 vd; Dural/Öz, s.436; Erel, s.289.

⁴⁴³ Yarg. 2.HD. T.31.03.2008, E.2007/20362, K.2008/4357: “(...) 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun, eser sahibine tanıdığı mali haklar miras yoluyla intikal eder. Mali haklar üzerinde ölüme bağlı tasarruf yapılması caizdir. (5846 SK m. 63) Eser sahibinin terekesinde, bu kanunun tanıdığı mali haklar mevcut olup da Türk Medeni Kanunu'nun 640. maddesi uyarınca bir temsilci tayin edilmişse, temsilci bu haklar üzerinde yapacağı muameleler için mirasçılardan kararını almaya mecburdur. (5846 SK m. 65) Dava, eser sahibinin 11.2.2005 tarihinde ölümü üzerine, miras yoluyla intikal eden eserleri üzerindeki mali haklarının takibi ve korunması için temsilci atanması isteğine ilişkin olup, Türk Medeni Kanunu'nun 640/3. maddesine dayanmaktadır. Mirasçılardan birinin istemi üzerine terekeye temsilci atanması isteklerinde yetkili mahkeme miras bırakanın son yerleşim yeri mahkemesi olup, (TMK 640, 576, Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük m. 54) kesin yetkidir. Mahkemece re’sen gözetilmesi zorunludur. Toplanan delillerden eser sahibi olan miras bırakanın son yerleşim yerinin Çanakkale olduğu anlaşılmaktadır. O halde, yetkisizlik kararı verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır (...).” (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 08.08.2011).

temsilci, diğere tereke malları üzerinde serbestçe hareket edebildiğı halde⁴⁴⁴ mali haklar üzerindeki işlemlerinde FSEK m.65 uyarınca mirasçılarının kararını almak zorundadır⁴⁴⁵.

Eser sahibinin mirasçılarının birden fazla olması durumunda mirasçılar terekeye elbirliğı ile sahip olurlar⁴⁴⁶. Terekedeki taşınır, taşınmaz mallar, alacaklar, haklar ve borçlar bir kül halinde eser sahibinin mirasçılara geçer. Mirasçılar kendilerine geçen tereke paylaşılan dek, tereke üzerinde iştirak halinde hak sahibidirler. Terekeye ait bütün haklar üzerinde kural olarak, birlikte tasarruf ederler (MK m.640/II). Mirasçılardan her biri terekedeki hakların korunması için harekete geçebilir. Sağlanan korumadan mirasçılarının hepsi yararlanır (MK m.640/IV). Eser sahibinin mirasçuları terekede ve dolayısıyla terekeye dâhil olan mali haklarda elbirliğı halinde hak sahibi olduklarından, mali haklardaki bir tasarruf için birlikte, oybirliğıyle hareket etmelidirler⁴⁴⁷. Mirasçılar terekeye oybirliğıyle bir temsilci atayabilecekleri gibi sulh hâkiminden bir temsilci atanmasını da talep edebilirler⁴⁴⁸. Yukarıda da belirtildiğı gibi, bu temsilcinin mali haklarla ilgili bir tasarrufu söz konusu olacaksa FSEK m.65 uyarınca temsilci, yapacağı işlemlerde mirasçılarının kararını almak zorundadır⁴⁴⁹.

Eser sahibinin mirasçuları mali hakların tasarrufunda oybirliğini sağlayamazlarsa yahut aralarından biri işleme haklı bir sebep olmaksızın müsaade etmezse FSEK m.10/II hükmü kıyasen uygulanabilir ve izin mahkeme tarafından verilebilir⁴⁵⁰. Örneğın çok ünlü bir şair olan eser sahibinin ölümünden sonra kitap satışlarının arttığını gören mirasçuları, bu eserlerin tekrar basılması için bir yayıneviyle anlaşmak isteyebilirler; ancak çoğaltma ve

⁴⁴⁴ **Dural/Öz**, s.438. Temsilci terekenin idaresi ve korunması için gerekli her türlü işlemi yapmaya yetkilidir. Örneğın tereke malına el atanlara karşı dava açmaya, tereke alacaklarını tahsile, gerekirse bu konuda dava açmaya, tereke borçlarını ifaya yetkilidir. Buna karşılık bir tereke malını, bir tereke borcunu ifa maksadı dışında başkasına devretmeye ve terekeyi mirasçılar arasında paylaştırmaya yetkili değildir, açıklamalar için bkz: **Dural/Öz**, s.450.

⁴⁴⁵ **Arslanlı**, s.166; **Erel**, s.289.

⁴⁴⁶ Terekedeki taşınır ve taşınmaz mallarda MK m.701 uyarınca elbirliğı halinde mülkiyet hakları vardır ve bu sebeple elbirliğı ile mülkiyet hükümleri uygulanır. Mülkiyet dışındaki haklar bakımından ise kanunda açık hüküm bulunmadığından yine MK m.701-703 hükümleri kıyasen uygulanır, bkz: **Dural/Öz**, s.437-438; **İnan/Ertay/Albaş**, s.547, fikri haklarda elbirliğı halinde hak ortaklığı deyimini kullanılmaktadır.

⁴⁴⁷ **Dural/Öz**, s.438 vd; **Erel**, s.289.

⁴⁴⁸ **Dural/Öz**, s.438, temsilciye BK m.32 vd hükümleri uygulanacağı belirtilmiştir. Temsilcinin yetkileri bakımından vasiyeti yerine getirme görevlisinin ve mirası resmen idareye memur olarak atananların yetkilerine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağı ifade edilmiştir, **Dural/Öz**, s.449.

⁴⁴⁹ **Arslanlı**, s.166.

⁴⁵⁰ **Erel**, s.290.

yayma hakkının hangi yayınevine ne kadar bedel karşılığında verileceği konusunda anlayamayan mirasçılar FSEK m.10/II'nin kıyasen uygulanmasıyla iznin mahkemece verilmesini talep edebilirler.

Eser sahibinin mirasçıları ortaklığı sürdürmeyip mirasın paylaşılmasını isteyebilirler. *“Mirasçılardan her biri, sözleşme veya kanun gereğince ortaklığı sürdürmekle yükümlü olmadıkça, her zaman mirasın paylaşılmasını isteyebilir”* (MK m.642/I). Mirasın tamamen paylaşılması ile miras ortaklığı sona erecektir⁴⁵¹. Mirasçılar eser sahibinin terekesini nasıl paylaşacaklarını aralarında anlaşarak belirleyebilirler⁴⁵². *“Aksine düzenleme olmadıkça mirasçılar, paylaşmanın nasıl yapılacağını serbestçe kararlaştırırlar.”* (MK m.646/II). Veyahut anlaşma olmazsa, içlerinden biri paylaşma davası açarak mirasın paylaşılmasını mahkemeden talep edebilir⁴⁵³. Paylaşma davası tüm terekenin paylaşılması için, miras bırakanın son yerleşim yeri sulh mahkemesinde açılır⁴⁵⁴. Paylaşma davası açmak bir süreye bağlanmamıştır; ancak paylaşmayı ertelemeyi gerektiren bazı sebeplerin varlığı kabul edilir, örneğin mali hakların değerinin zamanla artacağı düşünülüyor ve hemen elden çıkarılırsa ucuza gideceği öngörülüyorsa veya mirasçılar arasında bir cenin mevcutsa paylaşma ertelenecektir (MK m.642/III, m.643)⁴⁵⁵. Paylaşma davasında her bir tereke malının bir mirasçıya özgülenmesi esastır, ancak bu mümkün değilse tereke unsurları satılarak bedeli paylaşılır⁴⁵⁶ (MK m.651). Terekede eser sahibinin telif hakkına konu birden fazla eseri mevcutsa örneğin birden fazla romanı varsa her bir roman üzerindeki hakların farklı mirasçılara verilmesi uygun olabilir. Ancak telif hakkına konu tek bir eser mevcutsa bu eser üzerindeki mali hakların bölünerek mirasçılar arasında paylaşılması da kanaatimizce mümkündür. Bu ihtimalde eserden faydalanma olanağının her bir mirasçı için azalabileceği veya zorlaşabileceği akla gelse de bu durum, eser sahibinin sağlığında mali haklarını birbirinden bağımsız olarak, başka başka kimselere devretmesi durumu gibidir. Bu durumda mirasçılar isterlerse hakları ayrı ayrı kullanmak yerine bir bütün halinde devrederek bedelini paylaşma yoluna da gidebilirler. Eser üzerindeki bütün haklar terekeye girmemiş, mirasçılara sadece küçük bir kısmı intikal etmişse bu haliyle hakkı

⁴⁵¹ Dural/Öz, s.451.

⁴⁵² İnan/Ertay/Albaş, s.563.

⁴⁵³ Serozan/Engin, s.105; Antalya, s.449.

⁴⁵⁴ Dural/Öz, s.466.

⁴⁵⁵ Dural/Öz, s.468 vd; Gökyayla (Miras), s.540.

kullanmanın anlamsız kalacağı düşünülüyorsa yine mali hak devredilerek elde edilecek bedelin paylaşılması tercih edilebilir.

Eser sahibi miras bırakan da bütün terekesinin veya mali haklarının ölümünden sonra mirasçılarında nasıl paylaşılacağını belirlemiş olabilir⁴⁵⁷. Kural olarak eser sahibinin bu paylaşımını bağlayıcıdır⁴⁵⁸. Örneğin miras bırakan eserlerinin kıymetini anlayacağını düşündüğü mirasçılara mali haklarını bırakabilir⁴⁵⁹. “*Miras bırakan, ölüme bağlı tasarrufla paylaşımın nasıl yapılacağı ve payların nasıl oluşturulacağı hakkında kurallar koyabilir. Bu kurallar miras bırakan tarafından kastedilmemiş olan bir eşitsizlik halinde payların denkleştirilmesi olanağı saklı kalmak kaydıyla, mirasçılar için bağlayıcıdır*” (MK m.647). Ancak miras bırakan eser sahibi paylaşımın nasıl yapılacağını belirtmiş olsa bile mirasçıların tümünün anlaşarak bundan farklı bir paylaşım da yapabilecekleri ve bunun geçerli olduğu kabul edilmektedir⁴⁶⁰.

Eser sahibinin mirasçılarında terekedeki bazı malları paylaşım bazılarını ise paylaşım dışında bırakabilirler (MK m.676/II)⁴⁶¹. Bu durumda paylaşım yapmadıkları tereke kısmı üzerinde elbirliği ile hak sahiplikleri devam eder⁴⁶². Mesela eser sahibinin terekesinde mali hakları da bulunuyorsa mali hakları paylaşabilirler veya taşınır ve taşınmazları paylaşım mali hakları paylaşmayı sonraya bırakabilirler. Mirasçılar arasındaki paylaşımada aynen paylaşım ilkesinin uygulanması gerektiği kabul edilmektedir⁴⁶³. Buna göre terekedeki malların satılıp bedellerinin paylaşılması değil, mümkün olduğu ölçüde malların aynen mirasçılara verilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Eser sahibinin mali hakları bakımından da bu ilke kabul edilmeli, mali haklar elden çıkartılmak yerine mirasçıların da anlaşması suretiyle veya mahkemece birbiri ile uyumlu olan mali haklar bir mirasçuya verilmelidir. Mesela çoğaltma ve yayma haklarının genellikle birlikte kullanıldığı düşünülürse bu iki hakkın bir mirasçuya bir arada verilmesi uygun olur. “*Değerinde önemli azalma olmadan bölünemeyen tereke malı, bütün olarak mirasçılardan birine özgülenir*” (MK m.651/I).

⁴⁵⁶ Dural/Öz, s.467.

⁴⁵⁷ İnan/Ertas/Albaş, s.565-566; Antalya, s.449.

⁴⁵⁸ İnan/Ertas/Albaş, s.566; Gökyayla (Miras), s.540; Özel, Hilal, s.176.

⁴⁵⁹ Gökyayla (Miras), s.540.

⁴⁶⁰ İnan/Ertas/Albaş, s.566; Dural/Öz, s.455, 457; Antalya, s.455-456; Özel, Hilal, s.176.

⁴⁶¹ Dural/Öz, s.455-456.

⁴⁶² Dural/Öz, s.456.

“Mirasçılar bir tereke malının bölünmesi veya özgülmesi konusunda anlaşamazlarsa, o mal satılır ve bedeli bölüştürülür.” (MK m.651/II). Mirasçıların anlaşamaması durumunda mali hakların devredilip bedellerinin bölüşülmesi de mümkündür.

Eser sahibinin mirasçıları kendilerine intikal eden mali haklar üzerinde yazılı şekilde bir paylaşma sözleşmesi yaparak kimin ne miktarda pay alacağını kararlaştırabilirler (MK m.676)⁴⁶⁴. Buna göre mirasçılar mali hakların hangisinin hangi mirasçıya verileceği konusunda mutabakata varırlar ve o mali hakkın belirledikleri mirasçıya devrini gerçekleştirirler. “Mirasçılar arasında payların oluşturulması ve filen alınması veya aralarında yapacakları paylaşma sözleşmesi mirasçıları bağlar. Paylaşma sözleşmesiyle mirasçılar, tereke mallarının tamamı veya bir kısmı üzerindeki elbirliği mülkiyetinin miras payları oranında paylı mülkiyete dönüştürülmesini de kabul edebilirler. Paylaşma sözleşmesinin geçerliliği yazılı şekilde yapılmasına bağlıdır” (MK m.676).

Miras bırakanın katılımıyla veya izniyle, miras bırakan yaşadığı sırada, mirasçılardan biri miras hakkını diğer bir mirasçıya veya üçüncü bir kişiye sözleşme yaparak bırakabilir. Ancak miras bırakanın katılımı veya izni yoksa bu tür açılmamış bir miras payının devri geçersiz olacaktır. Bu husus MK m.678’de hükme bağlanmıştır: “Miras bırakanın katılması veya izni olmaksızın bir mirasçının henüz açılmamış bir miras hakkında diğer mirasçılar veya üçüncü bir kişi ile yapacağı sözleşmeler geçerli değildir.” (MK m.678/I).

Miras bırakanın ölümü ile açılmış olan miras üzerinde bilindiği üzere paylaşmaya kadar, mirasçılar elbirliği ile hak sahibidir. Mirasçılardan birinin paylaşmaya kadar beklemeyip kendi miras payının devri için MK m.677 uyarınca sözleşme yapması mümkündür⁴⁶⁵. Eser sahibinin mirasçısı miras payını diğer bir mirasçıya devredebileceği gibi mirasçı olmayan bir kişiye de devredebilir⁴⁶⁶. Mirasçı, payını diğer bir mirasçıya devrediyorsa devir sözleşmesi adi yazılı şekilde olmalı, buna karşılık mirasçı olmayan bir kimseye devrediyorsa noterde düzenleme şeklinde bir sözleşme yapılmalıdır⁴⁶⁷ (MK

⁴⁶³ Dural/Öz, s.459.

⁴⁶⁴ Dural/Öz, s.460 vd; Antalya, s.455.

⁴⁶⁵ Serozan/Engin, s.434 vd; Antalya, s.439.

⁴⁶⁶ Dural/Öz, s.371.

⁴⁶⁷ Dural/Öz, s.370-371.

m.677). Böylece içinde eserden doğan mali haklar da bulunan bir terekedeki pay devir suretiyle diğer bir mirasçıya veya miras ortaklığı dışındaki bir kimseye geçebilir. Burada mali hakların münferit olarak geçmesi değil, mali hakların da içinde bulunduğu miras payının bir başka kişiye geçişi söz konusudur⁴⁶⁸. Mirasçı miras payını mirasçı olmayan bir kişiye devretmişse, payı devralan kişi paylaşmaya katılma yetkisini kazanmaz, sadece paylaşma sonunda devreden mirasçıya özgülenen payın kendisine verilmesini isteme hakkını kazanır (MK m.677/II).

e. Denkleştirme Davası

Mirasta denkleştirme (iade), MK m.669 ve devamında düzenlenmiştir. Denkleştirme, yasal mirasçılardan bazılarının yapılan belirli nitelikteki sağlararası kazandırmaların tasarruf oranını aşmaları bile mutlak şekilde terekeye iade edilmesidir⁴⁶⁹. MK m.669 hükmü şu şekildedir: *“Yasal mirasçılar miras bırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlüdürler. Miras bırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar, aksi miras bırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tâbidir.”*

Denkleştirmenin amacı yasal mirasçılar arasındaki miras paylaşımını adil hâle getirmektir⁴⁷⁰. Yasal mirasçılar arasında denkleştirme yapılıp yapılmayacağı miras bırakanın iradesine bırakılmıştır⁴⁷¹. Ancak bazı durumlarda miras bırakanın yapmış olduğu sağlararası kazandırmaların denkleştirmeye tâbi olacağı hükme bağlanmıştır⁴⁷². Mesela MK m.669/II'ye göre miras bırakan eğer altsoyuna karşılıksız olarak çeyiz, kuruluş sermayesi vermek, bir borçtan kurtarmak ya da bir malvarlığını devretmek gibi kazandırmalarda bulunmuşsa aksi belirtilmedikçe bunlar denkleştirmeye tâbi olacaktır. Örneğin baba oğluna iş kurmuşsa, kızına bir dükkân açması için para vermişse, torununun

⁴⁶⁸ Dural/Öz, s.371-372.

⁴⁶⁹ İnan/Ertas/Albaş, s.581; Serozan/Engin, s.106; Dural/Öz, s.309; Antalya, s.473.

⁴⁷⁰ Dural/Öz, s.310; Antalya, s.473.

⁴⁷¹ Dural/Öz, s.311; Antalya, s.475, iradi denkleştirme rejimi olarak anılmaktadır.

⁴⁷² Antalya, s.475, yasal denkleştirme olarak anılmaktadır.

evlenmesi için konut veya mobilya almışsa ya da bunların alınması için para vermişse, kuruluş sermayesi veya çeyizden söz edilir. Aynı şekilde miras bırakan altsoyuna karşılıksız olarak bir malvarlığını devretmiş (örneğin taşınır, taşınmaz bir mal, fikrî ve sınaî bir hak, aynı bir hak, alacak hakkı gibi) ya da onu borçtan kurtarmış, örneğin çocuğunun üçüncü bir kişiye olan borcunu ödemiş olabilir⁴⁷³. Eser sahibi miras bırakan sağlığında altsoyuna veya diğer bir yasal mirasçısına bu şekilde eseri üzerindeki mali haklarını denkleştirmeye tâbi olması düşüncesiyle bırakmışsa, eserden doğan mali hakların da denkleştirileceği söylenebilir. Denkleştirme alacaklısı ve borçlusu, miras bırakanın ölümü anında onun kanuni mirasçısı olan kimselerdir⁴⁷⁴. Denkleştirme davası Medeni Kanun'da düzenlenmiş değildir, ancak denkleştirmenin bir dava yolu ile istenebileceği ve mirasın paylaşılması aşamasının sonuna kadar açılması gerektiği belirtilmiştir⁴⁷⁵. Eser sahibinin yasal mirasçıları da eser sahibinin sağlığında mali hakları üzerinde yasal mirasçılardan birine yapmış olduğu kazandırmanın denkleştirilmesi için bu davayı açabilirler. Fikir ve sanat ürünleri üzerindeki hakların karşılıksız devirlerinin de denkleştirmeye tâbi olabileceği kabul edilmektedir⁴⁷⁶.

2. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan Doğan Haklar

Eser sahibinin eserinden doğan mali ve manevi hakları dışında bu haklardan yararlanmaya yönelik FSEK'e göre sahip olduğu bazı başka hak ve yetkileri de vardır. Eser sahibi eseri üzerindeki mali haklarını başkalarına devredebilir, hakların kullanımı için lisans (ruhsat) verebilir (FSEK m.48, m.49). Mali hakkı devralan kimse kararlaştırılan süre içinde mali hakkı kullanmadığı takdirde eser sahibi sözleşmeden cayabilir (FSEK m.58). Eser sahibi resmî bir senet düzenleyerek ve Resmî Gazete'de ilan suretiyle mali haklarından tamamen vazgeçebilir (FSEK m.60). Esas itibarıyla anılan düzenlemelerde eser sahibinin mirasçılarından da bahsedildiği için ve mali haklar mirasla geçtiğinden bu hakları mirasçıların da kullanabileceği anlaşılmaktadır. Bu başlık altında eser sahibinin mirasçılarının bu haklardan yararlanması incelenecektir.

⁴⁷³ Dural/Öz, s.326-329.

⁴⁷⁴ Dural/Öz, s.311, 317; Antalya, s.477.

⁴⁷⁵ Dural/Öz, s.332 vd.

a. Haklarda Tasarruf Etme

Eser sahibi gibi mirasçuları da kendilerine intikal eden mali haklarda tasarruf edebilirler. FSEK m.48'e göre, eser sahibi veya mirasçuları kendilerine kanunen tanınan malî hakları süre, yer ve muhteva itibariyle mahdut veya gayrimahdut, karşılıklı veya karşılıksız olarak başkalarına devredebilirler⁴⁷⁷. Mali hakları sadece kullanma yetkisini de diğer bir kimseye bırakabilirler⁴⁷⁸. Örneğin yazar olan eser sahibi öldüğünde mirasçuları kendilerine intikal eden romanlar üzerindeki mali haklardan işleme hakkını, bir bedel karşılığında, bir sinema filmi yapılması için bir yapımcıya devredebilecek veya belirli bir yerde, belirli süreliğine kullanılması için lisans verebileceklerdir. Mirasçılar mali hakların kullanılması birbirinden bağımsız olduğu için kendilerine geçen haklardan bir kısmını devredip diğerlerini saklı tutabilirler veyahut başka başka kimselere devredebilir ya da lisans verebilirler⁴⁷⁹. Örneğin eser sahibinin müzik eserleri üzerindeki mali haklardan çoğaltma ve yaymayı A şirketine devredip, umuma iletimi ise B şirketine basit ruhsat olarak verebilirler⁴⁸⁰. FSEK m.49'a göre, eser sahibi veya mirasçularından mali bir hak veya böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı veya kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir⁴⁸¹. İşleme hakkının devrinde, devren iktisap eden kimse hakkında da eser sahibi veya mirasçularının aynı suretle muvafakati şarttır⁴⁸². Kanun metninde açıkça eser sahibinin mirasçularından bahsedilmektedir. Bu itibarla mali haklar kendisine intikal etmiş olan bir mirasçı bu mali haklarda dilediği gibi tasarrufta bulunabilecektir. Eser sahibinin ölümü halinde hak mirasçılara geçeceğinden, mirasçılar koruma süresi boyunca hakta tasarruf edebilir ve telif hakkının devrine ilişkin bir sözleşme yapabilirler⁴⁸³. Öte taraftan mirasçılar, hakkı devrettikleri ya da kullanma ruhsatını verdikleri kişilerin (aslen iktisap edenlerin) söz

⁴⁷⁶ Gökyayla (Miras), s.540-541.

⁴⁷⁷ Detaylı bilgi için bkz: Gökyayla (Telif Hakkı), s.199 vd; Arslanlı, s.171; Erel, s.302 vd; Tekinalp, s.216; Beşiroğlu, s.523, 530-531.

⁴⁷⁸ Detaylı bilgi için bkz: Arbek, s.75 vd; Erel, s.303 vd; Tekinalp, s.216; Aydınçık, Şirin: Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, Arıkan Yay., 2006, s.131; Beşiroğlu, s.564 vd.

⁴⁷⁹ Arslanlı, s.171; Tekinalp, s.217; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.115; Suluk/Orhan, s.606.

⁴⁸⁰ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.115.

⁴⁸¹ Ayiter, s.208 ve Erel, s.312-313, devren iktisap için aranan yazılı şeklin sıhhat şartı olduğu belirtilmiştir; Gökyayla (Telif Hakkı), s.200; Tekinalp, s.216; Beşiroğlu, s.525 vd.

⁴⁸² Ayiter, s.208; Erel, s.313; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.115.

⁴⁸³ Gökyayla (Telif Hakkı), s.200, 202; Erel, s.294; Aydınçık, s.131.

konusu hakları bir başkasına devretmesi (devren iktisap) durumunda buna muvafakat etme yetkisini de haiz olacaktır⁴⁸⁴.

Eser sahibi sağlığında mali hakları üzerinde bir takım sınırlamalarla tasarrufta bulunmuş olabilir⁴⁸⁵. Örneğin mali haklarını bir süre ile sınırlı olarak bir başkasına devretmiş ve ölmüş olabilir. Bu durumda kararlaştırılan süre dolduğunda mali haklar eser sahibinin mirasçılara geri dönecektir (FSEK m.59). Eser sahibinin sağlığında mali haklarla ilgili ölümden sonraki zaman dilimini de kapsayacak şekilde yaptığı sözleşme ve tasarrufların onun mirasçılarını da bağlayacağı kabul edilmektedir⁴⁸⁶. Eser sahibinin kişiliğinin sona ermesiyle mirasçılar da kural olarak sözleşmenin tarafı haline gelirler⁴⁸⁷. Örneğin eser sahibine ödenen telif ücreti o öldüğünde mirasçılara ödenmeye devam edilir⁴⁸⁸. Mali hakkı devralan kimsenin kişiliğinin sona ermesi halinde de yine somut olaya göre yorum yapılması gerekir. Örneğin eser sahibinden tercüme hakkını devralan kişi ölürse, onun mirasçılarının bu tercüme yapması beklenemez, sözleşmenin sona erdiği kabul edilir⁴⁸⁹.

Eser sahibinin FSEK m.50 uyarınca tamamladığı yahut henüz tamamlanmamış eserleri üzerindeki mali haklarında tasarruf edeceğine dair sözleşme yapması da mümkündür. Örneğin eser sahibi ileride meydana getireceği bütün bestelerini bir yapımcıya devretmeyi taahhüt edebilir. Böylece eser sahibi ile yapımcı arasında borç doğuran bir sözleşme meydana gelmiş olur⁴⁹⁰. Taraflardan her biri ileride meydana getirilecek eserler bakımından yapılmış olan bu sözleşmeyi ihbar tarihinden bir yıl sonra hüküm ifade etmek

⁴⁸⁴ **Ayiter**, s.208, yazara göre mali hakları geçerli olarak ilk müktesipten devralan kimse (devren iktisap eden) devraldığı hak üzerinde artık herhangi bir izne gerek olmaksızın tasarruf edebilecektir, işleme hakkının devrinde ise tekrar bu izin gerekecektir; aksi fikirde **Erel**, s.313, **Beşiroğlu**, s.526, **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.63, **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.117, mali hak veya ruhsatın devri için her seferinde eser sahibi veya mirasçılarının muvafakat vermesi gerektiğini belirtmiştir; **Erel'e** göre işleme hakkını devren iktisap edecek kimsenin şahsına da eser sahibi/mirasçılar tarafından aynı suretle muvafakat verilmelidir, **Gökyayla** ise yalnızca işleme hakkının devrinde değil, diğer bütün mali hakların devren iktisabında da devralan kişinin şahsının da onaya muhtaç olduğunu ifade etmiştir; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.62, 200; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.115, işleme hakkının devrinde eser sahibi veya mirasçılarının devren iktisap eden kişinin şahsını da onaylaması gerektiğini ifade etmiştir; **Suluk/Orhan**, s.609.

⁴⁸⁵ **Gökyayla** (Miras), s.541.

⁴⁸⁶ **Tekinalp**, s.211; **Gökyayla** (Miras), s.541.

⁴⁸⁷ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.218; **Aydıncık**, s.131.

⁴⁸⁸ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.218; **Aydıncık**, s.131.

⁴⁸⁹ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.218.

⁴⁹⁰ **Ayiter**, s.207; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.113-114; **Suluk/Orhan**, s.607.

üzere feshedebilir⁴⁹¹ (FSEK m.50/II). Eser tamamlanmadan önce eser sahibi ölürse yapılan bu taahhüt kendiliğinden münfesihi olur (FSEK m.50/III). Örneğin besteci olan eser sahibi henüz tamamlamadığı besteleri üzerindeki mali hakları devretmeyi taahhüt etmiş; ancak tamamlayamadan ölmüşse, mirasçıları onun yerine besteleri tamamlayacak, sözleşme kendiliğinden sona erecektir. Zira eserin vücuda getirilmesi tamamen eser sahibinin şahsi nitelikleriyle ilgili bir taahhüttür ve mirasçılara geçmesi düşünülemez⁴⁹². Buna karşılık eser sahibinin besteleri tamamladıktan sonra ölmesi varsayımında sözleşmenin mirasçılarla yapımcı arasında devam edeceği kabul edilmeli ve tamamlanan besteler üzerindeki mali haklar yapımcıya sözleşme uyarınca devredilmelidir. Doktrinde de bu tür taahhüt işlemlerinin mali hakları veya bunları kullanma yetkisini devretme hususunda bir şahsi borç doğurduğu, bu taahhüdün borçlusunun eser sahibi veya onun ölümü halinde mirasçıları olduğu ifade edilmiştir⁴⁹³. Eser sahibi ölmüşse onun mirasçıları tasarruf işlemi yapma hususunda şahsi bir borç altına gireceklerdir⁴⁹⁴. FSEK m.50/III, c.2'de eser sahibinin lisans verme veya hakkı devretme taahhüdünde bulunduğu durumlarda karşı tarafın iflas etmesi, mali hakları kullanmaktan aciz duruma düşmesi veya kusuru olmaksızın kullanmanın imkânsız hâle gelmesi hallerinde de tıpkı eser sahibinin eseri tamamlayamadan ölümü halinde olduğu gibi sözleşmenin kendiliğinden münfesihi olacağı düzenlenmiştir. Bu durumda eser sahibinin mirasçıları, sözleşmenin karşı tarafından herhangi bir hak talep edemeyecektir⁴⁹⁵.

Eser sahibinin ölümüyle birlikte, mali haklarının mirasçılarına geçmesinin, lisans sözleşmesiyle hakları kullananların ve mali hakları devralanların durumunu etkilemeyeceği ifade edilmiştir⁴⁹⁶. Lisans alan veya hakkı devralan kimse, sözleşmedeki sınırlamalar dâhilinde hakları kullanmaya devam edebilir. Eser sahibi ile devralan ya da lisans alan

⁴⁹¹ **Suluk/Orhan**, s.607-608, uygulamada sanatçılar ile 5 ve 10 sene gibi çok uzun süreleri kapsayan sözleşmeler yapıldığını, bu durumun eser sahiplerinin kişilik hakları açısından zorlayıcı sonuçlara yol açtığını, bu nedenle FSEK m.50/II hükmünün emredici nitelikte olup sözleşme ile fesih imkânının kaldırılmayacağını, fesih hakkının kullanılması halinde tarafların birbirinden tazminat isteyemeyeceğini, cezai şart öngörülmüşse bunun yerine getirilmesinin talep edilemeyeceğini ifade etmişlerdir; **Beşiroğlu**, s.531, feshe ilişkin bir yıllık ihbar süresinin eser sahibini bir yıl boyunca mali haklarını kullanamaması gibi ağır bir sonuçla karşı karşıya bırakacağını ifade etmiştir.

⁴⁹² **Erel**, s.298.

⁴⁹³ **Erel**, s.294, 296; **Arbek**, s.157.

⁴⁹⁴ **Erel**, s.296.

⁴⁹⁵ **Gökyayla** (Miras), s.542.

⁴⁹⁶ **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.57.

kimse arasında bir süre sınırı tayin edilmişse bu durumda bu süre bittiğinde hak mirasçılara geçecektir. Buna karşılık haklar eser sahibinin sağlığında tamamen, süresiz olarak devredilmişse, mirasçılarının da bir hakkı kalmaz⁴⁹⁷.

FSEK m.18/II'ye göre memur, hizmetli veya işçi olan eser sahibinin işlerini görürken meydana getirdiği eserler üzerindeki hakları, kural olarak bunları çalıştıran veya tayin edenler kullanır⁴⁹⁸. İşveren, eser üzerindeki hakların kullanım yetkisine sahiptir⁴⁹⁹. Bu gibi durumlarda eser sahibi öldüğünde yine de mali haklar mirasçılara geçer, kullanma hakkının işverende olması mirasın intikalini etkilemez⁵⁰⁰. Bununla birlikte doktrinde mirasçılarının, işverenin hakları kullanmasına katlanmaya devam etmesi gerektiği belirtilmiştir⁵⁰¹. Eser sahibinin mirasçıları mali hak kendilerine intikal etse de, eser sahibi gibi, işverence mali hakların kullanılmasına katlanacaklardır. İşverenin ölümü ya da işin sona ermesi durumunda ise, bu konuda kanunda bir düzenleme bulunmadığından, aksine bir anlaşma yoksa düşüncemize göre işin niteliğine uygun olarak mali hakları kullanma yetkisinin eser sahibine/eser sahibinin mirasçılarına dönmesi icap eder; zira işveren mali hakları, yürüttüğü iş çerçevesinde kullanmaktadır (FSEK m.18/II). Mesela tüzel kişi işverenin faaliyetleri sona erdiyse artık mali hakkı kullanım amacı ve alanı ortadan kalktığından, eser sahibinin mirasçıları sahip oldukları mali haklar üzerinde artık bir sınır olmaksızın tasarruf yetkisine kavuşurlar. İşverenin ölümü halinde eğer işi mirasçıları devam ettirmekteyse mali hakların kullanım yetkisinin bu kişilere geçeceği kabul edilebilir. İşverenin iflası veya işletmenin devri hallerinde ise doktrinde, iflas durumunda malvarlığı niteliğindeki kullanım yetkisinin de iflas masasına geçeceği, bu nedenle eser sahibine avdet etmeyeceği, işletmenin devrinde ise kullanım yetkisinin de devrolunan malvarlığıyla birlikte karşı tarafa geçeceği kabul edilmektedir⁵⁰².

⁴⁹⁷ **Ayiter**, s.207; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.57.

⁴⁹⁸ **Erel**, s.192; **Cinoğlu, Funda**: Eser Üzerinde İşverenin Hak Sahipliği (Kadir Has Üniversitesi S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010), s.25 vd.

⁴⁹⁹ **Cinoğlu**, s.26-27, işveren somut olayın özelliklerine göre gerekli olduğu ölçüde mali haklar gibi manevi hakları da kullanabilecektir. İşverenin kullanım yetkisinin niteliği ise kanundan kaynaklanan tam ruhsattır, bkz: **Cinoğlu**, s.55.

⁵⁰⁰ **Gökyayla** (Miras), s.542.

⁵⁰¹ **Gökyayla** (Miras), s.542, fakat mirasçının, işverenin hakları kullanmasına eser sahibi yaşasaydı katlanmak zorunda olduğu süreden daha uzun bir zaman için katlanması beklenemez.

⁵⁰² **Cinoğlu**, s.98-99, hakları kullanım yetkisinin işletmenin malvarlığından bağımsız olarak devredilmek istendiği hallerde ise işçi eser sahibine bir önalım hakkı tanınması gerektiği ileri sürülmüştür.

Eser sahibinin sağlığında henüz kanunda tanınmayan bir mali hak, onun ölümünden sonra koruma süresi içinde kanunla tanınırsa mirasçıların bu yeni haktan yararlanabilecekleri kabul edilmektedir, zira kanunun tanıdığı yeni yararlanma şekli serbest bırakılarak eser üçüncü kişilerin tecavüzüne açık hale getirilmemelidir⁵⁰³. Kanunla mevcut bir mali haktan doğan yetkiler çoğaltılabileceği gibi daha önce var olmayan bir mali hak da tanınabilir, koruma süresi içerisinde tanınan bu yeni yetkilerden mirasçılar da yararlanırlar⁵⁰⁴. FSEK m.51/I'e göre eser sahibi ileride çıkarılacak mevzuatla kendisine tanınması muhtemel mali hakları üzerinde devir veya lisans sözleşmesi yapacak olursa bunlar batıl kabul edilir. Aynı şekilde mali hakların kapsamının genişletilmesi veya koruma süresinin uzatılmasından doğacak yetkilerden vazgeçmesi ya da bunları devretmeye yönelik sözleşme yapması halinde de bu tasarruflar batıl addedilecektir (FSEK m.51/II)⁵⁰⁵. FSEK m.51 hükmü kanaatimizce eser sahibinin mirasçılarına da uygulanmalıdır. Buna göre mirasçıların kendilerine ileride kanunla tanınacak muhtemel mali hakların devri veya lisans verilmesiyle ilgili sözleşme yapmaları halinde sözleşme geçersiz olmalı, var olan mali hakların kapsamının genişletilmesinden veya koruma süresinin uzatılmasından doğacak yetkilerinden vazgeçmeyi veya bunların devrini içeren sözleşmeleri de batıl sayılmalıdır.

b. Cayma Hakkı

Cayma hakkı, FSEK m.58'de düzenlenmiştir. “*Malî bir hak veya ruhsat iktisap eden kimse, kararlaştırılan süre içinde ve eğer bir süre tayin edilmemişse icabı hale göre münasip bir zaman içinde hak ve salahiyetlerden gereği gibi faydalanmaz ve bu yüzden eser sahibinin menfaatleri esaslı surette ihlal edilirse eser sahibi sözleşmeden cayabilir*” (FSEK m.58/I). Cayma hakkı FSEK'te eser sahibi için düzenlenmiş olmakla birlikte eser sahibinin mirasçılarının da bu hakkı kullanabileceği kabul edilmektedir⁵⁰⁶. Devralan açısından mali hakkın kullanılması bir hak olduğu gibi aynı zamanda bir yükümlülüktür; çünkü eser sahibinin mali hakkı karşı tarafa devretmesindeki tek amaç telif ücreti elde etmek değil, bunun yanında çoğu zaman eserinin alenileşmesini, tanınmasını sağlamak,

⁵⁰³ Gökyayla (Miras), s.548.

⁵⁰⁴ Gökyayla (Miras), s.548.

⁵⁰⁵ Ayiter, s.216; Erel, s.296.

şöhret elde etmektir⁵⁰⁷. Mirasçılar da eser sahibi gibi cayma hakkını kullanabilirler. Eser sahibinin sağlığında yapmış olduğu bir sözleşmeyi onun ölümünden sonra mirasçılar devam ettirmişse cayma koşulları oluştuğu takdirde mirasçılar sözleşmeden cayabilir⁵⁰⁸. Veyahut mirasçılarının bizzat mali haklar kendilerine geçtikten sonra yaptıkları bir sözleşmeden caymaları da mümkündür⁵⁰⁹.

Cayma hakkının kullanılması için FSEK’te bazı şartlardan söz edilmektedir. Buna göre mali bir hak veya ruhsat elde eden kişi bu hakkı kararlaştırılan sürede veya halin icabına göre uygun bir süre içinde gereği gibi kullanmazsa ve bu nedenle eser sahibinin ya da mirasçılarının menfaatleri esaslı surette ihlal edilirse sözleşmeden cayılabilecektir⁵¹⁰. Hakkı iktisap eden kimsenin sırf cayma yaptırımından kurtulmak için mali hakkı gelişigüzel kullanmasının cayma hakkını bertaraf etmeyeceği belirtilmektedir, mesela yayımcı eserin sürümünü temin için yaptığı baskıları yeterince tanıtmamışsa cayma hakkı kullanılabilir⁵¹¹. İhlal edilen menfaat, burada hem malî hem de manevî menfaatler olabilir⁵¹². Cayma hakkını kullanmak için FSEK m.58/II uyarınca mirasçılar, hakların kullanılması için karşı tarafa noter aracılığıyla münasip bir mehil vermeye mecburdur⁵¹³. Devralan kimse açısından hakkın kullanılması imkânsızsa, reddedilirse veya mehil verilmesi halinde mirasçılarının menfaatleri esaslı surette tehlikeye düşecekse mehil vermeye gerek yoktur⁵¹⁴. FSEK m.58/III’e göre, verilen mehilden bir netice alınmadığı takdirde veya mehile lüzum yoksa yine noter aracılığıyla yapılacak ihbar ile cayma tamam olur. Devralanın hakkı kullanmamakta bir kusuru yoksa veya eser sahibinin/mirasçılarının kusuru daha ağırsa ve

⁵⁰⁶ **Gökyayla** (Miras), s.548 vd.

⁵⁰⁷ **Yarsuvat**, s.89; **Ayiter**, s.218 vd; **Franko, Nisim**: “Eser Sahibinin Cayma Hakkı”, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’in Hatırasına Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara: 1986, s.401; **Gökyayla** (Miras), s.549; **Gökyayla** (Telif Hakkı), s.230, 236 vd.

⁵⁰⁸ **Gökyayla** (Miras), s.549.

⁵⁰⁹ **Gökyayla** (Miras), s.550.

⁵¹⁰ **Yarsuvat**, s.90-91; **Franko**, s.402.

⁵¹¹ **Franko**, s.402.

⁵¹² **Ayiter**, s.219, ihlal edilen menfaatin mutlaka maddi olması gerekmediği belirtilmektedir, bu bağlamda mesela yazar, yayımlayandan yüksek bir ücreti peşin olarak almış olsa bile, sırf eserinin kamuya arzının geciktirilmesi yeterli bir cayma sebebi kabul edilmiştir; **Franko**, s.403; **Gökyayla** (Miras), s.549 dn.69.

⁵¹³ **Yarsuvat**, s.90-91, verilen mehil içerisinde devralan hakkı taahhüt ettiği şekilde kullanılmalıdır, sözgelimi yayımcı mehil bittiği an henüz çoğaltmaya yeni başlamışsa bu halde de devreden cayma hakkı var olacaktır; **Franko**, s.403.

⁵¹⁴ **Ayiter**, s.220; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.98.

hakkaniyet gerektiriyorsa hakkı iktisap eden, münasip bir tazminat isteyebilecektir⁵¹⁵ (FSEK m.58/IV). Mirasçılar cayma hakkından önceden vazgeçemezler, cayma hakkının ileri sürülmesini iki yıldan fazla bir süre için meneden kayıtlar ise hükümsüzdür (FSEK m.58/V).

c. Vazgeçme Yetkisi

FSEK eser sahibine ve mirasçılara mali haklarından vazgeçme imkânını tanımaktadır⁵¹⁶. FSEK m.60, vazgeçme kurumunu düzenlemektedir. Buna göre “*eser sahibi yahut mirasçıları, kendilerine kanunen tanınan malî haklardan, önceden vâkı tasarruflarını ihlâl etmemek şartıyla, bir resmî senet tanzimi ve bu hususun Resmî Gazete’de ilân suretiyle vazgeçebilirler. Vazgeçme, ilân tarihinden başlayarak koruma süresinin bitmesi halindeki hukukî neticeleri doğurur.*”

Kanun açıkça mirasçılardan da bahsettiğinden mirasçıların da kendilerine intikal eden mali haklardan vazgeçebileceğinde tereddüt yoktur. Vazgeçme, mali hakların öneminden dolayı sıkı şekil şartına bağlanmıştır. Vazgeçme, koruma sürelerinin dolmasından önce mali haklara son veren bir tasarruf işlemidir⁵¹⁷. Manevi haklardan vazgeçme yetkisi ise eser sahibi ve mirasçılara verilmemiştir⁵¹⁸. Manevi haklar tasarruf işlemi konusu olamayacaklarından bunlardan vazgeçme imkânının olmadığı belirtilmiştir⁵¹⁹. Mali haklardan ise ancak sıkı şekil şartlarına uyularak vazgeçilebilmesi, hak sahiplerini düşünmeye sevk ettiği için kanaatimizce isabetlidir. Haktan vazgeçme (feragat), tüm ya da bazı hakları kapsayabilir, zira mali haklar birbirinden ayrı tasarruf edilmeye elverişlidir⁵²⁰. Eser sahibi veya mirasçılarını mali haklardan ancak önceden yaptıkları tasarrufları ihlal etmemek şartıyla vazgeçebilirler⁵²¹. Bir mali hak tamamen başkasına devredilmişse zaten

⁵¹⁵ **Yarsuvat**, s.91; **Ayiter**, s.220; **Franko**, s.406; **Gökyayla** (Miras), s.550, **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.99.

⁵¹⁶ **Hirsch** (Fikrî Sây), s.213.

⁵¹⁷ **Erel**, s.308.

⁵¹⁸ **Hirsch** (Fikrî Sây), s.213; **Ayiter**, s.222; **Erel**, s.309; **Gökyayla** (Miras), s.551.

⁵¹⁹ **Ayiter**, s.222; **Erel**, s.309; **Hirsch** (Fikrî Say), s.213, manevi hakların eser sahibinin şahsına bağlı olması nedeniyle, yani bünyeleri itibariyle vazgeçmeye müsait olmadıklarını ifade etmiştir.

⁵²⁰ **Ayiter**, s.223.

⁵²¹ **Erel**, s.309; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.99: “...önceden gerçekleştirilen devir ve lisans gibi tasarruf işlemlerine konu mali haklardan vazgeçilemez.”

malvarlığından çıkan ve başkasının olan bu haktan artık vazgeçme söz konusu olmaz⁵²². Buna karşılık mali hak süre, yer veya içerik bakımından sınırlı olarak devredilmişse eser sahibi veya mirasçılarının mali hakkın kendilerinde kalan kısmından vazgeçebilecekleri kabul edilmektedir⁵²³. Mali hakkın lisans verilmiş olması durumunda ise, hakkın özü eser sahibinde/mirasçıda kaldığından burada da feragatin caiz olduğu; ancak bu halde lisansın sona ermeyeceği ifade edilmiştir⁵²⁴. Mirasçılar ancak vazgeçme anında kanunen tanınmış bulunan mali haklardan vazgeçebilirler, ileride kendilerine yeni bir mali hak ihdas edilecek olursa önceden yaptıkları vazgeçme tasarrufu sonraki hakları etkilemez⁵²⁵.

d. Dava İmkânları

Eser sahibi, eseri üzerindeki haklarının bir ihlal ile karşılaşması halinde FSEK'in tanıdığı koruyucu bazı davaları açma imkânına sahiptir. Eser sahibi gibi mirasçılarının da bu davaları açabileceği kabul edilmektedir⁵²⁶. Eser sahibinin kişiliğinin sona ermesiyle birlikte mali hakları mirasçılara intikal etmektedir. Mali hakların sahibi haline gelen mirasçılar, hakları ihlal edildiğinde veya ihlal tehlikesiyle karşılaştıklarında, FSEK'te tanınmış olan tecavüzün ref'i, tecavüzün men'i ve tazminat davalarını açabileceklerdir⁵²⁷

⁵²² Ayiter, s.214.

⁵²³ Erel, s.309.

⁵²⁴ Erel, s.309.

⁵²⁵ Hirsch (Fikrî Sây), s.213.

⁵²⁶ Erel, s.334; Gökyayla (Miras), s.552; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.139; Aydın, s.58.

⁵²⁷ Erel, s.334, 344; Yarg. 11.HD, T. 03.04.2003, E.2002/10822, K.2003/3248: "(...) Davacılar vekili, müvekkilleri S. ve İ. T.'in "Umumi Türk Tarihe Giriş" "Türkili Türkistan", "Tarihte Usul" ve "Oğuz Kağan Destanı" isimli eserlerin yazarı Ord. Prof Dr. A. Z. Velidi Toğan'ın çocukları olup, adı geçen eserlerin temsil hakkını yazılı yetki belgesi ile İlesam'a devrettikleri, davalının Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa aykırı olarak adı geçen kitapları müvekkilinin rızaları dışında basıp sattığını, davalıya 10 Ocak 1981 tarihli bir sözleşme yapılmışsa da bu sözleşmenin sadece bir baskı için yapıldığını ancak davalının işyeri Enderun Kitabevinde 17.11.1997 tarihinde yaptırdıkları tespitinde kitapların 2., 3., 4 ncü baskılarının bulunduğunu, davalının sonradan yaptığı baskıların FSEK anlamında haksız fiil olduğunu ileri sürerek, davalının tecavüzünün ref'iyle fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla FSEK 68 nci madde uyarınca rayiç bedel itibariyle uğradıkları zarara karşılık 100.000.000-lira 70/2 maddesi uyarınca 50.000.000-lira 70/3 maddesi uyarınca temin edilen kara karşılık 100.000.000-lira, 70/1 maddesi uyarınca 500.000.000-lira manevi tazminatın olay tarihinden itibaren işleyecek faiziyle birlikte davalıdan tazminine, madde 78 uyarınca masrafı davalıya ait olmak üzere hükmün gazetede ilanına karar verilmesini, birleşen davada ise ilk davda FSEK 68 nci madde uyarınca talep edilen 100.000.000-liranın üstünde kalan 6.800.000.000-lira maddi tazminatın tespit tarihinden itibaren yasal faiziyle tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. (...) Mahkemece, iddia, savunma, benimsenen bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre davalı tarafından kitapların izinsiz olarak basıldığı sabit olduğu, davacı tarafın hukuki haklarını ihlal ettiği (...) Davacıların FSEK 68 nci maddeye yönelik maddi tazminat istemlerinin kabulü ile 100.000.000-lira telif hakkı tazminatı ile davacılar Subiday Toğan ve

(FSEK m.66-70). FSEK’te bu davaların düzenlendiği madde metinlerinde genel olarak hak sahiplerinden bahsedildiğinden ve mali hakların miras kurallarına göre intikal etmesi neticesinde mirasçılarının da men, ref ve tazminat davalarında taraf olabileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Aynı şekilde esaslı bir zararın veya ani bir tehlikenin önlenmesi amacıyla mirasçılarının da ihtiyati tedbir ve gümrüklerde geçici el koyma talebinde bulunabilecekleri ve hükmün ilanını talep edebilecekleri ifade edilmektedir (FSEK m.77-78)⁵²⁸. Ayrıca FSEK kapsamında düzenlenen suçlar bakımından da mirasçılarının şikâyet hakkına sahip olduğu kabul edilmektedir (FSEK m.75)⁵²⁹.

Tecavüzün ref’i davası, FSEK m.66, m.67 ve m.68’de düzenlenmiş olup, başlamış ve devam etmekte olan bir tecavüzün kaldırılması amacıyla açılır⁵³⁰. Ref davası eser sahibinin ölümü halinde onun yasal ve atanmış mirasçıları tarafından açılabilir⁵³¹. Bu davada davalı,

İsenbike Toğan'ın manevi tazminat istemlerinin kısmen kabulü ile FSEK 70/1'e göre 100.000.000-liradan toplam 200.000.000- lira manevi tazminat olmak üzere toplam 300.000.000-lira tazminatın tespit tarihi olan 17.11.1999 tarihinden itibaren faiziyle davalıdan alınmasına, (...) davacılara verilmesine karar verilmiştir. (...) Yukarıda açıklanan nedenlerle taraf vekillerinin tüm temyiz itirazlarının reddi ile (...) ONANMASINA oybirliği ile karar verildi.” (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 08.08.2011).; **Yarg. 11.HD, T.11.03.1994, E.1994/982, K.1994/2011**: “(...) Davacı vekili; davalının yayınladığı "Kilim Catalogue No:1" adlı kitabın hazırlayanı ve sahibinin müvekkilinin miras bırakanı (G.E.) olduğunu, davalının kitabın ikinci baskısını yapma girişiminde bulunduğunu, kendisi ile sözleşme yapma girişimlerinin sonuçsuz kaldığını, davalının kitabı izinsiz olarak çoğalttığından şimdilik (10.000.000) TL. tazminatın davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir. (...) Mahkemece, dava konusu eserde davacının murisinin hazırlayan olarak yazılı olduğu, eserde bu şahsın bir önsözünün yer aldığı, ayrıca kitapta yer alan motif ve desenlerden bir kısmının (G.E.) tarafından derlendiği, Kültür Bakanlığı 'nın isteği üzerine eserin davalı şirkette adına basıldığı, (G.E.) 'nin herhangi bir menfaat gözetmeden eserin hazırlanmasında yardımcı olduğu, davalının da (G.E.) 'nin ismini bir anı olarak yazdığı, eserin birinci baskısı yapılırken (G.E.) 'nin sağ olduğunu, Kültür Bakanlığı 'nda danışmanlık yaptığını, FSEK.na göre haklarını bilmesine rağmen davalıdan bir talepte bulunmadığını, onun sağlığında kullanmadığı haklarının davacı olan varis tarafından kullanılmasının düşünülemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Davacının temyizi üzerine karar Dairemizce onanmıştır. (...) 5846 sayılı FSEK.nun 19 ve devamı maddeleri uyarınca murisin sağlığında yapılan ilk basımdan hak istememiş olması, ikinci basımdan dolayı mirasçılarının hak işlemelerine engel teşkil etmeyeceğinden mahkemenin red gerekçesi doğru olmamıştır. (...) Üniversitelerden Fikir ve Sanat Eserleri kürsüsünden bir hukukçu Prof. ile Kültür Bakanlığı, Milli Kütüphane, Müzeler gibi Türk kilim motif ve desenleri üzerinde uzmanlaşmış yerlerden ayrıca iki bilirkişi seçilmek suretiyle üç kişilik bilirkişi kurulu eliyle (...) bunların davalıya devir edilip edilmediği tartışılmak ve adı geçen eserin ikinci baskısının davacının izni alınmadan yapıldığı anlaşıldığından varsa davacının isteyebileceği tazminat miktarı saptanarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken bu kurallar tartışılmadan, bilirkişi incelemesi yapılmadan eksik ve yetersiz inceleme ile karar verilmesi ve davanın reddi doğru olmadığından davacının karar düzeltme isteğinin kabulü ile Daire onama kararının kaldırılması ve hükmün davacı yararına bozulması gerekmiştir. (...)” (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 08.08.2011).

⁵²⁸ **Gökyayla** (Miras), s.554-555.

⁵²⁹ **Gökyayla** (Miras), s.555; **Aydın**, s.58.

⁵³⁰ **Ayiter**, s.253; **Erel**, s.331; **Karahan/Suluk/Saraç/Nal**, s.137.

⁵³¹ **Ayiter**, s.254; **Erel**, s.334.

mali hakları ihlal etmekte devam eden kişidir⁵³². Bununla birlikte, hizmetlerini ifa ettikleri sırada bir işletmenin temsilcisi veya müstahdemleri tarafından gerçekleştirilen tecavüzlerde işletme sahibi hakkında da dava açılabilir (FSEK m.66/II). Davalının kusuru aranmaz⁵³³ (FSEK m.66/III). İhlal sona ermişse artık ref davası açılamaz; ancak tazminat davası açılabilir⁵³⁴. Tecavüzün men'i davası, FSEK m.69'da düzenlenmiş olup, manevi ve mali haklara karşı muhtemel bir tecavüz tehlikesini önlemek maksadıyla açılır⁵³⁵. Başlamış bir tecavüzün devam ve tekrarı muhtemel görülen hallerde de men davası açılacağı belirtilmiştir (FSEK m.69/I). Eser sahibinin mirasçıları da men davasının tarafı olabilir. Men davasında da ref davasında olduğu gibi, davalının kusuru şart değildir⁵³⁶ (FSEK m.69/II). Başlamış ve devam eden bir tecavüzün varlığı halinde ref ve men davaları birlikte açılabilir⁵³⁷. Tazminat davası FSEK m.70'te hem mali hem de manevi haklar açısından düzenlenmiştir. Tazminat davasının amacı, hak sahiplerinin malvarlıklarında veya manevi değerlerinde uğradıkları zararın giderilmesidir⁵³⁸. Eser sahibinin mirasçıları da uğradıkları zararın tazmini için FSEK m.70'te düzenlenen tazminat davalarını açabileceklerdir⁵³⁹. Mali

⁵³² Erel, s.335.

⁵³³ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.138.

⁵³⁴ Ayiter, s.255; Erel, s.331.

⁵³⁵ Ayiter, s.260; Erel, s.343; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.137.

⁵³⁶ Ayiter, s.261; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.138.

⁵³⁷ Erel, s.344; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.137.

⁵³⁸ Erel, s.345.

⁵³⁹ Yarg. 11.HD, T.20.02.2001, E.2000/10395, K.2001/1478: "(...) Davacılar vekili, müvekkillerinin murisi ressam Z. F. 'e ait "Istihsal" isimli tablonun davalı tarafından çıkartılan 1993 yılı takviminde izinsiz olarak kullanıldığını ileri sürerek, FSEK. 68/1. maddesi uyarınca 900.000.000.-TL mali haklar tazminatı ile FSEK. 70/1. maddesi uyarınca 200.000.000.-TL ihlal edilen manevi haklar tazminatı toplamının faiziyle davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, davanın reddini istemiştir. Mahkemece toplanan deliller ve yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucuna göre, davacıların rayiç bedelin üç katı mali hak tazminatı isteyebilecekleri gerekçesiyle ve benimsenen bilirkişi raporu doğrultusunda, davanın kısmen kabulüne, 450.000.000.-TL maddi ve 100.000.000.-TL manevi tazminatın faiziyle davalıdan tahsiline karar verilmiştir. (...) Bu tablonun eser sahibine ait fikri hakların davalıya devredilmediği açıktır. Davalının eyleminin, söz konusu resmin kopyasını takvim nüshalarına basarak çoğaltmak ve umuma arz etmek olduğu, bu itibarla FSEK.nun 22. maddesinde yer alan çoğaltma hakkının ve aynı Yasanın 14. maddesinde belirtilen umuma arz yetkisinin ihlal edildiği, tazminatların hesap ve takdirinde de herhangi bir usulsüzlüğün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanması gerekmiştir. (...)." (Çevrimiçi: <http://www.hukukturk.com>, 08.08.2011).; Yarg. 11.HD, T.19.10.1995, E.1995/5303, K.1995/7703: "(...) Davacı vekili, müvekkilinin eser sahibi Şefik'in mirasçısı olduğunu, davalının tanıtım için bastırıldığı 1992 yılı takviminin Nisan ayı yaprağında Ressam Şefik'in "Konya Alaattin Camii Civarında Manzara" adlı tablosunun izin almadan kullandığını, resmin Şefik tarafından 1937 yılında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'ne bağışlandığını, mülkiyetin müzeye geçtiğini ancak, sözleşmede belirtilmediği için fikri haklarının eser sahibinde kaldığını, bu nedenle eser sahibinin koruma altındaki haklarına karşılık 15 milyon maddi, haklar için (50.000.000) TL. tazminatın olay tarihinden itibaren reeskont faizi ile birlikte tahsilini talep ve dava etmiştir. (...) Mahkemece; iddiaya, savunmaya, toplanan delillere, bilirkişi raporuna göre, eser

haklar kendisine intikal eden mirasçılar mali hakların ihlali halinde tecavüz edenin kusuru varsa Borçlar Kanunu'ndaki haksız fiillere ilişkin hükümler dairesinde tazminat talep edebilecektir⁵⁴⁰ (FSEK m.70/II). FSEK m.70/III'e göre tecavüze uğrayan kimse, tazminattan başka temin edilen kârın kendisine verilmesini de isteyebilir. Bu halde 68. madde uyarınca talep edilen bedel indirilir. Elde edilen kârın devriyle hak sahibinin fiilî zararı ve mahrum kaldığı kârı karşılanabiliyorsa artık maddi tazminata hükümlenmeyeceği, ancak zararın bununla karşılanamadığı takdirde ayrıca tazminata da hükmedileceği doktrinde ifade edilmiştir⁵⁴¹. Eserden doğan haklara tecavüz halinde hukuk davalarını açmaya yetkili kimselerin oluşan suçtan dolayı şikâyetçi olma yetkileri de vardır⁵⁴², eser sahibinin mirasçuları da failer hakkında ceza davası açılması için şikâyette bulunabilirler⁵⁴³.

C. Malî Hakları Kullanma Süresi

Eser üzerindeki malî haklar eser sahibince ancak belirli bir süreliğine kullanılabilirler. Eser sahibi öldükten sonra ise eser üzerindeki mali haklar onun mirasçuları tarafından kullanılmaya devam edilirler. Mirasçıların eserden ekonomik olarak faydalanmaları da bir süre ile sınırlanmıştır. FSEK mali haklar için bir koruma süresi belirlemiş, bu sürenin bitimiyle birlikte eserin serbest eser hâline geleceğini öngörmüştür. Böylece eser sahibinin ve mirasçılarının koruma süresi içinde mutlak, inhisari olarak yararlandığı eser artık herkesin faydalanmasına açık hale gelecek, serbest eseri herkes eser sahibi veya

sahibi Şefik, eserin mülkiyetini müzeye bağışlamıştır. Ancak bu bağışlama, fikri hakları kapsamadığından FSEK'nun 57. maddesine göre fikri haklar sahibinde kaldığı gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile (15.000.000) TL. maddi ve (10.000.000) TL. manevi tazminat ki, toplam (25.000.000) TL'nin 13.5.1992 tarihinden itibaren % 48 reeskont faizi ile birlikte davalıdan tahsiline, fazla isteğin reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir. 1-Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davacı vekilinin aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan sair temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir (...) hükmün davacı yararına bozulması gerekmiştir (...)" (Çevrimiçi:<http://www.hukukturk.com>, 08.08.2011).

⁵⁴⁰ Erel, s.348.

⁵⁴¹ Erel, s.349.

⁵⁴² Erel, s.354.

⁵⁴³ Ayiter, s.266.

mirasçılardan izin almaksızın işleyebilecek, çoğaltabilecek, dilediği tasarrufta bulunabilecektir⁵⁴⁴.

Eser sahibinin mirasçuları kendilerine intikal eden malî hakları, koruma süresinin bitimine kadar kullanabileceklerdir. FSEK m.26, mali hakların zamanla mukayyet olduğunu, FSEK m.27, koruma süresinin eser sahibi yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl devam edeceğini hükme bağlamıştır. Eser sahibinin ölmesi durumunda mali hakların sahibi olan mirasçılar eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl boyunca eser üzerinde tasarruf edebilecek ve haklara karşı gerçekleştirilen tecavüzleri önleyici davaları açabilecektir. Mali haklar olağan miras kurallarına göre intikal ettiğinden eser sahibinin mirasçuları kendilerine kanunun tanıdığı süre içerisinde, Medenî Kanun'un miras hukuku kitabının ilgili hükümlerinden yararlanabileceği gibi, FSEK'in kendilerine, eser sahibine halef olmaları sebebiyle tanıdığı haklardan da yararlanabileceklerdir. FSEK m.26 ve m.27'de mali hakların koruma süreleri ile ilgili esaslar hükme bağlanmıştır⁵⁴⁵.

Eser sahibi sağlığında mali haklarda birtakım tasarruflarda bulunmuşsa mirasçılar da kendilerine kalan sürede bu sınırlamalarla hakkın sahibi olurlar. Eser sahibi mali haklarından tamamen vazgeçmişse, vazgeçmenin koruma süresinin bitmesinde olduğu gibi bir etkisi bulunduğundan, mirasçılar mali haklara sahip olamayacaklardır, serbest eserden herkes faydalanacaktır (FSEK m.60/II). Eser sahibinin bir süre kaydıyla mali hakkı devrettiği durumlarda süre, mirasçuları da etkileyecektir. Eser sahibi kitapları üzerindeki çoğaltma ve yayma haklarını sağlığında bir süre sınırı ile bir yayınevine devretmiş olabilir. Devir sözleşmesindeki süre dolmamışken eser sahibi öldüğü takdirde mirasçuları, devredilmemiş olan mali hakların sahibi olmuş olurlar. Kararlaştırılan süre dolduğunda yayma ve çoğaltma yetkileri mirasçılara döner, mirasçılar koruma süresinin bitimine kadar geri kalan zaman diliminde haklarda tasarruf edebilirler (FSEK m.59). Mirasçıların eserden yararlanmaları, kural olarak eser sahibinin ölümüyle birlikte başlamaktadır. Eser sahibinin adı belirtilmeyen eserlerde ise koruma süresi eserin aleniyet tarihinden sonra 70 yıldır,

⁵⁴⁴ Arslanlı, s.166-167; Öztrak, İlhan: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, 2. Bası, Ankara:1977, s.68; Tekinalp, s.186; Ateş (Kapsam), s.265 vd.

⁵⁴⁵ Mali haklarda koruma süresi ile ilgili bkz: Birinci Bölüm, III, C.

meğerki eser sahibi bu sürenin bitmesinden önce adını açıklamış bulunsun⁵⁴⁶ (FSEK m.27/III). Eser sahibinin adı belirtilmemiş eserlerde mirasçılar açısından koruma süresi, eser sahibinin ölümüyle değil, alenileşmeyle birlikte başlayıp 70 yıl devam edecektir⁵⁴⁷.

III. BİR DEN FAZLA KİŞİNİN ESER SAHİPLİĞİNDE MALÎ HAKLARIN İNTİKALİ

A. İştirak Halinde Eser Sahipliğinde Durum

Birden fazla kişinin ayrılmaz bir bütün teşkil edecek şekilde bir eser meydana getirdiği durumlarda iştirak halinde eser sahipliğinden bahsedilir (FSEK m.10). İştirak halinde eser sahipliğinde, her bir eser sahibinin esere verdiği katkı ayrı ayrı tasarrufa konu olamamakta, eser bir bütün olarak telif haklarına konu olmaktadır⁵⁴⁸. İştirak halinde eser sahipliğinde esere yaratıcı fikrî emeğini katan kişilerin hepsi bir birlik oluşturmaktadır, eser sahipliği de bu birliğe aittir⁵⁴⁹ (FSEK m.10). İştirak halinde eser sahipliğinde eseri meydana getirenlerden biri öldüğü takdirde hissesine ne olacağı FSEK m.64’te düzenlenmiştir. FSEK m.64 hükmü şu şekildedir:

“Eseri birlikte vücuda getirenlerden biri, eserin tamamlanmasından yahut alenileşmesinden önce ölürse hissesi, diğerleri arasında taksime uğrar. Bunlar, ölenin mirasçılarına münasip bir bedel ödemekle mükelleftirler. Miktar üzerinde uzlaşamazlarsa bunu mahkeme tayin eder.

Eseri birlikte vücuda getirenlerden biri eserin alenileşmesinden sonra ölürse diğerleri, ölenin mirasçılarıyla birliği devam ettirip ettirmemekte serbesttirler.

Devama karar vermeleri halinde, sağ kalan eser sahipleri mirasçılardan birliğe karşı haklarının kullanılması hususunda bir temsilci tayinini talep edebilirler.

⁵⁴⁶ Öztrak, s.66; Erel, s.111; Gökyayla (Telif Hakkı), s.280; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.129.

⁵⁴⁷ Arslanlı, s.167; Ayiter, s.152-153, Erel, s.111 ve Gökyayla (Telif Hakkı), s.280, mirasçılardan, sağlığında adını açıklamadan ölen eser sahibinin ismini açıklayarak koruma süresini uzatamayacakları savunulmuştur.

⁵⁴⁸ Ayiter, s.100; Erel, s.89; Beşiroğlu, s.533; Atasoy, s.22.

⁵⁴⁹ Erel, s.90; Suluk/Orhan, s.611; Beşiroğlu, s.533.

Devama karar verilmediği takdirde birinci fıkra hükümleri uygulanır.”

Bilindiği gibi eser sahibinin mali hakları, manevi haklardan farklı olarak, olağan miras kurallarına göre mirasçılara intikal etmektedir. FSEK m.64 hükmü ‘müşterek eser sahiplerinden birinin ölümü’ başlığını taşımasına rağmen, burada iştirak halinde eser sahipleri açısından bir düzenleme getirilmiştir⁵⁵⁰. FSEK’in 64. maddesi iştirak halinde eserlerin niteliği gereği, alenileşmiş eserlere münhasır olmak üzere, geride kalan eser sahiplerine seçimlik bir yetki tanımıştır, bunlar ölenin mirasçılarını birlikten çıkarma veya birliğe onlarla devam etme yetkisine sahiptir (FSEK m.64/II). Ancak, birliğe dâhil eser sahiplerinden biri, eser tamamlanmamış⁵⁵¹ ya da alenileşmemiş iken ölürse bu durumda hissesi diğerleri arasında paylaşılacaktır. Geride kalan eser sahipleri bu durumda ölen eser sahibinin mirasçılarına uygun bir bedel öderler (FSEK m.64/I). Böylece mirasçılar birliğe hiç girmemiş olurlar ve mali haklar ile ilişkileri kesilir⁵⁵². FSEK iştirak halinde eser sahipliğinde eser sahiplerinden birinin eserin tamamlanmasından yahut alenileşmesinden önce ölmesiyle eserin alenileşmesinden sonra ölmesi durumlarını birbirinden ayırarak düzenlemiştir.

1. Eseri Birlikte Vücuda Getirenlerden Birinin Eserin Tamamlanmasından veya Alenileşmesinden Önce Ölmesi

FSEK m.64/I uyarınca iştirak halinde eser sahiplerinden biri eser henüz tamamlanmadan yahut alenileşmeden önce ölürse, hissesi diğer eser sahipleri arasında taksime uğrar. Bunlar ölenin mirasçılarına münasip bir bedel öderler. Bu bedelde anlaşamadıkları takdirde ihtilafı mahkeme çözer. Doktrinde henüz tamamlanmamış bir fikir ürününün eser kademesinde sayılamayacağı; ancak ölenin o güne kadar ortaya koyduğu emek ve çabanın bir karşılığı olması gerektiği haklı olarak belirtilmiştir⁵⁵³. Öte taraftan mirasçılar ölenin hususiyetini de devam ettiremezler⁵⁵⁴. Bu nedenle ölenin

⁵⁵⁰ Arslanlı, s.169; Erel, s.290; Gökyayla (Miras), s.543.

⁵⁵¹ Henüz tamamlanmamış bir esere mirasçılarının ölenin hususiyetini katamayacakları ifade edilmiştir, bu yüzden birliğe dâhil olmazlar ve onlara uygun bir tazminat ödenir, Erel, s.92.

⁵⁵² Hirsch (Fikrî Sây), s.209; Erel, s.291.

⁵⁵³ Erel, s.291; Beşiroğlu, s.568; Özel, Hilal, s.180-182.

⁵⁵⁴ Tekinalp, s.212; Suluk/Orhan, s.611.

mirasçılara uygun bir bedel ödenerek eserle mali açıdan ilişkilerinin kesilmesi uygun görülmektedir⁵⁵⁵. Eserin tamamlanmadığı haller ile tamamlanıp alenileşmediği haller kanunda aynı sonuca bağlanmıştır. Her iki durumda da ölenin payı sağ kalan eser sahiplerinin olmaktadır. Ölen eser sahibinin mirasçuları ise yalnızca bir bedel talep edebilirler⁵⁵⁶. Kanunda tamamlanmış fakat alenileşmemiş bir eser ile henüz tamamlanmamış bir eserin bir tutulması doktrinde eleştirilmiştir⁵⁵⁷. Gerçekten de eserdeki mali ve manevi haklar eserin tamamlanmasıyla birlikte doğmaktadır⁵⁵⁸. Bu nedenle mirasçuları birliğe alıp almama hususunda FSEK m.64/II'deki gibi sağ kalan eser sahiplerine bir seçim hakkı tanımak daha doğrudur⁵⁵⁹.

2. Eseri Birlikte Vücuda Getirenlerden Birinin Eserin Alenileşmesinden Sonra Ölmesi

FSEK m.64/II ve devamındaki fıkralar, eserin alenileşmesinden sonraki bir dönemde eser sahiplerinden birinin ölümü halinde uygulanacak kuralları hükme bağlamıştır. Eser sahiplerinden biri eserin alenileşmesinden sonra öldüğü takdirde geride kalan eser sahipleri isterlerse ölenin mirasçularıyla birliği devam ettirebilirler⁵⁶⁰. Bu kimseler birliğe mirasçuları almaya karar verirlerse, mirasçuların birliğe karşı haklarının kullanılmasında için bir temsilci tayin edilmesini talep edebilirler (FSEK m.64/III). Mali hakların kullanılması bakımından bir temsilci seçilmesinin daha isabetli olacağı ifade edilmektedir⁵⁶¹. Sağ kalan eser sahipleri birliğe mirasçuları dâhil etmek istemiyorlarsa, FSEK m.64/I hükmü uygulanır ve

⁵⁵⁵ Ayiter, s.204; Tekinalp, s.212; Erel, s.291; Beşiroğlu, s.571; Özel, Hilal, s.181.

⁵⁵⁶ Tekinalp, s.212.

⁵⁵⁷ Ayiter, s.203-204; Erel, s.290 dn.19; Gökyayla (Miras), s.543, henüz tamamlanmamış bir çalışmaya eser niteliğini vermenin ve bunun mirasla geçeceğini kabul etmenin doğru olmadığını, ancak eser tamamlanmamış olsa bile bulunduğu seviyenin eser sayılmayı haklı kıldığı hallerde hakların kullanılabilmesini ifade etmiştir; Gökyayla (Telif Hakkı), s.58-59; Beşiroğlu, s.568; Özel, Hilal, s.183.

⁵⁵⁸ Suluk/Orhan, s.611; Beşiroğlu, s.568; Özel, Hilal, s.183.

⁵⁵⁹ Erel, s.290 dn.19.

⁵⁶⁰ Arslanlı, s.169, mirasçularla birliği devam ettirme kararının ittifakla alınması gerektiği ifade edilmiştir; Beşiroğlu, s.570, yazar iştirak halinde eserlerde eser sahiplerinin bir sözleşme ile paylarının belirlenmiş olması durumunda ölen eser sahibinin mirasçularının bu paya hak kazanacağını ifade etmiş ve FSEK m.64/II hükmündeki mirasçularla birliğe devam edip etmeme serbestisinin bu durumda hukuka aykırılık teşkil ettiğini belirtmiştir.

⁵⁶¹ Gökyayla (Miras), s.544-545; Gökyayla (Telif Hakkı), s.60.

münasip bir bedel karşılığında mirasçılarının mali hakları ile ilişkisi kesilir⁵⁶² (FSEK m.64/IV).

B. Müşterek Eser Sahipliğinde Durum

Müşterek eser, birden fazla kimsenin tek başına tasarrufa konu olabilen eserlerini bir araya getirerek oluşturdukları eserdir. Müşterek eseri meydana getirenlerden her biri, kendi vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır (FSEK m.9). Müşterek eserde hem müşterek eseri oluşturan eserler hem de bunların bir araya getirilmiş şekli ekonomik olarak değerlendirilmeye müsaittir⁵⁶³. Müşterek eserin tamamı üzerindeki haklar eser sahiplerinin tümüne aittir⁵⁶⁴. Buna karşılık her bir eser sahibi meydana getirdiği kısımda mali ve manevi haklara sahiptir⁵⁶⁵.

Müşterek eser sahipliğinde eser sahiplerinden birinin ölümü üzerine mali hakların nasıl intikal edeceği FSEK’te düzenlenmemiştir⁵⁶⁶. Müşterek eserler birbirinden ayrı değerlendirmeye müsait bağımsız eserlerden oluşmaktadır ve her bir eser sahibi kendi kısmı üzerinde hak sahibidir. Bu nedenle müşterek eseri oluşturan münferit eserler üzerindeki hakların mirasla intikali bir özellik arz etmez⁵⁶⁷. Münferit eser üzerindeki mali haklar FSEK m.63 uyarınca olağan miras kurallarına göre mirasçılara geçer⁵⁶⁸. Müşterek eserin bütünü üzerindeki mali hakların kullanılmasında ölenin mirasçıları sağ kalan eser sahipleriyle birlikte hareket edeceklerdir⁵⁶⁹, herhangi bir uyuşmazlık halinde FSEK m.9/II ve 19/IV hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiği doktrinde ifade edilmiştir⁵⁷⁰.

⁵⁶² Arslanlı, s.170-171; Suluk/Orhan, s.611.

⁵⁶³ Hirsch (Fikrî Sây), s.208; Ayiter, s.98 vd; Tekinalp, s.211; Beşiroğlu, s.543.

⁵⁶⁴ Erel, s.94.

⁵⁶⁵ Ayiter, s.99.

⁵⁶⁶ Tekinalp, s.211; Gökyayla (Miras), s.545.

⁵⁶⁷ Arslanlı, s.169; Ayiter, s.203; Tekinalp, s.211; Erel, s.292; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.119; Gökyayla (Miras), s.543, 545; Beşiroğlu, s.569; Özel, Hilal, s.184.

⁵⁶⁸ Hirsch (Fikrî Sây), s.208; Arslanlı, s.169; Tekinalp, s.211; Gökyayla (Miras), s.545; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.119; Atasoy, s.21.

⁵⁶⁹ Erel, s.293; Gökyayla (Miras), s.545, Gökyayla (Telif Hakkı), s.61, mirasçılarının haklı bir sebep olmaksızın sağ kalan eser sahiplerinin kararlarına muhalefet etmeleri durumunda FSEK m.64/I hükmünün kıyasen uygulanması, yani müşterek eser sahiplerinin uygun bir bedel karşılığında ölenin malî hakkını devralabilmesi gerektiği öne sürülmüştür. Zira sık sık uyuşmazlık çıkması bu tarz müşterek fikrî çalışmalarını olumsuz etkiler; aksi fikirde Atasoy, s.20.

⁵⁷⁰ Erel, s.293.

SONUÇ

5846 sayılı FSEK, eser sahibine eseri meydana getirmesiyle kendiliğinden sahip olduğu birtakım malî ve manevî yetkiler tanımıştır. Eser sahibine tanınan manevî haklar kanunda sınırlı sayıya tâbi olarak belirtilmiştir, bunlar, eseri umuma arz (kamuya sunma) yetkisi (FSEK m.14), eserde adın belirtilmesi yetkisi (FSEK m.15), eserde değişiklik yapılmasını yasaklama yetkisi (FSEK m.16), eser sahibinin zilyed ve malike karşı haklarıdır (FSEK m.17). Eser sahibinin malî hakları ise manevî haklar gibi sınırlı sayıda olup, işleme hakkı (FSEK m.21), çoğaltma hakkı (FSEK m.22), yayma hakkı (FSEK m.23), temsil hakkı (FSEK m.24), umuma iletim hakkı (FSEK m.25), pay ve takip hakkından (FSEK m.45) ibarettir. FSEK'te her ne kadar malî ve manevî haklar ayrı ayrı belirtilmiş olsa da aslında bunların telif hakkı denilen tek bir çekirdek haktan doğan yetkiler oldukları doktrinde kabul edilmektedir; zira bu haklardan birine karşı gerçekleştirilen bir ihlalin diğerini de etkileyeceği açıktır. Malî ve manevî haklar, birbirlerini tamamlar nitelikte olmakla birlikte kanunun sistematüğinde tek tek ve detaylı bir şekilde düzenlendikleri görölmektedir.

Manevî hakların özelliklerine bakıldığında; bunların mutlak hak niteliğinde olduğu, herkese karşı ileri sürülebileceği, eser sahibinin kişiliğine bağlı olduğu, ancak kişilik hakkı olarak kabul edilmediği, devredilemez, vazgeçilemez olduğu, miras ile intikal etmeyeceği görölmektedir. Eser sahibi yaşarken manevî haklarının kullanımını bir başkasına bırakabilmektedir, ölümünden sonrası için de manevî haklarının nasıl kullanılacağını belirleyebilmektedir. Eser sahibi öldükten sonra ise eser sahipliğine halef olunamadığı, ancak manevî hakların yalnızca kullanım yetkisinin kanunda sayılan belirli yakınlarla geçtiği genel kabul gören görüştür. Eser sahibinin ölümüyle birlikte manevi hakların başkaları tarafından kullanılabilmesi durumunun dayanağı olarak yakınların kendi kişilik haklarına dayandıkları, yakınların ölenin kişilik haklarına dayandıkları ve kanundan doğan bağımsız bir hakka sahip oldukları şeklinde farklı görüşler mevcutsa da kanaatimizce bu görüşlerden yalnızca birine katılmak güçtür, kanunun ölenin yakınlarına nevi şahsına münhasır bir hak verdiği düşünölmektedir.

Malî hakların özelliklerine bakıldığında; bunların eser sahibine eserinden ekonomik faydalanma ve başkalarını men etme olanağı verdiği, mutlak hak sınıfında kabul edildiği, devre, mirasla intikale, vazgeçmeye müsait olduğu, birbirinden bağımsız olarak tasarrufa elverişli ve belirli bir süreyle sınırlı oldukları görülmektedir. FSEK’te malî hakları hükme bağlayan düzenlemelerde malî hakların sayı bakımından tahdit edildiği, eserden faydalanma olanaklarının ise geniş yoruma müsait şekilde kaleme alındığı görülmektedir. Düşüncemize göre malî hakların sayıca sınırlı şekilde belirtilip, içeriklerinin ise geniş yoruma müsait bir biçimde düzenlenmesi, hakların sınırının tespit edilmesi gereği ve teknik imkânların gün geçtikçe çoğaldığı gerçeği göz önüne alındığında yerinde bir tercihtir.

FSEK m.19 hükmüyle manevî haklar bakımından bir süre sınırı öngörülmüştür. Bazı manevî yetkilerin (m.19/II) eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl süreyle korunacakları belirtilmiştir, diğer bazı manevî yetkiler (m.19/I) için ise kanunda bir süre sınırı telaffuz edilmemiştir. Ancak bu manevî yetkileri kullanabilecek kişilerin 19. maddede sınırlanmış olması neticesinde, bu kişilerin ömürlerinin sonuna dek kullanılıp daha sonra sona erecekleri kabul edilmektedir.

Malî haklar bakımından da kanun bir süre sınırı öngörmüştür. Bu husus FSEK m.26’da, eser sahibine tanınan malî haklar zamanla mukayyettir denilmek suretiyle hükme bağlanmıştır. Koruma süresi eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl devam eder (m.27/I). Koruma süresinin ne zaman başlayacağı kanunda farklı durumlar için farklı esaslara bağlanmıştır. Malî haklar için öngörülen koruma süreleri dolduğunda eser serbest hâle gelir, yani eserden herkes serbestçe faydalanabilir.

Eser üzerindeki malî ve manevî hakların mirasçılara geçişi farklı esaslara tâbidir. Manevî haklar eser sahibinin terekesinde yer almaz. Bununla birlikte eser sahibi manevî hakların kullanımını sağlığında bir kimseye bırakabilir veyahut bu hakların nasıl kullanılacağını bizzat saptayabilir. Eser sahibinin herhangi bir yetkilendirmede bulunmadığı hallerde ise manevî hakları kullanım yetkisi, FSEK m.19 uyarınca orada belirtilen kimselere geçecektir. Kanun koyucu bu kimselerin kullanabileceği yetkileri sınırlı olarak saymıştır. Kanaatimizce FSEK m.19’daki ilgililerin kullanabileceği manevî hakların sınırlı şekilde belirtilmesi yerinde değildir; zira manevî hakları düzenleyen ilgili

maddeler incelendiğinde fıkralar halinde düzenlenen yetkilerin birbirleriyle uyumlu oldukları ve birbirlerini tamamladıkları görülecektir. Bu itibarla bu kimselerin, kanunda kullanabilecekleri belirtilmeyen manevî yetkileri de kıyas yolu ile kullanabilecekleri kanaatindeyiz.

FSEK m.19'da sayılan kişiler manevî hakları mirasçılık sıfatıyla edinmezler, bu kişileri kanun koyucunun güvenilir bulduğu ve miras bırakan eser sahibine en yakın kişiler olarak gördüğü, eserin eser sahibinin ölümünden sonra da korunabilmesi için bu kişilerin kanunen yetkili kılındığı kabul edilmektedir. Bir insanın, içinde yaşadığı topluma bir eser üretilip bırakması başlıbaşına önemli bir olaydır. Bu önemli olayın etkisinin uzun sürmesi de hem eser sahibinden geriye kalanların hem de onun içinde yaşadığı toplumun menfaati icabıdır. Öznesi kim olursa olsun, manevî hakların ölümden sonra da devam etmesi; eserin değişmeden kalması, bağlantılı olarak iktisadî menfaatlerin de korunması, eserin gelecek kuşaklara aktarılması, eser sahibinin öldükten sonra da hiç değilse bir müddet daha eserle olan bağının yaşatılması, eser yaratıcısına karşı beslenen hürmet ve saygı duygularının sürdürülmesi açısından zorunlu ve haklı görülmektedir. Bu itibarla FSEK m.19 hükmünde öncelikle eser sahibine manevî hakları kullanabilecek kişileri saptama imkânı verilmiş, eser sahibinin böyle bir yetkilendirmede bulunmadığı ihtimal için ise bu hakları kullanabilecek kişiler sayılmıştır. Bunlar vasiyeti yerine getirme görevlisi, bu tayin edilmemişse sırasıyla sağ kalan eşi ile çocukları ve mansup mirasçıları, ana-babası, kardeşleridir. Bu kimseler yetkilerini kullanmazlarsa eser sahibinden veya halefinden malî bir hak iktisap eden kimse meşru bir menfaatini ispat şartıyla manevî yetkileri kullanabilir. Bu sayılan kimselerden hiçbiri bulunmaz veya yetkilerini kullanmazlarsa ve eser memleket kültürü bakımından önemli görüldüğü takdirde, Kültür ve Turizm Bakanlığı manevî yetkileri kullanabilecektir. Bakanlığın memleket kültürü bakımından önemli gördüğü eserleri süresiz olarak takip etme yetkisi vardır. Manevî hakların memleket kültürü bakımından önemli görüldüğü hallere mahsus olmak üzere, yalnızca Bakanlığın takip yetkisinin olması ise kanaatimizce bir eksiklik ve Bakanlığın harekete geçmediği varsayımında bu hakları takip edebilecek kişilerin sayısının artırılması yerinde olacaktır. Öte taraftan Bakanlığın bir eserin memleket kültürü için önemli önemsiz ayırımı yapmadan harekete geçme yetkisi olmalıdır kanaatindeyiz; çünkü böylece eserin şeref ve itibar sarsan değişikliklere, bozulma ve parçalanmalara maruz kalması, eserin bir başkasına mâl

edilmesi önlenebilir. Belli bir sürenin geçmesiyle malî haklar ve bir ölçüde manevî haklar serbest hâle gelse dahi, eserin hususiyetine tecavüz edilememeli, eserin yaratıldığı günkü tamlığıyla ve değeriyle korunmasının o eserden yararlanan toplumun menfaatine olduğu unutulmamalıdır. Eserin korunması için meslek birlikleri, dernek veya vakıflar gibi sivil toplum kuruluşlarının davacı olmasalar bile Bakanlığı harekete geçirmek için başvurmaları halinde süre engeli ile karşılaşmamaları gerekir. Ayrıca 19. maddede her manevî yetki için farklı bir süre belirleme yoluna gidilmiştir, kimi geride kalanların ömrü boyunca kullanılabilirken, kimi 70 yıllık bir süre ile sınırlandırılmıştır, düşüncemize göre böyle bir ayırım yapılmadan manevî hakları, geride kalanların hiç değilse ömrü boyunca kullanabilmeleri sağlanmalıdır.

Birlikte eser sahipliğinde, eser sahiplerinden birinin ölümü halinde manevî hakların nasıl kullanılacağı, kanunda düzenlenmiş değildir. Manevî hakların kullanılması yetkisi, mirasçılıktan soyut olarak FSEK m.19'daki ilgili kişilere geçecektir. İştirak halinde eser sahipliğinde, eser sahibi öldüğünde eser henüz tamamlanmamışsa, son şeklini almış bir eser bulunmadığından manevî hakların kullanılamayacağı, buna karşılık tamamlanmış veya tamama yakın bir seviyeye gelmiş eserler için manevî hakların kullanılabilmesi kabul edilmektedir. Ölen eser sahibinin mirasçılara uygun bir bedel ödenip eserle malî yönden ilişkileri kesilse bile manevî yetkilerin mirasçılıktan soyut olarak 19. maddedeki kişilere geçmesi nedeniyle, sağ kalan eser sahiplerinin bu kişilerle ortak hareket etmesi gereklidir. Müşterek eserlerde ise bağımsız eserler bir araya getirildiğinden, her bir eser sahibi kendi kısmı üzerinde malî ve manevî yetkilere sahiptir. Manevî hakların kullanım yetkisi, müşterek eserlerde de FSEK m.19'da sayılan kimselere geçer. Müşterek eserin bütünü üzerindeki tasarruflarda ise hayatta kalan eser sahipleriyle m.19'daki ilgililer birlikte hareket etmelidirler.

Malî haklar eser sahibinin malvarlığına dâhil olduklarından mirasla intikal etmeleri herhangi bir maddî malda, bir alacak hakkında olduğu gibidir. Bu haklar, eser sahibi öldüğü anda, mirasın açılmasıyla olağan miras hukuku kurallarına göre kendiliğinden mirasçılara geçerler. Malî hakların miras ile geçişi, FSEK m.63/I'de, bu kanunun tanıdığı malî haklar miras yolu ile intikal eder denilmek suretiyle hükme bağlanmıştır. FSEK m.63/II'de ise malî haklar üzerinde ölüme bağlı tasarruflar yapılmasının caiz olduğu

hüküm altına alınmıştır. Eser sahibi, malî haklarını sağlararası tasarruflarına konu edebileceği gibi, üzerlerinde bir ölüme bağlı tasarrufta da bulunabilir. Eser sahibinin herhangi bir ölüme bağlı tasarruf yapmaması durumunda ise malî haklar bütünüyle eser sahibinin yasal mirasçılarına geçer. Malî hakların miras ile geçişı hususunda Medenî Kanun'un miras hukuku kuralları (MK m.495-682) uygulama alanı bulur. Kendisine malî haklar intikal eden mirasçı terekedeki diğer mallarda olduğu gibi malî haklarda da hak sahibi olur. Eser sahibinin mirasçuları birden fazla ise terekeye ve malî haklara elbirliği ile sahip olurlar. Mirasçılar terekeye bir temsilci atayabilirler, bu temsilci malî haklar üzerinde yapacağı işlemler için FSEK m.65 uyarınca mirasçıların kararını almaya mecburdur. Mirasçılar mirasçılık sıfatı ile Medenî Kanun'da yer alan haklarını kullanabilecekleri gibi, malî hakların sahibi konumunda olduklarından FSEK'ten doğan yetkileri de kullanabilirler. Mirasçılar Medenî Kanun'da tanınmış olan ölüme bağlı tasarrufun iptali, tenkis, miras sebebiyle istihkak, denkleştirme gibi davaları açabilirler ve paylaşma talebinde bulunabilirler. FSEK'te tanınmış olan tecavüzün men'i, tecavüzün ref'i ve tazminat davalarını açabilecekleri gibi oluşan suçtan dolayı şikâyetçi de olabilirler. Eser sahibi, vasiyetname veya miras sözleşmesi şekillerinden birine uyararak malî haklarında bir ölüme bağlı tasarrufta bulunabilir. Kendisine bir mirasçı atayabileceği gibi malî haklarını vasiyet yoluyla bırakarak bir kimseyi vasiyet alacaklısı da yapabilir. Malî hakları elde eden mirasçılar bu haklar üzerinde hak sahibi sıfatıyla diledikleri gibi tasarruf ederler. Malî hakları devir, lisans sözleşmesine konu edebilir, malî haklara karşı gerçekleşen tecavüzlerde koruyucu davaları açabilir, hatta malî haklardan vazgeçebilirler. Mirasçılarının malî haklardan faydalanmaları bir süre ile sınırlıdır, bu sürenin geçmesi ile birlikte serbest hâle gelen eserden artık toplum herhangi bir izne tâbi olmaksızın faydalanabilecektir.

Birden fazla kişinin eser sahibi olduğu durumlarda, yani müşterek eserler ve iştirak halinde eserlerde malî hakların intikalinin nasıl olacağı konusunda farklı esaslar benimsenmiştir. İştirak halinde eserlerde, eser sahiplerinden birinin ölümü üzerine nasıl bir yol izleneceği FSEK m.64'te düzenlenmiştir. Madde başlığında müşterek eserden söz edilmekteyse de, FSEK'in 64. maddesi, iştirak halinde eserler hakkındadır. Eseri birlikte vücuda getirenlerden birinin eserin tamamlanmasından yahut alenileşmesinden önce ölmesi durumu ile eserin alenileşmesinden sonra ölmesi durumu birbirinden ayrılmıştır. İlk ihtimalde ölenin hissesi, mirasçılara ödenecek uygun bir bedel mukabilinde, diğer eser

sahipleri arasında paylaşılmaktadır. İkinci ihtimalde ise geride kalan eser sahipleri, ölenin mirasçlarıyla birliği devam ettirip ettirmemekte serbest bırakılmışlardır. Devam etmeye karar verilirse sağ kalan eser sahipleri mirasçılardan birliğe karşı haklarının kullanılması için bir temsilci tayinini talep edebilirler. Devama karar verilmediği takdirde ise m.64/I hükmü uygulanır, yani mirasçılara uygun bir bedel ödenerek eserle ilişkileri kesilir. Müşterek eserlerde eser sahiplerinden birinin ölümü üzerine nasıl bir yol izleneceği ise FSEK'te düzenlenmemiştir. Ancak müşterek eserlerde, birden fazla kimsenin tek başına tasarruf edilmeye elverişli eserlerinin bir araya getirilmesi söz konusu olduğundan ve her biri kendi vücuda getirdiği kısmın sahibi sayıldığından bunlardan birinin ölmesi durumunda, kendi kısmı mirasçılara intikal edecektir. Münferit eser üzerindeki malî haklar, FSEK m.63 uyarınca olağan miras kurallarına göre ölen eser sahibinin mirasçılara geçer. Müşterek eserin bütünü üzerindeki malî hakların kullanılmasında ölenin mirasçıları geride kalan eser sahipleriyle birlikte hareket ederler.

KAYNAKÇA

- AKSU, Mustafa** : “Eser Yaratıcısının Eseri Üzerindeki Manevi Hakları (Eser Yaratıcısı Kişilik Hakkı) ile Genel Kişilik Hakkı İlişkisi Üzerine Bir Deneme”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, C:I, İstanbul, 2010, ss.121-158.
- ANTALYA, O. Gökhan** : Miras Hukuku, İstanbul, 2009.
- ARBEEK, Ömer** : Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Ankara, 2005.
- ARKAN, Azra** : Mukayeseli Hukuk, Uluslararası Düzenlemeler ve Türk Fikri Hukuk Alanında Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar, İstanbul 2005.
- ARPACI, Abdülkadir** : Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), İstanbul, 1993.
- ARSLANLI, Halil** : Fikrî Hukuk Dersleri II Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul, 1954.
- ASLAN, Adem** : Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi, İstanbul, 2004.
- ATASOY, Evrim** : Birlikte Eser Sahipliği (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.
- ATEŞ, Mustafa** : “Fikir ve Sanat Eseri Sahipliğinin Tespiti Davası”, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), İstanbul, 2011, ss.77-106, (Kısaltma: Tespit).
- ATEŞ, Mustafa** : “Fikir ve Sanat Eserlerinin Kamuya Sunulması: Alenileşmemiş ve Yayımlanmamış Eserler Fikri Hukuka Göre Korunamaz mı?” BATİDER, Haziran 2006, C: XXIII, S:3, ss.227-253, (Kısaltma: Kamuya Sunma).

- ATEŞ, Mustafa** : Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara, 2003, (Kısaltma: Kapsam).
- AYDIN, Hüseyin** : “Fikri ve Sınai Mülkiyet Suçlarında Şikayet Hakkı”, FMR, S:2003/3, C:3, ss.43-66.
- AYDINCIK, Şirin** : Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, 2006.
- AYİTER, Nûşin** : Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara, 1983.
- BELLİCAN, Cüneyt** : Fikri Hukukta Manevi Haklar ve Manevi Hakların Korunması (Doktora Tezi), İstanbul, 2008.
- BEŞİROĞLU, Akın** : Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, İstanbul, 2004.
- BOZBEL, Savaş** : “FSEK’e Göre Yayın, Yeniden Yayın, Yeniden İletim ve Diğer Mali Haklardan Farkları”, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), İstanbul, 2011, ss.107-132, (Kısaltma: Yayın).
- BOZBEL, Savaş** : “Müzik ve Sinema Sektörü İçin Bir Fırsat mı Tehdit mi? İnternette Dosya Paylaşımı (P2P File Sharing), Yeni Gelişmeler ve Düzenlemeler Işığında Bir Değerlendirme”, Bilişim Hukuku, Mete Tevetoğlu (Der.), İstanbul: 2006, ss.199-235, (Kısaltma: P2P).
- BOZBEL, Savaş** : “Radyo ve TV Yayınlarının Umuma Açık Mahallerde Gösterilmesi”, Prof. Dr. Ali Güzel’e Armağan, C:II, İstanbul, 2010, ss.1309-1329, (Kısaltma: Radyo ve Tv).
- BOZGEYİK, Hayri** : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Mimari Eserlerin Korunması, Ankara, 2010.

- CİMİLLİ**, Ceyda : “Erişilebilir Kılma Hakkı”, Bilişim Hukuku, Mete Tevetoğlu (Der.), İstanbul: 2006, ss.193-199.
- CİNOĞLU**, Funda : Eser Üzerinde İşverenin Hak Sahipliği (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.
- ÇOLAK**, Uğur : “Fikri Mülkiyet Davalarında Bilirkişi Raporlarının Değerlendirilmesi ve Bağlayıcılığı Sorunu”, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), İstanbul, 2011, ss.133-178.
- DEMİRBAŞ**, Ali : “Borçlar Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Yayım Sözleşmesi”, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), İstanbul, 2011, ss.223-258.
- DURAL**, Mustafa/
ÖZ, Turgut : Türk Özel Hukuku C:4 Miras Hukuku, İstanbul, 2003.
- DURAL**, Mustafa/
ÖĞÜZ, Tufan : Türk Özel Hukuku C:II Kişiler Hukuku, İstanbul, 2004.
- ERDİL**, Engin : “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Eser Sahibinin Pay ve Takip Hakkı”, Legal FSHD, S: 17/2009, C:5, ss.63-74, (Kısaltma: Pay ve Takip).
- ERDİL**, Engin : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, İstanbul, 2003, (Kısaltma: İşlenme Eser).
- EREL**, Şafak N. : Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara, 2009.
- FRANKO**, Nisim : “Eser Sahibinin Cayma Hakkı”, Prof. Dr. Ernst E. HIRSCH’in Hatırasına Armağan, Ankara, 1986, ss.391-408.

- GÖKYAYLA, Emre** : “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İntihal Kavramı”, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), İstanbul, 2009, ss.285-292.
- GÖKYAYLA, K. Emre** : “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Düzenlenen Hakların Miras Yoluyla İntikali”, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara, 2006, ss.522-557, (Kısaltma: Miras).
- GÖKYAYLA, K. Emre** : Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara, 2001 (Kısaltma: Telif Hakkı).
- HIRSCH, Ernst E.** : Hukukî Bakımdan Fikrî Sây İkinci Cilt, Fikrî Haklar, İstanbul, 1943.
- İNAN, Ali Naim/ERTAŞ, Şeref/
ALBAŞ, Hakan** : Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku, Ankara, 2008.
- KARAHAN, Sami/SULUK, Cahit/
SARAÇ, Tahir/NAL, Temel** : Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara, 2011.
- KİKKİS, Ioannis** : “Bilgi Toplumunda Eser Sahibinin Manevi Hakkının Geleceği”, Çev: İbrahim Kelağa AHMET, Legal FSHD, S:12/2007, C:3, ss.951-973.
- MEMİŞ, Tekin** : Fikrî Hukuk Bakımından İnternet Ortamında Müzik Sunumu, Ankara, 2002.
- OKUTAN NILSSON, Gül** : “Fikir ve Sanat Eserlerinin Bireyler Arası Ağlar Üzerinden Paylaşımı (P2P) Konusunda Uluslararası Gelişmeler”, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), İstanbul, 2011, ss.379-394.

- ÖNGÖREN, Gürsel** : “Müzik Eseri Sahiplerinin Manevi Hakları”, Legal FSHD, S:17/2009, C:5, ss.27-43.
- ÖNGÖREN, Gürsel/**
- CERİTOĞLU, Filiz** : Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Mimari Eserler ve İlgili Yargı Kararları, İstanbul, 2007.
- ÖZDEMİR, Hayrünnisa** : “Türk ve İsviçre Medenî Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması”, AÜHFD, Y:2008, C:57, S:3, ss.561-598.
- ÖZEL, Çağlar** : “Medeni Hukuk Açısından Ölüm Anının Belirlenmesi ve Ceset Üzerindeki Hakka İlişkin Bazı Düşünceler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:51, S:1-4, Y:2002, ss.43-77.
- ÖZEL, Hilal** : Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Miras Yoluyla İntikali (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006.
- ÖZTAN, Fırat** : “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler”, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara, 1998, ss.221-242.
- ÖZTRAK, İlhan** : Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, Ankara, 1977.
- PIROĞLU, Ünsal** : “Eserden Doğan Hakların Devri ve FSEK 48-52 Çelişkisi”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C:II, Ankara, 2010, ss.1841-1855, (Kısaltma: FSEK 48-52 Çelişkisi).
- PIROĞLU, Ünsal** : “Eserden Doğan Manevi Haklar Tazminatı ve Kişilik Haklarıyla İlişkisi”, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan, Ankara, 2003, ss.553-577, (Kısaltma: Manevî Haklar).

- ŞAHİN, Ayşenur** : “Fikri Hukukta Eser Sahibinin Pay ve Takip Hakkı”, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), İstanbul, 2011, ss.527-557.
- SEROZAN, Rona** : “Doğum Öncesi (Prenatal) ve Ölüm Sonrası (Postmortal) Kişiliğin Korunması”, Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Ankara, 2006, ss.313-324, (Kısaltma: Postmortal).
- SEROZAN, Rona** : “Kişiye Sıkı Biçimde Bağlı Sayılan Manevi Hakların Mirasçuya Geçebilirliği”, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara, 2006, ss.559-563, (Kısaltma: Manevi Haklar).
- SEROZAN, Rona** : “Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım”, Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan, Ankara, 1990, ss.67-101.
- SEROZAN, Rona** : “Mirasçuya Geçen ve Geçmeyen Haklar, Mirasçının Aslından Kazandığı Haklar ve Miras Bırakanın Ölüm Sonrasına Uzanan Hakları”, Prof. Dr. Nihal Uluocak’a Armağan, İstanbul, 1999, ss.311-317, (Kısaltma: Miras).
- SEROZAN, Rona** : “Mülkiyet Hakkının Özü, İşlevi ve Sınırları”, Prof. Dr. Ümit Yaşar Doğanay’ın Anısına Armağan, İstanbul, 1982, ss.239-254, (Kısaltma: Mülkiyet).
- SEROZAN, Rona/
ENGİN, Baki İlkay** : Miras Hukuku, Ankara, 2008.
- SULUK, Cahit/
ORHAN, Ali** : Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, C:II, İstanbul, 2005.

- TEKİNALP, Ünal** : Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul, 2005.
- TOPALOĞLU, Mustafa** : Bilişim Hukuku, Adana, 2005.
- TÜRKEKUL, Erdem** : “21. Yüzyılda Fikri Haklara Yeni Bir Bakış Mümkün Müdür?”, Bilişim Hukuku, Mete Tevetoğlu (Der.), İstanbul: 2006, ss.187-193.
- ULAŞ, Işıl** : “İşlenme Eser Türü Olan Çeviri Eserde Kamuya Sunma Hakkı”, BATİDER, C: XXIV, S:1, 2007, ss.65-78.
- ÜSTÜN, Gürsel** : Fikri Hukukta İşleme Eserler, İstanbul, 2001, (Kısaltma: İşleme).
- ÜSTÜN, Gürsel** : “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Hükümleri ile Borçlar Kanunundaki Neşir Mukavelesi Arasındaki İlişkiler”, Legal FSHD, Y:2005, S:1, ss.31-76, (Kısaltma: Neşir).
- ÜSTÜN, Gürsel** : “Fikri Hukukta Eser Sahibi Lehine Yorum İlkesi”, Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C:6, S:2006/1, ss.63-119.
- ÜSTÜN, Gürsel** : “Fikri Hukuk Açısından Çevirmen Hakları”, FMR, Y:5, C:5, S:2005/2, ss.69-115.
- ÜSTÜN, Gürsel** : Fikri Hukukla İlgili Bilirkişi Raporları II, İstanbul, 2001, (Kısaltma: Bilirkişi Raporları).
- YARSUVAT, Duygun** : Eser Sahibi ve Hakları, İstanbul, 1977.
- YASAMAN, Hamdi** : “Mimari Proje ve Mimari Eserler”, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı, Tekin Memiş (Ed.), İstanbul, 2011, ss.559-572.

YAVUZ, Levent : “Eser Sahibinin Eserini Kamuya Sunma Hakkı (FSEK m.14) ve Manevi Hakların Üçüncü Kişiler ve Eser Sahibinin Yakınları Tarafından Kullanılması (FSEK m.19)”, Yargıtay Dergisi, C:33, S:1-2, Y: 2007, ss.59-70.

YILMAZ, Canan : Türk ve İsviçre Borçlar Kanunlarına Göre Yayın (Neşir) Sözleşmesi (Doktora Tezi), İstanbul, 2007.

YILMAZ, Ejder : Öğrenciler İçin Hukuk Sözlüğü, Ankara, 2005.

<http://www.hukukturk.com/>